

Мікола
Трафімчук

ІПАСТАЇ

ВЫБРАНАЕ

*Вершы і паэмы з кніжак розных гадоў,
урыўкі з эсэ, аповесцяў, рамана, сцэнароў*

Смаленск
«Ноопресс»
2018

Творчасці Міколы Трафімчука ўласцівы асаблівы духоўны максіmalізм, які грунтуецца на высокіх маральных агульначалавечых ды хрысціянскіх каштоўнасцях. У публістычных працах ён стаіць на пазіцыях нэалібералізму, верыць у высокае Боскае прызначэнне кожнай асобы; а ў паэтычных ды пражайтных творах на першым плане не эга-, а Богацэнтрызм...

Гэтая кніга – вынік амаль паўвекавой працы пісьменніка. Аднак у яе змагла ўвайсці толькі самая малая частка ўсяго напісанага за гэты перыяд.

Інастасі

*Як ні жыві,
што ні пішы,
А інастась тваёй душы
Старэе проста на вачах
І рассыпаецца... О жах!*

*Затым другая інастась –
Як з гразі ў князі –
зноў у гразь!*

*А потым трэцяя –
як вуж
Выслізгвае з рук саматуж!..*

*Чацвёртая нема крычыць,
А пятая, як здань, маўчыць...*

*А шостая ўжо – як анёл,
Нябеснай славы арэол!..*

*...Так з інастасі ў інастась,
Глядзіш, і ў бессмяроцце –
шась!*

“А прагу жыць не наталіў...”
Трыяда творчасці Міколы Трафімчука

Бадай, у кожнага, хто публічна засведчвае свой светапогляд (паэтаў тое тычыцца асабліва), можна знайсці афарызмы, якія яскрава характарызуюць яго крэда. *Афарыстычнасць* – адна з самых адметных рыс лірыка-філасофскай паэзіі Міколы Трафімчука. Крылатыя выразы з яго вершаў трапілі нават у кнігу сучасных літаратурных афарызмаў, якая неяк выходзіла ў свет у адным са сталічных выдавецтваў.

Яшчэ ў першым паэтычным зборніку, названым паэтам метафарычна “Траекторыя”, можна знайсці безліч небяскрылых выказаў, што сведчыла ўжо аб яго самавітай схільнасці да філасофскага роздуму. Дзе-нідзе аўтар яшчэ па нявопытнасці паўтараецца:

Ці то ў шчасці б я жыў,
ці ў бядзе,
ці то ў радасці быў бы, ці ў горы я –
набліжаецца да людзей
прызначэння майго траекторыя.

(“Траекторыя”)

Жыць —
не мінаць непрыкметнага.
Жыць —
абдымаць неабдымнае.

(“Жыць...”)

Вершы спеюць на руінах лёсаў,
як і песні...
Толькі ў цішыні.

(“Вершы спеюць...”)

Але ўжо ў настуным зборніку “Трыванне”, некаторыя радкі хочацца са смакам цытаваць. Як напрыклад:

Аднойчы мусіш зразумець,
што напачатку, каб адбыцца,
патрэбна промнем спалымнець
і... уваскрэснуць бліскавіцай.

(«Аднойчы...»)

“Шануй свой дзень! —
казалі мне. —
Інакш бяследна ён міне...”
А я шпурляў, выкідваў дні
на тлумны сметнік мітусні.

(“Шануй свой дзень...”)

І ў стомленасці
Стомы не адчую,

Калі пабачу вынік,
Варты стомы.

***

Пераступаем праз магілы
І прагна цягнемся да зор...

***

На ўсё зямное ёсць чарга...
А я ў чарзе па... незямное.

(“Імпульсы”)

Калі паспрабаваць прасачыць далёка не прамы шлях паэта да вярышняў сапраўднага майстэрства, нельга не заўважыць яго крытычнае стаўленне да сваёй асобы і творчасці. *Самакрытыка* свайго светапогляду, свайго шляху, свайго прызначэння – тое неад’емнае, што і надалей будзе суправаджаць творчасць Міколы Трафімчука. Нездарма ў анатацыі да адной з невялічкіх кніжак ім самім зроблена спроба выявіць свой непаўторны метады, які ён умоўна іранічна называе “**самакрытычны неарэалізм**” (параўнайце з раней існуючым “крытычным рэалізмам”).

Сапраўды, мала хто здолеў бы гэтак патрабавальна пакпіць з сябе. Хоць справа, вядома ж, не ў кпінах. Здольнасць падвяргаць сумневу і крытыцы абсалютна ўсё заўжды была ўласцівая людзям таленавітым.

Пакуль не замалю грахі –
Не буду
Забраны Богам у нязнаны рай.

О, колькі трэба год мне,
Каб ад бруду
Ачысціць занядбаны мною край!

(“Я доўга буду жыць...”)

Канаем мы... у часу на абочыне.
Пяршыць у горле незямны палын.

Грахі нашы – ранеты буйнаплодныя...
А справы нашы – спархнелы тын...
Чарнобыльскі народ!
Чарнобылоіды!
Мы з зоркі той,
Назоў якой – Палын.

(“Таямніца палыну”)

Народ перш чым страчвае мову –
Сумленне губляе сваё.

(“Народ...”)

У адным з вершаў паэт у адчаі прамаўляе: “народзе, ты не беларускі...” Можа каму гэта здасца няўключным і штучным пазёрствам, толькі насамрэч гэта здаровы эмацыйны ўсплеск у поўнаўвартаснага сына народа, які і сапраўды няварты такога нашчадка-патрыёта. Бо згодна старой народнай мудрасці любіць не той, хто губіць (цалуе), а той, хто чубіць (цягае за чупрыну, б’е). Для большай пэўнасці працытую гэты верш цалкам:

Народ перш чым страчвае мову –
Сумленне губляе сваё.
А потым...

А потым умомант
Злятае на баль вараннё.

Над мёртвай, смярдзючай “святыняй”
Шчэ доўга кружыцца яму...
Зямля Курапатаў, Хатыняў,
Каму аддаешся, чаму?..

Няхай будзе злыдзень пракляты,
Які распладзіў вараннё!
Басяк, перш чым страчвае хату,
Сумленне губляе сваё.

Яшчэ адна асаблівае творчасці Міколы Трафімчука – высокая *духоўная ўзнёслаць*, “нябеснасьць” яго лірычнага героя. Лёгка заўважыць, што ПРА ДУШУ вершаў у яго значна больш, чым ПРА ЦЕЛА. Мала таго адзін са зборнікаў паэта “Нішто не вернецца ніколі” ўключае ў сябе цэлы раздзел, пазначаны як “духоўная лірыка”. Увогуле заўважана, што з кожным новым зборнікам паэзія яго набывае ўсё большае грамадзянскае і духоўнае гучанне. У апошніх кнігах амаль цалкам адсутнічае гэтак званае дробнатэм’е. З’яве гэтай паэт не прамінуў нават прысвяціць асобны верш:

...Зноў пануе кліч “Не вытыркайся!”
“Нічаво такова” не рабі!
А калі й зрабіў – хутчэй пакайся,
Іншага, хто вытыркнуўся, бі!

Цягне тое опускаў бярэмя
Бацькаўшчыну ў багну назаўжды...

Зноў прыйшла эпоха дробнатэм'я –
Змрочны час духоўнай злыбяды.

(“Зноў прыйшла эпоха дробнатэм'я...”)

Такія вось тры галоўныя прыкметныя рысы паэзіі
Міколы Трафімчука. Яго адметная творчая трыяда.

Мікола АДАМ,
паэт, празаік

РАННЯ ВЕРШЫ,
якія не ўвайшлі ў зборнікі
(1967-1975 гады)

ПАРЭЧКІ

Будуюцца хаты,
Ступаюць да рэчкі...
Я, думкай заняты,
Іду па парэчкі.

На іх любя глянуць!
А гэтымі днямі
Парэчкі завянуць
Пад буданамі...

Пакуль толькі зрубы
Сякера сцясала —
Хачу, каб іх любая
Пакаштавала.

Няхай паспрабуе
Чырвоных парэчак!
Мо больш не будзе
Між намі ўжо спрэчак.

Збудуем тут хату,
Ля ціхае рэчкі,
Успомнім заўзята
Пра тыя парэчкі!

БЭЗАВЫ ЦВЕТ

Песня

Ці не здаваўся табе белы свет
Майскай вясновай парой сіняватым,
Калі распушаны бэзавы цвет
Водарнай хмаркай гайдаўся над хатай?

Вечарам кожным ламала букет,
Доўга пасля кветку шчасця шукала...
Ведаў ён, ведаў бэзавы цвет,
Тое, што ты мяне моцна кахала.

Будзе ў вачах сіняваты той свет,
Сэрцы сальюцца ў гарачым каханні...
І расцвіце шчасцем бэзавы цвет,
Бэзавы цвет — той, што больш не завяне!

БЯРОЗЦЫ

Ты надзела панчохі прэстыя,
Косы зелены — да кален...
Да цябе немалыя вёрсты я
Адлічыў ад бацькоўскіх сцен.
Нездарма завушніцы павесіла,
Расшумелася нездарма...
Мне з табою то сумна, то весела...
Ты — не дрэўца, ты — мара сама!

ЧАРОЎНАЯ ПТУШКА

Песня

У садзе тым, дзе ўдзень і ўноч дажджы,
У садзе тым, які даўно аджыў,
Дзе кожны раз я сустракаў цябе –
Нядаўна чуў я дзіўнай птушкі спеў.
Той спеў, як даўні перазвон крыніц,
Як незабыўны шолах цішыні,
Твой мілы шэпт у час маіх дажджоў
І пошум весніх маладых садоў...

Не заквітнее, не пакліча сад,
І мы ў той сад не вернемся назад...
Але прыслухайся: з табой для нас
Спявае птушка ў свой шчаслівы час!..
Той спеў мне чуецца цяпер заўжды...
Ізноў шчаслівы я і малады!
Чароўнай птушкай прылятаеш ты
У нечароўныя мае гады...

НЕЗАБЫЎНАЯ ВЯСНА

Песня

Вясна...
Вясна будзіла закаханых сны.
Сады
Згаралі ў белым маладым агні.
Быў май...
Быў каляровым небасхіл вясны,
Быў дзень,
Так не падобны на ўсе дні!

З табой
Мяне яднала хараство Зямлі:

Сады,
Праменне сонца і яго цяпло...
Быў май...
І мы насустрач па зямлі ішлі,
Быў дзень,
Калі нам сонечна было!

Вясна...
Вясна даўно свой разгубіла цвет,
Даўно
Каханьня зорныя дажджы прайшлі...
Быў май,
Быў каляровы, незвычайны свет...
Быў дзень,
Які мы ў сэрцы збераглі.

ЗОРНАЕ НЕБА

Песня

Вечар адразу
Промні ўтаймуе...
З небам мы разам
У полі зімваем.
Белая казка,
Зорнае ззянне...
Будзь, калі ласка,
Тут да світання!

Зорнае неба,
Неба — у зорах...
Зоры са снегам
Зорна гавораць!
Зорная мова...
Зорная памяць...

Ў небе зімовым
Зорная замяць...

Ёсць у прыродзе
Час ачышчэння.
Час гэты пройдзе,
Згубіць значэнне...
Выйдзем пад зоры
Ўвечар зімовы,
Тут, на прасторы,
Сэрцы абновім!

ЗАПАЛІ ЗОРКУ!

Песня

Золка на Зямлі,
Золка на зары...
З вечара ўдвая золка!
Зорку запалі,
Хай яна гарыць,
Верная твая зорка!

Сонныя палі
І лугі ў расе...
Ў садзе салаўю звонка...
Зорку запалі!
Можа, прынясе
Шчасце на Зямлю зорка...

Знаць бы шлях жыцця,
Стаць бы на мяжы,
Праглынуць камяк горкі...
З даляў, з небыцця
Мы прыходзім жыць,
Кожны для сваёй зоркі.

РАСКАЖЫ, ВЕТЭРАН!..

Раскажы, ветэран,
Хіба словы не просяцца самі?..
Раскажы, дзе і з кім
Ты калісьці ў атакі хадзіў..
Пасядзі, ветэран,
Як любіў пасядзець ты з сябрамі,
З намі, дзядзька Міхась,
У зацішку вясны пасядзі!

Гэта дым франтавы
Пабяліў ветэранам галовы,
І ўсе кулі вайны
Каля самага сэрца прайшлі..
Раскажы, ветэран,
Хіба самі не просяцца словы,
Каб і мы расказаць
Сваім дзецям таксама маглі!

Каб такую вайну перажыць,
Трэба сэрцы былі каб са сталі,
Трэба быць і штыком,
і свінцом,
і агнём,
і бранёй...

Паглядзі, ветэран,
Твае ўнукі героямі сталі,
Засланіўшы вайну
Дваццаць пятай бяхмарнай вясной!

РАЗМОВА З ДЗЯДЗЬКАМ ІВАНАМ

Казаў ён мне аднойчы:
«Не магу

Забыць пра адарваную нагу...
У снах яна ў мяне не адарвана...
І добра ўсім,
Што дзве нагі ў Івана!»

А я й забыўся, што ў яго пратэз,
Якому не баліць удар, парэз...
І што шавец, таксама франтавік,
Яму шыў толькі правы чаравік...

Цяпер, калі шаўца таго няма,
Прыходзіць дзядзька
Ў людны ўнівермаг,
Купляе пару ботаў...
Бот адзін –
«Ляўшак», жартуе,
Стопча ўнукаў сын...

І дома – левых ботаў ужо склад!
Даруй, што боль твой варушу, салдат;
За тое, што не я, а ты...
Даруй!
... З суседам зноў я
Шчыра гавару.

СМАГА БРЭСЦКАЙ КРЭПАСЦІ

– Стой! Хто?
– Твая Радзіма...
Маўчанне.
Стогн...
– Салдат!..
Дай піць...
Глыток адзіны!..

Каб ні на крок назад...
Салдат!
Куды ні збочыш —
Як цень я за табой.
Цяпер і дні, і ночы
Я там, дзе ты і... бой.
І ты павінен помніць:
Я — гэта ты ў вяках...

...Вяла пантоны поўнач
Таёмна па вірах.
А птах начны прарочыў
Дасвецце без вайны...
Сляпіў пражэктар вочы...
Там ворагі!
Яны
Прыйшлі забраць дасвецце,
Святло вачэй і дзён...

Не, ні за што на свеце
Адсюль не пойдзе ён!
Прабіў свінец біклагу
З апошняю вадой.
Пераадолець смагу
Лягчэй, чым выйграць бой.
Па той глыток адзіны
Паўзе ён да ракі...

Сасмяглая Радзіма.
Салдат.
Рака.
Вякі.

БАЛАДА ПРА ЖЫТА

За дымам слалася спякота,
І дзень яшчэ не быў пражыты...

На захад рушыла пяхота
Праз жыта, спаленае жыта.

Таму не жатыя палеткі,
Што жнеі кулямі пажаты...
Ідуць бяды народнай сведкі –
Выратавальнікі-салдаты.

А хмары промнямі прашыты,
На захадзе – у барве неба...
І думкі ў іх, салдат, пра жыта
І пра сухі акраец хлеба!..

А нехта з іх згадаў пра чэрвень –
Пра сорак першы год суровы...
...З палону, думаў, што ўцячэ ён
Праз жыта, што цераз дарогу...

Уцёк... Жывы... Вось так матуля
Сыночка ад бяды ўкрывае!
...Калоссе малацілі кулі,
І зерне пырסקала крывава.

«Адпомсці!.. – каласы прасілі, –
За нас, за жней пакутных нашых...»
І ён забыўся пра бясцілле,
І ён успамніў пра бясстрашша...

На захад гоніць ён навалу
І б'е фашыстаў азвярэлых
За жыта, што яго хавала
І ў полімі вайны згарэла.

***

Мы ўсе з апошняя вайны...
І калі нехта не вярнуўся,
Ён не загінуў – спытыкнуўся,
Упаў, ляжыць сярод вясны!

Доўгачаканая вясны!
Вечна жывая Перамога!
Ён так стаміўся за дарогу!..
Яго знясіліла вайна.

Ніяк не вымавіць: «Пара...»,
Не развітаецца з узводам...
Няхай надыхаецца мёдам,
Няхай спачне ў буянні траў!

У Перамогі на руках
Над домам сонца шчодрым будзе...
І прыйдуць новыя ў дом людзі,
А ён... заблудзіцца ў вяках.

***

Памяняюцца даты,
Перамяняцца дні...
Ды не ўстануць салдаты
Пасярод цішыні!
Перамяняцца словы,
Перамелецца жаль...
Не падняць ім галовы,
Хлопцам вечна ляжаць!
Перапеніцца памяць,
Перавеецца боль...
«Мы не сталі рабамі...

Горда выбралі бой!»
Перапоўняцца рэкі,
Перапоўніцца час...
Зоры слухаюць рэквієм
Са слязьмі на вачах.

ШЛЯХ

Аднекуль з сівізны, з далечы
З хаосу з'яў з'явіўся ён,
Жыццёвы шлях, шлях чалавечы,
У свет праз жэрла тлумных дзён.
Адна з мільярдных траекторый!
І ўсведамляеш сам пазней,
Што кожны момант – непаўторны,
А прага жыць усё мацней;
Што прыйдзе час – памеркнуць высі
І абарве дарогу даль;
Што шлях заўжды павінен выйсці
На ўсезямную магістраль!

***

Я прачынаўся дзесь апоўнач,
Прабужданы жахлівым сном,
І бачыў велічную поўню
За незавешаным акном...
Ці сярод ночы ад маланак
Хаваўся ў коўдру з галавой.
Пасля глядзеў, як свежы ранак
Ускідваў рыжае брыво...
Зямныя гукі ў сэрцы глохлі.
І вывучаў я кожны міг...

Я ўсё спасціг, усё да кроплі!
Вось толькі кроплю не спасціг...

ПАДМАН

Аднойчы, шчыра скажам, саграшыш:
На ісціну махнеш сяк-так рукой...
Пасля ні за якія ўжо грашы
Яна не стане ладзіцца з табой!

Тады і зразумееш, што няма
Другога выйсця, як служыць журбе;
Што для таго і існуе падман,
Каб падмануць урэшце-рэшт сябе.

***

Народжаны жыць і памерці,
Ты ўсё ж не адразу памры,
Гары на вачах сваёй смерці –
Бязлітасна, ярка гары!

Усё на Зямлі адпалае,
Апошні замружыцца дзень...
Нідзе больш жыцця не спазнаеш
І смерць больш не прымеш нідзе!

Галактыкі... у кругаверці
Праносяцца ў таратарары...
А выпала жыць і памерці –
Жыві і бясстрашна памры!

ПАЭТЫ

Міколу Федзюковічу

Паэты — не адналюбы.
Сабе на няшчасце, на згубу.
На крылах сябе ўздымаюць,
Узнёсла жывуць і кахаюць.
І вершы, як дзеці першыя,
Іх адусюль абвешваюць...
Яны дзецьмі мала цешацца.
Узлёт —
                    зноўку пішыцца-вершыцца!..
Паэты сябе не цэняць,
Сябе не на Музах жэняць.
І супраць сямейных саюзаў
Грашаць, бадай, з кожнай Музай...
Паэты — не адналюбы!
Сабе на няшчасце, на згубу.

***

Ты сын Паэзіі,
Паэт...
Паэзія —
Дачка Здзіўлення,
Унучка Працы і Натхнення,
Прапраўнучка таго,
Імя якому — Свет!

ВОСЕНЬСКІ МАТЫЎ

Лета сцішана спіць. Адгалёкала
Па малінніках, нівах, лугах...

Ападае бусліным клёкатам
На ўрадлівыя нівы смуга.

Ці то пер'е, ці пух аблокавы
Апускаецца на аер...
Сонца рыжыя промні-локаны
Пад карону схавала цяпер.

І ці хоча яно, ці не хоча так —
Каб зімой не марыцца дарма,
Да пары жаўруковай, паводчатай
Будзе сонейка сонна драмаць.

ДУБРОВА

Аднойчы праз палеткі ўскрай жытоў
Туманнаю парою вечаровай
Я на спатканне першае ішоў
З дубровай, шапатліваю дубровай.

У царства ценяў і буяных траў,
У зелень я схіляўся галавою
І чуў, як прагавіта прарастаў
На свет упарты жолуд пад травой.

Яднаўся з кожнай жылкаю ліста,
Лучыўся з кожным парасткам дубовым...
Здавалася: сам дубам вырастаў
З нябесным дарам чалавечай мовы!

Цяпер живу шчасліва на зямлі,
Бо сны дзяцінства светлыя збыліся:
Дубовы вершаліны і камлі
Ўва мне са спадзяваннямі спляліся.

ЖАНЧЫНА

Я думаў, што гэта міне,
Як рэха замрэ ў аддаленні...
Турбуе жанчына мяне
Сваім незвычайным з'яўленнем!

Я чую дыханне яе,
І вочы няўрымсныя бачу.
Яна ў маім сэрцы п'яе,
Смяецца, злуща і плача...

Нявінная, быццам дзіця,
Таемная, нібы прычасце...
Завейны парыў пачуцця!
Дрыготкае буйнае шчасце!

Таму і хаджу маладым,
Таму і ніколі не плачу,
Таму не шкада, што гады
На шчасце жаночае трачу...

А ціхая старасць кране
Спакойнаю шэранню скроні –
Атуляць пяшчотай мяне
Яе маладыя далоні.

БАЛАДА ПЯШЧОТЫ

Сасцяжыніліся...
Селі разам у верас пахучы...
І рассыпаўся смех
Твой па ўсёй вераснёвай смуге!
У вачах у тваіх

Мне прыемна было і... балюча...
Буйна вусны цвілі
Так, як верас гаючы цвіце!

Дакрануцца б...
Ды не!
Сукрананне яшчэ не паспела...
Утрапёныя рукі...
У пасмах блукалі тваіх.
Мы не чулі як стынь навакольная
Ўраз анямела,
Як жаданні спляліся
Ў адзіны парыў на дваіх!

Так прыходзіў наш сон,
Так прыходзіла наша збавенне
Ад няскрышаных скрух,
Ад гулівых грымот-навальніц!
Так яднала навекі
Нас гэтае цуда-імгненне!
І аблокі, і птушкі,
Уздрыгнуўшы, падалі ніц...

***

Сёння раніца белая,
Талака туманоў...
Ты такая нясмелая
Ўранку прыйдзеш дамоў!
Прамянямі распусціцца
Дзень на зябкім плячы...
Маці крыкне: «Распусніца!..»
Пакрычыць, пабурчыць...
Апраўданняў не знойдзецца —
Маці нельга зманіць...

Дзень вясёлкаю зойдзеца,
Затрымціць, зазвініць!
Вечар звадлівым селезем
Прыплыве сёння зноў..
Прыімчыць за аселіцу
Талака туманоў!
Дарагая абранніца,
Зноў заблудзімся мы
Аж да самае раніцы,
Аж да белае зімы!

СА ЗБОРНІКА
“ТРАЕКТОРЫЯ”
(1979 год)

***

Крок у крок –
ні далей, ні бліжэй,
быццам бы праз усю гісторыю,
пралягае там,
дзе цяжэй,
прызначэння майго траекторыя.

Ці то ў шчасці б я жыў,
ці ў бядзе,
ці то ў радасці быў бы, ці ў горы я –
набліжаецца да людзей
прызначэння майго траекторыя.

Стане так:
не падняць галавы –
з адхіленнямі некаторымі
зноў паўтораць мільёны жывых
прызначэння майго траекторыю!

***

Жыць —
гаварыць з травамі.
Жыць —
даражыць промнямі.
Жыць --
берагчы першаіснае.
Жыць —
разважаць над пылінкаю.
Жыць —
аддаляць непрыемнае.
Жыць —
паскараць пажаданае.
Жыць —
не мінаць непрыкметнага.
Жыць —
абдымаць неабдымнае.
Жыць —
словам велічным звацца.
Жыць —
за жыццё змагацца.

***

Ты, Зямля,
мне сяброў падарыла
сціплых,
шчодрых,
сумленных, як ты,
каб душа мая гаварыла
мовай шчырасці, дабраты...

Сёння ціха жыву без трывог я,
сплю заўжды без ашчэраных сноў...
Разб'ягаюцца толькі дарогі
пад адвечныя песні вятроў.

***

Сябру дзяцінства Паўлу Прамчуку

Па звычайнай траве,
па траве па зямной,
што расце да кален,
што цвіце да жніва,
мы ішлі
і здавалася дзіва-травой
лугавая пчаліная
ў красках трава.

Недзе ранак гукаў,
недзе месяц блукаў.
На халоднай расе
астывалі сляды.
Зрэдку пругкім крылом
сонны птах трапятаў...
І хацелася нам
то прыгод, то бяды...

Толькі родны прастор,
толькі ўвесь шар зямны
быў бяскрыўдным да нас,
быў пяшчотным да нас.

Мы
картовья ў росах мачылі штаны
і сачылі,
як сонца вывуджвае...
Час.

БУСЕЛ

Памяці бабулькі Ульяны

На долю не крыўдуй сваю,
о бусел,
бяхмарнага дзяцінства
птах дзівосны!..
Ты клекатаў
пра будучыя вёсны,
а жартаўлівая мая бабуся:
“Хавай, унучак, ногі!..” –
мне казала. –
А то пасее рэпу сваю бусел...”
У вёсцы
саламяных клунь хапала,
ды выбраў ты чамусьці
двор бабусі.

...Як зараз памятаю:
напрадвесні
прылёт свой
абвясціў ты нечакана
магутным клёкатам –
вітальнай песняй.
А мы, дзятва,

крычалі несціхана:
“Бусел, бусел,
клекатун!
Цягаў жабу
за каўтун.
Валачыў, валачыў,
пакуль кашу
засмачыў!”
А ты ўзятаў у паднябессе,
бусел,
ад крыўды,
ці ад шчырасці дзіцячай,
і доўга там яшчэ кружыцца мусіў.
А мы любіць
і не маглі іначай...

Для мелюзгі вясковай
заліхвацкай
ты стаў
прышэльцам казачным
з нябёсаў,
калі сказаў аднойчы
чыйсьці бацька,
што нас у дзюбе
на парог прынёс ты...

Мы не маглі
спудзіць цябе ўжо болей,
а па вясне наступнай,
памятаю,
крычалі ўслед,
імчаўшыся па полі
з бабульчыным духмяным караваем:

“Бусел, бусел,
на табе галёпу,
дай нам жыта копу!...”

Радзіла жыта ў бабкі,
не радзіла –
не памятаю.
Дый не важна гэта...
А ты і сёння,
птах наш свойскі, мілы,
цяплом людскім
надзейна абagrэты.

РАВЕСНІКАМ

Круцілася планета,
Сусвет усё імчаў...
Труціў
зямныя леты
вайны апошні чад.

А век
настырна думаў...
Ён не драмаў ані
і ў кругаверці тлуму,
і ў німбе цішыні.

Ён пасівеў ад дыму...
Калі ж расплыўся чад –
прыйшлі мы ў свет
такімі,
якіх ён так чакаў!

ЖАНЧЫНА

У дваццаць
сонцу
радасна ўсміхалася,
у трыццаць –
дзецям,
Ну а ў сорок –
унукам.
У пяцьдзесят здзіўлялася:
здавалася,
што й не жыла,
што не смылелі рукі...

Праз пяць гадоў,
калі занепагодзіла,
і неба яе
хмаркамі пакрылася –
заплакала пры ўсіх
на адыходзінах:
– Я не змагу без вас!..
Я ж не змарылася...

***

Губляюцца ў лугах
твае сляды,
гамоніць густарослая мятліца...
О не!
Няма аніякой бяды
такой, як ты, дзяўчынкай
захапіцца.

І я, як ты,
дняваць і начаваць
гатоў
у каралеўстве траў квяцістых,
дзе вечарамі конікі звіяняць,
як на вяселлі нашым
цымбалісты.
У карагодзе
зорных мірыяд
люблю і я, як ты,
парой кружыцца,
дзе месяц,
нібы захмялелы сват,
прад шаферкамі-зоркамі
храбрыцца.
...Знайду пад вечар я цябе
з вянком.
І здасца мне:
каб толькі захацелі –
перавязалі б
зорным ручніком
увесь Сусвет
мы на сваім вяселлі.

ФАРБЫ ВЯСНЫ

***

Ёсць у прыроды заповіт:
за сконам зноў усё спачатку...
Пралезлі, дзівяцца на свет
лісця папрэлага нашчадкі.

***

Ісці не хочацца мне ў дом...
А ноч вясновая чаруе!
...Над незакончаным гняздом
да ранку кнігаўка шчыруе.

***

Я чуў (мне сведкамі багі!):
у цёплай вышыні над намі
прыгрэлі воблакі бакі –
і заліліся... жаўрукамі.

***

Нібы чароўны бачу сон,
Прыроды мудрай прычашчэнне:
п'е салавей з бярозы сок –
глыток вясновага натхнення.

СА ЗБОРНІКА
“ТРЫВАННЕ”
(1990 год)

***

*Матуля ў слязах
Над апошнім сваім караваем.
Трываю...*

*Замест туманоў ходзіць стронцый
Нябачна над краем.
Трываю...*

*Тривога
Мяне ад дзяціннай зямлі адрывае.
Трываю...*

*Руку сваю робат
На клавішы пуску трымае.
Трываю...*

*О, кардыяграмы
Імкліва-крывая!
Трываю...*

Трыванне душы

Душа не ўмела гаварыць –
І пралілася далячынню...
І сталі чуйнымі вятры
І непахіснымі – вяршыні.

Пачулі птушак неба, лес,
Захваляваліся народы...
І абудзілася: “Азь есмь!..”,
Сябе ўсвядоміўшы, Прырода.

Праграмным, можна не сумнявацца, вершам “Душа”, якім адкрываецца кніга “Трыванне”, запрашае ў свой паэтычны свет Мікола Трафімчук. Гэтага паэта ведаю ўжо даўно. Мы з ім – адны з сааўтараў калектыўнага зборніка “Нашчадкі” (1979). За гэтыя дванаццаць гадоў многія паэты, што там друкаваліся, выдалі па некалькі зборнікаў.

Памятаю, адказны рэдактар зборніка “Нашчадкі” Рыгор Барадулін пры сустрэчы заўважыў, што з васемнаццаці паэтаў “калектыўніка”, тады яго называлі “брацкай магілай”, яму, побач з некалькімі іншымі імёнамі, імпануе імя Міколы Трафімчука. І пры сур’ёзным стаўленні да творчасці яго чакае паэтычны ўзлёт.

Сёння я думаю пра тое, як доўга ўсё жадрываўся ад “стартавай пляцоўкі” Мікола Трафімчук. Пасля нізкі “Траекторыя” ў “Нашчадках” гэтая яго кніга – першая. Чаму ў прамым, а не ў пераносным сэнсе паэту патрэбна было “спалымнець... і ўваскрэснуць”?

Аднойчы мусіш зразумець,
Што напачатку, каб адбыцца,
Патрэбна промнем спалымнець
І ... уваскрэснуць бліскавіцай.

(“Аднойчы мусіш...”)

І якое патрэбна было мець “трыванне”, каб канчаткова не зламацца, як гэта здаралася не з адным творцам, а паверыць у сябе, у сваю шчаслівую зорку.

Матуля ў слязах
Над апошнім сваім караваем.
Трываю...
Замест туманоў
Ходзіць стронцый нябачна над краем.
Трываю...
Трывога мяне
Ад дзяцінай зямлі адрывае.
Трываю...
Руку сваю робат
На клавiшы пуску трымае.
Трываю...

(“Матуля ў слязах...”)

Паэзія – не прызнае спакойнага, раўнадушнага ўспрымання жыцця. І гэта “наканаваная хвароба”, а правільней, лёс паэта, і, як ні дзіўна, – яго выратаванне.

Чытаючы зборнік “Трыванне”, я не раз адчуваў высокі напал сэрца і душы аўтара. І мне стала зразумела адна з прычын, чаму такі зацяжны быў

узлёт паэта: ні дня без радка, відаць, гэта не яго дэвіз. А пісаў тады, калі “душа спявала” і “сэрца рвалася ў парыве”:

Перахварэй бясплоддзем лепей,
Калі не родзіць у душы...
Нічога без душы не злепіш.
Пісаць узнёсла – стог вяршыць!

(“Перахварэй бясплоддзем...”)

І добра ўсведамляеш аўтарскую аксіёму, што “вершы спеюць на руінах лёсаў, як і песні... Толькі ў цішыні. Чысціня тых песень – ад нябёсаў. А зямной так мала чысціні!...”

Калі падыходзіць да паэзіі М. Трафімчука аналітычна, то кідаецца ў вочы адно: аўтар сапраўды вельмі часта імкнецца да нябёсаў (“Душой душу нябёс адчуваць”; “І прыляціць твая птушка, неба сальцеца з табой”). Там, у вышыні, паэт спадзяецца набыць “чысціню песень”, бо, відаць, крыху пабойваецца зямной юдолі, дзе “так мала чысціні”. Што ж, у гэтым ён традыцыйны. І ўсё ж у адрозненне ад традыцыйна рамантычнай паэзіі вершы М. Трафімчука па-філасофску звязаныя з зямлёй, з днём, у якім жыве паэт. Яны, яго вершы, хутчэй за ўсё прытчавыя. Абраны жыццёвы пастулат паэтам абагульняецца і ўрэшце ўзносіцца да тых жа нябёсаў (“Душа”, “На галасы іх...”, “Ёсць у прыродзе зорны час...”, “Час нуля”, “Людзі і птушкі”, “Адзінства”, “Верш пра неба” і інш.).

Часам здаецца, што аўтар наўмысна праграмуе свой твор. У нейкае імгненне нават мільгае

думка, быццам ён імкнецца да паэзіі чыстай красы, што больш чым дзіўна ў наш жорсткі балючы век. Бо, як сказаў Анатоль Сыс у адным са сваіх вершаў, “Паэт не мае права быць паэтам цнатлівае і чыстае красы, калі ў Айчыне загінаюць рэкі і засыхаюць на вачох лясы”. А тым болей, калі праліваецца нявінная кроў... Але хутка прыходзіш да высновы, што гэта такі лад душы паэта, такі яго стыль:

Любіць прыроду —
Травы разумець
І жаўрука ў беззоблачнай сінечы,
Здагадацца парой яшчэ аб нечым
І за душой святое нешта мець...

Любіць прыроду —
Травамі расці,
Аблокамі хадзіць па-над аблогам,
Прадбачыць у вяках сваю дарогу,
Дзе ў бессмяроцці —
Так, як у жыцці.

(“Любіць прыроду...”)

Вось чаму ва ўсім зборніку амаль не знойдзеш вершаў з нейкімі канкрэтнымі жыццёвымі ці нацыянальнымі праблемалі, што сёння поўняць творы многіх сучасных паэтаў, асабліва вершы сюжэтнага, гістарычнага і баладнага характару. Чаго не абмінуў М.Трафімчук — як можна абмінуць тое, што ўжо стала адметнай рысай беларускай паэзіі, — дык гэта тэмы вытокаў, каранёў, малой радзімы. Вершы на гэтую тэму

ідуць у зборніку літаральна адзін за адным (“Я спазніўся да цябе, крыніца”, “Вяртанне”, “Даўно не живу тут...”, “У вёсцы”, “Вясковы маршрут”, “Агоўскія куфры”, “З дзяцінства жораў – у вакно”, “Смагу ля стаўка не наталіць...”, “Былое помніць і шануе нас”, “Я і дзяцінства...”). Здавалася б, нічога новага паэт у іх не сказаў. Але ці не гэты вось радок з верша “У вёсцы” апраўдвае ўсе “вяртанні” паэта: “Калі я еду сюды – хачу зразумець сябе”. Сапраўды, чаго б быў варты паэт, калі б не меў свайго радаслоўнага дрэва з яго моцнымі каранямі... Без яго – “не зразумець сябе”.

Туга, туга...
Напэўна, ёсць яна –
Туга па верасах,
Па тых мясцінах,
Сярод якіх жывуць
Твой клён дзяціны,
Буслы над ціхай матчынай хацінай,
Юначая бярозка ля акна...
І носіш свой святы і грэшны боль,
І ўсюды за табою –
Цень былога...
І кліча, і баліць
Твая дарога,
І раптам спатыкнешся ля парога
Аб тое,
Што нябачна,
А з табой.
(“Туга, туга...”)

Магчыма, добра, што М.Трафімчук не імкнецца ў публіцыстыку. Гэта, мяркуючы па “крэда” па-

эта, не яго задача. Адчуваецца, што ён схільны не раздзяляць у паэзіі горад і вёску, а гаварыць пра агульначалавечае. Пацвярджэнне гэтага – верлібр “Балада пазнання”, прысвечаны Алесю Разанаву: “Пазнай мяне і сам сябе пазнай, пазнай сябе і сам пазнаным будзь!” Пра гэтае ж гаворыць паэт у “Імпульсах” і ў “Двухрадкоўях”, дарэчы, глыбокіх сваім падтэкстам: “І ў стомленасці стомы не адчую, калі пабачу вынік, варты стомы!”, “Нішто нявечна... Нават вера, што ўжо не верыць у сябе”.

Ёсць свой настрой і ў вершах пра каханне. Мне падабаецца, што і тут паэт імкнецца ўзвысіцца, а не проста яшчэ раз сказаць пра шчаслівае ці няшчаснае каханне. Трафімчук імкнецца да даверлівай прастаты і, у той жа час, да вобразнасці.

І такіх вершаў на інтымную тэматыку нямала.

Прыемна, што зборнік “Трыванне” засведчыў пошукі М.Трафімчука ў формаўтварэнні вершаў. Бо прызнана ж: твор без суладдзя зместу і формы – не твор. Аднолькава блізкія М. Трафімчуку і верш з традыцыйнымі рыфмамі, і верлібр.

Апошняе. Паэту, мяркую, не варта было ўключаць у кнігу наступныя слабыя вершы: “Нахіліся, вясна, над радзімай...”, “Ветразь”, “Зіма”, “Жарт”, “Размова старых сяброў”, “Пасля дожджыка ў чацвер”, “Якія нашы гады!..”, дзе, акрамя ўсяго, беспадстаўна шмат рытарычных клічнікаў і таўталагіі, ёсць і няўдалыя выразы, да таго ж з русізмамі, тыпу: “Спачатку трэ стагі нам зладзіць, пасля каней ля іх цугляць”.

На заканчэнне хочацца засцерагчы паэта ад падобных пралікаў і ў той жа час падбадзёрыць ягонымі ж словамі:

...А час – суддзя наш непадкупны, строгі.
Ты вер: дзе бераг – новы далягляд,
А там, дзе далягляд, – працяг дарогі.

*Яўген Хвалеі,
паэт*

***

“Шануй свой дзень! –
Казалі мне. –
Інакш бяследна ён міне...”
А я шпурляў, выкідваў дні
На тлумны сметнік мітусні.

“Спяшайся жыць!” –
Быў мой дэвіз.
І я імчаўся
Ўверх і ўніз,
Ні затрымацца,
Ні прыстаць,
Ні падабрэць,
Ні мудрым стаць...

А калі грывнуў
Судны дзень –
Глядзеў я сумна на людзей.
І запыталі землякі:
“Адкуль прыйшоў
І хто такі?
І з чым прыйшоў

На судны дзень,
І што пакінеш для людзей?..”

“Ты меў свой час...” –
Сказалі мне.
Хіба я мог сказаць ім “не”?
Мне столькі часу даў сам Бог!
А што паспеў я?
Што я змог?

ДУША

Душа не ўмела гаварыць –
І пралілася далячынню...
І сталі чуйнымі вятры
І недасяжныя вяршыні.

Пачулі птушак неба, лес,
Захваляваліся народы...
І абудзілася: “Аз есмь!..”,
Сябе ўсвядоміўшы, Прырода.

***

Аднойчы мусіш зразумець,
Што напачатку, каб адбыцца,
Патрэбна промнем спалымнець
І... уваскрэснуць бліскавіцай.

Душой душу нябёс адчуць,
І справу выканаць святую:

Сярод крыштальнага дажджу
Знайсці дажджынку залатую.

НАШЧАДКУ

І я калісьці ў свет прыходзіў
(Нібыта сон той мой прыход).
Не помню, у якім стагоддзі,
Забыўся ўжо, на колькі год.
Пайшоў...
Хацеў пакінуць шчасце,
Адны няшчасці ўзяць з сабой,
Каб аніякія напасці
Не навісалі над табой.

Ды перад самым уваходам
У анямелыя вякі
Сказала вечная Прырода:
“Замест сябе
Свой боль пакінь!”

***

Хто пройдзе, а хто прабяжыць
Па сонечных гонях планеты...
Свяшчэннае права – жыць!
Ды больш абавязак гэта!

Аступішся – дык не бядуй,
Бо сябар і справа, і злева...

Ды топчам: хто зло-лебяду,
А хто і ўмалотны засевак.

ВЕСНАВЕЙ

Можа здарыцца непапраўнае:
Страцім неба і страцім зямлю...
А, здаецца, зусім нядаўна мы
Засяваць пачыналі раллю.

Кінуць вокам – аблогі развораны...
Але з лёгкай нядбайнай рукі
Распладзіліся лютыя ворагі:
Дурнап'ян, чарнабыль, асцюкі...

І пілося бязладна і елася –
Адмаўляцца было не з рукі...
Застагнала зямля, разбалелася –
І падзьмулі вятры-скразнякі.

Разбудзіла ўсіх весняя раніца –
І глядзіць кожны грэшны, святы,
Як паглумлены сад выбіраецца
Да адроджанай нівы ў сваты.

НАДЗЁННАЕ

Па халтуры
Спраўляю хаўтуры.
Хто са мною?
Не ўсе са мной...

Ёсць прыслужнікі каньюктуры.
А яны за шаблон –
Сцяной.

Трэба выступіць –
Ёсць каноны,
Трэба выйсці –
Як па струне...
Трэба знаць,
У якія біць званы,
Гваздануць –
Па чыёй спіне...

Ах, як добра,
Як добра ведаць,
Свой шануючы важны чын,
Дзе,
Калі,
Колькі,
З кім
Паабедаць,
Што каму па нутру, па плячы...

Іх эпоха карміла-паіла.
І паверылі самі сабе,
“Мы і ёсць тая самая сіла,
Што гаруецца ў барацьбе...”

Сумна, шэра
Ў жыцці ардэнарным!
І прамовы, і песні –
Шаблон...
Ды затое святкуе бяздарнасць,
Нават таленты
Б’юць ёй паклон.

Разлілося паводкаю свята...
І пачаў ужо верыць народ,
Што ўсяго ў нас багата-багата,
Хоць нястача яшчэ
І няўрод...

Ды народу
З дарогі не збіцца!..
Запрыкмеціў дасціплы дзядок,
Як бяздарнасць ідзе пахмяліцца
Ў на авось прыхаваны
Скляпок.

У ДАРОЗЕ

Пачаўся дзень турботным ранкам.
Спакоем скончыўся б хаця...
Адны выходзяць на паўстанках,
Другія едуць да канца.

Вунь твой паўстанак, не іначай,
Спіць, скасабочаны ў цішы!..
Табе здаецца: там – удача...
А сыдзеш –
Пустка, ні душы...

***

Туга, туга...
Напэўна, ёсць яна –

Туга па верасах,
Па тых мясцінах,
Сярод якіх жывуць
Твой клён дзяцінны,
Буслы над ціхай матчынай хацінай,
Юначая бярозка ля акна...

І носіш свой святы і грэшны боль...
І ўсюды за табою –
Цень былога...
І кліча, і баліць твая дарога...
І раптам...
Спатыкнешся ля парога
Аб памяць, што нябачна,
А з табой!

***

Любіць прыроду –
Травы разумець
І жаўрука ў бязвоблачнай сінечы,
Здагадвацца парой яшчэ аб нечым
І за душой святое нешта мець...

Любіць прыроду –
Травамі расці,
Аблокамі хадзіць па-над аблогам,
Прадбачыць у вяках сваю дарогу,
Дзе ў бессмяроцці –
Лепш, як у жыцці.

***

Аблячынкі пахнуць верасамі,
Вылінялай жвівеньскай травой...
У блакіце павуцінкі самі
Ўюцца ў шэры восеньскі сувой.

Сняцца сны пра сонечнае лета...
А парой такія сняцца сны,
Што не разумею: восень гэта,
Ці працяг той, колішняй, вясны...

***

Мне не магло такое сніцца...
Я чуў праз цішу забыцця
І гул апошняй навальніцы,
І шум пажоўклага лісця.

У спелым грукаце і звоне,
Калі сарваўся ўніз ранет,
Я слухаў вечную пагоню
Кароткіх вёсен, зім і лет...

***

У час нуды, журбы і болю
Ты не слязі сваіх вачэй,
Ідзі, мой дружа, чыстым полем,
Усё хутчэй ідзі, хутчэй!..

І хоць ёсць ісціна старая:
Пражыць – не поле перайсці...
Я паўтараў і паўтараю:
Ідзе, як полем, па жыцці!

Спяшайся, падай між калосся,
Жытнёвым пахам даражы!..
Калісьці скажаш: “Давялося
Сярод людзей і мне пажыць...”

Іду і я сваёй дарогай,
Іду каб жыць, прыгожа жыць...
Малю: пакліч на дапамогу,
Пакліч і мне дапамажы!..

У ВЁСЦЫ

Уплецена стужка асфальту
Ў маю маленькую вёску,
У вёску майго маленства,
Цяпер – неспакою майго...
Калі я сюды еду –
Хачу зразумець сябе,
Паслухаць дзядоў мудрэйшых,
Бабулек з унукамі ўбачыць,
Паспачуваць, сучешыць,
Доўга ўначы не спаць...
На досвітку спаць трывожна:
Паспець бы на працу ў горад!
На досвітку тут падзея –
Спаборніцтвы пеўняў.

ВЯСКОВЫ МАРШРУТ

Пара яка б ні была –
Зіма, вясна ці лета –
Дамоў, да роднага сяла,
Спяшаю браць білет я.
Штурмую “пазік” як і ўсе,
Шануючы бабулек,
І прывыкаю пакрысе:
Аўтобус – нібы вулей!..
Вясковы з’езджаны маршрут
Мне любы і знаёмы,
Нядоўгіх дваццаць пяць мінут
Патросся – і ўжо дома!
Ды што там дома!
Цэлы свет
У “пазіку”... упартым.
Вунь, захмялелы мой сусед
Навокал сыпле жарты!..
Бабулька венікі вязе.
– Старога біць... – жартуе.
– Чаго таўчэшся!?
На назе і так даўно стаю я... –
Незадаволенасць сваю
Злы дзядзька выдаў гучна.
А я не тое што стаю –
Я вісну... І мне зручна.
А ззаду столькі маладых!
Падкіне раптам знізу –
Яны вадзіцелю тады
Крычаць:
– Яшчэ вярніся!..
Мацней на газ націсне той:
– Ну, зараз і падкіну!..

А дзед:
– Э-э хлопец, супакой
Сябе й сваю машыну!
Назад паедзеш без мяне,
Тады й шалей як хочаш...

Эх, як жа добра ехаць мне
Ў дзяцінны свой куточак!

ІМПУЛЬСЫ

***

Калі прабіваецца парастак
Праз таўшчыню бетону –
Бетон не мера трываласці...
Мера трываласці – парастак.

***

Памялеў, не стала ручая...
Перасохла ў горле салаўя...
Тромб забіў вядомага паэта...
Ці не мы павінны ва ўсім гэтым?

***

І ў стомленасці
Стомы не адчую,
Калі пабачу вынік,
Варты стомы.

***

Пераступаем праз магілы
І прагна цягнемся да зор...

***

Аб'явы... Аб'явы... Аб'явы...
Пра нас лямантуе жыццё.

***

У горы і шчасці сябе суцяшаю...
У горы:
Нічога, мінецца –
Забудзецца...
У шчасці:
Нічога, мінецца –
Зноў збудзецца...

***

На ўсё зямное ёсць чарга...
А я ў чарзе па... незямное.

ГАВАРЫ...

Я аддам табе ўсе вечары,
Падарую імжыстыя ранкі.

Гавары толькі ты, гавары,
Не замоўкні аднойчы раптам!

І не веру, што ўсё да пары,
Што ў жыцці гэта ўсё хуткаплынна...
Гавары толькі ты, гавары
Шчыра, гарача і беспрычынна.

ТАПОЛЯ

Песня

Я – таполя,
А ты – вецер,
Мой адзіны на ўсім свеце.
Мой адзіны на ўсім свеце,
Хоць і сонца нам не свеціць...
Вецер, вецер,
Хоць хвілінку
Адпачні ў маіх галінках,
Пацалуй мае лісточкі,
Затрымайся аж да ночкі!

Я таполя-тапалінка,
Я – не дрэўца,
А сцяблінка...
Я – не дрэўца,
А сцяблінка,
Гнуся нават ад расінкі...
Дык развей жа хмары,
Вецер,
Хай ярчэй нам сонца свеціць,
Хай над нашаю далінай
Пух кружыцца тапаліны!

Я – таполя,
А ты – вецер,
Мой адзіны ва ўсім свеце.
Мой адзіны ва ўсім свеце!
Наша сонца ярка свеціць.
Шапацяць мае лісточкі,
І ляцяць пушынкi-дочкі
Аж па ўсім шырокім свеце...
Вецер,
Мой каханы вецер!

ПАЧУЦЦЁ

Якое яно зямное?..
А мо і зямное крыху?
Ну вось між табой і мною
Вісіць павуцінка граху!..

Калі яна толькі паспела
На змроку бязвінным, святым
Ахутаць нясцерпныя целы?!
Дзе ён,
Павучок залаты?

***

Нiбы вятрак, што мiж вятрамi,
Перамялю гады... у памяць,
Старанна ператру рукамі
Ў муку балючыя гады.

Не паміж кім, а паміж намі
Аб камень трэ шурпаты камень –
І сыплецца мукою памяць...
На скронях –
Памяці сляды.

ГЕТЭРЫ

Яны былі і ёсць,
Гетэры.
Як німфы, вольныя живуць.
Яны даверацца не ў меру,
Не ў меру ўскружаць галаву!
У іх свая на гэта мера.
Іх кроў –
Антычнае віно.
Іх вернасць –
Хіжая хімера,
Каханне –
Марыва адно...
Дарэмна іх не дакарайце
І не вініце надта іх.
Ім шчасце ў вас
Патрэбна ўкрасці
Ўсяго на міг, хаця б на міг...
Ці дзень быў стомлена-п'янлівы,
Ці ноч гудзела і гула –
Ім толькі б ноч
Пажыць шчасліва!..
А там – была ці не была...
У што яны, гетэры, вераць,
Калі ім вольнасць – лепшы лёс?

Спяшаюць жыць,
Жывуць гетэры –
Удовіных не знаюць слёз.

***

Мне знаёмы твой боль...
Я трываю ледзь-ледзь,
Гавару на разбуранай мове.
Замаўкаю.
Табой
Будзе ў свеце звінець
Неўгамоннае рэха любові.

ТРЫЯЛЕТ ЗАКАХАННЫХ

Аб тым, што мы жылі на свеце,
Расказа некалі мой верш
Нашчадкам, сонцу і траве...
Аб тым, што мы жылі на свеце.

Каханне ўдалеч паплыве,
А верш заблудзіцца ў Сусвеце...
Аб тым, што мы жылі на свеце,
Расказа некалі мой верш.

СА ЗБОРНІКА
“ФЭСТ, альбо ТРЫЯДА”
(1993 год)

***

Я доўга буду жыць...
Няварты я нябёсаў.
Нямала насмяціў я на Зямлі.
Нямала асушыў рачулак, плёсаў...
Зашмат пяску здабыў...
Замест раллі...

Пакуль не замалю грахі –
Не буду
Забраны Богам у нязнаны рай.
О, колькі трэба год мне,
Каб ад бруду
Ачысціць занядбаны мною край!

НА ПАЛЕССІ

А на Палессі спякота,
У полі да поту работа.

Поймы і плёсы сухія...
Гэтак нябёсы ліхія!

А на Палессі балотным
І мітусліва, й грукотна,
Тэле-ра-дыё-актыўна,
Мелі-я-ра-тыўна...

А на Палессі радзіны
На ўсё ваколле адзіныя...
Лье як з вядра... Неба плача
Па паляшучках, ныйначай.

А на Палессі малебен.
Як абразы – хмаркі ў небе...
О, барані, Божа, нішчыць
Храм светлы Жэні Янішчыц!

***

Анёлы лёталі ў аблоках
І любаваліся зямлёй.
Яны зляцеліся здалёку
На безгалосы голас мой.

Яны шпурлялі долу промні,
Ляпілі з воблакаў істот:
Мядзведзяў, коннікаў – як помню...
Пацешны іх, анёлаў, род!..

На жаль, анёлаў тых пацехі
Нядоўга бачыў я ў акне...

Дасюль бязгучнае іх рэха
Ткне і хвалюе ўсё мяне.

АФАРЫФМЫ

***

Падманваю сябе –
І не падманваюся...
Бо сэрца чуе,
Што падман мой –
Праўда.

***

Я жыць хацеў не так,
Як род людскі;
Жыць без Дабра і Зла
Гады, вякі...
“Што ж, я пайду...” --
Сказала мне Дабро.
“А трасца!...” –
Зло саўгнула пад рабро.

***

Жышчэ не амалодзіць нас.
Само старэе...
Але спыняе бег свой
Час
У час тварэння!

МУЗЫКА

Ты замры, цішыня,
Вунь зара замірае!
Вы, вандроўнікі дня,
Хоць прыстаньце на міг!
Чараўніца-струна
Вам мой боль нараджае...
А балець...
А балець вам самім!

Па дрыготкай мяжы
Цішыні і трымцення,
Па гуллівых ладах
Нейкі цень прабяжыць...
І заплачацца мне
Звонкай нотай імгнення,
Каб балюча ў вяках
Вечнай музыкай жыць.

***

Так лёгка падмануцца,
Так проста падмануць...
З сумленнем – размінуцца
І кару абмінуць...

Усё на свеце лёгка
Без сэрца, без душы...
Шугай сабе, галёкай!
Зноў кайся!
Зноў грашы!

***

Моташна. Звон у вушах.
Так цішыні закарцела!
Слухае чуйна Душа
Стогны стамлёнага Цела...

Так і змарнееш зрапта...
Цела заўчасна самлее.
Толькі душа-сірата
Сэрца надзеяю грэе.

Зморам не возьме Душу
Ані святло, ані морак...
Ціха жыву. Варушу
Прысак згарэлых зорак.

***

Не пішу я.
Даўно не пішу...
Быццам д'яблу прадаў душу.
І пад скурай
Замест душы
Хтосьці шэпча:
“Грашы!.. Грашы!..”
Я вялікім грахам грашу.
Не пішу я,
Даўно не пішу...
Шэпт у крык перайшоў нямы:
“Ты – не ты.
Ты – як мы... Ты – мы!

На адзін мы фасон і кшталт...
Мы – усё!
І нішто мы!...”
Гвалт!
Я – не я?
То не ява, а сон.
У мяне – свой і кшталт,
І фасон...

... Вырву ў д’ябла сваю душу,
Пра вялікі свой грэх
напішу!

ПІР ПАЭТАЎ

*Не чытаць паэзію амаральна...
...Паэзію не чытаюць па віне
нахабнай дыктатуры пацех.*

Я. Еўтушэнка

Адкаркуй незямнога віна,
Адсвяткуем, паэт, нашы леты!
Людзі п’юць... Ды не ў тым іх віна.
Не чытаюць паэтаў – у гэтым!

Налівай, весялун Аляксандр,
Дапаўна свой бакал паэтычны!
Павялі Наталі ў царскі сад...
Ну і Бог з ёй! Хоць не этычна...

Супакойся, не трэба, Сяргей,
Брыдкасловіць пра жонку паэта.

На тальянцы сыграй весялей,
Сыпані нам салёных куплетаў!

Што нахмурыўся, Уладзімір,
Не па густу табе куплеты?
Паталкуй з маладымі людзьмі
Пра... Саветы!

Каб спакойна і міла было,
Памаўчыце вы, цынік і скептык!..
Казырні, не саромся, Блок,
Інтэ-лектам!

Сімвалісты Бальмонт, Салагуб,
Вашы душы ізноў у бунце...
Абатыце сліну з тлустых губ,
Рэалістам будзьце!

Сёння пір на Парнасе у нас,
Сёння музам і нам пацешна.
Адкаркуйце зямнога віна!
Можна грэшным – і нам не грэшна!

За паэзію, за чытача
Піць паэтам здаўна прывычна.
Прыхініся, Сафо, да пляча!
Гэтак больш рамантычна.

На Парнасе так мала ў нас дам!
Як, на жаль, чысціні і прадку.
Знаць, таму й затрымаўся Адам
У Марысі, у Наваградку...

Стук у дзверы.
– А хто там ідзе?..

Го! Дык гэты ж браткі-беларусы!
На мякіне жывуць ды вадзе
І не ў радасці, хоць і не ў скрусе...

Па келішку ім дайце віна.
А на больш яны не зарабілі.
Іх адзіная сёння віна
Ў тым, што мала людзей разбудзілі.

Хай нас Бахуса грэе агонь!
Апалон хай даруе за гэта!
Бо паэзія ёсць для таго,
Каб не вусцішна стала паэтам.

І пакуль на Парнасе паэт
Бестурботна піруе,
Паўсямесна паззію свет
Ігнаруе.

Гэй, спадару, хоць вер –
хоць не вер:
Забулдыгі мы ўсе, выпівохі!..
Але ж сам не напішацца верш...
Сп'яну спім, ды не спіць эпоха!

На Парнасе, вядома, лепш
Піраваць, чым у простаў хаце.
Ша! Эпоха стварае верш
“Пір паэтаў”.
Чытайце!
Чытайце!

***

Разведчыкі душы, сябры-паэты,
Нялёгкі лёс прызначаны для вас:
Нястомна жыць між “тым” і “гэтым” светам
Не ў першы раз і не ў апошні раз.

Імгненні, што падобныя на вехі,
Жыццёвы шлях – высокі Млечны Шлях...
Байцы любові, проста чала-векі,
З якімі дзённа раіцца Зямля.

Ні Зло, ні Смерць ужо не валадараць,
Ні тлум, ні цемра не пануюць тут,
Дзе вашы песні, вашы думы-мары
Любоўю жывяць сэрцы, родны кут.

Няўроддзе спраў, пустэльныя прамовы...
А вас шануе Лёс, сам Бог і... Час,
Разведчыкі душы, байцы любові
Не ў першы раз і не ў апошні раз.

***

А я баяўся,
Так баяўся,
Што верш ужо не напішу!
А тут прарваўся ён,
Прарваўся
З самога сэрца
Праз душу!

І ап’яніла,
Адцяніла

Мяне паэзія ад тла...
Не падмяніла,
Не змяніла,
Аберагала,
Зберагла.

Цяпер я ўпэўнены:
Аддзячу
Нябеснай госці за святло...
Зноў над радком шчырую й плачу,
Шчырую й плачу
Злу назло.

ПЕРАПЁЛКА

Паляцела полем перапёлка.
Поле палыхала палыном...
У смугу, на высмяглыя зёлкі
Ўпала і заснула мройным сном.

І прысніла поле перапёлка,
Сонцам пазалочаную шыр.
Выспявалі залатыя зоркі
Ў светлай перапёлчынай душы.

Доўга плыў з-за небасхіла ранак,
Потым – дзень спякотны і даўгі...
Выцякала з яе ціхай раны
Сонца на пабляклыя лугі.

ЭЛЕГІЯ ЛЕТА

Такія дні нядоўгія, павер.
Трымціць апошні промень на павейках...
І ты шкадуеш:
“Напісаў бы верш...
Каб лета мы запомнілі навекі!”

І немагчыма не паабяцаць...
Як не пачуць у сонечных прасцягах
І сумную мелодыю канца,
І светлую сімфонію працягу.

Такія дні запомняцца, павер.
Аб сэрцы кволы промень разаб’ецца...
І толькі верш, пра наша лета верш,
Суцішыць і з’яднае нашы сэрцы.

САНЕТЫ САМОТНАЙ ЖАНЧЫНЕ

Санет першы

Не быць адной – адзіная мальба.
Што доля!.. У кукольні поле...
Яна асотам рукі ўсе паколе,
Але пра поле
                        рупна будзе дбаць.

Вясёлае ўчарашняе дзяўчо!
У вялюмах паадплывалі мроі...
Ні прынца не хапіла,
                        ні героя,

А значыць —
ні сыноў і ні дачок.

Адна мальба —
каб весялей было,
Каб дзе-нідзе
між пырніку й асоту
На полі неўрадлівым,
нечужым
Адзіны каласок хаця б ажыў
Бяздушшу і нялюбасці назло
У знак прызнання
за яе маркоту.

Санет другі

О ты, далёкая жанчына!
Якія песні ты пяеш?
Няўжо праз тыя ж далячыні
Ты ўсё самотная ідзеш?

І тваё сонца нізка ходзіць,
І замест замяці ад руж
Ўсё тая ж замяць
карагодзіць
На лугавіне белых сцюж?

Няўжо, няўжо яшчэ не верыш,
Што ёсць зямля,
дзе я живу,
Дзе зоркі спеюць
і з даверам
За сонцам коцяцца ў траву?

[illegible]

Санет трэці

Не быць ЯГО –
 быць нічыёй.
 Быць НЕ ЯГО
 зусім не зможаш.
 Гарчыць і прэе тое збожжа,
 Што зжата іншаю жняёй.

А пожня коле ногі спрэс
І дастае ажно да сэрца...
Не мецьме сейбіт інтарэс –
Яму й жняня не адгукнецца.

Каб жнейка рупнаю была –
І ейны сейбіт мусіць рупіць...
Не навярэдзіць яна рукі –
І плён папрэе ўвесь датла.

Хай будзе чад гэтага тла
Нядбайным сейбітам навукай!

ДЗВЕ ЭПОХІ

Дачарнобыльська епоха!...
П'ятигодку – у три гади...
Абскакаць захацелі Бога
І героямі стаць назаўды.

Пасадзілі сады ўверх карэннем
Пасярод пыльных бур, мерзлаты...
Пяцігодка для ўроду? Нядрэнна!
Мала, плён каб сабраць, тры гады.
Мала ў лозунг і колер паверыць,
Грэшна невукам верыць, лгунам.
І даўжэла, вышэла з паперы,
З абясцэненых бляшак сцяна...
За сцяной гэтай не ўратавацца
Ад сумлення і стронцыю. Жах!
Як дрыжэла зямля ад авацый,
Так Чарнобыля дол задрыжаў.
З-пад чыноўнікаў крэслы ён выбіў.
Раскалоў, скасабочыў сцяну...
...Паміж крыўдай і праўдаю – выбух.
Між эпохамі – пах палыну.

ПАЖАДАННЕ

У людзей – птушыная дарога.
Зорны шлях – у птушак і людзей.
А жыццё глядзіць у вочы строга,
Як ніхто ніколі не глядзеў.

У жыцці зусім не як у школе,
І жыццё не ўмее спагадаць,
І не прапаноўвае спатолі,
І за так нічога не аддасць.

У яго адна патрэба ў свеце
(З ёю жыць на свеце весялей):
Каб вышэй ляцелі птахаў дзеці,
А ў людзей – каб дзеці йшлі далей...

Будзеце здаваць іспыты Богу...
Хай мінае вас усіх спадман,
Птушанят, што пырхнулі ў дарогу
Праз гаркавы дым, імжу, туман...

І няхай у золкай вам дарозе
Прыйдзе ратаваннем адрыццё,
Што жыццё ў імкненні і ў знямозе –
Гэта й ёсць вялікае жыццё!

СЯБРАМ-БЕРАСЦЕЙЦАМ

Святкуйце сустрэчы, сябры,
Як самыя крэўныя святы!
Шануйце! Жыццё беднавата
Шчадротамі сталай пары...

Хай кожнага зорка гарыць
Над нашай гамонкаю брацкай!
Няпроста ў наш час нам сабрацца.
Святкуйце сустрэчы, сябры!

Над гэтым прапыленым днём,
Пад гэтым празораным небам
Жыве абавязак, патрэба
Гарэць незабыўным агнём.

***

Вясны раскрыленае неба
І голас твой,

І водар хлеба,
І ўсё, што трэба і не трэба.
Мне застанеца на ўспамін.
І на вярсце маёй апошняй
Калоцца будзе наша пожня,
І пазіраць будзе трывожна
Мне ўслед дачушка, альбо сын...

СА ЗБОРНІКА
“НІШТО НЕ ВЕРНЕЦЦА НІКОЛІ”
(1995 год)

***

Мой лайнер не ўзлятаў.
Было туманна...
Хоць спраўна працаваў аэрапорт.
Сядзеў у сутарэнні колькі год
Пілот бяскрылы
Ў званні капітана!

На ўзлётнай паласе
На ветрагоннай
Мільгнулі заповітныя агні...
Прабіла сэрца тоўшчу вышыні,
Зайгралі промні
На маіх пагонах.

І ўраз
Насустрач рушылі нябёсы
І будучыя сонечныя дні...
Я – штурман,
Я адказваю за лёсы

Тых, хто са мной
У гнеўнай вышыні.

***

Куды гэта спяшаюцца гады?
За новым годам надыходзіць новы!..
І недзе ёсць, чакае год чарговы,
Той, адыходны год у назаўжды.

Пад знакамі і шчасця і бяды
Гады – незамярзаючыя рэкі...
Цякуць, імчаць, спяшаюцца гады
І забіраюць нас з сабой наўвекі.

Але для нас жаданія заўжды
Гады трывог і радасцей нямногіх...
Цякуць,
                    бурляць
                                    і пеняцца гады
Цераз запруды нашы і парогі.

***

Літва...
Літоўск,
Ліцвінкі...
Ліцвіны...
Да болю мне знаёмыя назовы!
Я сню далёкіх продкаў

Дзіва-сны
І, як на яве, чую дзіва-словы...

І Брэст-Літоўск
З бясчасся паўстае...
Ад уній і ад меж даўно стамлёны...
А ў вёсачцы Літва
Сябры мае
Аруць і сеюць,
жнуць і косяць
Плённа.

***

Мы праклятыя...
Бо мы
Продкам здраджваем,
Іх мове.
Мы дрыжым сярод зімы,
І бясконцы змрок зімовы.

Мы бяздарныя,
Бо мы
Дар свой д'яблам раздарылі.
Маем дух сляпы, нямы
І падрэзанае крылле.

Мы бязвольныя,
Бо мы
Нарадзіліся ў няволі.
Б'юць чужыя нас грамы
Ў растаптаным нашым полі.

Але мы
Не згінем, не!
Бо Гасподзь вялікадушны.
І яго няскрушны гнеў
На прарокаў сыдзе скрушна.
Прымуць грэх
За нас яны.
Неаднойчы так бывала...
Наша шчасце –
Ёсць сыны!
І такіх дзе ў свеце мала.

***

Гаркату не прымаю адразу,
Будзе слодыч мне мроіцца,
сніцца...
Наша лета не чула абразы –
Аглушылі яго навальніцы.

Ты супроць... Толькі я буду рады
Парушынкай пад вейкам з'явіцца...
Наша лета не бачыла здрады –
Асляпілі яго бліскавіцы.

Спачуванняў не трэба! Парады
Мне нікчэмныя рэчы нібыта...
Наша лета не ведае страты...
Восень – вынік яго і здабытак.

***

Яшчэ далёкая дарога...
А мы хвалюемся-дрыжым,
Што шчасця ў нас не так і многа
На развітальным рубяжы.

Ці заговорым незнячэўку
І пазнаёмімся на лад?
Ці невясёлай незачэпай
Ты адплывеш за далягляд?

МАЛІТВА

Нябесны Валадар,
Святы і Бессмяротны,
Хвала Табе і слава!
Натхненне, лад Табе!
За тое,
Што і я,
Як грэшнік той,
Гаротны.
За тое,
Што мяне
Бярог ты і цярпеў.

Я болей не прашу
Твайго дабра-цярпення.
Ісусе, Хрысце, Божа,
Да скону толькі мне
Спашлі на грэшны стол,
Дзе верш трымціць,

Натхнення!
І ладу,
Дай жа ладу
Бяспутнай старане!

***

Не было
І няма
І не будзе нічога?..
Не!
Было, ёсць і будзе.
Усё!
Там,
На відэастужцы,
У Вечнага Бога,
Да драбніц
Маё знята жыццё.

Толькі там,
На жахлівай і праведнай
Кручы,
Да якой не дайсці,
Не даплыць,
Не дажыць,
Ён, Мудрэц,
Тую стужку жывую адкруціць,
Мне пакажа,
А Сам прамаўчыць...

Так...
І слоўца не скажа,

Ды гляне суро́ва...
І ў адвечных і родных,
Відушчых вачах
Прачытае Душа
Наймудрэ́йшыя словы,
Каб з канца
Зноўку ёй
Ўсё іна́кш распачаць.

***

У мяне на далоні – свет.
Вось ён быў – і няма!
Сняжынка
Пабыла на далоні хвілінку...
Знік і след!

У маёй у Душы – Сусвет.
Я збіраю імгненні ў Вечнасць!
Я на Боскім адвечным Вечы
Век!

СА ЗБОРНІКА
“ЛЮБІЦЬ БОГ БЕЛАРУСЬ”
(1996 год)

***

*Любіць Бог Беларусь.
Бог пакутнікаў любіць...
За пакутай пакуту
цярплівым дае.
Што ж, цярпі, беларус!
А як спадчыну згубіш –
Знай:
крывёю плаціць
будуць дзеці твае.*

Любіць Гасподзь пакутнікаў

Незабыўны Уладзімір Караткевіч з вялікай душэўнай узрушанасцю аднойчы ўсклікнуў: “На Беларусі Бог жыве!...” І, мабыць, гэта сапраўды так. Бог жыве там, дзе яму падабаецца, дзе яму добра. Скажам шчыра: ці ж можа каму не спадабацца міралюбная беларуская зямля з яе

казачнымі пейзажамі і краявідамі, з яе адвечна працавітым і гасцінным народам? Меў, аднак, рацыю паэт, меў, і трэба верыць яму не толькі на слова.

Услед за сваім славым папярэднікам вядомы беларускі паэт, аўтар чатырох кніг Мікола Трафімчук новы зборнік паэзіі так і назваў – “Любіць Бог Беларусь”. Лёгка заўважыць, што назва гэтая цалкам вынікае з крылатага выслоўя Уладзіміра Караткевіча.

Бог між намі жыве,
Хоць над намі ўладар.
То не ветру павеў –
Дух святы лашчыць твар...

Я вітаю зару
І з зарой – белы свет.
Любіць Бог Беларусь,
І таму тут жыве.

Святая праўда: з нялюбымі не жывуць. Аднак ёсць і іншае азначэнне: любіць Гасподзь пакутнікаў. Хто ж ці не самыя вялікія ў свеце пакутнікі? Беларусы! З верша Міколы Трафімчука: “Беларусь Паспалітая, ты крывёю палітая лешукоў і палянаў, крывічоў і смалянаў...” Гэта даўней, у старажытнасці, а цяпер? Кожны чацвёрты, а то, па некаторых звестках, і кожны трэці палёг на той, апошняй вайне. Пусты “пасляваенны” працадзень. П’янства, убогасць, шэрасць, Чарнобыль. Смяротны вецер, які тады дзьмуў на Беларусь. Глобальнае абрабаванне народа сёння. Чаму? За што? За якія грахі?

Пытанні, пытанні... Няма на іх адказу. Але ўжо добра і тое, што ёсць творцы, якія самым сур'ёзным чынам спрабуюць асэнсаваць мінулы і сённяшні дзень Беларусі, знайсці вытокі яе векавечнага болю. Няхай не крыўдуе Мікола Трафімчук, аднак, мабыць, ён памыляецца, калі няўзнак кідае папрок беларусам за іх даверлівасць, шчырасць і дабрыню. Ёсць, бадай, і іншыя, больш важкія і аб'ектыўныя, прычыны пакут беларускай зямлі. Даверлівасць, шчырасць і дабрыня – гэта зусім не пакорлівасць і ніякае гэта не паслушэнства, што на працягу вякоў не адзін раз было засведчана гісторыяй. Сам жа паэт, здаецца, і намацаў сцяжынку да ісціны:

Няма прарокаў у манкуртаў шэрых.

Яны іх ненавідзяць, душаць іх.

За тое, што прарокі –

Гэта вера,

Якой ніколі не было ў саміх.

Палітычныя погляды Міколы Трафімчука на суровыя рэаліі сённяшняга жыцця-быцця, якія ён выклаў у кнізе “Любіць Бог Беларусь”, шмат каму не прынясуць празмернага захаплення, а ў тых самых “шэрых манкуртаў” дык дакладна: многія вершы паэта выклічуць хіба толькі “праведный” гнеў. Асабліва гэтыя: “Пазьняк і Беларусь”, “Усходнікі”, “Авечкам трэба пастухі”, “Беларускія мужыкі” і некаторыя іншыя. Ну, што ж, хай так і будзе: кожнаму сваё – і боль, і вера, і любоў, і мера адказнасці за зробленыя ўчынкі. Вартасць разглядаемай кнігі, аднак жа, у тым, што яна вымагае сур'ёзнага, удумлівага

субсяседніка, які ад пачатку да канца паверыў у шчырую, даверлівую споведзь аўтара:

Святло нясу. Няяркае няхай...
Яно, я веру, будзе разгарацца.
Яшчэ ў тумане мой знямелы край...
Я ж не магу, каб ім не захапляцца.

Вось нарэшце: ці не самая прываблівая адметнасць зборніка — гэта тое, што ён цалкам — ад першай да апошняй старонкі — прысвечаны Беларусі. Зноў жа — справяліва. Бо на Беларусі жыве не толькі Бог. Жывуць тут сціплыя працаўнікі-гаротнікі, жывуць прыгажуні Марусі, жыве яшчэ і шчымлівае матчына слова, якое вольна і раскрылена льецца з-пад пяра паэта. Слова да слова, радок да радка, і атрымалася ў чымсьці неардынарная; у чымсьці нават спрэчная, але, безумоўна, цікавая і змястоўная кніга. Лейтматыў яе, бадай што, вось у гэтай, заключнай, страфе зборніка:

На вечнай зямлі
Нявечны мой след,
Дзе прашчараў стлелі сляды...
Чаму мы прыйшлі
На наш белы свет?
Каб жыць Беларусі заўжды!

Сапраўды: чаго мы сюды прыйшлі? З Міколам Трафімчуком, здаецца, усё ясна: ён прыйшоў на зямлю продкаў, каб пакінуць і свой адметны след у беларускай паэзіі.

Віктар Гардзей,
*лаўрэат Літаратурнай прэміі
імя Івана Мележа.*

ПАЗНЯК І БЕЛАРУСЬ

*Наш шлях – гэта шлях Балтый,
шлях вяртання ў Еўропу...*

3. Пазняк “Аб рускім імперыялізме і яго небяспецы”

Няма прарокаў у манкуртаў шэрых.
Яны іх ненавідзяць, душаць іх
За тое, што прарокі – гэта вера,
Якой ніколі не было ў саміх.

І вось гудзе, святкуе паняверка!
Не Бог карае іх –
Яны сябе...
І ні пры чым “жыды” тут і Амерыка,
А самі, самі вынаходцы бед!..

Ім кажуць: азірніцеся наўкола,
Красуе свет...
Чаму б і нам не так?..
Яшчэ б учора гаркнулі: “Крамола!..
А сёння не зважаюць... Аніяк...

Грабуць усё, крадуць усё, што можна!
А на людскі, як на жывёльны, сход
Глядзяць – о не, далёка не трывожна, –
А весела, нібы на карагод.

Яны заўжды так на народ глядзелі.
Бо мы і сапраўды такі народ:
Свой гонар прадалі і “прагудзелі”
І Беларусь адкінулі на ўсход...

І толькі дзе пад Вільняй,
Дзе пад Крэвам

Бог блаславіў, зямля прыберагла
Прарокаў дзіўных, у якіх патрэба
Усё яшчэ жыве, як і жыла...

Павырачылі вочы ўсе паяцы,
І раздражняюць словы
Слых чужы,
Калі Зянон Пазняк на людным пляцы
Чытае верш Купалы “Я – мужык”.

І не за зброю заклікае брацца,
А перш за розум,
Што яшчэ жывы,
І жыць вучыцца ў тых сяброў
і браццяў,
Якія ГОНАР маюць і ПРАВЫ.

ЛЮБІЦЬ БОГ БЕЛАРУСЬ

На Беларусі Бог жыве...

Уладзімір Караткевіч

Любіць Бог Беларусь,
Дух Святы тут жыве.
Шчыры ён беларус –
Крамнік, бондар, шавец.

Муляр ён і цяслар –
Гмахі ўзводзіць да хмар.
І мастак, і гуслар,
На раллі гаспадар.

Бог між намі жыве,
Хоць над намі ўладар.
То не ветру павеў –
Дух Святы лашчыць твар...

Жну, будую, ару.
Спачываю ў траве...
Любіць Бог Беларусь,
Побач з намі жыве.

Мне з табой, любы край,
Тут, пад небам Яго,
І з трывогамі – рай,
З рога многа ўсяго!

Я вітаю зару
І з зарой – белы свет.
Любіць Бог Беларусь
І таму тут жыве.

***

Авечкам трэба пастухі...
Згаджайся – не... Закон такі!
Авечка ты – пасіся, стой,
Пільнуй свой луг і выган свой,
Аўчарцы повад не давай –
Ад чарады не адставай!
Са сваёй сцежкі не сыходзь...
Авечкай будзь! Не дай, Гасподзь,
Табе свабоды пажадаць!
Тут можа й пуга прасвістаць...

Адзіны дар – яго бяры! –
Ты горла колькі хоч дзяры!
Прапаў бы статак у грахах,
Калі б не пуга пастуха.

***

Ідэа-лагічныя чары –
Вядома, спрадвечу дурман.
Авечкам патрэбны аўчарні,
Падманутым трэба падман.

Фальшывае ў д'ябла сугучча
Учынкаў і псеўда-ідэй...
Памылкі авечак не вучаць,
Яны толькі вучаць людзей.

Людзей жа так мала! Затое
Авечак тых хоць адбаўляй...
Ды ўсё, што ад Бога, святое,
Аднойчы ліне цераз край!

Ужо не памогуць і чары...
Быў час гэта ўсё зразумець.
Смуродная рухне аўчарня...
Тады і авечкам – канец!

***

Мы, славяне,
Між сабой паладзім –
Беларус, расеец, маларос...

Калі трэба –
У застолле сядзем,
Разам зрушым непадатны воз.

Кожны ж хоча
Быць самім сабою,
Роўным паміж роўных
Хоча быць...
І не будзе крыўдай і маной
Кожнаму па розуму і жыць!

Раз браты –
Дык трэба і па-брацку
Гаспадарку-спадчыну дзяліць.
Не дзяліцца ж –
Не па-гаспадарску,
Не па-людску,
Не па-боску жыць.

ГОД 1514

Над рэчкай Крапіўнай
Асотна, крапіўна...
І блытае ногі іржавы быльнёг...
Тут кроў булькатала,
Як пеннае піва,
І брат, бы ў папойцы,
На брата тут лёг.
Але не папойка
Была тут, а бойка,
Смяртэльная бойка
Славянскіх братоў.

Літоўскае войска
Трымалася стойка,
Маскоўскаму войску
Зламала астоў...

Скрушылі ліцвіны
Захопнікаў хіжых...
Як брат – то будзь братам,
Не лезь напралом!
Ты, рэчка пад Воршаю,
Не вінавата,
Што братам валодала зло.
А зло там пануе,
Дзе дух слабы чую,
Дзе волі і праўды няма.
Дух добры і вольны
Ўсё злое карчуе...
Дарма, браце, злішся,
Дарма!

***

Кастрычнік...
Колькі будзем славіць
Яго замест Сакавіка!?
Люцыпар баль свой
Спраўна правіць –
Бурліць крывавае рака...

Кастрычнік...
Лісце пунсавее.
Вакол – іржавы суходол...

Ужо і сівер злосна вее,
Рака зацягваецца льдом.

Да веснавея — як да неба.
А замест манны —
Першы снег...
І ўсё ж чакаць вясну
Нам трэба
І Суд жахлівы --
Па вясне

***

Святло нясу. Няяркае няхай...
Яно, я веру, будзе разгарацца.
Яшчэ ў тумане мой знямелы край...
Я ж не магу, каб ім не захапляцца.

Святло душы, зямлі маёй святло...
У іх адно паходжанне і ззянне.
Хачу, каб светла ў нас саміх было
І ў ноч, і пад залевай, і ў тумане...

Тады не страшны і віхуры нам,
І чорнае скляпенне сутарэнняў...
І светла будзе дочкам і сынам,
І ўсім наступным
слаўным пакаленням.

***

Прыйсці і пакахаць.
І запавет пакінуць –
Такое крэда ў нас
І місія, і чын.
Аддана зберагаць Айчыну
І жанчыну –
Святая прастата
Ўсіх грэшнікаў-мужчын.

На той зямной вярсце,
Пакутнай і апошняй,
Якая кожны міг
І крок наш сцеражэ,
Няхай квітнее сад,
А не чарнее пожня,
І душы хай ляцяць
Бязгрэшныя вышэй!

***

Народ перш чым страчвае мову –
Сумленне губляе сваё.
А потым...
А потым умомант
Злятае на баль вараннё.

Над мёртвай, смярдзючай “святыняй”
Шчэ доўга кружыцца яму...
Зямля Курапат і Хатыняў,
Каму аддаешся, чаму?

Няхай будзе злыдзень пракляты,
Які распладзіў вараннё!
Басяк, перш чым страчвае хату,
Сумленне губляе сваё.

***

Жонцы Марыі

“На Беларусі – адны Марусі”, --
Аднойчы жартам казалі мне.
Каб не было ў мяне Беларусі,
Дык і цябе не было б у мяне.

Я ў гэта шчыра, наіўна веру,
З табою сціплы дзялю наіў...
Тваіх вачэй самавіты неруш
Не раз мой стомлены дух гаіў.

Хіба дарэчы нам жыць у скрусе,
Калі ёсць мы, ёсць у нас Беларусь?
На Беларусі – адны Марусі...
А ты адзіная між Марусь!

ЖЫВІ, БЕЛАРУСЬ!

Змяняе зару
Пахмурны мой дзень
І зноў даганяе зару...
Жыве Беларусь

У сэрцах людзей.
Жыві і квітней, Беларусь!

Не гасне зара,
Займаецца дзень.
Вітаюць нашчадкі зару.
Святая пара!
У сэрцах людзей
Світае, жыве Беларусь.

На вечнай зямлі
Нявечны мой след,
Дзе прашчураў стлелі сляды...
Чаму мы прыйшлі
На наш белы свет?
Каб жыць Беларусі заўжды!

СА ЗБОРНІКА
“НАЙПЕРШ” МЫ – ЛІЦВІНЫ...”
(1996 год)

***

*Найперш мы – ліцвіны.
Пасля – беларусы...
Шануйма перш-наперш
Свае карані!
Ці нас за правіны
Змятуць землятрусы
З зямлі, што гарэла
Не раз у агні?*

*Ці нас, калі спрахнем,
Развее па ветры,
Каб болей ніколі
Мы не прараслі?
Найперш мы – ліцвіны.
Без гэтай жа веры
Ніхто і нішто мы
На Боскай Зямлі.*

***

Светлае імя сваё “Літва”*
Аддала суседзям ты ахвотна...
Беларусь! Дурная галава!..
Люба табе жыць
Заўжды гаротна...

Люба табе лаяцца-спяваць
На няскладнай мове,
На нясвойскай.
Люба і імя сваё аддаць,
І сябе аддаць чужому войску...

Хто сказаў,
Што Руссю ты была?!
Так, была ты
Пад Маскоўскай Руссю...
Вось і пасівела дабляла!..
Вось і не Літва,
А Беларусь ты!

*) – заўвага аўтара. На пачатку 20-х гадоў мінулага стагоддзя перад жамойцкімі палітыкамі у сувязі з набыццём незалежнасці паўстала пытанне, як назваць сваю дзяржаву. Большасць схілялася да назвы “Літва”, бо добра разуме-ла, што гэтым самым новая дзяржава як бы становіцца спадкаемцай Вялікага княства Літоўскага. З беларускага боку на той час гэтага ніхто не паспрабаваў аспрэчыць, хоць варта было адстойваць сваю законную спадчыну. І ўсё ж у жа-мойцкай транскрыпцыі слова “Літва” гучыць як “Летува”, а гэта не адно і тое ж. Калі так, то яны – “летувісы”, а мы ўсё-ткі “літоўцы”, ці “ліцвіны”.

Зрэшты, мы маем поўнае права так сябе называць. У многіх народаў існуе гэтак званая “саманазва” (у фінаў – “суомі”, у немцаў – “дойчэ” і г.д). Мы ж сябе можам называць ліцвінамі, а сваю зямлю, як і раней, – Літвой. Назва “Беларусь” – можа існаваць як назва-сінонім. Трэба памятаць, што яна з’явілася значна пазней. Таму і сваю дзяржаву чаму б не назваць “Літоўская рэспубліка Беларусь”? Усё-ткі некалькі соцен гадоў Вялікае княства Літоўскае ведаў увесь свет. І гэтая спадчына па праву з’яўляецца нашай. Ніхто не аспрэчыць! Што ж тычыцца паўночнай суседкі, дык мы часта яе называлі “Жамойція” ці “Жмудзь” (саманазва гэтага народа – “аўкштайты” і “жэмайты”). А мы ўсё-ткі – ліцвіны.

***

Стань гаспадыняй, Беларусь!
У роднай хаце свой абрус
Ільняны, чысты засцялі...
На гэтай княжацкай зямлі
Чужы не мае права лгаць,
Свае законы дыктаваць.
Адзін-адзіны ёсць закон:
Ты – валадарніца спакон
Гэтых людзей і камяніц
Азёр і рэк, палёў, крыніц...
Стань зноў жа гордаю княжнай
Між Нёмнам,
Прыпяццю,
Дзвіной!
Сама сабою стань – і ўсё!
І паінакшае жыццё,

І будзе вораг знаць і госць,
Што гаспадыня ў хаце ёсць.

***

Ён вернецца,
Наш бел-чырвона-белы...
А зрэшты, нікуды ён не знікаў.
Лунае ён, святы,
Над светам цэлым
І будзе так лунаць
Заўжды ў вяках.

Народзе,
Хоць гнявіш ты часта
Бога,
Цябе ён не пакіне
Ў злыбядзе.
Як адракчыся ад сябе самога?
Святыні дзе падзець?
Падзецца дзе?

Сцяг можна разарваць
І герб нізрынуць...
Ды не пад сілу
Нават сатане
Зацьміць хаця б
Нязводнага Скарыну
І шлях загарадзіць
Святлу й вясне.

***

Я ведаю:
Міне прыдуркаў час,
Для невукаў
Не будзе тут Айчыны.
Таму яны
Так ненавідзяць нас.
Хоць ведаюць:
Спыніць нас немагчыма.

Спыніцца немагчыма!
І старчком
Ляцяць яны
Ў беспамяцтва пустое...
Для невукаў
І споведзі няма,
Для дурняў
Дык і пекла – залатое.

***

Шкода... Усюды – шкода!
Шкода...
О, як шкада!
Шкоднікам хіба выгода...
Бацькаўшчыне – бяда!

Шкодніку шкоднік даруе.
Ці Герастрат, ці Нярон...
Шкоднік на троне царуе –
Значыць, хістаецца трон.

СА ЗБОРНІКА
“ТРЫН-ТРАВА.
Прамовы пра мову”
(1996 год)

***

Пакуль не вернемся
Да мовы,
Па-людску
Мы не станем жыць.
Так, мова –
Людскасці... умова.
Як ні круці,
Што ні кажы!

Пакуль
Чужое будзе слова
Нам цешыць слых,
Сляпіць пагляд –
Нам будзе жыцца
Пры-му-со-ва
На лад чужы,
На іншы лад.

***

Душа сумуе
Па Айчыне,
Па чыстым полі
Ільняным.
І сцяг, і герб
Трымае чынна,
Глытае прагна
Едкі дым.

І мову з бруду,
З брыдкай твані
Душа выцягвае на мур.
І ў твань сягаюць
Злыдні-здані
Па муру
Светламу ўсяму.

На мур святы –
Святую мову
І герб святы,
І сцяг святы!
Стварае дух
Свой вобраз новы
З бязладдзя зла
І... пекнаты.

***

Гэта не толькі
Несправядліва,
Гэта агідна,
Калі

Ты не зважаеш
На боскае дзіва –
Мову бацькоўскай зямлі.

Недзе дыміць яшчэ
Слова-агарак,
Недзе жарынка пыхціць...
Ты, як прыблуда,
Як недавярак,
Міма спрабуеш прайсці.

Не каб падняць вугалёк
І пахукаць!
Раптам успыхне агмень...
Светлай вясёлкай
Абуджаных гукаў
Змрочны асвеціцца дзень.

Несправядліва,
Агідна,
Злачынна
Так затаптаць і забыць
Мову жывую
Спрадвечнай Айчыны!
Як тады выжыць?
Як жыць?

***

Чую
Чужую
Мову...
Значыць,

Чужая зямля...
Госпаду хіба
Самому
Мове
Вучыць немаўлят?

Ён,
Міласэрны
Разважыць,
Крыўду і боль
Пракаўтне...
Ён, Усявышні,
Нам скажа:
– До!
Не гнявіце мяне...

Богава –
Толькі Богу!
Ваша ж, людское, –
Вам!
Дбайце
Пра матчыну мову,
Двум не служыце багам!

***

Народзе,
Ты не беларускі!..
Хоць сам сябе
Ты так завеш.
Ты ўсё пра чарку
Ды закуску –

Усё “трасянка”
Ў галаве.

Якія злыдні
Ўзялі клёк твой?
З чым ты застаўся
Дажываць?..
Гучыць чужы
Бусліны клёкат,
Расце
Чужая трын-трава.

***

Загучы, наша роднае слова,
На гуллівы ўвесь свет
Загучы!
Не маўчы, мілагучная мова,
Бо затопчуць, дальбог...
Не маўчы!

І пакуль
Не расправіш ты крылы
Ды за птахаў вышэй
Не ўзяціш,
Будзе вусцішна,
Змрочна, маўкліва
Нам усім
У бязладным жыцці.

***

Я мару пра год
Пад дэвізам
“Тучы, наша роднае слова!”
Я выключу тэлевізар,
У людзі пайду, па мову.

І стане яна паветрам,
І стане надзённым хлебам,
І стане вялікай:
Ад нетраў
І... да высокага неба.

І будзе мне любя-міла
На зычнай зямельцы
Роднай...
І мілаю стане магіла,
Бо род мой будзе нязводным.

***

Ліцвіну
Не трэба чужыя
Ні слава,
Ні мова,
Ні чын...

Ліцвін
Сваім гонарам жыў бы...
Ды з маткай – не бацька...
Айчым!

***

Нам хочацца лепей жыць,
А лепшых людзей гнаіць
У турмах сваіх смярдзючых?
Ды так не бывае. Не!
За тых, хто бязвінна ў турме,
Нястача – нам кара балючая.

***

Народ – каштоўная парода.
Там, дзе радовішча – народ
Усё прыкметней год ад году,
Тым больш калі вакол няўрод.

***

Адна Беларусь – адна мова.
Як маці, як доля адна...
Са звагам упалі аконы,
Але перад воляй – сцяна.

Такая сцяна, моц такая
З брыдоцця і мовы чужой,
Што енчыць душа, не змаўкае
За той неадольнай мяжой!

А там, за сцяною... Там поле...
Вятры маладыя, вясна...
Адна Беларусь – адна доля.
З расколінай... Але адна.

***

Пра мову яшчэ і яшчэ раз
Душа мая роздум вядзе,
Бо свет наш здаецца мне шэрым,
Калі маёй мовы – нідзе...

Калі мая мова канае,
Дык вінен і ты ў гэтым, брат...
І ладу не будзе між намі,
Калі ў нас з-за мовы – разлад.

***

Самы сапраўдны каланізатар –
Мова “старэшага” ўсходняга брата.
Мову тутэйшую спрытна падмяла
І над сваячніцай запанавала.

Дзе справядлівасць, роўнасць, братэрства,
Можна хіба абыходзіцца чэрства,
Жорстка, бяздушна, бесчалавечна
З гэтай зямлёй, што крывёю асвечана?

“Злітуйся, Божа!.. – маю я заўсёды, –
Прыйдзе на Ўсход няхай розум і одум!
Брат хай пакаецца ў страшных правінах –
Мова заходняй сястры не загіне!”

***

Калі вакол чужая мова –
Пануе, значыць, дух чужы...
Даволі, хіжыя панове,
На самавітым карку жыць!

Вы і ў Гародні, вы і ў Слуцку...
І ў Мінску вы гаспадары!
Не каб па-боску ды па-людску,
А вы старчком ды дагары!..

З нахабных зяпаў – словы, словы,
З якіх увесь смяецца свет...
Што ж, расквітнела ваша мова...
Але і наша шчэ жыве!

***

Бог беларуса пачуе
Толькі на мове яго...
Родная мова ўратуе
Нас ад чужых ланцугоў.

Роднае слова вяшчуе
І беражэ ад бяды.
Бог беларуса пачуе –
Свет падабрэе тады...

***

На мове, што Бог табе даў,
Да Госпада і прамаўляй!

Бо мова – паветра й вада,
Твая пад табою зямля...

Яе ні за што не карай,
Інакш пакарае яна...
І здрадзіць табе родны край,
І шлях загародзіць сцяна...

Абрынецца знекуль бяда,
Па рэбрах як дасць кухталя!
На мове, што Бог табе даў,
Да лёсу свайго прамаўляй!

***

Сэнс здаровы не дае нам спуску,
І свідруе думка спакваля:
Беларусь без мовы беларускай –
Як вакол Чарнобыля зямля...

***

Гэта мова твая, беларус,
Сакавітае матчына слова!
Для душы – саматканы абрус
І натхненне яго і аснова...

Гэта той жыватворны струмень,
Што дае моцны імпульс для сэрца;
Той агеньчык, з якога агмень
Непагасны ў вяках заснецца.

Гэта лёс твой, планіда твая...
Без яе табе ўвек не разжыцца!
Без яе стане пеклам зямля,
На якой – не сканаць, не радзіцца.

***

Без мовы мы – не беларусы...
Ды і які я беларус,
Калі “двухмоўем” ганаруся,
І гне мяне “трасянкі” друз?

Язык варочаецца блага
На мове “цётчынай”, чужой.
Смяецца “цётка”... Я ж знявагу
Ад жарту не адрозню ўжо...

І ўсё ж дзеля здагадкі жыву я,
“родства не помнящий Иван”:
Без роднай мовы мы чужыя
І між братоў сваіх – славян.

***

Калі ў мяне свая кашуля,
Навошта мне чужая?
Калі ў мяне адна матуля,
Навошта мне другая?

Ёсць мова, дадзеная Богам,
Яе тулю, люляю...

Хоць моваў ведаю і многа —
На роднай размаўляю.

І словы ласкі ды лагоды
Ў душу ільюцца з неба...
Будзь Чалавекам ад Прыроды —
Нічога больш не трэба!

***

Хоць з панурай галавой
І пакуль не на свабодзе
Мова мусіць быць жывой
Пры жывым яшчэ народзе.

Беларусь жа прагне жыць,
Хоць з каленяў і не ўстала...
Мова хвора ляжыць —
Сіл каб выжыць надта мала.

Мову з роднага жытла
Злосны сівер выдзімае...
Нехта хоча, каб была
Беларусь глуханямая.

Жыць з панурай галавой
Нашай мове ці не годзе?
Мова мусіць быць жывой
Пры жывым яшчэ народзе!

***

Мова родная,
Мова ліцвінаў,
Прарастай зноў і зноў
Прарастай!
Наша святасць
І наша нявіннасць,
Мілагучнасць,
Любоў, пекната...

У бязмежжы сугуччаў
І моваў
Ты бруішся крыніцай жывой.
Мова продкаў,
Крынічная мова,
П'ю нектар
Адухоўлены твай.

БРЫДКАСЛОВАМ

Ненавіжу словы вашы
«Рускія»,
Брудныя,
Брыдотныя
Чужыя;
Горлы надарваныя
І друзкія,
Вочы
Атупела-нежывыя...

Прэч адсюль,
Прыблуды нетутэйшыя,

Злыдні-выраджэнцы
І калекі!..
Беларусі ворагі найзлейшыя –
Брыдкасловы-недачалавекі!

СА ЗБОРНІКА
“БЕЛАРУШЧЫНА”
(2002 год)

***

“Жыве Беларусь!” –
З парканаў сціраюць.
Значыць, не хочуць,
Каб яна жыла.
Хочуць каб край быў пеклам –
Не раем,
Каб роднае, свойскае ўсё –
Датла...

З такім двурушшам,
З такім апломбам
Робяць усё,
Каб бацькоўскі мой дом
Не быў для мяне
Маім родным домам,
А быў аплотам зла,
Самім злом.

“Жыве Беларусь!”
Зноў і зноў на парканах

Кожнай раніцы будзіць людзей.
Вядома, живе...
У чым тут загана?
Дзе тут крамола, дзе?

ПЛЕМЯ МАНКУРТАЎ

Племя манкуртаў, д'яблавы дзеці...
Як не чацвёрты, дык мо кожны трэці...
Так распладзілася, запанавала!
Мала Хатыні, Чарнобыля мала...

Племя манкуртаў. Баз боскай спагады.
Долі сваёй ты самое не рада...
Зло сваё чыніш без сэнсу, без клёку.
Толькі зайшло ты ўжо надта далёка!

Як недарэчна цябе распладзілі,
Так і бясслаўна згніеш у магіле.
Племя манкуртаў, д'яблавы дзеці...
Самае дзікае племя на свеце!

СТАЛІНСКІ ЁНУК

Дваццатае стагоддзе дагарае
На жыватворным сонечным агні.
Гармонік беларускі сіпла грае,
Ды толькі ў скокі хоць сілком гані...

Стары гармонік сумнае выводзіць.
І сцішыўся, знямеў здранцвелы люд.

А што душа нявольная народзіць?
На ёй, як і на целе, даўні бруд!

І запалае новае стагоддзе.
А ў Беларусі свечкі й той няма...
Ідзе па свеце чутка аб народзе,
Якому бацька Хам... Ці мо Хама...

Не стане Беларусь сама сабою,
А будзе валачы ярмо прынук,
Пакуль не сыдзе з боем ці без бою
Адсюль апошні сталінскі ўнук.

НЕ ПАМЫЛІСЯ...

Не памыліся, мой народ!
Ты й так нямала памыляўся.
Цярпеў ты здзекі ды няўрод,
Хоць докай быў, за што б ні браўся.

Не памыліся ж зноў, народ!
Мінулы раз як памыліўся –
Зусім зачэз твой агарод,
І страх на цэлы свет разліўся...

І вось Бог новую дае
(Ці не апошняю?) надзею!
Не памыліся! Бо пяе
Хор оды розным “дабрадзеем”.

Ты беды прыгадай свае,
Пералічы грахі, напасці...
Табе Гасподзь ізноў дае
Парады для жыцця, на шчасце.

Дык вось яны: зірні наўкол –
Усе сваё імя шануюць...
І маці ўсё ж адна спакон!
Пры ёй, жывой, грэх мець другую.

Яшчэ адзін вялікі грэх:
Нячыстым ідалам паверыць.
Пачуеш іх звыродны брэх –
Устань і вытуры за дзверы!

Ты ж здольны грэх той распазнаць.
Ты ж сам брахаць не ўмеў ніколі.
А хто пасмее забрахаць –
Гані брахаць у лес ці ў поле!

І хатку-Беларусь шануй.
Каб твой парог не абівалі
Ні хам, ні зводнік, ні халуй...
Жыві, каб людзі паважалі!

Павер таму, чыя душа
Ціхмяна плача і спявае.
І ў вочы зазірні спярша,
Калі ён слоўца прамаўляе.

Ну вось, здаецца, што і ўсе
І пажаданні, і парады...
Калі іх спраўдзіш пакрысе,
О як, хто ў Небе, будуць рады!

Дык з Богам, горкі мой народ!
На Талаку, на Шчыраванне,
Каб шчасна жыў штодня, штогод,
Гнаў прэч усякае насланне!

“БЕЛАРУС”

Нацягнуў свой парваны картуз –
І Еўропе пад нос кукіш-дулю...
Нехлямяжы ты ўсё ж, беларус,
Любіш цётку мацней, як матулю.

Ты на цётчынай мове пяеш,
Мацюгаешся, хвалішся, енчыш...
Не живеш, проста так існуеш,
Бо, дзікун, ты не дбаеш аб вечным.

Ні сумненне цябе не дзяўбе,
Ні абраз не баішся, ні плётак...
Так, радня тая цётка табе...
Толькі маці радней за сто цётка!

БЕЛАРУШЧЫНА

Далягляд. Небасхіл. Небакрай...
Гарызонта зямнога найменні!
Нашы родныя словы. Наш рай.
Мілагучнасць і захапленне.

А раздолле, улонне, абсяг!..
О, крыштальная матчына мова!
Ты іскрышся, праменішся ўся.
Зоркі, зёлкі – сугучча снова.

Золак. Досвітак. Ранак ліпіць...
Нараджаецца дзень яснавокі...

І натхняе ўпівацца і жыць
Неба ў *воблаках*,
Хмарках,
Аблоках.

***

Балюе ў Курапатах сатаністка.
Дзяржава... Ёй на праведных касцях
Ужо даўно і вусцішна, і хістка,
І вецер часу рве паганскі сцяг...

І равявае вецер сцяг Хрыстовы...
На ім, на чыстым, -- пасмачка крыві.
Пад ім яшчэ не ўсе паўстаць гатовы.
Да светла так і ўтульна так пад ім!

Я ведаю: пачнецца з Курапатаў...
Адсюль Пагоня зробіць свой разгон
Бунтоўны, гнеўны дух невінаватых
Сілкуе волю ўсіх жывых спакон.

***

Хто разгадаў таямніцу рабоў?
Зоркі згасаюць, і рабства не нова...
Рабскі народ!
Будзь жа мудрым, як Бог,
І справядлівым, як ён, і суровым.

***

Народ – гаспадар,
А чыны – яго слугі.
Такі ў Старым свеце закон!
Калі ж ён не рупіць,
Не робіць патугі –
Слугой у чынуш
Будзе ён.

***

Чаго чакаем?
Пачакаем
Яшчэ крыху...
І што далей?
Што станецца з бацькоўскім краем,
Калі сцяргятнікі ўсё злей?

***

Якая цана народу,
Якая яму цана,
Калі ён не цэніць Свабоду?
Вядома, цана адна...

А змог жа зняслаўлены продак
Праславіць Айчыну і Час...
Пакуль не палюбім Свабоду,
Яна і не гляне на нас!

***

Чужыя звыродныя словы
На роднай зямлі чую я...
Ды гэта ўсё іхняя мова!
А ў нас ёсць святая, свая...

Не д'ябальскай хіжай напасці.
А чыстая, з незабыцця!..
Не мова, а звонкае шчасце,
Не словы, а кветкі жыцця...

Запэцкалі і заплявалі
На шчасце не ўсё і не ўсіх...
Іграе жалейка Купалы
І лашчыць знявераны слых.

І ўжо тут і там запявае
Салоўка, спрабуе лады...
І мова дзядоў ажывае,
І цешацца з намі дзяды.

ТАЙНАПІС

Мой тайнапіс няцяжка зразумець.
Сумленны дух у сэрцы толькі б мець!
І заіскрацца, заірдзеюць словы,
Адкрыюць сэнс астральны, адмысловы...

Мой тайнапіс няцяжка прачытаць
Таму, чыё прызвание – не маўчаць.

***

Малітвы... Тосты...
Тосты... Зноў малітвы...
Жыццё саткана так, сябры, у нас.
Памолімся і вып'ем перад бітвай!
Не першы раз...
І мо апошні раз...

У кожнага
І звiлісты, і просты
Да праўды і да смерці зорны шлях.
Малітвы шэпчам,
Дэкламуем тосты,
Замольваем грахі,
Грашым пасля...

Жыццё – нібы лязо
Крывавай брытвы.
Парэжашся,
Не прывядзі Гасподзь!..
Малітвы...
Тосты...
Тосты і малітвы...
Жывём!
Сцвярджаем існасць мімаходзь.

***

Мішы Мацкевічу

Бог – валадар сваіх сусветаў,
Жывых і мёртвых уладар.

І не адменіш яго вета,
І не ацэніш яго дар.

Нямала з неба забаронаў
Спаслаў Гасподзь на грэшных нас.
Ды на Зямлі – свае бароны
І каралі... Цяпер іх час!

На вета боскае – іх вета.
За дарам дар яны грабуць...
А ўслых чытаюць заветы
І ўсе захоўваюць табу.

Усё, як быццам бы, па-Боску
У валадарстве сатаны...
А Бог ізноў паставіць коску –
Прадоўжыць летапіс зямны.

***

П. К. Падлужнаму

Малая радзіма,
Як цябе мала!..
Столькіх заўчасна
Ў вёсцы не стала:
Бацькі, суседа,
Сябра і кума...
Прыедзеш – няшчасна,
Ад'едзеш – зноў сумна...

Малая радзіма!
Дальбог жа малая!

Чарнобыля сіла
Чорная, злая
Палі і лугі твае
Спрэс арасіла...
На чорную ж сілу
Няма светлай сілы.

Няма
На маленькай-маленькай
Радзіме
Гуллівых вяселляў,
Вясёлых радзінаў...
Няма... А ці будзе?
Панурыя людзі.

Малая радзіма,
Баляць табе грудзі...

ТАЯМНІЦА ПАЛЫНУ

Што мы за людзі?..

Святлана Алексіевіч

Усё павінна быць жывымі сплочана,
А мёртвымі пацверджана...
Амінь!
Канам мы... у часу на абочыне.
Пяршыць у горле незямны палын.

Грахі нашы – ранеты буйнаплодныя...
А справы нашы – спаракнелы тын...
Чарнобыльскі народ!
Чарнобылоіды!

Мы з зоркі той,
Назоў якой – Палын.

***

Жыццё – імгненне?
Так, імгненне!..
Імгненне доўгае пакут,
Калі ўжо мы не на каленях,
Але й бяскрылыя пакуль.

***

Было адвеку,
Будзе так давеку,
Пакуль аж не надыдзе
Вечны морак:
Калі дзяржава –
Вораг чалавеку,
Дзяржаве чалавек –
Таксама вораг.

Бо чалавек
З нябеснае пароды.
Ён не пацерпіць
Нэндзу і няволю.
Яму навошта гарадзіць гароды
Там, дзе з асотам тля
І дзе кукулле?

Засохне пустазелле,
Тля затхнецца

Ад буйства, ненажэрнасці
Аднойчы...
Як Фенікс,
Чалавек устрапянецца,
Абудзіцца,
Пратрэ спрасоння вочы.

***

Свабоды жыць сумленна
Прагне Дух!
А Духу болей іншага й не трэба...
Бо Дух
Ствараць гатовы
І за двух
На матчынай зямлі,
Пад родным небам.

***

Праўда пакуль не змагла
Выціснуць рабства з халопаў.
Сколак Імперыі Зла
Ўпіўся пад сэрца Еўропы...

Ньюць ад крыўд і ад бед
Нашы трывожныя сэрцы...
Прыкра, Еўропа, табе
З вострым асколкам жывецца.

ЗЛО І ДАБРО

Здаровай, моцнай дужай нацыі
Па духу Ісціна без слоў:
Дабро заўсёды мае рацыю,
А ў зла зусім няма правоў...

І тым жыве яна і жывіцца!
І песціць ісціну ў вяках:
Дабро на зло ніяк не прымецца,
Зло не сканае ў злых руках.

БАЦЬКОЎСКІ САД

Песня

Вясна, вясна!
І ўдзень, і ўноч трывожна мне.
Я выглядаю, ці распусціцца ці не
Вясной чарговай, звонкай, новай
Бацькаў сад –
Як быццам зноў
Дзяцінства вернецца назад.

Бацькоўскі сад!
Бацькоўскі сад!
Бацькоўскі дом...
Нішто не вернецца назад.
Усё на злом!
Бацькоўскі сад!
Бацькоўскі сад!
Апошні цвет...
І лістапад, і снегапад
На цэлы свет.

Вясна! Вясна
Такой вясны чакаў даўно.
Не веру снам,
Хоць бачу сны пра бацькаў дом.
Між яблынь туліцца ды груш
Замшэлы тын...
Не патрывож і не паруш
Парог святы!

ДЗЕНЬ ДОБРЫ, МІНСК!

Песня

Прыцішвае цягнік імклівы ход...
Ну вось і Мінска “спальныя” кварталы!
Я тут ужо не быў каторы год –
За гэты час іх вырасла нямала.

Магчыма, сярод тысячы акон
Ёсць і акно нязгаснага кахання...
Было і ёсць, і будзе так спакон:
Душа святкуе светлы час вяртання.

Дзень добры, Мінск, мой Бог
На ростанях дарог!
Дзень добры Мінск, мой лёс
Мне дарагі да слёз!
Дзень добры, Мінск, мой сад!
Вярнуўся я назад...
Дзень добры Мінск, мой дом
З бярозкай пад акном!

Я без Нямігі доўга жыць не змог,
Я трызніў па Траецкаму прадмесцю.

І на чужыне ў сэрцы я збярог
Для горада юнацтва майго месца.

Цяпер нарэшце слаўна адпачну
І аднаўлю сталічную прапіску...
Вось выйду на перон, слязу змахну
І, як святыні, пакланюся Мінску.

ПТУШКІ-ГАДЫ

Л. С. Бандаруку

Ах вы, птушкі, быстракрылыя гады,
Адцяцелі вы імкліва назаўжды!..
На дарожку не прыселі,
Пакружлялі, паляцелі,
Не казалі, ці далёка і куды...

І буслы, юнацтва даўняга сябры,
Хто куды – да вечаровае зары...
Вы цяпер усе далёка,
Не даносіцца ваш клёкат.
Ну а нехта склаў і крылле без пары...

Ах вы, птушкі-шчабятуюшкі вы мае,
Як, дзяўчаткі, вас мне сёння нестае!
А здавалася, што вечна
Буду слухаць спеў сардэчны...
Толькі боль салодкім голасам пяе.

***

Паміж намі –
Цунамі,
На грэшнай Зямлі
Акiян паміж намі
Шалее-бурліць.

Паміж намі –
Цунамі...
Кахання чаўнок
Не снуе паміж намі –
Знясілеў, знямог.

Паміж намі –
Цунамі
Ўжо некалькі дзён...
Плача Госпад над намі –
У роспачы ён.

***

Адвечная душа мая
За Вечнасцю цікуе...
І я за гэта самае
Люблю душу такую.

Святая, бесмяротная
Варкуе ў грэшным целе...
І цесна і смуродна ёй!
Глядзіш – і паляцела!

Ляціць душа-свавольніца.
Адвечна маладая,

За Вечнасцю ўсё гоніцца
І ў клетку ўсё трапляе...

ПАЛЕСКІ МЁД

Міколу Герасіміку

Мёд Палесся. Палескі мёд.
Палыновы, аж чуецца горыч...
Зноў пачаўся пчаліны год,
Год мядовы, які ўжо, каторы!..

Мо трыццаты, саракавы?..
Колькі сотаў і рояў пчаліных,
Колькі кветак, духмянай травы,
Цветаў ліпавых і тапаліных!..

На прыволлі між грэчкі й аўсу
Ціха лета пчалінае тлее...
Гонім прэч мы дакуку-асу
І ад шчасця сустрэчы чмялеем

***

Валеру Ярмоцыку

Ужо нічога нам не свеціць...
Мы ж супакойваем сябе,
Што доўга жыць яшчэ на свеце
І ў весялосці, і ў гульбе;
Што сіл у нас яшчэ багата,
Каб не загнуцца без пары;

Што ператвораць будні ў святы
Юнацтва тлумныя сябры...
І хай шалее часу вецер
У пасівелай галаве!
Хоць нам нічога ўжо не свеціць,
А дух юнацтва ў нас жыве!

***

Памяці Міколы Федзюковіча

Гэтак біла крыніцай жыццё!
І галёкалі коні-гады!
Салаўі шчыравалі: цёх-цёх...
Шчыраваў заадно з імі ты.

Рытмы, рыфмы круцілі Зямлю,
Дні спяшаліся за небакрай...
Ты сцвярджаў:
“Звон пусты не люблю!..
Любы сэрцу птушыны мне грай...

Любы сэрцу дзяцінны куток,
Дзе матуля ў чаканні-журбе,
Дзе штодня жарабок-стрыгунок
Бацькаў луг за прысадай скубе...”

Там калісь ля жытоў і аўсоў,
Дзе Валодзі гармонік спяваў,
Ты забыў на спакой і на сон
І над вершамі ўсё шчыраваў...

Боскі дар! Ні дадаць-ні адняць!
Зорны час прамільгнуў назаўжды...

Толькі гывамі ў вершах звiняць
Векапомныя коні-гады.

***

Сыду на схiле дня
Ў жалобны човен я.
Перавязе Харон
Да Бога на паклон.

Магутны Валадар,
Бясконцы твой абшар!
У райскай старане
Дай месца трошкі мне...

Я там любiў прастор,
Сваволiў, як вiхор...
А тут – на хмарцы хоць,
Ды гаспадар, не госць...

Сыду на схiле дня
Ў жалобны човен я...
Я ўволю пагасцiў –
Дамоў, Гасподзь, пусцi!

СА ЗБОРНІКА
“ЧАС АНЁЛА”
(2007 год)

***

*Жыццё і розніць і яднае нас.
Усё гэта мы ведаем з дзяцінства.
О, Час Анёла!..
Беларускі Час!..
Пара
З Радзімай крэўнага адзінства!*

ШТО МЫ ЗА ЛЮДЗІ?

Мы да праклёнаў глухія,
Мы не баімся грахоў...
Што мы за людзі такія?
Хто мы, гадаю я, хто?..

Раптам здагадка: ёсць досвед!..
Што тут здзіўляцца, чаму?
Мы – пацукі... І на дослед
Ловяць нас па аднаму...

СУСЕДЗІ

Я живу не ў бары між мядзведзяў,
А живу між людзей, як ні як...
Маю поруч я розных суседзяў:
Багацей – справа, злева – бядняк.

Багацей – гаспадар адмысловы.
Я ўжо шчыра зайздросчу яму.
І даю вам я цвёрдае слова:
Навучыцца ў суседа ўсяму...

А бядняк – бедалага, нябога,
Абыякавы пень ды лайдак...
Не навучышся жыць у такога,
Будзеш жыць, як і ён – абы-як.

Да каго ж мне, скажыце, схінуцца?
Да таго, хто сам гол як сакол?..
Страшна мне, калі бачу, як пнуцца
Лайдакі да нябог-лайдакоў!

***

З нашай мовай у наша стагоддзе
Пойдзем цвёрдай хадою, сябры!
Хай шалеюць зласліўцы!
Мы ж пойдзем!
Не стрымае ніхто наш парыў.

Наша песня, наш сцяг залунаюць.
Скажа люд: “Беларусы ідуць!..”
Д’яблы ў пекла сваё паўцякаюць,
Злымі сэрцамі ўчуўшы бяду...

Вось чаму пра канец свайго свету
Сёння часта так брэшуць яны!
Вось чаму ў прадчуванні паэты
Прамяністай і звонкай вясны!

***

Я судзіць нікога не бяруся.
Для мяне сам Бог адзін суддзя...
Але ўсё ж за здзек над Беларуссю
Спее гнеў у сціснутых грудзях...

Смерць усіх аддасць на суд нябесны.
Хай жа нас мінае суд зямны:
Тых, каму за Беларусь балесна
І ў каго прад ёю – друг віны!

***

Злым лепш у свет белы
  хоць не прыходзь...
Добрым каб стаць,
  не паможа і хабар...
...Лепшых людзей забірае Гасподзь,
Горшых –
  бярэ сабе д’ябал.

Я З ТЫХ...

Я з тых,
Хто ведаў, што падмануты,
І выгляд прастачка рабіў...
Дзе трэба –
Быў заўжды “падцягнуты”,
Хоць не заўжды
“З кім трэба” – піў.

І тым,
Бывала, вельмі часта я
Ніяк не ўпісваўся ў радок...
Не бачыў розніцы
Між кастамі,
Не ведаў сціплы свой шасток...

Я з пакалення
“Пакаленнікаў”.
Хоць на каленях і не быў...
Я з племені дзядулі Леніна,
Хоць гэта племя
Не любіў.

Я з тых,
Хто ведаў, як закончыцца
Антыкрыжовы “светлы шлях”,
Як д’яблы
Доўга будуць корчыцца
На галавешках і вуглях.

ВЁСКА ОСАЎЦЫ

П. К. Падлужнаму

Калісьці тут было асінае гняздо,
А мо надзвычай шмат расло асіны...
Цяпер усё пад наледдзю гадоў,
Пад залежам касцей, пяску ды гліны.

Пад пільным вокам велічных нябёс,
Пад мудрым зрокам вечнасці адвечнай
З’яўляўся і знікаў за лёсам лёс:
Асінавы, асіны, чалавечы...

Жыў той, хто з крэжня іскру высякаў,
Хто між асін ды волкіх гнёзд асіных
Высокі дух прыкаяння шукаў
І адшукаў яго між тла і гліны.

І запавёў: дрыгавічам тут жыць
І даць прытулку свой назоў і нораў;
І зберагчы святыя рубяжы:
Кастрышчы, гнёзды, буданы і норы.

За лёсам — лёс... За векам — новы век...
Сціхала, зноў звінела пагалоска...

Здаля зіхціць замружана з-пад вейк
Прыбраная ў сады і ў промнях вёска.

І тут з-пад гнёзд асіных мой выток
Прыветліва на свет не-не дый гляне...
Жыві, квітней, бацькоўскі мой куток,
І вы живіце ў шчасці, асаўляне!

***

Паставім жа кропку
    ў моўным пытанні,
Бо ўжо зразумела да кроплі,
                    дазвання
Усім, хто хоць каліва розуму мае:
Хай кожная мова жыве, не знікае!
Для рускага – руская...
Наша – для нас...
Бо кожнаму любя сваё, без прыўкрас.
Інакш не бывае!..
Інакш не па правілах...
У гэтым вось месцы
    і кропку паставім мы!

Я ВЫБІРАЮ МІНСК...

Мне шчасця выпаў міг.
Я мог бы саграшыць,
Але я карыстаюся выпадкам...
Я выбіраю Мінск
Для сэрца і душы
І для маіх нязнанных мне
Нашчадкаў.

На мройным рубяжы
За марывам гадоў
Хачу ў гарачых сэрцах
Я застацца...
Я выбіраю Мінск,
Я доўга жыць гатоў
У горадзе нязгаснага юнацтва.

Я буду жыць з людзьмі
Ў бязгрэшнай прастаце,
Душу і сэрца нападўняць адвагай...
Я выбіраю Мінск
З “Пагоняй” на шчыце
І з дзідай
З бел-чырвона-белым
Сцягам.

***

Нашым вуліцам – нашы імёны.
Продкаў мова – для нашых дзяцей.
А інакш паміраць нам з праклёнам,
І, што горш, не сабраць нам касцей...

Ды нічога так нас не настрашыць,
Як, крыў божа, такая бяда:
Калі вуліцы стануць не нашы,
А замест нашай мовы – брыда...

ШЧАСЦЕ

Шчаслівы бацька дочкамі-сынамі.
А спадчынай шчаслівы... удвая.

Сюды не лезце сквапнымі рукамі!
Тут Бацькаўшчына светлая мая!

На паплавах зялёных, на пагорках,
У вёсках галасістых і ў гаях
Звініць наша крыштальная гаворка –
П'ю звон нагбом і не нап'юся я...

Хоць зык арла з-пад хмараў далятае
І чуецца з бароў звярыны рык,
Крыштальны звон
Ствараць мяне натхняе...
А іншым я займацца не прывык!

***

Калі паэт сталее –
Ён «хварэе»
Не толькі захапленнем --
А й сумленнем...
Не толькі войкаць-ахаць
Ён умее –
А і не гнуцца
Станам і ў каленях.

ЛЁС ПАЭТА

Алесь Мяснікову

Стагоддзе,
Паўстагоддзя,
Чвэрць яго –
Усё гэта імгненні для Сусвету...

Таму святым ёсць справа да ўсяго
І асабліва – справа да Паэта.

Чым ён свае імгненні напаўняў,
На што хвіліны траціў залатыя?
Каго чакаў, каго ён даганяў?
Ці стрэліся апосталы святыя?

Няхай ён сам апосталам не стаў,
Ды хоць з адным з іх
Ён сустрэцца мусіў...
Таму ў паэта –
Процьма добрых спраў,
І асабліва ў нас, на Беларусі!

***

Ты не адзін,
Калі грамадзянін...
І драма ўсіх –
Заўсёды твая драма.
Народ –
Калі ўсіх многа,
А не ты адзін...
Тады і ты адзін –
Народ таксама!

***

Айчына ў небяспецы!
На вершніку – аркан...
Хапай, паэт, за лейцы!
Шалее хіжы хан...

Бяры і меч, і латы,
Кідай пяро, Парнас!..
Конь пад табой – крылаты.
Ён твой другі Пегас.

***

Гэта шчасце, душы неацэнены клад!
Гэта святасці парастак кволы!..
Прасвятлёныя строфы натхняюць
на лад!
Бо Паэзія – справа анёлаў.

ЧАС АНЁЛА

М. А. Юрашэвічу

У кожнага ёсць свой анёл...
І ёсць свой Анёл у народа!
Сабраць аднадумцаў за стол
Якраз ёсць святая нагода.

Няхай не раскошны наш стол,
І граюць музыкі так сумна...
А крыллем прыкрые Анёл
Усіх нас, дзяцей неразумных.

І толькі ніколі Анёл
Не быў і будзе пыхлівым...
Зляціць яго пёрка на дол –
І ўбачым народ свой шчаслівым.

***

Жывём у час чумы
Ў чаканні ля турмы
Ў прыцішанай чарзе,
За краты што паўзе.

Жывём у дзіўны час:
За нас караюць нас...
І чумныя ўсе мы
Ў чаканні ля турмы.

***

Д'ябал без служак – ніхто.
Служкі, спыніце служэнне!
Свет будзе... у захапленні.
Д'ябал без служак – нішто...

Трэба служыць, як і жыць:
Хто ты і чый памятаці...
Быць, як Хрыстос на крыжы,
І не баяцца сканаці!..

***

Цела ў стоме...
Хоць дух не знямог.
І балюча душы і трывожна...
«Жыць так нельга!» –
Сцвярджае Гасподзь.
Ды падміргвае д'ябал:
«Жыць можна!..»

***

Як час ляціць крылата!
Як зменліва на свеце!
І зло будзе праклята!..
Не ўнукамі, а дзецьмі...

Гады ў рады... І ўранку
Праз год ці два (так будзе!)
Сам Бог неспадзяванку
Спашле цярплівым людзям.

Ён не дазволіць крыўдзіць
Так доўга духам кволых...
Час Люцыпара сыдзе,
Надыдзе Час Анёла!

***

Два менталітэты – як два светы:
Ліберальны і таталітарны...
У адным – усе вакол паэты,
У другім спраўляе баль бяздарнасць.

Беларусь, дзе мне Сусвет адкрыўся –
Ваўкалакаў свет і свет паэтаў!..
Свет, які надвое падзяліўся!
І падзел трагікамічны гэты...

Выспяваюць, падаюць ранеты...
На мільярд адзін пазнання яблык...
Два менталітэты – дзве планеты:
Боская адна, другая – д'яблаў.

***

Карае Бог нас... Ведаем, за што...
Але мы ўсё пытаемся: «За што?...»
Карае Бог нас. Ведаем, за што!
За тое, што пытаемся: «За што?...»

БЕЛАРУСКАЯ ПЕСНЯ

Рок і замежная “папса”
Звіняць пад вухам, як аса...
Паслухаць песню беларускую хачу,
Дзе ў гуках-зыках – чарак звон,
І грай музыкаў наўздагон
Ляціць у край, куды і я буслом лячу.

Гармонік грае, бубен б’е,
І галасіста сват пые,
Яму заўзята падпявае хмельны зяць.
І песня родная ляціць
Гуллівай птушкай па жыцці...
Якое шчасце песню родную спяваць!

Маркота, гора ці канфуз –
Пые заўсёды беларус...
І песню чуе беларускую ўвесь свет.
У гуках-зыках – чарак звон,
І грай музыкаў наўздагон
Ляціць у край, куды і я лячу...услед.

ЗА СТАЛОМ

Песня

Міколу Сілічу

І прысмакі, і ружы ў шкле,
І віно на святочным стале.
Госці ўсе, што прыйшлі ў гэты дом,
За гасцінным паселі сталом.

На стале, на стале, на стале –
Заліўное, жаркое, суфле...
За сталом, за сталом, за сталом
Кожны госць – кроў з віном, кроў з віном.

Сваякі і сябры, кум і сват –
Кожны чарку падняць сёння рад
За здароўе гасцей, за сябе.
Кожны – роўня ў застольнай гульбе!

У гульбе, у гульбе, у гульбе
Кожны рады гасцям і сабе.
За гульбой, за гульбой, за гульбой
Час як бач пралятае стралой!..

Праляціць гэты радасны міг --
Развітаемся сумна з людзьмі,
Што дарылі нам шчасце пацех:
Песні, скокі і жарты, і смех...

У жыцці, у жыцці, у жыцці
Добра шчырых сяброў нам знайсці!
За жыццём, за жыццём, за жыццём,
Кажуць, некалі зноў заживём.
Эх, заживём!

СА ЗБОРНІКА
“НАДВОР’Е НАЗАЎТРА”
(2010 год)

НАДВОР’Е НАЗАЎТРА

*Добры выгляд пры дрэнным надвор’і
Гаспадар не жадае рабіць.
Непарадак на родным падвор’і –
І душа яго стогне, баліць.*

*Што яму да прагнозаў “сенатараў”!
У яго свой разлік і прагноз.
Не ўсцяшае надвор’е назаўтра –
І хоць плач (ці хоць смейся) да слёз!..*

*Праўда, ёсць і святое падспор’е,
Ёсць сапраўдны святы боскі дар.
На падвор’і – для чэрыяў надвор’е...
Але ён, прадусім, гаспадар!*

***

Шчасце нарадзіцца беларусам:
З зоркай Мілавіцай размаўляць,

Упівацца кожным словам з вуснаў,
Бацькаўшчыну песнямі люляць,
Адбівацца ад чужых напасцяў
І мужнець пад крышталём нябёс...

Нарадзіцца беларусам – шчасце!
І памерці ім – шчаслівы лёс!

***

Народжаны жыць і памерці,
Ты ўсё ж не адразу памры.
Гары на вачах сваёй смерці,
Бязлітасна, ярка гары!

Усё на Зямлі адпалае,
Апошні замружыцца дзень...
Нідзе больш жыцця не спазнаеш,
І смерць больш не прымеш нідзе.

Галактыка... у крутаверці
Праносіцца ў тартарары.
А выпала жыць і памерці –
Жыві і бясстрашна памры!

***

Жыццё – Боскі дар.
І таму – выклік смерці.
А можа й ніякі зусім гэта дар?
А так – пагуляць захацелася чэрцам.
– Згуляйце ў жыццё!.. – загадаў
Люцыпар.

Ці як там было?..
І ці быць так павінна?..
Але, як сказаў адзін добры паэт,
Жыццё – гэта шанец штодня,
Штохвілінна
Вярнуцца туды,
Адкуль выйшлі мы ў свет.

***

Адзін ёсць вораг!
Ён – у нас саміх...
Мы – творцы гора!
Хоць Бог ствараў... людзьмі.

МАЯ ЧАРГА

Мая чарга – ужо не за гарамі...
Мая чарга – ужо на той гары,
Дзе вечна ганарыцца мною мама
І вечна дзе зайздросцяць мне сябры.

Мая чарга на той гары, якая
Святлом і блескам,
праўдай і святлом
Далёка тыя горы азарае
І аглушае, быццам з неба гром.

Мая чарга – ужо не за гарамі,
Мая чарга – ужо на той гары,
Дзе страшны суд,

дзе целы над кастрамі...
Мая чарга... гасіць тыя кастры.

***

Пад спеў птушыны, буслаў клёкат
(А часам нават і ў цішы)
І ў вышыні, і невысока,
Як на дражджах, растуць аблогі
І спеюць буйныя дажджы.

На схіле дзён не таямніца
І не здагадка для мяне,
Чаму часцей усё мне сніцца
Ў нябёсах жораў. Хоць сініца
Ў руках на яве, а не ў сне.

МАТЧЫНА ДОЛЯ

Святая, мама, твая доля
І бласлаўлены небам лёс:
То каля печы ты, то ў полі
Калі не ў спёку, то ў мароз,
Калі не ў радасці, то ў скрусе,
Але заўсёды ты ў хадзе.
Такіх, як ты – паў-Беларусі!
Такіх, як ты, няма нідзе...

Наспех накінеш ты ватоўку
Ды ўсё шчыруеш у двары.

Ты сцелеш лён, пасеш радоўку
І зноў – ля печы да зары...

– Калі спачнеш?.. – кажу.

– Ніколі...

Ці ўжо хіба на свеце тым...

Жартуеш... Цягнеш у прыполе

Гару ранетаў залатых.

– На, выбірай!... А гэта – Зорцы,

Каб малачко было смачней.

Ты піў?

Бяры там, у каморцы!..

Ах, мама, зноў ты пра мяне!

А мне ніяк час не прыспее

З табой пра ўсё пагаварыць,

Што шмат ты садзіш,

Многа сееш

І прорва жыўнасці ў двары...

Табе адной не трэба столькі!

Ды твой я ведаю адказ:

Табе даў Бог такую долю –

Не пра сябе дбаць, а пра нас...

І я гляджу на постаць маці,

Што завіхаецца,

Здаля

І думаю:

“А можа стацца,

Каб супынілася Зямля?..”

***

Народ не выпявае без свабоды.
Як плод – без сонца,
Шчасце – без цяпла...
Гулі віхуры – і ў майго народа
Душа, знаць, да канца не расцвіла.

Вакол вясна, а тут гудуць віхуры,
Змяняе год пусты
Няшчымны год...
Насельніцтву мо й трэба
Дыктатура.
Народ жа без свабоды – не народ!

***

Мова – народу аснова.
Дзе ёсць без мовы народ?
Вось не гучыць наша мова –
І не буяе гарод...

Сёння галодныя духам
(Целамі ўсохлі даўно!).
Пухнуць пачнем з галадухі –
Мовы зусім не чутно.

Выб'ецца парастак-слова
З нетраў праз голь і няўрод...
Мова – народу аснова!
Хто пра нямы чуў народ?

***

Я – надзвычайны камітэт
выратавання.
Запісвайцеся, хлопцы, у мяне!
Інакш не ўбачыць Беларусь
світаньня.
Інакш навечна ноч кругі самкне.

Я – дух паўсталы вечнага Купалы,
Я вершы дапісаць прыйшоў свае!..
Я ўсё зрабіў, каб Беларусь
паўстала!
...І енчыць Беларусь і паўстае.

ШТО З ТАБОЙ, БЕЛАРУСЬ?

Што з табой, Беларусь?
Ты здранцвела ад зла і нахабства...
Што з табой, мой народ?
Ты разгублены ад пахвалы,
Што да зла ты цярплівы такі
І лагодны да рабства,
А да волі, свабоды
Ты непрымірымы і злы...

Свет не верыць у зман!
Свет у дух твой і гонар твой
верыць!

Свет чакае
І Бог спадзяецца на сілы твае!
Адчыняй, Беларусь,

у расквечаны свет
Насцеж дзверы!
Там рамонкаў тваіх
і валошкаў тваіх
Нестасе!

***

Пасля здароўя даражэй свабода.
А хвораму не да свабоды ўжо...
Лячыцца трэба хвораму народу.
А мужыку няўцям усё: “Няўжо?..”

Сваю хваробу ты, народ не чуеш...
Няўжо наркозам боль свой
заглушыў?

Крычыць народ:
“Лячыцца не хачу я!..
Я жыў, живу, мне добра
гэтак жыць!..”

Цішэй! Цябе і Бог, і д’ябал чуе!
Хоць і агідны ты сяму й таму...
Агонія! Але цябе лячу я
Насуперак табе, назло ўсяму!

***

Здранцвела Беларусь...
У распачы душа...
Знямела...
Сціхла мова яе Боская!

У шэрані застыг скарынаўскі абшар
І спее гнеў у гарадах ды вёсках.
Да сонца, да вясны,
Магчыма, ёй драмаць.
Чакаць нядоўга!
Час цяпер бязлітасны...
Тады ўжо, як паводку,
не стрымаць Вас,
Кастусі, Зяноны, Янкі, Вітаўты...

***

Мы плюнулі на Боскі дар:
На Незалежнасць, на святыні...
Ізноў над намі Люцыпар
Смяецца – кроў у жылах стыне.

Не дапаможа ні прарок,
Ні міратворца і ні воін...
За святатацкі свой плявок
Плаціць нам потам і крывёю!

***

Мужным сучаснікам присвячаю.

Страх, маладушнасць адмятай
адразу!
Шануй сваю адметнасць,
сваё “я”!..
Самаахвярнасць –
вось прыкмета часу,
Патрабаванне сённяшняга дня!

Успомні, пакуль памяць
шчэ жывая,
Рупліўцаў-продаў, помні іх
заўжды.
Пустога месца ў свеце не бывае...
Але калі не ты, то хто тады?..

Хто скажа ў вочы хіжаму
паскудству
Ўсё тое, што на сэрцы і наўме?!
Самаахвярнасць – вынік
праўдалюбства.
Тым болей калі праўда – у турме...

НАЧАЛЬНИКУ

*Не народ для ўлады,
а ўлада для народа.*

Кастусь Каліноўскі

Не даводзь ты людзей да адчаю,
Не даводзь ты да гневу людзей!
Я – галоўны!
А ты – мой “начальнік”,
Мой васал,
Мой слуга-дабрадзеі.

І калі будзеш дбаць пра мяне ты,
А не толькі заўжды пра сябе –
Быць табе
Маім сэрцам сагрэтым,
Быць начальнікам доўга табе!

***

Над Еўропай – знак падучай зоркі.
Пасярод Еўропы – палігон...
Чорнае быллё цвіце на ўзгорках,
І па ўсіх нябогах плача звон...

Пасярод Еўропы – твань балота,
Дзе прывіды-чэрці правяць балъ,
Дзе гаруе бедная галота,
Дзе пануе рабская мараль.

І няма ні выйсця, ні ўваходу
Ў гэтую сусветную дзіру...
І сюды прыходзіла Свабода,
Ды не ка двару і не ў пару!..

І таму тут знак падучай зоркі,
І таму тут д'яблаў палігон...
Дзе струменіць чад палынна-горкі –
Між святлом і цемрай рубікон.

***

З неба воля не ўпадзе...
Гэта, людцы, вам не манна!
У кайданах век брыдзем
І глядзім у неба марна.

З неба воля не ўпадзе!
То ж была нібыта ўпала?..
Так, цякло па барадзе,
Але ў рот нам не папала...

***

Жыццё заможнае ў Еўропе
На пот мяняем і на кроў...
Няўжо авечкамі ў цыклопа
Наканавана быць нам зноў.

Цыклоп старанна зубы вострыць.
Сканаем мы амаль усе,
Пакуль на наш цыклопскі востраў
Не трапіць новы Адысей.

***

Які канфлікт!.. Які канфуз!..
Ці мае права беларус
На мову – рэч святую?
Вядома, хто не скажа “так!”
А беларус, прастак-дзівак,
Згадзіўся на чужую...
І кпіць з сябе!
Але сам Бог
Такого ўжо сцярпець не змог
І вылюдка карае...
Замест багацця – на Саюз,
Дэбіла з лайдаком хаўрус!
Балной, басоты зграя!

***

Каб засталіся сляды
Вашы ў вяках на зямлі –

Думайце сэрцам заўжды
І галавой дзе-калі!..

МАЛІТОЎНІК

Першая дзіцячая малітва!
Мамай бласлаўёны “Ойча наш”!..
Слодыч гукаў. Таямнічасць літар.
І матуля – на ўвесь свет адна...

І над ёю – сонечная поўня,
Зорак ззянне, месяца святло...
І малы, старэнькі малітоўнік
Ля святой іконы над сталом...

Мама даставала малітоўнік,
Спасцігаў я першыя склады.
І малітву “Ойча наш” запамніў
Я на ўсё жыццё і назаўжды.

Праз зямныя перашкоды й бітвы
З цемрадзю і дзённай, і начной
У душы Гасподнюю малітву
З мэтай я нашу цяпер адной:

Каб Гасподзь давёў да перавала,
Што за самай дальняю гарой,
І святла каб мне Яго ставала,
Як і маме сонечнай маёй.

СПРОБА ПРАГНОЗУ

Беларусь застогне пад цунамі...
І чакае вынік нас адзін:
Халуі ўсе стануць маскалямі,
Вольным выйдзеш толькі ты,
ліцвін!

Час мінае... Да паўночы – квадра.
Час апошні дапісаў абзац...
Вось такі прагноз у нас на заўтра!
Ці на сёння, можна ўжо сказаць...

ЧАРАЎНІЦА

Жонцы Марыі

Пэўна, д'ябал зблытаў усе карты,
Бо за што б ні ўзяўся толькі я, --
Бачу, што не варты я, не варты
Спраў тваіх, турботніца мая.

Белы свет вянчаюць твае рукі.
Як мне дарагі іх кожны рух!
Ты ўсё робіш лёгка, без прынукі.
А ў мяне дык... валіцца ўсё з рук!

Карты ты сама параскідала.
Д'ябал тут не баляваў і міг...
Ты мяне таму й прычаравала –
Каб у падмайстэр'ях быў тваіх.

Я І ТЫ

Я не шукаў, а ты знайшлася.
Не клікаў я, а ты прыйшла.
І ў маім сэрцы прыжылася.
І першацветам расцвіла...

І мы жывём з табой на свеце
І ўсё трываемся за свет:
Крый божа, цвет абсыпле вецер,
Крый божа, раптам – пустацвет!..

Спазнаць нямала давялося
Зямнога шчасця і бяды...
Чакаем разам нашу восень
І разам з восенню – плады.

***

Незнаёмак люблю,
І знаёмстваў таму пазбягаю.
На духу прызнаюся,
Што гэта не жарт, не мана.
Незнаёмак люблю
І, здаецца, адну з іх кахаю.
Ды ніколі пра гэта
Не будзе ўжо ведаць яна...

ШКАДА...

Шкада, што некалі не будзе нас...
(Калісьці й свету нашага не будзе.)

Шкада... Я – не адзін, а Вы – адна.
Вас не чуваць. Я ж выбіўся...
у людзі.

Шкада, шкада... Бо толькі
шкадаваць
Пакінуў лёс нам у жыцці акенца.
Шкада... Не ведаем, што і казаць.
Шкада... Бо не шкадуем свае
сэрцы.

А, зрэшты, хто сказаў нам,
што бяда
Шчымлівая сардэчная шкадоба?..
Мінулага, вядома што, шкада...
Але жыццё – не тэма для жалобы!

***

Хутка з горкі коціцца жыццё.
Зразумееш – значыць, малайчына:
Закаханасць – толькі пачуццё,
А каханне – гэта ўжо... учынак!

Быў бяхмарны, светлы далягляд,
А цяпер так блізка да змяркання!
І пад грозны з горкі камняпад
Страшна нам за кволае каханне.

НЕЗНАЁМКА

У трубцы тэлефоннай --
Хваляванне,
І голас незнаёмы ў німбе дня...

Ты – завіруха, ты – завіруха.
А я – твой снег, а я – твой снег.

Твой чую срэбны смех,
Слых не падманвае...
І сыпле белы снег,
Як з неба манная.

Ужо я сам – як снег,
Такі паветраны...
Няўжо нарэшце мне
Цяпер паверыш ты?

Ты – завіруха, ты – завіруха.
А я – твой снег, а я – твой снег.

***

Зірну на цябе, незнаёмка,
Згадаю такую, як ты,
Гаючую дзікую зёлку
На схіле жыццёвым крутым...

Зірну... Сэрца сціхне, збаіцца,
Каб раптам яго ў час біцця
Не выцяла ў такт бліскавіца –
Нязгасны пагляд... з небыцця.

***

Сустрэліся паглядамі –
А радасці на дзень!
Ды ўжо за даляглядам ты,
І не дагнаць твой цень...

Назаўтра ўжо не рады я,
Гатоў на забыццё...
Сустрэліся паглядамі,
А боль – на ўсё жыццё!

НЕЗАБЫЎНАЯ СУСТРЭЧА

Песня

Рута пад акном,
Келіхі з віном...
Між табой і мной – ружы.
Ты сама – букет,
Пышны майскі квет,
І даўно ў былым –
Сцюжы...

Між табой і мной –
Захапленняў рой
Самых шчырых і гарачых.
Між табой і мной
Гэтаю парой –
Казка і давер дзіцячы.

Вось і зарапад!
Адквітнее сад,
Адплыве ў тумане вечар...
...Рута пад акном,
Келіхі з віном –
Незабыўная сустрэча.

У ружовых снах
Закалышуць нас
Хутка свежыя ўспаміны:
Рута пад акном,

Келіхі з віном
І юнацкая нявіннасьць...

АПОШНІ БАЛЬ

Песня

Ну вось і наш апошні баль!
Апошні школьны белы вальс!
Мы развітаемся, на жаль,
Жыццё, відаць, разлучыць нас.

Я цісну кволую руку,
Трывожны позірк твой лаўлю...
Мы – свечкі дзве на скразняку...
Бліжэй, бліжэй, цябе малю!

Ну што яшчэ, ну што яшчэ
Табе, разгубленай, сказаць?
А на расчуленай шчацэ
Блішчыць, як серпанцін, сляза...

Якая блізкая шчака!
Якая горкая сляза!
І я тулю ад скразняка
Цябе, мая любоў-краса.

Ну вось і скончыўся акорд,
І нешта схлынула з душы...
І я сказаў: “Давай штогод
Хоць сустракацца... Ты пішы!..”

Цалую кволую руку,
Усмешку сціплую лаўлю...
Мы – свечкі дзве на скразняку.
Не патухай, цябе малю!

СА ЗБОРНІКА
“ТУТ І ТАМ”
(2014 год)

***

Не верыш у наканаванне
І лічыш (маеш гонар свой):
Жыццё – павольнае скананне,
І анічога – за душой!

Я ж не магу, як ты, не верыць,
Не ўмею жыць як набяжыць!
А ты, знявераны без меры,
Жыцця і смерці на мяжы...

Смерць успрымаеш як знікненне...
І я кажу да забыцця:
Жыццё – павольнае збаўленне
Ад бессэнсоўнага жыцця!

***

Меў не адну ў руках сініцу
І жураўлю я кум і сват...
І сэрцу не дакука біцца –
У ім заўжды сонм кілават...

Цяпер не ўсё мой дух хвалюе,
Душа трапечацца не ўся...
Маё ўяўленне не малюе
Таго, чаго не прагну я.

І болей цішы, меней тлуму,
Не кліча далеч, не заве...
Затое як утульна думам
У зацяжэлай галаве!

***

Пясок праз пальцы –
Так цякуць гады.
Спыніць ці затрымаць каму пад сілу!
Пакуль живуць бацькі –
Ты малады.
Не стане іх –
Жыццё тваё на схіле...

***

Крыві патокі ў дзікай кругаверці
І рэкі слёз – знямей ці галасі...
Усё ад злога!.. Будьма жа, як дзеці,
Наіўнымі і шчырымі ва ўсім!

Адорыць Бог здароўем і гадамі,
Нашчадкамі (наперад сто кален...),
Удачамі ў жыцці... А хто не з намі,
Не з Госпадам – вякамі цемра й тлен.

***

Давайце воўчы мне білет,
Хоць да ваўкоў я не лаяльны!..
Так, не прафесія – паэт,
Паэзія – не спецыяльнасць.

Хвароба з рэдкасных хвароб –
І выверне, і спляжыць душы!
Ды без надзей і марных спроб
Хварэць, цяпець і енчыць мушу.

***

Хлопцы, хлопцы,
Колькі гэтай справы –
Вырасці, акрэпнуць, пасталець!
І душой, як зорачкай яскравай,
Вечна на зямлёй пасля гарэць!..

Ды таўкуць, грызуць пачвары сэрца:
Зайздрасць, крыўда, хцівасць і мана,
Што няма куды ад іх падзецца –
Толькі хіба лютая вайна...

Дык і што?
Хіба ж “хавацца ў бульбу”?
Так, вайна, свяшчэнная вайна!
Ты ж – мацак!..
І нават калі з кульбай –
Хай трапеч д’ябал-сатана!

***

Сумны мой анёл-ахоўнік:
Не адкрыты малітоўнік...

Ад зары і да зары
Мая свечка не гарыць.

І псалтыр, і звод канонаў
Пад царкоўным дрэмлюць звонам.

Сумны, грэшны я таксама
Пасярод святога храма.

Ён і дом мой, і астрог...
Падаю да Боскіх ног.

***

Вунь выпівоха кісла пазяхае
І трэ рэбры!..
Жыццё, ён ведае,
Не ягадка якая,
Жыццё – зебра!

Мільгаюць чорна-белыя палосы,
Трасе, млосна...
Душа то ў сутарэннях,
То ў нябёсах...
А жыць...
Позна!

* * *

Мару, мроіцца пры нагодзе:
Згода, лад у маім народзе...
І прэстыжна і, нават, модна
Размаўляць нам на мове роднай.

СВІТАННЕ

Зорна яшчэ і маўкліва,
Росна і цьмяна яшчэ...
Першы праменьчык шчаслівы
Хутка струмком пацячэ.

З-пад лёгкакрылае хмаркі,
З-за надазёрных бароў
Пырсуць праменьчыкі ярка
На збажыну і муроґ...

Вось і світае...
Радзіма
Светла ў душы паўстае.
Гэта святая гадзіна!
Моліцца час на яе.

І на паўсонную вёску,
Што ў атачэнні лугоў,
Дух апускаецца Боскі,
Хоць і нябачна яго...

ТОСТ

Сябры, хай гэта будзе паміж намі –
Не выдаю ўсе звычкі я свае!..
Тры чаркі выпіваю я з сябрамі,
Чацвёртую ўжо з д'яблам кожны п'е...

П'ю першую, за тое, каб здароўе
Заўжды яднала ў гэтым свеце нас;
За дружбу, што мужчын
яднае кроўна
Заўжды і ўсюды па смяротны час!

Другую п'ю за ўсіх жанчын,
хто з намі
Хоць чарачку калісьці прыгубіў.
І трэцюю, апошнюю, п'ю з вамі
За тое, каб вас Бог, як я, любіў!

ІСЦІНА

Ісціна – рэч відавочная!
Гэта гармонія, лад...
Светлая далеч – не змрочная, –
Яркі ўначы зарапад...

Ісціна – рэч відавочная,
Хоць, як душа, не відна...
Выкінь з душы ўсё пабочнае,
Што застанеца – яна!

ЖЫЦЦЁ

Так, абавязкі – гэта путы...
Падумаць толькі, столькі й бед!..
Жыццё – хімера і пакуты,
Калі жыць толькі для сябе.

ЗАКОН

Караюць каралёў... Караюць каралі...
І гэтак – з пакалення ў пакаленне...
Закон – намеснік Бога на Зямлі!
Закон – гэта і ёсць наша сумленне!

ПЫТАННЕ І АДКАЗ

– Дык чаму брыда пануе,
Чым мярзотней – тым даўжэй?..
– Што ад Бога – не шануем,
Што ад д’ябла – беражэм!

* * *

Смяротныя грахі нас асаджаюць,
Штурмуе нашы душы легіён...
Грашым. Хто ад нуды, хто ад адчаю.
І да расплаты – усё меней дзён.

За ноччу – ноч. Цямней і ўсё трывожней...
Што дзеецца?.. Смяротным нам няўцям,
Што з кожнай смерцю,
што з расплатай кожнай
Усё бліжэй да той расплаты нам.

***

Ёсць на свеце розныя няўроды:
Ёсць што плёну не дае і кроў...
Смешна называць сябе народам,
Мову забываючы дзядоў.

Але дух бунтуе зноўку й зноўку...
Дзякуй Богу, што хоць ён такі!
А з крывёю перадазіроўка
Выйшла ў беларусаў... За грахі!

Вось і не ўрадзіла наша ніва!
І каторы раз – усё няўрод!
Хто з кароткай памяццю – шчаслівы.
Бо хто з даўняй – спраў неўправарот!

ЯШЧЭ РАЗ ПРА ПЕРАМОГУ

*Верш напісаны пасля прагляду па БТ святоч-
нага канцэрту, прысвечанага Дню Перамогі, на
якім не прагучала ніводнай беларускай песні.*

Ці наша была Перамога?
Ці наша грымела вайна?
У іншых аб ёй песен многа.
А ў нас?.. Ды хіба што адна!..

А можа так спляжылі танкі
І ўсю здратавалі наўкот,
Што й мовы тваёй, партызанка,
Не чуў больш ні Захад, ні Ўсход?

Ёсць песні пра лён і пра кросны,
Пра спадчыну і ручнікі...
Адну “Ой бярозы ды сосны!..”
І то не спяюць мужыкі...

А, зрэшты, чакайце хвіліну –
Яшчэ адна песня была!
Яна пра дзяўчыну Галіну,
Што ў лес к партызанам пайшла...

Пра ружы на сціплай магіле
Даўно ўжо напеў не гучыць...
Забылі нашчадкі, забылі
Ўсё тое, што нельга забыць!

А можа заўгодна так Богу:
Па праву ўсім гонар, цана?..
Ці наша была Перамога?
Ці наша грымела вайна?

***

Народ, схіліся перад Ісцінай,
Скарыся Праўдзе і Дабру!
Гасподзь ізноў вядзе да выйсця нас.
Ён не пакінуў Беларусь!

Ці не таму ў нас хрысціянская
Баліць пакутная душа?
Шалеюць ідалы паганскія
Ў жыцці не вартыя й граша.

Смыліць душа, даруе выйсце нам,
Пераадольвае надлом...

Народ, схіліся перад Ісцінай
І ўстань з каленяў перад Злом!

ПАД ПРЫМУСАМ

Грозна чын махае пальцам:
Сюды нельга, абыходзь!..
Смешна слухаць падшыванца.
Хто ён? Пуп Зямлі? Гасподзь?

Ці халуй,ці запрадаўца
Вучаць люд закон любіць...
А яму ў адказ дзед пальцам:
“Пра закон сабе трубі!..”

Халую ды здрайцу-гнюсу
Затыкай, дзядуля, рот!
Беларус жа пад прымусам
Зробе ўсё наадварот...

З ЖАНЧЫНАЙ

З жанчынай нельга проста жыць.
З жанчынай трэба сустракацца.
І ў пяцьдзесят так, як і ў дваццаць,
Пра кветкі, зоркі гаварыць...

З жанчынай нельга роўняй быць –
Мудрэйшым трэба быць, дасціпным...
І не цурацца, і не ліпнуць,
Гуллівым быць і без журбы...

З жанчынай можна звекаваць,
Калі ты ўмееш быць сабою,
Калі здавацца – дык без бою,
А ваяваць – дык ваяваць...

***

Трэба нам усё ўсім дараваць,
І тады з нябёсаў ласка сыдзе.
Грэшных трэба толькі шкадаваць –
Грэх вялікі грэшных ненавідзець.

***

Хай свет шалее,
Я ж займаюся вечным.
Для вечнасці стваралася душа!
Яе прызвание – Шлях,
Празваны Млечным...
Абрыдлы ёй наш сатанінскі шал.

***

Наша мова павінна чуцца,
Жыць і слухацца на Зямлі,
Бласлаўляць на святыя пачуцці
І звінець, і грымець дзе-калі...

Наша мова – зусім не прамовы,
Абяцанні ды звон-пустазвон,
А жывыя, світальныя словы,
Дараваныя Богам спакон.

***

Жыву, змагаюся, кахаю
Ў зямных імгненняў у гасцях.
Імпэт паціху мой згарае
Дашчэнт у і да забыцця...

А застанецца прах ці попел...
Я згодны знікнуць назусім,
Абы каб пасярод Еўропы
Не вязлі душы... у гразі.

ПЕСНЯ ДЛЯ МАТУЛІ

Вось толькі што зоркі паснулі,
І сонейка толькі ўстае...
Ты зноў неадспала, матуля, –
Смыляць яшчэ рукі твае.

Твой сон быў трывожны, кароткі,
Такі, як астатнія ўсе.
А дзе той юнацкі, салодкі,
Ва ўсёй сваёй райскай красе?..

Устанеш, сюды-туды ступіш –
Такія кароткія дні!..
Прыляжаш пасля, як парупіш –
І сон свой салодкі сасніш.

А ты паспі,
Ты не ўставай,
Яшчэ замесіш каравай,
З кароўкі возьмеш малако...

І пацячэ яно ракой
Уздоўж кісельных берагоў,
Майго маленства малако...

***

Анатолію Сысу

З кім павядзешся,
Перад тым і сагнешся...

Згінаюся перад Творцам,
Перад зямлі абаронцам,
Перад маці
І перад сынам,
Перад словамі
Гонар,
Айчына.

ДУША

Нястомная душа!
Вунь цела спачывае...
Яна ж лунае ўсё
над пеклам і над раем
Ды сведчыць целу
і ў грахах і ў тлуме
Пра ўсё,
што бачыць,
Чуе,
Плача,
Думае...

Чароўная душа!
Не трэба ёй каноны,

Зямныя і бязглуздыя
Законы.

Крыштальная душа!
Ільдзінка ці расінка...

Няўлоўная душа!
Ні на хвілінку...

СУСВЕТ

Я,
Ты,
Усе мы –
Пыл,
Павер мне,
У куце,
Дзе вісіць павук...
Сусвет –
Вялікая майстэрня
Магістра велічных навук.

Усё суладна тут,
Дыхтоўна,
Да месца
І да часу ўсё.
Нішто не дзеецца
Раптоўна.
Ну хоць, да прыкладу,
Жыццё...

Вагу ўсё мае,
Прызначэнне:

Быццё
І, нават, небыццё,
Любыя
Пыл,
Квазар,
Свячэнне,
Як і любое адкрыццё.

Усё Магістру любаміла,
Патрэбна,
Каб і надалей
Усё круцілася,
Свяціла...
У першароднай той імгле.

ЛАГОДА

Край ад лагоды боскай – светлы рай.
Квітнее красавік між хутарамі.
І я, малы, так рады сваёй маме –
Нясе мяне цярпліва за плячамі.
Хістаецца калыска-небакрай...

Як добра на “баранах”! Так заве
Матуля гэты старадаўні спосаб...
Вакол мяне чмялі звіняць і восы
І конікі... І пошчак шматгалосы
Плыве сярод лугоў, плыве, плыве...

А вунь, увесь у квецені да хмар,
Знаёмы хутар, як каўчэг світальны,
З нябёс пасланы мне, выратавальны,
І голас мамы цёплы, суцяшальны,
І ветрык веснавы цалуе твар...

– Ну, можа сам па траўцы пабяжыш?.. –
Цікавіцца стамлёная матуля. –
Бяжы, вунь сустракае нас бабуля!..
Душа ляціць, хоць сам іду пакуль я
Туды, дзе мне яшчэ так доўга жыць...

Ды як ні жыў – мінуў той шчодры час,
Шчаслівая пара цяпла, лагоды...
Пранесліся над хутарам нягоды
І ўсё змянілі ў свеце назаўсёды...
А памяць грэе і лагодзіць нас!

НЕЗВАРОТНАЕ

Ты васількі на ўскрайку жыта
Кранаеш мокраю рукой
І кажаш мне: “Жыццё пражыта...
Прайшло, як дождж па-над ракой.

А паспрабуй вярні хмурынку,
Няхай жывіцу зноў пралье...”
Калі ж у мудрую жанчынку
Ператварыў сам час цябе?

Дзіўлюся: тая і не тая...
Не знаю: сам той ці не той...
...Другая хмара налятае,
шчыруе дождж па-над ракой.

ЛЕТУЦЕННІЦА

Ты такая сёння вабная, вясёлая!
Між лілеяў мы пывём з табой ракой.

Дастае аж да вады каса шаўковая,
Ты назад яе адкідваеш рукой.

Летуценніца мая ты, летуценніца,
Пад брывамі васількі так і цвітуць!
Нешта станецца і збудзецца,
і вернецца --
Нездарма вунь матылькі
да нас лятуць.

Ад красы тваёй лілеі прачынаюцца,
Заіскрылася гладзь ранішняй ракі.
І ў касу тваю чароўную ўплятаюцца
Сімвал мар тваіх – гарэзы-матылькі.

***

Я ратуюся адзінотай...
Сам з сабой размаўляю я ўпотай
Ад людзей і прыслуг сатаны,
Перад Богам адкрыты адным.

Я ратуюся сам сабою
З невыноснай патугай і боем...
А інакшага сродку няма,
Як нябесная сіла сама.

МАЯ ДРАМА

Пасля сустрэч і тлумных гамаў,
Калі нарэшце я – адзін,
Перажываю сваю драму:
Які я муж, які я сын!..

Матулі год ужо не бачу,
І з жонкай, як з чужой, живу...
А да сяброў я хват гарачы –
Тлумлю ў папойках галаву.

Сябры – паэты маладыя,
Дый аднагодкаў – талака...
Да чаркі прагныя, як тыя
Смаўжы-вужы да малака.

А мне і лезе, і не лезе
Тое пітво. Не ў ім мой смак!
Здыхаць пад плотам недзе ў снезе
Хапае розных там сабак...

Мне трэба ўласную мець драму
Да развітальнае пары,
Дзе жонка, дачкі-ўнукі, мама
І антыподы іх – сябры.

КАРАЦЕЛІ ПРЫЯЦЕЛЯМ

***

Сярод славурых, файных пысаў
Мне па душы больш пыса Сыса.

***

Дык хто такі ён, Вераціла, --
Паэт ці эрудыт-свяціла?

***

І пот цурком, і кроў не стыне,
Калі частуе Гаспадыніч.

***

Вядуць у “Акіяне” рэі
Алесі, Паўлы і Андрэі...

***

Што ні твары і як ні дзей –
А лепш не зробіш, як Гардзей.

***

На злом галавы
Не кідайцеся, хлопцы, у гулі.
Як цяжка, як доўга
Пасля галаву прасвятляць!
А многія з ёй, непрасветленнай,
Так і паснулі...
Дык як жа,
Дык як жа, сябры мае,
Жыць і гуляць?

Адказу не ведаю,
Сэрцам адным прадчуваю:
У гэтым жыцці...
Усяму ёсць і месца, і час.
Сумуецца –
Значыць, сумуй да канца,

Без адчаю.
Вяселле ж, як трэба,
Усюды само знойдзе нас.

ЖЫЦЦЁ

Гады мае –
Здані, якія былі, –
І дні мае –
Здані, што будуць, –
Не проста так пройдуць
Па гэтай зямлі,
А тлуму наробяць і гуду.

Наробяць!
Так-гэтак, як хочаш, жыві.
Усё прада мною паўстала:
Завеі задзьмуць
Маю свечку-прывід...
Калі яна й праўду палала...

***

Ведае душа, што ёсць радзіма
Недзе ў небе звонкім у яе,
Што яна – няздзейсненае дзіва,
На зямлі якога нестae.

І таму стараецца, стварае;
І таму пакутуе, баліць;
На жарсцях гарыць і не згарае...
Што яшчэ ёй трэба на зямлі?!

РАЗВІТАННЕ З БАХУСАМ

Бывай, мой “дружа”!
Век людскі кароткі.
Знаёмыя даўно мы.
За рублі
Я і мае сябры ўсе аднагодкі
Падлеткамі шчэ самагон пілі.

І сам я ўпершыню
Так насцябаўся
(Гадоў дванаццаць мне тады было),
Што проста вужам поўз,
А не хістаўся,
І матам крыў усё сваё сяло...

Саракагодні стаж,
Як бачаш, маю.
Табе што, мала?
“Хопіць!” сам скажы.
Да прыстані цвярозай
Падплываю,
Хачу яшчэ да старасці дажыць.

Прабач, калі, як косць,
Мая цвярозасць.
Даволі! Хопіць!
Наш ірву саюз!
Якое шчасце, што апошні розум
Прапіў яшчэ не кожны беларус!

Мінорны лад
Змяняецца мажорным...
І я кажу пад развітальны блюз:

Цвярозым стане –
Значыць і свабодным
Заўсёды будзе кожны беларус.

***

Зноў прыйшла эпоха драбнатэм’я.
Пра абы-што – толькі ні пра што...
Піша класік, піша і атрэб’е –
Кожны талент сведчыць свой гатоў.

Паспрабуй спазнаць душой такое,
Альбо сэрцам тое зразумець!
Льюцца словы затхлаю ракою,
І звяняць старыя срэбра й медзь...

Калі ж час ад часу самавіта
Нехта паспрабуе пратрубіць –
Тут як тут прыслужніцкая світа
Чым папала стане яго біць.

Зноў пануе кліч “Не вытыркайся!”
“Нічаво такова” не рабі!
А калі й зрабіў – хутчэй пакайся,
Іншага, хто вытыркнуўся, бі!

Цягне тое опусаў бярэмя
Бацькаўшчыну ў багну назаўжды...
Зноў прыйшла эпоха драбнатэм’я,
Змрочны час духоўнай злыбяды.

ДА СЯБРОЎ

Сябры мае, вольныя коні,
Як мала на волі ўжо вас!
Не тое раздолле-улонне,
Бяздушны, раз'юшаны час.

Дзе тыя лугі і палеткі,
Што ў песнях звіняць і цяпер,
Хоць, праўда, і чуюцца рэдка?
Спаганіў іх вырадак-звер.

Часцей вы ў загонах і стойлах.
І кормяць вас не муравой.
І пояць абрыдлым вас пойлам,
Замест каб крынічнай вадой...

І груба вас так запрагаюць
Пад крыкі агідныя, мат!..
А потым балюча сцябаюць...
І я ваш запрэжаны брат!

Хоць, праўда, на іншай я службе —
Прыватнай, так скажам, пакуль...
Ды нашай праверанай дружбе
Не стаўлю я двойку, ці нуль.

Таму, сябрукі мае, коні,
У вупражы цеснай, на жаль,
Усё ж сіганём у пагоню
За прывіднай вольнасцю ўдаль!

ТУТ І ТАМ

Светлай памяці Алеся Пісьмянкова

Здаўна ўжо гэта заўважаю
Ў бязладнай кругаверці,
Што самі мы сябе пужаем
Самым страшнейшым – смерцю.

А сонца грэе... Краявіды
Смарагдава-крыштальныя...
А можа гэта мы – прывіды,
А там усё – рэальнае?

ПАЛЫННЫ ВЕРШ

Сябрам юнацтва

Праз гэты луг прайду, не збочу
(П'яніць пах церпкі палыну!)
І буду сніць ліпнёвай ноччу
Палынна-даўнюю вясну.

За недасяжным перавалам,
Які за пылам і смугой,
Сяброў расстрачана нямала,
А з імі – роднага ўсяго...

Само жыццё наканавала
Мне сніць палынную вясну.
Сяброў так мала, шчасця мала,
Затое многа... палыну.

КАРА

Каюся, каюся, каюся,
Больш за грахі не хаваюся.
Вось я – на ўлонні грахоў!
Хіба які-небудзь Каін я,
Грэшны дзікун непрыкаяны?
Мне, як спатоля, – раскаянне
Словамі і без слоў...

Але ёсць душы дрымучыя.
Жарсці кішаць там жывучыя...
Вось дзе раздолле грахам!
Рознымі ходзім дарогамі,
Роўныя ўсе перад Богам мы:
Той, хто з рагамі, бязрогія....
Каяцца – кара нам!

ТВАР

Свой твар
Заўсёды трэба паважаць,
Любіць радзімкі,
прышчыкі,
маршчынкі...
Ці сонца грэе,
альбо снег, імжа –
А твар няхай твой ззяе
без супынку!

Па твары можна рознае чытаць
І адчуваць, і бачыць так далёка!
І хітрасць,

і святая прастата,
І мудрасць
тут заўжды навідавоку.

Мы з тварам мусім век свой векаваць.
І не прыкрыць яго, і не з'іначыць!..
Тым больш, няма куды яго схаваць...
Усім відаць,
людскі ён ці сабачы...

РАЗМОВА З СУМЛЕННЕМ

Забі мяне, сумленне, засячы!
Хіба магчыма ад цябе ўцячы?
Схаваюся...
А ты ўжо – тут як тут!
Выносіш мне нябесны свой прысуд.
Усё жыццё з табой вучуся жыць.
А так нясцерпна хочацца грашыць!..
Кручуся, як вужака, на агні,
Няздольны шанаваць і бараніць,
Тым больш любіць
І верным быць табе...
Грашу, хоць сам з грахамі
Ў барацьбе...
Ты, ведаю, паслана Небам нам,
Хоць і пакрыўдзіў Госпада Адам...
Перад Тварцом
Трымаеш ты адказ
За веруючых і бязбожных нас.
Ты – соль зямлі,
Гарантыя жыцця!
Ты – паратунак наш ад небыцця!

Усё жыццё з табой імкнуся жыць...
Хоць так нязводна...
Хочацца грашыць!

РАЗМОВА З МУЗАЙ

Муза – абуза...
Як і любая жанчына.
Глядзіць на мяне Муза
Разгубленымі вачыма.

Яна мне ад шчырай душы
Столькі давала... натхнення!
– Любы мой, толькі пішы!.. –
Падала на калені.

Жыцця маладыя гады
Губляў я ў натхненні з ёю...
Я быў тады... малады!
Цяпер жа... усё за спіною...

І крэда: “ты – мне, я – табе”
Цяпер не такое святое...
Не прагну я, Муза, цябе,
Хачу цішыні і спакою.

Дарма што глядзіш на мяне
Спакуслівымі вачыма...
Ты – мне, я табе – не!
Даруй! Мне інакш немагчыма...

ШЧАСЦЕ ПАДМАННАЕ

Песня

Родная вёсачка,
Дзе ты?
Жыта палосачка,
Дзе ты?
Родная вёсачка –
Клён ды бярозачка,
Сад, наліўныя ранеты...

Любая дзеўчына,
Дзе ты?
З кім ты павенчана?
Дзе ты?
Любая дзеўчына,
Боль спаконвечны мой,
Вёсны шчаслівыя, леты...

Ранне туманнае,
Дзе ты?
Шчасце падманнае,
Дзе ты?..
Шчасце падманная,
Сэрцам жаданае...
Больш не падманеш мяне ты!

ПОЗНЯЕ КАХАННЕ

Песня

Светлае світанне,
Шэрае змярканне...
Выйду, азірнуся,
Расой акраплюся –
Маладзейшым стану!

Ранняя растанне,
Позняя змярканне...
Кажуць твае вочы:
Страшна сярод ночы –
Хочацца кахання!

Маладосць мінае,
Хустачкай махае...
Будзе пакаянне –
Позняя каханне
Ў маладосць вяртае!

ФАНТОМ

Хто скардзіцца, што за бартом
Жыцця,
Брыдзе скрозь зацень церній?..
Жыцця няма...
А ёсць фантом
Бязмерны,
Хіжы,
Ненажэрны!

Не пніся, дружа!
Сілы ўсе
Патраць ты лепш на ўсведамленне,
Што ўсё сплывае пакрысе...
А Дух –
рэальны і нятленны!

Ілюзіён: вясна, зіма...
Дух крышыць камень,
Лёд і сцены!

А раз няма жыцця – няма
І смерці!
Так, прывід нікчэмны...

ЦЯЖКІЯ ЧАСІНЫ ДЛЯ ПАЭТАЎ

Уладзіміру Сітуху

Кожную прыкмету канца свету
Пільна, засяроджана лаўлю...
Цяжкія часіны для паэтаў
Зноў Гасподзь вяртае на Зямлю.

Вельмі яму дрэнна, чалавеку!
А на струны чуйныя душы
Стомлены анёл зляцеў аднекуль –
Ціхенька звіняць яны... Пішы!

Хай у будане, хай у катэдзжы
Напісаць вялікае – няўзнак...
Бо паэту, як казаў паэт жа,
Добра так і гэтак – усяляк!

ПАМЯЦІ А. СЫСА І НЕ ТОЛЬКІ...

Матулі сыноў забіраюць
Бяспутных ды Госпаду мілых,
Каб там, паміж пеклам і раем,
Падняць іх духоўныя сілы,

Сасмяглыя вусны спатоліць
Не горкім віном, а нектарам,
Каб болей не знаць ім ніколі
Пахмельяў ды п'яных угараў.

Сыны тут нярэдка ў адчаі
Прачулыя вершы казалі,
Бадзяжных сяброў прывячалі,
Днявалі каб і начавалі...

Гулліва, ды сумна, жылося
Сынам без дакору і ласкі...
А матак сустрэлі ў нябёсах –
І вечнасць здалася ім казкай!..

Нянадта і ты, наш паэце
(Наколькі імпэту хапіла),
З дабром быў на “ты” ў гэтым свеце –
Скасіла зямлі злая сіла!

Ды як бы яна ні касіла,
На ўскраек нябёсаў жаданых
Паўз лёс свой, паўз продкаў магілы
Трапляем усе мы... не рана...

Не ганьбяць матулі, не лаюць
Сыноў, што ў пахмеллі з адчаю...
Матулі сыноў вызваляюць
З нясцерпнага пекла... для раю.

***

Струменіць час, пранізвае мяне,
Нясе душу-пушынку маю ў вечнасць.
А мы гаворым: “Пройдзе ўсё, міне...”
Нічога не міне пад Шляхам Млечным!

Ляціць душа-пушынка і ляціць...
І, нават, калі ў Вечнасць прылятае,

Яна ўсё тая ж, як і пры жыцці:
І грэшная і крышачку святая.

Усё ўвабрала, кожны міг зямны,
Гатовая да вечнасці, гіены...
Прайгралі д'яблы! Тленныя яны!..
А вось Яе Гасподзь стварыў нятленнай!

НЕАД'ЕМНАЕ

Уладзіміру Гарбаруку

Край, што апеты паэтам, –
Самы расквечаны край...
Буйна тут спелі ранеты,
Сытны пяклі каравай...

Рыфмамі вёскі звінелі –
Сёння яшчэ чуцен звон...
Гутава,
    Осаўцы,
            Белін –
Спеўныя вёскі здавён.

Росныя, розныя сцежкі
Нас убакі развялі...
Стынуць сям-там галавешкі
Ў душах,
            на дымнай зямлі.

Сынава сэрца не стыне,
Сынава сэрца баліць...
Вёскі – галечы рабыні
На ачарсцвейай зямлі.

***

Чытаю. Думаю. Пішу.
А свет вузее і вузее...
І ўжо становіцца музеем,
Дзе я ахоўнікам служу.

Чытаю. Думаю. На сон
Ізноў дапоўначы чытаю...
Я так лячуся ад адчаю,
Як нехта зеллем ці віном.

ТЫ

Цяпер такіх ужо не сустракаюць.
Такіх не сустракалі і тады...
Адна ты мне ўсміхнулася такая
Ў далёкія, за марывам гады.

І павяла ў таемныя харомы.
І піў ваду жывую я нагбом,
І забавлялі казачныя гномы,
І феі ахіналі мяне сном...

Таму і захаваў імпэт юначы
На адвячорку залатым сваім,
Што гномы напярочылі мне ўдачу,
А феі пелі славы стройны гімн.

Цяпер радзей ты стала мне ўсміхацца,
Ды ўсмешкі кожнай хопіць на гады.
І кожны раз з табою сустракацца
Мне радасна, як першы раз, тады.

РАЗМОВА З БАХУСАМ

Іранічны верш

Ах, Бахус, Бахус,
Сябра мілы!
З табой сябры мы
Да магілы
(А ўжо ж, вядома,
Да маёй!).
Ах, Бахус, Бахус,
Кат ты мой,
Маё няшчасце
І мой боль,
Твая Вялікасць
Алкаголь!
Ты – бясмяротны,
Як Кашчэй,
І ўсемагутны ты яшчэ!
З табой я ладжу,
Як і ладзіў.
Табе ні разу
Я не здрадзіў...
Табе ж
Майго сяброўства
Мала –
Табе з усімі
Піць прыстала...
Зайздросціць,
Раўнаваць не стану.
Аднойчы,
Позна альбо рана,
“Здароў будзь!”
Не скажу табе я...
На цэлы свет
Будзе падзея!

СА ЗБОРНІКА
“НЯПРАВІЛЬНЫЯ” ВЕРШЫ”
(2014 год)

***

*Палім зелле,
Злое зелле п'ём,
Ад брыдоцця-зелля потым гінем...
Як жа мы няправільна жывём
У сваёй няправільнай краіне!*

*І каўтаем крыўду-злыбяду
Замест чыстай,
Замест праўды Боскай.
Вось і я, пакрыўджаны, брыду
Ледзь жывой, атручанаю вёскай.*

*Вось і я, атручаны, маўчу
І пішу няправільныя вершы...
Вырвацца не ў сілах, хоць хачу,
З гэтай затхлай
і агіднай нерушы.*

ДЗІВА СЛОЎ

У каторы ўжо раз, зноў і зноў
Бог мяне ад нябыту ўратуе:
Развярэдзіць душу дзіва слоў
І натхніць на работу святую...

БЕЛЫ ДЗЕНЬ

З мінулага мы ў будучыню крочым.
Жыццём мы называем гэты рух...
Як белы дзень імкнецца з чорнай ночы,
Так з пут шугае наш крылаты дух.

Вось-вось ужо ён вырвацца на волю,
Ён так ужо сабраўся шугануць,
Навечна развітацца каб з нядоляй,
Забыць галечу, здзекі ды вайну...

Толькі што ўчора білі нам па ранах,
Яшчэ і ранкам бачны чорны цень...
Вітайма Белы Дзень доўгачаканы!
Вітайма беларускі Белы Дзень!

СЭНС ЖЫЦЦЯ

Пройдзе пяць, дзесяць, дваццаць гадоў,
Празвіняць сотні, тысячы летаў...
Гэта шчасце – пажыць, гэта радасць – сканаць
І застацца навечна пры гэтым!

Назаўжды мы знікаем з жыцця толькі тут –
На адной з мірыядаў планеце.

А пасля... А пасля нашы душы цвітуць
І растуць без канца ў іншым свеце...

Толькі трэба і тут і расці, і цвісці;
Па зямлі разрастацца карэннем...
Трэба гэтак грымець і звінець у жыцці,
Каб казалі: “Грымеў недарэмна...”

***

За кожны міг табе, Гасподзь, малюся;
За кожны день паклоны табе б’ю.
Адзін твой знак “пара” – і я скаруся,
Схілю ў пакоры галаву сваю...

А ўсё таму, што пачуваю госцем
Сябе ў зямных харомах залатых,
Дзе баль за балем
калі й правіць хтосьці,
То я малюся за апошні ўздых...

***

Калі Госпаду будзе заўгодна,
Калі лёсу не стане дакучна –
Дзевяностыя справім угодкі
І адправімся ў вечнасць нягучна...

Там няўцешна, няўлежна, ды дома;
Там і мэты, задачы не тыя...
Там як след – самавіта, дыхтоўна –
Зоймем троны-пасады святыя.

ДАРОСЛАСЦЬ

Відаць, дарослым стану ў семдзесят...
І б'ю паклоны Небу я за гэта.
У тым і сутнасць, значыць, мая ўся:
Зусім не заўважаць ні зім, ні летаў...

Аднойчы азірнуся, каб адчуць,
Што гэты свет і я – не назаўсёды...
Даросласці ж не прагну, не хачу –
Гарэзлівы... і цягне на прыгоды.

***

Спакой... Пакой...
Кампутар мудры...
Усё змяшчае манітор:
Разлівы рэк, прасторы тундры,
Абшар тайгі, каскады гор...

Незамянімы гід, дарадца,
Настаўнік, лекар і пачтар...
І адпачынак ён, і праца...
Спакуса д'ябла... Божы дар...

***

Струмень на сонцы па інэрцыі
Цурком булькоча і бяжыць...
Надзея любіць жыць у сэрцы,
У галаве не любіць жыць.

А сонца знікне – і панура
Туман ахутвае, імжа...
У галаве разлік пануе –
Хутчэй халодны, а не жар...

Прамень блісне ў імгненне вока –
Цурчыць струмень і лёд плыве...
А жар хаваецца глыбока
І там, у сэрцы, дзесь жыве.

***

Жар спакусы і холад адчаю
Загасілі зноў свечку-душу...
Запаветнае слова “кахаю”
Я даўно не кажу, не пішу.

І сказаць не магу, што даволі
Слухаць пошум і пошчак гаёў...
Столькі ласкі, пяшчоты і болю
Не ўмяшчалася ў сэрца маё!

Што павінна з’явіцца, адбыцца –
Мо каб зорка ўзышла, можа рунь, –
Каб здалося хаця мне, як быццам
Сустракаем з каханай зару?..

Дзень вітае і вечар чаруе,
Абдымае пяшчотна нас ноч...
Пра каханне ўжо не гавару я,
Не пішу, не спяваю даўно.

***

Звычайная дзяўчыначка...
А хлопец... Не звычайны ён:
Глядзіць, як аблачыначка
Да месяца прычальвае...

Дзяўчо да хлопца лашчыцца,
Ужо на рукі месціцца...
Шчабеча, нібы ластаўка...
А ён... А ён -- на месяцы...

ПАЭТ

Ці варта мне казаць, што я паэт,
Што я адной нагой тырчу ў мінулым,
А нада мной –
інфармацыйны свет
І ўвесь Сусвет у электронным гуле?..

Такія гарызонты! Я ж усё
Рыфмую “я – мая”
ці “значу – бачу”...
Ля аўтастрады ўблытаўся ў асцё
І ўсё ніяк свой лёс не перайначу.

Вакол “крутыя ў тачках” мужыкі:
Чынушы, бізнес-мэны, праграмісты...
А я між іх – нікчэмненькі такі,
Увесь у пыле...
Толькі духам чысты!

ПАКУТА

Як змянілася сутнасць-прырода
Майго сэрца, сасудаў, касцей!
Адчуваю пакуты народаў –
Мо мільёнаў, мільярдаў людзей.

Мой народ нехайны, збучьвелы,
Мае дзеці і дзеці дзяцей –
Агрубелыя душы і целы...
І такіх колькі душаў і цел!..

Я ж расту, скрозь быллё прарастаю
І пакутую з ростам, балю...
Як паранены волат трываю,
Усявышняга моцы малю.

***

Маё другое “я”, анёл мой ясны,
“Я” першаму пярэчыш ты падчас.
І часта я, упарты і няшчасны,
Ірву кашулю і рублю з пляча...

Ну вось ізноў цябе я не паслухаў,
Ізноў грызу ад распачы душу...
А я і ты так блізкія па духу!
Анёл мой ясны, злітуйся, прашу!

ІСЦІНА

Ці радасць, ці крыўдлівая нягода –
Будзь страманы ў пачуццях удвая.

Ніхто не можа ісцінай валодаць,
Таму яна... у кожнага свая.

Таму па свайму нораву і лёсу
З нас кожны мае ісціну сваю...
У ісціны высокія нябёсы –
Сакрэты асцярожна выдаюць.

ПАЭЗІЯ

Які разумнік мой анёл-ахоўнік!
Мая любоў бязмежная, як свет...
Ён зладзіў так усё, што я папоўдні
Жыцця ўсвядоміў, хто такі – Паэт.

О гэта скарб! Глыбінны і бясцэнны...
О гэта боль! Пякучы ён, як золь...
О гэта дар! Нязбытны і нятленны...
На сэрцы – гуз і на душы – мазоль.

СТАГОДДЗЕ МОВЫ

Вось ізноў зямля ў святочным гудзе –
Трубаў, струнаў, бубнаў грамабой...
Ды без мовы сумна... Мы – не людзі
Без лагоднай мованькі сваёй.

За стагоддзем грукае стагоддзе
Ў кожнае акно і кожны дом...
А без мовы... песціць не выходзіць
Душы і спагадай, і цяплом.

А без мовы... Хто мы і адкуль мы
Перад зорнай вечнасцю быцця?
А без мовы як любіць і думаць?
І ці можа быць які працяг?..

Жыць без мовы, проста, не выходзіць –
Не пазычыць мовы, не купіць...
Нам не год бы – цэлае стагоддзе
Ў абарону мовы абвясціць!

СМУРОД

Сцены згнілі і гніе сам падмурак,
Але ж упартыя мы.
Сіра жывем, пазіраем панура
Ўкруг на палацы-дамы.

Звыкліся. Чвэндзім...
Смуродна і... вольна.
Хай сабе гніль!.. Ды свая...
Ціха, улежна, лагодна, спатольна
І... незалежна ўдвая.

Лепш не ўяўляць, што абрынуцца сцены,
Лепей не думаць, не знаць...
Лепей не жыць у пару пераменаў –
Дуба паспець хоць бы даць...

***

Нам гэтак і звацца “саўкамі”,
Пакуль будзем ездзіць, хадзіць

Па вуліцах, плошчах, што самі
Калісьці любілі пладзіць.

Савецкія вуліцы ўсюды
І Леніна плошчы паўсюль...
Антыхрыста здзекі і цуды,
А нашай прысутнасці – нуль.

***

Ах якія няздары ўсе, нытыкі,
Знаўцы “ісціны”, зла і дабра!
Пакажыце мне “непалітыка” –
Не той час і не тая пара!

А такіх – як мышэй рапладзілася!
Толькі голад іх выгане з нор...
Не з’яўляецца сёння палітыкам
Хіба толькі апошні гультай.

***

Свабодным духам помсцяць несвабодай
Усе, хто ў несвабодзе вырастаў.
Спачатку загартуйцеся ў нягодах
Перш чым свабоднымі па праву стаць.

Але як трэба збэсціцца народу
І ў кайданах як доўга пасядзець!
Замест каб люта біцца за свабоду.
Чакае: раптам з неба... упадзе.

***

Абрыдла з нэндзаю цягацца
І бачыць цемрадзь у акне.
Куды ніжэй нам апускацца,
Калі і так ужо на дне!

Ды зверху цісне нас бясконца
Ўсё тая цемрадзь, тая ж ноч...
Ёсць недзе там прастор і сонца,
А нам – ніжэй, на дно, на дно...

КАХАННЕ

То слодыч, то горыч растання...
Адкуль гэты шал між людзьмі?
Што наша імгненне-каханне,
Калі ўсё жыццё – толькі міг!

І шчасцейкам не наталіцца,
І гора ўсё не перазнаць...
Да мудрых глыбінь не прабіцца,
І выраю нам не дагнаць!

Пясок і вада -- цераз жменю...
Скрозь сэрца – згрызоты і боль...
Знікаюць прывіды і цені
З улоння... І я за табой!

***

Я ахну, ты охнеш...
Без сіл маіх сохнеш...

А сыдземся,
Злучымся,
Счэпімся —
Сіла!
Анёлка зямнога
З нічога
Стварыла...

ВОЧЫ

Любуемся ваколлем і сабой,
І бачым тое ўсё, што й немагчыма...
Вачыма нашымі глядзіць магутны Бог.
І мы на свет глядзім Яго вачыма.

ТРЭБА ЦУДЫ!

Паэт мо й класны... Ды не класік!
Наўрад ці ім ужо і не буду...
Умею верш я ладна скласці...
А трэба казка! Трэба цуды!

ПАЭТ

Прысвячаецца В. Ярмоцыку

Паэту Бог
Здароўе даў,
А ён яго
На верш паклаў.
Грувасткі верш

І пакручасты,
Меў нават некалькі ён
Частак.
Грымеў,
Звінеў...
Ды сіл не меў!
Пакуль паэт не анямеў...
Казалі,
Піў і напіваўся,
І з пастулатамі
Не знаўся.
Адзіны ведаў пастулат:
Паэт –
Анёлаў родны брат.
Жыве –
Як лёс яго вядзе,
Каб быць
Мудрэйшай
Грамадзе.
А верш ірдзеў –
Крывавы пацер –
На ручніку
Радзімы-маці.
Ручнік
Штандарам потым
Стаўся,
Нашчадкамі ён дашываўся...
На ўсе вякі
Цяпер абрыс:
І так,
І гэтак
Сіпла – СЫС.

СА ЗБОРНІКА
«ONLINE/
У СЕЩІВЕ, НА САЙЦЕ»
(2017 год)

ЯК НА ДУХУ...

Як на духу кажу “даруйце!
І не пытайцеся “за што”!
За ўсе грахі даруйце, людзі!
А колькі іх? Каб ведаў хто...

“Ідзі малі спачатку Бога!...” –
Параду нехта мне дае...
Пасля ўжо да Яго самога...
Цяпер жа вас мне нестae!

Перад сабою павінюся,
У вас спагады папрашу...
Дарую здрадніку і гнусу –
Зраблю пушынкаю душу...

Тады й Гасподзь мяне прывеціць,
Пад свае шаты пазаве...

Бо толькі так у нашым свеце
Дарогу знойдзеш у “той свет”.

Там трэба будзе жыць нанова,
Далей вучыцца не грашыць
І новы сэнс спасцігнуць словаў,
І зразумець, што значыць жыць...

ХАЧУ, КАБ БЫЛО ЎСЁ
ПА-ЛЮДСКУ...

З дзяцінства чытаў пра этрускаў...
А сэрца працягвала ныць:
Іначай, хіба, як па-людску
Ці можа на свеце што быць?..

Шумеры – народ старажытны...
Пра вікінгаў што й гаварыць!..
О, колькі ўсяго перажыта
Людзьмі! Што яшчэ перажыць?

Што продкам дамо на закуску,
Калі нам і ім гора піць?..
Па-людску, па людску, па-людску,
Па людску павінна ўсё быць!

Адкінем звярыныя хваткі,
Пакінем брахаць, енчыць, выць!..
Хачу, каб людскія парадкі
Паўсюды маглі ў свеце быць!

Каб тут, на зямлі беларускай,
Рабы паўставалі з кален...

Хачу, каб было ўсё па-людску!
А нелюдзям – ганьба і тлен!

РАСПЛАТА

Госпаду ўсё бачна і вядома,
Нават за стагоддзі напярод...
Дык чаму такі нервовы гоман,
І чаму хвалюецца народ?

Сцішацца і хаты, і палаты,
І не ўспомніць пра бузу ніхто...
Бог даўно прадвызначыў расплату:
Чым, каму і колькі, і за што?

БУДУЧЫНЯ

Дзесь за доламі-лясамі
Спіць сном вечным легіён...
Госпад радуецца з намі,
Што ёсць мы і што ёсць Ён;
Што скарыўся дух нячысты,
што Зямля – пявучы сад,
А душа – сасуд празрысты,
Як мільярды год назад...

***

Марудна будні цягнуцца зімы,
Імгненна пралятаюць святы вёснаў...
Спазнаўшы сутнасць Часу,
знікнем мы
Тут, на зямлі...

А з'явімся ў нябёсах...
За намі прыйдуць іншыя зусім:
Не праўнукі – аракулы-паўбогі...
І будзе ачышчаць нялёгка ім
Палі,
лясы,
рачулкі і дарогі.

ВЕЧНАСЦЬ

Скажыце, людзі, што дасцё
За бэзу пах, бусліны клёкат?...
Як пахне вечнасцю жыццё,
Хоць да яе нам так далёка!

Далёка так да сівізны,
Хоць і бярэцца ўжо на шэрань!..
Яшчэ далей да той вясны,
Дзе нам кахаць і ў цуды верыць.

Тут хуткаплыннае быццё
І забыццё – як скон імгненняў...
Скажыце, людзі, што дасцё
За недасяжнае даткненне?

Далёка – ой, далёка як! –
Да небакраю, што так вабіць...
Вунь ён над намі, Млечны шлях,
Куды нас Вечнасць кліча, мабыць!

ЁН І МЫ

Колькі добрага – столькі й благога,
Колькі радасцяў – столькі й нягод!
Мы – не проста ўсе... атамы Бога,
Мы мікроны з мікронаў Яго...

Мы – у Ім, Ён – у нас...

Зорным пылам

Нас яднаюць Сусветы і Час...

Мы – і міласць яго, і няміласць,
І надзеі Яго ўсе – на нас!

Мы ж таксама свае спадзяванні
Не звязалі ні з кім – толькі з Ім...
На галгофу, як з Ім на спатканне,
У чарзе з мілаваннем стаім.

АГМЕНЬ

Памяці Анатоля Сыса

Душа ўся ў ззянні дабыні.
Іду... Наперадзе агні...

Іду на ззянне... Яшчэ крок...
Агмень дабра пільнуе цмок!

Цмок шматгаловы, з пашчаў – зло!
Пыхціць агнём пякельным тло...

Як выжыць ты, душа змагла,
Калі дабро пад вартай зла?

А калі выжыла – цяпер
Павінен быць не страшным звер.

Хоць дзесяцігаловы ён –
З агню і цемры легіён...

Агмень, які вартуе цмок,
Выпешчваў сам калісьці Бог

І нам, людзям, падараваў...
А гэты цмок сабе прыбраў!

Зрабіўшы пугала з дабра,
Рашыў ён: “Дзейнічаць пара!...”

Цяпер вартуе... Аж знямог...
Душа на бой! З табою Бог!

АБ’ЯЎЛЯЮ ВАЙНУ...

Аб’яўляю вайну грахам!
Я гатовы да гэтай бітвы...
Добрай справай, святой малітвай
Утаймую злы шал і гам...

На мury, цытадэлі зла,
Я бясстрашна памкнуся ў наступ.
Тут жа стануць грахі мае настам,
Каб армада дабра прайшла...

Кроў рачулкамі пабяжыць...
Захлынецца хай зло крывёю!
Перамогу здабыць – не жыць!
Спрахне зло пад маёй душою.

ЗЛЫБЯДА

Мы выкармілі злыбяду
Самі сабе... Пры чым тут хтосьці!
Пілі гарэлку, як ваду,
Мы за здароўе ў маладосці.

Калі б я піў, дык піў бы сам
Цяпер... Няма братоў па шклянцы...
Цяпер смалу ліюць ім там
У горла чэрці на гулянцы.

ЖЫЦЦЁ

Яшчэ спадзяюцца многія,
Што там анічога няма...
А ў Госпада ўсё строга там,
І пекла там — не турма...

Няхай нават самая строгая,
На ўсё незямное быццё...
І хоць спадзяюцца многія,
А ў прорву ляціць жыццё!

Ляціць... Міг за мігам... Скончыцца
Ці рана, ці позна ўсё!
І хоць спадзявацца хочацца,
А ўсё ж, як прывід, жыццё...

Усё ў гэтым свеце тлумнае:
Вясна, лета, восень, зіма...
У Госпада ўсё прадумана:
Жыцця, як і смерці... няма.

КАРА

Душа жадае волі чыстай,
А яе тыркаюць у бруд...
Дзень быццам сонечны, празрысты,
А зло, як хмара, тут як тут!

Ды не бывае зла без краю,
Ніколі зло сябе не злей...
Бо за злачынствы Бог карае!
Бывае, тут жа... Ці пазней...

УДЗЯЧНАСЦЬ

Мы ўдзячны Госпаду за старасць –
За час вымольвання грахоў...
Грахі – злаякасная нарасць
І чорная, як дзёгаць, кроў.

Час пад акрытым небасхілам
І з непакрытай галавой
Прасіць апошнія даць сілы
Ў апошні, прадсмяротны бой.

Якія потым будуць вехі,
Якая родзіць нас зямля?..
Мы ўдзячны Госпаду наўвекі,
За зорны з ім бясконцы шлях!

ХТО Б Я БЫЎ...

О, хто б я быў, каб не жыццё зямное,
Калі б душа мая не расцвіла,

Каб не анёлы, што жылі са мною,
Не сцераглі ад пошасці ды зла!

І крыллем ад дурнот не захіналі
І падымалі, калі падаў ніц!..
Хіба нашчадкі гэты верш читалі б?
Хіба іх захапляў бы звон крыніц?

І зорны спеў, і пошчак салаўіны,
І водар траў, вясёлкі пераліў,
Каб не імгненні тыя ды хвіліны,
Калі я рос, калі пад небам жыў?

І самай лепшай за жыццё адзнакай
І спадчынай маёй будзе Зямля
Расквечаная... Я скажу ёй “дзякуй”
І буду ўжо збірацца ў Млечны Шлях!

РОДНАЕ

На родных гонях доўжыцца зіма,
Цюльпаны, ружы —
  за шклянкой мяжою...
Альтэрнатывы роднаму няма!
Хаця... прабачце, ёсць — толькі чужое.

Насоўваецца і шыпіць яно,
Як смоўж агідны і як цмок грымучы...
А роднага не чутна, не відно...
І толькі Дух віруе неўміручы.

БЕЗДАПАМОЖНАСЦЬ

Больш за жыццё не пражывеш,
Ніхто ўжо іншы не народзіць...
І не народзіцца больш верш –
Твая мелодыя з мелодый!
Шкада... Ды толькі абы-як
Рукой на ўсё махнуць нягожа...
Не дапаможаш сабе – знак,
Што ўжо ніхто не дапаможа!

ВАР'ЯЦТВА

Каб жыць нябедна, доўга жыць нам
У любым краі, роднай хаце,
Вар'ятам славу не кажыце,
Вар'ятам зброі не давайце!

Няма страшнейшага вар'яцтва,
Як даць сябе ў палон бязбожжа,
Самаахвотніцкае рабства...
Тут Сам Гасподзь не дапаможа!

ДУША

Душа – амаль запоўненая матрыца:
Яшчэ два-тры этапы – і бывай!..
Нязвыклага нічога ўжо не здарыцца,
Аперыцца – і зноў за небакрай!

Апошні вырай... Некалі адбудзецца...
І ад цябе залежыць тэрмін той...

Зблукае, выйдзе,
                потым зноў заблудзіцца
І выйдзе назаўсёды ўжо... Святой.

ЗАПАВЕТ

Жыццё – Імперыя спакусаў
І поле ратнай барацьбы...
Ты нарадзіўся беларусам,
Таму й жыві не як абы!..

Не слухай поклічаў дзікунскіх,
Не паддавайся на адчай!
Жыві і дбай па-беларуску
І добрае ўсё прывячай!

Тады і прыйдзе твая слава
І расвітнее Беларусь,
І правай будзе твая справа,
І ў Вечнасць сыдзеш у пару!

СПІРАЛЬ

Не Смерць чакае нас, а Вечнасць –
Нам жыць, расці, натхненне піць!..
Таму баяцца недарэчна –
Дарэчы верыць і... любіць.

Агмень у сэрцах узгарыцца,
Каб зразумець усе змаглі,
Як важна Вечнасці скарыцца
Яшчэ да скону на Зямлі!

Сканаць жа целам – не памерці,
 Душою, Духам акрыляць;
 Расці, тварыць у кругаверці
 І па Спіралі той кружляць...

МОЙ СНЕЖАНЬ...

Мой снежань-шэрань студзіць
ужо сэрца –
Зіма ж усё не ўступіць у правы...
І толькі фортка лясне і заб'ецца,
Патхне вятрыска часу снегавы...

Лядок спрабуе астудзіць мне жылы
І замаразь пакрыла ўжо траву...
Ды ўтульна-цёпла
прытамлёным крылам –
У моі-сны я хутка паплыву!

І чырванню гарыць маё ваконца,
Ліецца захад промнямі ў душу...
Ты пачакай, ты затрымайся, сонца!
Я ўслед табе ўсё роўна палячу...

Вось толькі дапішу святла санеты
На шыбцы замарожанай слюды,
Дзе буду ўдзячны свету і Сусвету,
Што ў промнях часу прылятаў сюды.

СТЫХІЯ ДУХУ

Паэт, цябе не заўважаюць...
Не паважаюць... Ціхі ты...

Але не будзь ты варты жалю —
Маланкай вымкні з цемнаты!
Паэт, дай слоўцам аплявуху
Таму, хто ладзіць тарарам!..
Паэзія — стыхія Духу,
Душы дзівосны, звонкі Храм.

ПАЭТАЎ ЦІХІХ НЕ БЫВАЕ...

Паэтаў ціхіх не бывае,
Паэт — трыбун, грамадзянін...
Эпоха дыхае жывая,
І ён эпохі гэтай сын.

Яму смыляць эпохі болькі,
А сэрцу хочацца дабра...
Ён жыць спрабуе толькі-толькі,
А ўжо праславіцца пара.

Ён непаўторны, адмысловы,
Як і эпоха, як і свет...
Калі спачатку было слова —
Наступнай явай стаў Паэт.

ЦІ Ж ПАЭТ ТЫ?..

Зноў паўсвета
Крывёю паліта...
Ці ж паэт ты,
Калі не палітык?

Як пра зоркі пісаць
Ды світанкі,
Калі кулі свісцяць,
Лязгат танкаў?..

Б'юць гарматы,
Ды “Смерчы”, “Грады”...
Аты-баты!..
А ты і рады...

Зло пануе
Ў тваім стагоддзі!
Ты ж панура
Ўсё абыходзіш...

Твая хата, як гнуса,
З краю...
Пад прымусам
Жыў... паміраеш...

КОЖНЫ НАРОД ВЯЛІКІ...

Пакінем усе прылікі –
Гісторыя сведчыць сама:
Кожны народ – вялікі!
А большага і няма...
То хітрасць, то зброя, то краты
Пускаюцца ў ход... Бяда!
Спрабуюць дэгенераты
Карліку веліч надаць.

Хоць пыжыцца -- грэх вялікі.
А ім што грэх, што ні грэх...

У д'ябла свае разлікі:
Дабро ж у разлік не бярэ...

Яму так і гэтак добра...
Няхай і дабро не спіць!
У церніях расцяробы
Камусьці ж трэба рабіць.

На ўлонні каб дзікай прыроды.
Хто пекла ствараў, а хто рай...
Вялікія ўсе народы!
Не мерай, не выбірай!

БУДЗЬ ВЫШЭЙ!..

Калі на сэрцы тваім рана –
Пішы пра боль асэнсавана...
Пішы – Сусветы варушы –
І будзь вышэй сваёй душы!

МНЕ ЦІКАВА ЗМАГАЦЦА...

Калі тройчы і болей па дваццаць –
Бессэнсоўнага мала ў жыцці...
Прэч спакой! Мне цікава змагацца,
Пнуцца, бегчы, імкнуцца, ісці...

Маладосці грахі, не бяследна
Вы праз жылы і нервы прайшлі!
Што я ведаў пра вас, што я ведаў,
Калі пыл уздымаў на Зямлі!

Пыл сівы той асеў мне на голаў.
Сэрца камень-валун зашчаміў...
І пачуў я пагрозлівы голас
З-пад аблокаў у светлы той міг:

“Уцякай з-пад грахоўнага дрэва
Ды рыдлёўку бяры і капай...
І карчуй, і сячы яго! Трэба
Яго знішчыць... Інакш будзе гай...”

Не шкадуй яго, дрэва зялёнага,
Што ўжо засціць жыцця небакрай!
Разрастуцца грахі, дрэваў кроны,
Захінуць ад цябе неба рай...”

Каб жа двойчы, хаця б, мне па дваццаць!..
Ды суровы пад небам закон.
А ўсё роўна цікава змагацца –
Пнуцца, бегчы жыццю наздагон!

ЖЫТА

Калі бедны духоўны спажытак –
Лепш Душу завядзіце... у жыта!
Там калоссе ёй нашапоча,
Чаго варта яна, чаго хоча...

Хоча ласкі Душа ды кахання –
Перад ёй жыта лежаю стане,
Хоча чуласці ды спагады –
Жыта боханам цёплым быць рада!

Хоча славы Душа, пашаны –
Жыта краем заможным стане!
Спавядлівасці, праўды захоча –
Жыта мужнасці ёй напярочыць.

А, крый божа, захоча нягодаў,
Слёз, крыві – жыта стане няўродам!

МАТ

Ведаю, што лаяцца не хват...
Не пакрыўдзіць чалавека важна!
Але ёсць не лаянка, а мат –
Бессаромны, рускі, “трёхэтажный”.

На паверхах, між вясковых хат
І нахабна – варта ці не варта –
Гаспадарыць, раскашуе мат –
Разышоўся, злыдзень, не на жарты!

Матам крые азвярэлы кат –
Тут ужо не толькі вянуць вушы!..
Рускі мат страшней за аўтамат,
Ён не цэлы забівае – душы.

ПАЗІЦЫЯ

*Парады тым, хто “ні тое-ні сёе”, “і ва-
шым, і нашым”, хто асцярожны і нерашучы...*

Займі ў жыцці сваю паліцу –
Яна і ёсць твая пазіцыя!

Сябруй з суседзямі сваімі –
Яны і ёсць твая Радзіма!
Гуртуйцеся, гартуйцеся ў змаганні,
Няхай паліц ваших паболей стане!
Усё вышэй вашы паліцы –
Усё ніжэй, хто ў апазіцыі!
А боўтацца паміж паліц –
Усё адно, што падаць ніц...

МОЙ ЛЕПШЫ ДЗЕНЬ

У ціхай мальбе – не ў экстазе, --
У вольнай, павольнай хадзе
Давай прыжывем цябе разам,
Мой лепшы, апошні мой дзень!

Сустрэнем сяброў непанурых,
Прытомімся крыху не ў час...
Заснем... Будуць заўтра хаўтуры
Па нас, але ўсё-ткі без нас...

Без нас дні памчацца пад сонцам –
Буяныя жарабкі...
Жыццё перакулім мы донцам
Уверх назаўжды, на вякі...

Не, гэта не боль, не параза!
Ні з кім не было і нідзе!..
Давай пражывем цябе разам,
Мой сонечны, лепшы мой дзень!

ЗВАРОТ ДА МАСКАЛЁЎ

Браты, давайце дыхаць роўна...
Інакш наклікаем бяду.
Вас Пётр прывёў калі ў Еўропу?..
Вас жа ўсё цягне... у Арду.

ПЛЯМА

Мы – белая пляма на карце Еўропы...

З пачутага

Спыталася мама
                                ў сына:
– Што за пляма?
А ён – пык ды мык...
Заплёўся язык!
А сам сабе думае:
“І сапраўды,
                        як гэтая пляма
                                папала сюды?..”

Па-рознаму плямы
                                трапляюць да нас,
Для кожнай з іх
                                месца сваё
  і свой час...
Але ёсць прычына
                                галоўная тут:
Там плямы бываюць –
                                дзе вэрхал і бруд,
І дзе абыякавасць,
                                бесталач дзе,

Дзе месца шызе
і ўсялякай брыдзе...

Там плямы,
разлад дзе,
Дзе праўды няма,
Зладзей дзе пры ўладзе,
сумленным – турма...

Пытаецца мама
і людзі таксама:
– Адкуль гэты бруд?..
І чаму на нас пляма?

АРДА

Я – земляроб: ару і сею...
Ёсць Беларусь – і ні бяды!
І ўсведамляю: ёсць Расея,
І падабенства ёсць Арды.
Я паважаю Дух славянства,
І рускі Дух мне не айчым...
Арда ж магутная...
вар'яцтвам,
А больш, бадай што, і нічым!

РУСКІ СВЕТ

Рускі свет сагрэе міласэрна,
Пушкінскім асвеціць нас святлом.
Цемрашалам хіжым, ненажэрным
Часам зыркне вокам з цемры Зло...

Гонар, што аслеплены гардыняй,
Праўда, што асвечана маной...
Колькі светлых мрояў там загіне,
За аastroжнай чорнаю сцяной!

Зноў надзея вымкне прамяніста
Бы маланка з-пад азызлых хмар...
Яркае святло і свет прачысты,
Згадак свет і самых светлых мар!

УЛАДА

Усё чын па чыну! Усё для сябе!
Як сонца ўзыходзяць палацы...
Народ ні пры чым тут...
Ён сама па сабе —
То ў горы, то ў шчасці, то ў працы...

Вунь важны начальнік!
Прызначаны пан...
Што толькі яму ні здаецца!..
Улада -- гара, пад якою вулкан!
Душы-ні душы —
а прачнецца!

БУНТУЙЦЕ!..

Квяціста... А мне вунь тую,
Самую яркую з кветак!
Сэрца маё бунтуе,
Калі дзе-небудзь не гэтак...

Ці ладу няма, ці клёку,
Альбо неўрадлівы палетак –
Бунтуйце на кожным кроку,
Калі што-небудзь не гэтак!

Бунтуйце, каб бюракратаў
Не цешыў жыцця вобраз,
Што ўся ўжо краіна багата,
Калі ім адным добра...

БУНТАР

О колькі няспраўджаных мар,
Як друзу таго, развялося!
А ты ўсё спяваеш, бунтар,
Саліруеш у шматгалоссі...

Хоць толькі што быў ты стажор –
Ёсць голас і слых добра чуе...
Якім бы ні быў дырыжор –
Тым сам сабой дырыгуеш!

Працуе нябесны твой дар
Дзеля справядлівасці ў поце...
Трымайся, не змоўкні, бунтар,
На самай высокай ноце!

НАЧАЛЬНИКУ

Калі ты ля “карыта” –
Не ўсё шчэ шыта-крыта!

На чорнай тваёй свiтцы
Паўсюль па белай нiтцы...

І калi люд цярплiвы
Прыкiнецца маўклiвым –
Не значыць, што пранесла...
Вось i трымайся за крэсла!

Знай: у людзей, начальнiк,
Вялi-i-i-кае маўчанне!
Маўчыць народ, трывае...
Ды потым *што* бывае?

У ДЗЕНЬ ПЕРАМОГІ

Перамогi прашчураў – ад Бога.
І таму не трэба пра вайну...
Нават маршаў бравурных замнога
Ў нас у вялiкодную вясну.

Лепш няхай абудзяцца званiцы,
Храмы славу Госпаду спяюць...
І мiльёны сэрцаў будуць бiцца
З гонарам за спадчыну сваю.

ПРЫСТАСАВАНЦЫ

Тут нi пры чым амерыканцы –
Тым больш габрэi нi пры чым...
А ёсць саўкi-прыстасаванцы...
Яны – прычына ўсiх прычын!

Былі ля ўладнага карыта
Зладзеі-каты ўсіх масцей...
А для саўка ўсё шыта-крыта,
Хоць кроў і залежы касцей...

Цярплівыя?.. Ды не па-Боску!
Маўклівыя?.. Не без грахоў!
Іх душы – не з агню, а з воску...
Іх гімн – гнянлівы звон акоў...

Ім даражэй за бой-змаганне
Заўсёды самы кепскі мір...
Таму мір добры не настане
Ніяк між імі і людзьмі!

Таму надзеі ў іх на шанцы,
Не вытыркаца – іх дэвіз...
Пакуль жывуць прыстасаванцы –
Усім нам падаць тупа ўніз!

***

Хто падніме нас з каленяў?
Аніхто!..
Ні кацап,
Ні новы Ленін,
Дзед Піхто...
Калі самі не з вусамі –
Што ж узяць!
І пакуль не ўстанем самі –
Так стаяць...

ВЯЛІКАЯ ЛІТВА

Украінцы, беларусы –
У Вялікую Літву!
Вось па сэрцы дзе хаўрус нам!
Вось дзе схілім галаву
Перад славаю ліцвінаў,
Перад праведным жыццём!
Выпрастаем грудзі, спіны,
Па-братэрску заживём!

Хай ад мора і да мора
Абуджаецца зямля!
Хай пые славянства хорам
І крыяе спакваля!
І з Усходу хай славяне
Уцякаюць ад Арды!..
І Гасподзь лагодна глянне
На Святую Русь тады...

ВЯРТАЙСЯ, МОВА!..

*Прысвячаю шчыравальнікам курсаў
“Мова нанова”*

Вяртайся, мова, з сутарэнняў,
Куды цябе заслаў “маскаль” –
Нечалавечае стварэнне,
Што справіла крывавы баль!

Вяртайся, мова, з той каплічкі,
Што апынулася наўзбоч,
Ды са старонак рванай кніжкі,
Якую затапталі ў ноч!..

Вяртайся, родная, з-за печча,
З завулку цымянага на пляц!
Вяртайся назаўжды, навечна
Не толькі ў хату – у Палац!

ДЗВЕ РАСЫ

Дзецюкі, мо дзяцініцца хопіць!
Нам з дурнотаю жыць не з рукі...
Вунь жыдок, а які гэта хлопчык:
Ясны, здольны, разумны які!

Нехта пырскае злою слюною,
Нехта гладзіць галоўку яго...
Мы з'яднаныя расай адною –
Хочам толькі ў жыцці аднаго!

Прагнем жыць справядліва, сумленна,
Дбаць, каб хораша ў свеце было...
Але нас нехта цераз калена
Ўсё спрабуе ламаць як на зло...

Гэта сіла ды раса другая –
Гэта нелюдзяў племя, арда...
Хай Гасподзь нас ад іх зберагае!
А астатняе ўсё – не бяда...

ТУТ І ТАМ

І тут, і там...
Зямля скрозь родзіць!..
Але зачаста нэндза тут!

Ды пры любой кажу нагодзе:
“Мілей за ўсё мне родны кут...”

Ды краем як не захапляцца,
Дзе вольны, праведны народ!
Тут людзі нелюдзяў баяцца...
А там – усё наадварот!

ТРЫ СВЯТЫНІ

Балюем... Множацца даўгі...
Святыні топчам і дамовы...
Святыні тры:
Сцяг,
Герб
і Гімн!
Сцяг -- то душа...
Герб -- дух...
Гімн -- мова...

НЯМА ДУРНЫХ!

Што рэжа сёння ўлады слых?
“Няма дурных! Няма дурных!”

Ужо і той, хто доўга дрых,
Пачаў крычаць: “Няма дурных!”

Два словы б’юць пад самы дых:
“Няма дурных! Няма дурных!”

Гэй, бюракрат, чаго прыціх?
Сярод рабоў няма дурных!

Сярод старых і маладых
Няма дурных, няма дурных!

Для ўсіх – для гэтых і для тых –
Як гром гучыць: “Няма дурных!”

Усіх нас, як адзін уздых,
Кліч абудзіў: “Няма дурных!”

НАШЧАДКАМ ЯНЫЧАРАЎ

Нашчадкі янычараў,
Бяздушныя звыроды,
Сабакі ды ваўчары,
Віноўнікі нягодаў!

О, колькі зла прынеслі
Вы беднаму народу!
Вы з д’яблаў уваскрэслі
Люцыпару ва ўгоду.

Вы – выклятае племя,
Але яшчэ жывое!..
Бо ваш мярзотны Ленін
Пакуль не пад зямлёю...

Яму б даўно ўжо спрахнуць,
Ператварыцца ў глебу!
Вас праўдаю шарахнуць,
Самім сумленнем трэба.

Вам без вайны ўсім згінуць
Ужо наканавана...

“Магутны Божа” – гімн наш
Гучыць з усіх экранаў.

А вы... як бы без роду,
Канаеце ў бяссілли...
Вы, ворагі свабоды,
Зламалі сабе крылле!

Нашчадкі янычараў,
Бяздушныя звыроды
Вякамі нашы мары
Забруджвалі смуродам.

Сцягі нашы лунаюць
І мова загучала,
Якую помняць, знаюць
Наступнікі Купалы...

На відэа і аўдыё
Адна і тая ж тэма!
Шкада, сказаць па праўдзе вам,
Пустое ваша сям'я...

БЕЛАЕ І ЧОРНАЕ

Дзе вера была – там нявер'е,
Дзе тонка было – там і рвецца...
Зло ўсё дагары пераверне,
Дабро ўсё паставіць на месца.

Дзе чорнае зеўрыла вечна –
Там мажуць і мажуць бялілам...
І чорнай злой сіле Шлях Млечны
Ніяк не запэцкаць чарнілам!

НЯГЕГЛЫ САТЫРЫК

Усё думаў:
“Ты-ры... пы-ры...
Што рабіць?... –
Стары сатырык,
Паўзабыты Шкіль Рыгор –
Аўтар кніжкі “Мухамор” –
Трэба ж нешта напісаць,
Бо адвык ужо... пта-маць!..”
Праглядзеў усе газеты...
Не, не ў модзе жанрык гэты!
Ён часопісы гартае...
Закавыка дзе якая?
Гумар ёсць, сатыры – нуль,
А з нуля навар адкуль!?
Добра... Ясна... То газеты!..
Рэчаіснасць, а-у, дзе ты?
Трэ на вуліцу ісці,
Тэмаў хопіць у жыцці...
Сеў у транспарт у гуморы –
Бац! Заходзяць кантралёры.
Да яго!.. Ён пык ды мык,
Як прыклеіўся язык...
Як сказаць, што ён сатырык,
Не які-небудзь там хмырык?
Гэта ж столькі трэ тлумачыць,
Добра, што чытач не бачыць...
Хоць і шмат тут пасажыраў,
Ды хто помніць пра сатыру!
Ды і хто цябе чытае –
Жытка во цяпер якая!..
Як адбіцца? Што ж рабіць?
Гэта ж штраф трэба плаціць!

А ў кішэні во – нулі...
Тысячы, а не рублі!..
Штраф жа – сума о-го-го!
Ды злавілі... не таго!
Ён – стары пярдун-сатырык,
Хоць бы сэксапільны лірык...
Мог бы гэтым кантралёркам
Дзе прычмокам, дзе дамёкам
Паказаць, што ён – баец...
А цяпер яму – трындзец!
Кантралёркі – бабы-жар!
Шкадаць давай бамжа,
Пасаромілі, пакпілі
Дый на волю адпусцілі...

Выйшаў ён у скверы недзе...
Не, далей ён не паедзе!
Ён да лавачкі хутчэй,
Каб аддыхацца ямчэй...
А пасля пачне пісаць,
Каб “зайцам” хвасты надраць.
“Ад такой гарачай тэмы
Без сатыры не памрэм мы...” --
Ён так думае сабе,
Нешта піша і сапе...
Во папаўся дык папаўся!
Але ж тэм якіх набраўся!
Пра “зайцоў”, пра кантралёраў,
Пра сатырыка Рыгора,
Пра “нулёвыя” рублі,
Што газеты – “на мялі”...
І што крытыкі няма,
“Заяц -- штраф,
“баран” – турма...

СКАРГА БЕЛАРУСА

Сваім “абы-ціха”
Наклікаў я ліха:
Лянота, блявота –
Напіцца ахвота...
Ды, жах проста нейкі:
Няма ні капейкі!
А тут -- як ні дбаю --
І працы нямае...
Як тут разабрацца:
Куды мне падацца...
Хто ўсё заграбасціў?
Няма што і ўкрасці!

.....

Вой як жа падпёрла!
Зраблюся вар’ятам,
Пайду ды за горла
Вазьму супастатаў!
Ды як жа я потым
Сумленне адмыю?
Пануры, гаротны,
Вось скарджуся, ныю...

***

Мне б не есці ні сала, ні хлеба,
Мне б не піць ні вады, ні гарбаты...
Паўтараю, што кажа мне Неба!
Задаволены тым і багаты!

***

Мо занадта я крытычны
І ва ўсім катэгарычны?..
Не судзіце мяне строга!
Не маё гэта, а Бога...

МЫ

Гасподзь карае нас за здзекі
З матулі роднай – мовы звонкай.
Яна – твар Боскі чалавека,
На ўсё жыццё яго скарбонка!

Маўклівыя, бы на хаўтурах,
Ды брыдкасловы-недарэкі,
Сляпцы духоўнай дыктатуры,
Амаль што недачалавекі.

І не руплівыя мы ў працы,
Зусім бяздарныя ў вучобе...
Жывем – больш спрытныя ў палацах,
Зусім ляютныя ў трушчобах...

І ўсё ніяк не зразумеем,
Што твару Боскага не маем!..
Таму й не хочам, і не ўмеем,
І сярод лепшых не бываем!

ГАЛОЎНАЕ

Мяне заўжды хвалюе дробнатэм'е:
Духоўны друз, ашмёткі, пыл, атрэб'е...

Так ёсць: хвалююць дробязі адных,
Другіх – галоўнае балюча б’е пад дых!

Чытаю маладых, немаладых...
І думка адна б’е мяне пад дых:
Пра нешта ўсё гаворыцца няўлоўнае,
Толькі няма нічога пра галоўнае!

НУЛІ

...Людзьмі звацца...

Янка Купала

Нулі распладзілі нулі
І думаюць,
што каралі.
Жывуць
тройкі,
двойкі,
адзінкі
І іхнія палавінкі...

Чацвёркі,
пяцёркі,
шасцёркі...
У кожнага свае норкі.

Цяпер уявіце, што будзе,
Калі лічбы выб’юцца ў людзі...

***

Якое быдла чалавек,
Якому трэба чарка-шкварка!

Яму здаецца, што жыве,
А ён, як... попел ад цыгаркі.

Крый Божа, волю быдлу даць –
Патраў чакайце ды нягодаў...
Людзьмі спачатку трэба стаць,
Каб потым біцца за Свабоду.

ЭХ, ХАДЗІЛІ!..
Заліхвацкая песня

Як хадзілі мы ў баі-паходы,
Як рубілі вояў, ваяводаў,
Як гулялі нашы шаблі востры,
Як зумчэлі нашы кулі-восы!..

Як кахалі любых, як любілі,
Край-старонку родную адбілі.
Як капалі наспех нам магілы,
І ўскіпалі помстай нашы сілы!

Як без нас сталелі нашы дзеці,
Як унукаў праслаўлялі ў свеце!..
Як насенне наша вольна спела
І свабодна ў вольны свет ляцела!

Эх, хадзілі мы ў баі-паходы!
Эх, рубілі вояў, ваяводаў!
Эх, гулялі нашы шаблі востры,
Эх, зумчэлі нашы кулі-восы!

КУДЫ ПАДЗЕЛІСЯ ГАДЫ?

*Адказ наўрад ці мае хтось:
— Куды дзяецца маладосць?*

Эдуард Акулін

Куды падзеліся гады?..
Быў немаўлём... быў маладым...
Дурненькім, кволенькім, худым...
Куды падзеліся гады?

Наіўным быў... Лічыў: навек
Цяпер я ў свеце чалавек,
Усё адолею, змагу —
Пра Госпада ані гу-гу...

Што цэнтр Сусвету, пуп Зямлі
Шляхі-дарогі — як кілім...
І што з калыскі ў каралі...
Што клінам выб'ю любы клін!..

І выбіваў, пупом бываў...
Дурную славу здабываў...
І на дарогах біўся ўдрызг,
Зямлю, як поўх, бывала грыз...

Жыццё навобмацк спазнаваў:
Быў, біў, бываў і прабіваў,
Еў, жраў, жлукціў і... прапіваў!
І меры-продыху не знаў!

Нарэзваў рэзкія кругі...
Аж задыхнуўся... раз-другі!..
Упаў у першы раз тады...
Падумаў раптам пра гады!

І азірнуўся... Нібы сны
Мільгнулі паўз мяне яны!..
Але куды? Відаць туды,
Дзе і павінны быць гады...

На скронях, жылах, мазалях...
І, о бяда! У сэрцы!... Жах!
Оно зайшлося ўжо не такт!..
Тах-тах... і ціша...Зноў – тах-тах!..

О як жа блізка да бяды!
Вось дзе прыстанак ваш, гады!
А быў жа... быў жа малады...
Ды мне куды да вас!.. Куды...

СЯМ'Я

Сям'я – не сем Я!
Гэта крэпасць мая!
Больш, чым я – утрая...
Гэта тройчы сам я!

СЯБРЫ

Жыцця ўскапычана дарога –
Галёкала па ёй нас многа!..
Растаў табун і пыл асеў...
Ты, я... Астатнія дзе ўсе?

Сябры, сябры, як вы далёка!
То пошчак салаўя, то клёкат...
А ваших галасоў няма!
Гукаю вершамі... Дарма...

ЖЫЎ...

Памяці сябра-паэта Уладзіміра Сітухі

Жыццё – нябесны падарунак:
Клубок жарсцей, спляценне спраў...
Паспеў ледзь выбраць накірунак,
Зноў спатыкнуўся – і не ўстаў...

На гэты раз ужо апошні...
Хоць меў сініцу не адну!
З’аруць нашчадкі тваю пожню,
Дзе падымаў ты цаліну...

Ішоў упарта і бяспрашна,
Араў і сеяў, зноў араў...
Прайшоў зямны – нямалаважны! –
Этап: жыў, сеяў, здабываў...

ДРАГІЧЫН

Твайго імя значэнне так знаёма!
Адкрытае, як словы “дарагі”,
“Дарогі”, “дрожкі”... І вядуць да дому
Мае неспавядальныя шляхі!..

Драгічын-Дарагічын... Чын па чыну
Усё на тваіх вуліцах, дварах...
Шляхетныя мужчыны... А жанчыны!
Усмешкамі прывецяць... Проста “ах”!

Гасцінна тут і па-зямляцку ўтульна,
І дышаецца вольна, як нідзе...

Шчыруеш, гаманкі палескі вулей,
І даражэеш сэрцу дзень у дзень!

ОСАЎЦЫ

Гады, вякі віхурамі праносяцца,
Знікаюць душы ў зорных віражах...
А ты жывеш, калыска мая, Осаўцы,
Расцеш, як хлеб надзённы, на дражджах!

Бабулькі твае сыдуцца на лавачку,
Прыкльпае да іх сівы дзядок...
А маладзён істотную паправачку
Ўнясе ў размову: “Аграгарадок!..”

“Набраўся слоў!.. Усё адно вясковыя
І мы, старыя, ды і вунь дзятва...”
На Сонечнай дамы аж ззяюць новыя
І аксамітам сцелецца трава!

А воддаль каласіцца поле чыстае
І волаты-камбайны водзяць рэй...
Заможная, вяльможная, вячыстая,
Спявай, душа, пра родны кут званчэй!

У ВЁСКУ...

П. К. Падлужнаму

У вёску, у вёску...
У хату бацькоў!
Імкнуся і пнуся,
і еду я зноў.

Тут дух мой даўно...
І душа –
                                  не ды не –
Даўно выглядае ўжо
                                  з вокнаў мяне.

Што можа
Мне ціхая вёска сказаць?
Што я пра яе
Не магу напісаць?..
Альбо папракнуць хоча,
Што не яе
Абраў я ў нашчадкі
                                  і сведкі свае?

Што лёс
Са сталіцай далёкай
                                  звязаў?..
Папрок мяне рэжа
                                  бальней ад ляза!
У вёску, у вёску!
І дух, і душа
Пранізліва клічуць
                                  хутчэй паспяшаць.

Бо нельга
                                  больш целу
Трываці без іх –
Адвечных,
                                  бязмежных,
Лагодных, святых!

ТЫ

На руках бы насіць...
Ды не здужаю!

Як іначай аддзячыць за ўсё?
Паўстагоддзе амаль ты замужняя,
І гатова яшчэ ўсё жыццё!..

Вось чаму ты шукала адзінага?
Аказалася, што мяне!
Я цураўся крыла лебядзінага,
Спадзяваўся: каханне міне...

Не мінула... Міналі дні чорныя,
Прамяніліся светлыя дні...
І мудрэў, ціхай ласцы пакорны, я
І ў каханні быў на вышыні!

Не насіў на руках толькі... Стоена
Прывучыў сябе не гаварыць,
Што ў душы, тваёй ласкай замроенай,
Поўдзень самай гарачай пары!

Хоць са скроняў даўно перабраліся
Аж на макуку "сізары"...
Нездарма, значыць, мы пакахаліся
На світанні жыцця, на зары...

ЯНА

Яна не йдзе —
Плыве, як пава...
А ёй інакш і не з рукі!
Маўляў, на гонар маю права,
Маўляў, з дарогі, індыкі!

Хоць пашкадуе,
Што занадта

Ўжо непрыступная яна
І што, вядома, вінавата
Сама, што доўгі час адна...

Ды як інакш,
Калі ёсць вера,
Што сочыць сам Гасподзь за ёй,
Дзе дрэмле першародства неруш
Ў раі з цнатлівай чысцінёй;

Што калі прыйдзе
Міг той млосны –
Яна даверліва ўпадзе
На рукі лёсу... Таму ўзнёсла
Яна плыве, а не ідзе.

СА ЗБОРНИКА
«ŠERAJA RUŠ»
(2017 год)

ЧУЖАЯ КРАІНА

Фрагменты паэмы*

У с т у п

1

Адкуль такі дбайны, хто лёс наш
Зрабіў шматпакутным і слёзным?
Хто дзеля сваёй жа карысці
Карыта прымусіў нас грызці?
Яно ўжо даўно спарахнела –
Галота з яго колісь ела...
І нам засталося пасёрбаць...
Ды вычарпана наша “норма”!
І як у свіней павялося –
Нам грысці яго засталося!

Мы з жахам гаворым, і з жалем:
«Чужая краіна... Чужая!..
Не гэтакая... Не такая!..
Калі стане наша, святая?»

Калі ўжо, чыны-ягамосці,
Мы дранікаў тых наямося,
Што ў Княстве Вялікім ліцвіны
З'ядалі падспод з палавінай?..
Не чуюць улады-абжоры,
Мышыныя піскі... у норах.
Жаруць, папіваюць ахвотна,
Жыруюць, ікаюць лянотна...
Такія іх гены, парода!..
Сядзяць на гарбах у народа,
Амаль што пяюць салаўямі:
“З народа самога мы самі,
І ведаем, што яму трэба...
Вядома, што хлеб і да хлеба...
Відовішчаў трэба багата;
І чарка, і шкварка – у хату...
І крышачку, жменю тых грошай,
Купіць каб для гразі калошы...
А розніца людзям якая,
Свая тая гразь ці чужая”.

2

О, хто іх выхоўваў у школах!
Якую чыталі “крамолу”
І слухалі што за лекцыі
Пра Рым, пра Эладу-Грэцыю;
Якія пачуцці іх краталі,
На лекцыях па дэмакратыі?
Няўжо на дыскусіях вострых тых,
Не разбіралі “па костачках”,
Што значыць фінансавы крыз,
Свабода і валонтарызм;
Калі развіваецца нацыя
І што значыць “узурпацыя”?

Куды тыя дзеліся веды,
Адкуль нашы страты і беды?..
Без гонару, без сумлення
Пладзіліся пакаленні!
Засвойвалі: ўлада – карыта,
Даверху ўсяго дзе наліта!..
Забыліся хцівыя блазны,
Што ўлада –
                    найперш адказнасць!
І ўласны для іх народ –
Сляпы, нехлямяжы крот,
Якім можна век пагарджаць,
З карыта свайго жраць і жраць!
Дзяды – тады камуністы –
Сумленнем былі чыстыя...
Ідэйнымі слылі, мужнымі,
Павагу ў народа заслужвалі...
Ды прыстасаванцаў хапала,
Таму і зрабіць змаглі мала!..
У лозунгах папулісцкіх
Ужо прыкмячаліся рыскі
Лайдацтва і безадказнасці...
Ідэі вялікія, важныя
Пры ігнараванні нацый
Зрабіліся прафанацыяй!

В і ш н я в е ц к і я

1

Няўжо сам Гасподзь над зямлёй вырашае,
Каму з нас радзіма – краіна чужая?
Хачу расказаць пра братоў Вішнявецкіх
З кагорты нашчадкаў вялікіх шляхецкіх.
Адзін – Станіслаў, а другі – Святаслаў...

Адзін – бізнесовец, другі «ментам» стаў...
У бізнесе брат Станіслаў шчыраваў.
Усё дзеля росту!.. Ён не жыраваў,
А браў працавітых, адказных людзей,
Для іх быў суддзя, заадно дабрадзеў...
Ды ў гэтай краіне, брыды дзе заказнік,
Так мала людзей працавітых, адказных!..

2

Марудна і вяла вялася ўся справа
Ў старэйшага брата таго Станіслава...
Дазволы, праверкі, знявагі, прыдзіркі
І тэкстам адкрытым: не хочаш адсідкі,
Дай столькі і столькі... Брат, трэба дзяліцца,
Каб бізнес не змог

“медным тазам” накрыцца!

Усяк спрабаваў гаварыць Вішнявецкі:
Маўляў, вы ж не блытайце час той, савецкі,
З цяперашнім днём, дзе прыватная справа –
Ужо не прывід, а сапраўдная ява,
Якая дае дабрабыт і свабоду
Не толькі каму аднаму, а народу...

І вы, спадары, для таго і пры ўладзе,
Людзям памагаць каб жыццё сваё ладзіць;
Каб кожны, хто дбайны, разумны, рухавы,
Мог лёгка завесці прыватную справу,
Даць людзям слабейшым надзею і працу...
А вы – пра сябе ўсё, пра “тачкі”, палацы!..
Павінны іграць вы тут першую скрыпку,
А вы абдзіраеце бізнес, як ліпку...
Дык чым жа вы лепшыя за бандзюганаў,
Якіх вы на “зонах” прыгрэлі старанна;
І там яны ходзяць усе “у законе”,
Дык дзе цяпер лепей: на волі ці ў “зоне”?

Казаў вельмі слухна чынам Вішнявецкі,
 Так, як дазваляў яму гонар шляхецкі.
 Ды хто параўнае арла з крумкачамі?
 Яны ўсе няўдачы яго прыкмячалі,
 Кіі ды ўсе палкі ўстаўлялі... у колы,
 Каб больш не паехаў нікуды ніколі...
 А ён... Ён не з тых, што брыдзе дагаджае!
 І продкаў зямля яму стала чужая...
 Аднойчы што змог, распрадаў –
 “do widzenia!”

У Польшчы знайшоў
 і спакой, і натхненне...

Пара расказаць і пра меншага брата...
 Не стаў ён, як марыў, “крутым” акрабатам.
 Відаць, не хапіла шляхецкага стрыжня...
 А жыць ён любіў, як кароль –
 ярка, пышна!..

Хацелася быць пры чынах, пры пасадзе –
 Ну як не прыладзіцца дзе тут пры ўладзе!
 У школу “мянтоўскую” ўзялі дзяціну,
 Каб абараняў ад “злачынцаў” краіну...
 Краіну такія “крутыя” падмялі,
 Такіх яны грошай прыдбалі-накралі,
 Што цэлае войска трымаюць прыслугі,
 А тых, хто ўсё бачыць і ведае, – пугай!
 Яны прыкупілі сабе ўсю краіну,
 І толькі па-іхняму ўсё быць павінна!
 Краіна, дзе й так не хапае багацця,
 Для многіх – як мачаха... Ім толькі маці!..

І сам Святаслаў вырашае ўсё “крута”:
Цяпер на рахунку любая мінута,
Цяпер у яго асабліва ў пашане
Любы, самы значны ў жыцці яго, шанец.
“Сапраўдных” злачынцаў лавіць пачынае
І на пратэстоўцаў ён акты складае.
Усюды ў судах выступае як сведка –
Учора вініў у “злачынстве” суседку...

5

Ды хопіць пра вылюдка! Бог не даруе
Такім, хто сваё толькі цела пільнуе...
Час хутка ляціць. Азірнешся – з касою
Стаіць сухарэбрая ўжо над табою!
Яна – як сястрыца, ёй змусіш скарыцца
І больш не хлябнеш з залатога карытца!
А сіл палажыў колькі ты, каб прынадай
Ў карыце такім для цябе стала ўлада.
І што?.. А душы аддувайся ў аблоках
І ў шлях сабірайся далёка-глыбока.
У нетры, у пекла, дзе вечныя стогны...
За што? Што паверыў у д’яблавы догмы!

Не стала чарговага ў свеце вар’ята...
Затое лёс песціў старэйшага брата...
І Бог дапамог! Да жадання, старання
Прыклаў і дастатак, і добрае званне.
У Польшы ён стаў паважаным, вядомым,
Але жыць вярнуцца жадае да дому.
Тут досвед прыкласці хацелася б зараз,
Да ўлады вядзе яго воля і мара...
І вырашыў: год мо ці два
(ну не дваццаць!...)
Міне – і гатоў будзе балатавацца...

Маналогі Янкі Вярнідуба

1

Я не быў непрыкметным і шэрым...
Хаця столькі нас шэрых было!
Я на ўроку казаў: “Русь не Белай –
Чорнай звалі, усім нам назло...”

І настаўніца ў дзённік адзінку
Ва ўтрапенні паставіла мне...
Я з урока сышоў праз хвілінку,
Ледзь не плакаў: “Не згодны я... Не!”

Мне паўсюль сустрэкаліся людзі
Знешне шэрыя... Ведаў жа я:
Хай краіна ўся шэраю будзе,
Ды яна мне – Айчына мая!

І не будзе яна ў мяне чорнай!
А ад шэрасці сам адбялю...
Я тады пачуваўся прывольна,
Верыў лёсу і ў маці-зямлю.

Я сачыў за жыццём ва ўсе зенкі
І гадаў, чаму лёсу не люб...
Чаму нейкі Алесь Нейкашэнка,
А чаму не Іван Вярнідуб?

З гэткам прозвішчам –
з казкі, былінным –
Мне б не толькі дубровы валіць!
Гэта я, толькі я тут павінны
Ўладаром ды асілкам хадзіць!

Я не так кіраваў бы і правіў,
Даў бы волю людзям – не сабе...
І не лаяў ніхто б маіх правіл,
Не казаў “пад сябе ўсё грабе”...

Чарнату павыводзіў бы з душаў,
І бялелі б паўсюль ручнікі...
Ваяваць з затхлай шэрасцю мушу...
З чарнатою бы... Але... не з рукі!..

2

Сатрапу «дзякуй» трэба шмат сказаць.
Найперш, за незабыўныя... урокі,
Што служба мусібыць навідавоку,
А слуг да служкі

смешна прыстаўляць.

Альбо службы так, каб цябе любілі,
Альбо скацінься, каб не ўбаранілі...
А слуг сваіх, ахоўнікаў не май —
Хіба адзін ці два будзе няхай!
Не тысячы ж, як у цябе, сатрапа,
Нялюдскіх пыс, адданых псоў-сабакаў.
Цяпер народ усё наш зразумеў...
Хаця і позна... Ледзь не акалеў...

А па-другое, трэба сказаць «дзякуй»,
Што паказаў сатрап, як ставіць ракам
Такіх, як ён, угоднікаў Масква...
То ж не Брусэль,

не Вашыгтон, не Рым

Другі... Бо, кажуць, трэцяга не будзе!
Нарэшце зразумелі, дзе сябры
І вораг хто, знявераныя людзі.

А «дзякуй» трэці! Так, дыктатар змог
Сумленне, гонар, дарагія словы
Запэцкаць... Але шматгаловы цмок
Хоць не запляміў мілагучнай мовы...

3

Няшчасныя... Здаецца, ватным ім,
Што праўда і што ісціна – у іх...
А насамрэч – у гэткім атупенні!
Не хочуць, ачмурэлыя, збавення,
Як наркаманы... Добра ім – і ўсё!
Не бачаць, дзе сапраўднае жыццё...
Ды лепшага й не ведалі ніколі,
Бо волю... ім здавалася няволя,
За працу рабскую лічылі свае грошы,
Бо плата ім здавалася “харашай” –
Куплялі “чарку-шкварку” за яе.
А што ў душы чагосьці нестae –
Не разумелі: што і да чаго...
Казалі: “А Бог ведае яго!..”
Пілі, закусвалі і зноўку выпівалі...
Пра ўсё на свеце з хмелем забывалі.
Назаўтра – тое ж самае: станок...
Мазгі ўтрасаў усім палітурок,
Што рай у нас, і пекла там, у іх.
А ўсё, наадварот, было ў саміх!

Аднак, якім не выдаўся б няўрод,
Ніколі стрыжань не згніе – Народ!

Пасланне беларускага народа
выконваючаму абавязкі

Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь

(Напісаны самім Янкам Вярнідубам)

Мы — народ беларускі! Даўно нам пара
Да цябе, Волат страху, звярнуцца са словам:
Выйдзі к нам! Як выходзіш штогод на парад
У мундуры сваім адмысловым...
Хто ты ў ім? Ці вясельны які генерал,
Новы Сталін ці новы Гітлер?
Ці блазэн?.. У каго, скажы, выхадкі скраў;
У каго гэткі прыткі ды хітры?
Ды да справы! Адноўчы ты нас падмануў
Дзеля выгады ўласнай ці здуру.
Стаў дыктарам... Борзка ў Дразды шугануў,
Умацоўваць пачаў дыктатуру.
Памятаем, як ты праз калена ламаў
І Вярхоўную Раду, і рухі...
Колькі чорных, крываваых тварыў
тады спраў!

Мыць да скону табе свае рукі.
Хто табой кіраваў? Ну, вядома, не Бог...
Начытаўся Аквінскага, Грына?..**
Як сялянскі хлапец стаць дыктарам змог?
Хто такую падкінуў «дактрыну»?..
Ёсць здагадкі... Масква аніколі не дасць,
Каб жылі беларусы прывольна;
З ёй гуляць — будзе вечна
не ў кайф і не ў масць...

Ты і сам, як народ, паднявольны!
Незалежныя, кажам... Але ад каго?
Мы — хто, дурні Еўропу баяцца?
Мелі шанец дабіцца ў Еўропе ўсяго —

Крэмль падкінуў тырана-паяца!
Ты што думаў? Не вылезе бокам падман?
Марыў: гэтак ты нас ашчаслівіш?
Раскусілі цябе мы, крамлёўскі блазан,
Да канца мы твой дух раскусілі!
Так далёка зайшло ўсё!.. Гады – у рады...
Колькі кляўся, віхляў, адбіваўся!..
Але сёння ўжо час не такі, яе тады,
Дый з краіны агрызак застаўся!
Дзе ні глянеш – бяда паганяе бяду,
У людзей за нястачай – нястача.
Ты ж, як колісь,
трындзіш і трындзіш лабуду...
Знаць, няздольны ты ўжо жыць іначай.
Бо каб праца была, трэба фабрык мо сто,
На расхват каб усё раскуплялі...
А з лядовых палацаў тваіх – анішто!
Можа гэтак з Масквы кіравалі?
Будуць грошы – тады і краіне, і нам.
Ні крэдытаў, ні санкцыяў! Ціша!..
А цяпер... Катаклізм толькі альбо вайна
Нам даўгі непамерныя спіша...

Да карыта-улады паціху сабраў
Ты такіх жа, як сам, хіжых блáзнаў...
Ты засвоіў, хто гэtkі дыктар-сатрап;
Ты забыўся, што значыць адказнасць!
Ты забыўся найперш, што ты – толькі слуга,
Наш слуга... Мы – твае Ягамосці!
Ты ж зрабіў, што жыццё ў нас –
сутонне, смуга,
Цемра, пекла – нялюдскае штосьці!
Сам сабе нахапаў і правоў, і добра,
У чынуш – лімузіны, палацы, аклады!

Дзе сумленне было ўсе правы ў нас забраць
І чыніць нейкі жупел з улады?
А каб выбралі, некалі ўсім абяцаў
Разабрацца з хапугамі...

Што, разабраўся?

Разабраўся з Шушкевічам, цвік,
быццам, скраў...

І ад помсты, крыві не ўтрымаўся!..
І калі, чараўнік ты ці знахар-шаптун,
Здолеў нас заваліць так у спячку?
Ты цяпер учыняеш “разнос” і “хапун”,
І прыслугі твае – як сабачкі...

А ці можа слуга легіёны мець слуг?

Ты падумаў, нябога, пра гэта?

Ты, як блох, распладзіў, хамаў,
злыдняў, хапуг...

Першы грэшнік прад Боскім сусветам!

Мы маўчалі, баяліся праўду сказаць

Нават сябру...

А не каб у вочы

Пры сустрэчы з табой матку праўду рубаць!

Ты і зараз нас слухаць не хочаш...

Не сляпцы мы і бачым, як ты самахоць

Прагнеш вечна на троне прыгрэтым

трымацца.

А даволі, хапіла б два тэрміны хоць

У гісторыі “першым” застацца!

Для каго ты абет даў?.. Наўрад для сябе!

Ведаў: падаць з вышыняў балюча...

Час мінуў іх... А мы – перад прорваю бед!

Не суцішымся крыўдай пякучай!

Ты на што спадзяешся, тыран і сатрап?

Мы, народ беларускі, сягоння

Абвяшчаем, што новы пачаўся этап,

Што працёрлі мы вочы спрасоння!
Годзе! Досыць! Даволі! Бо позна і так
Нам з табою валэндацца, «браце»!
Мы ідзём!

Але ты не нацкоўвай сабак –
Адаб’ем мы ў іх звычку брахаці.
Разбягуцца і змоўкнуць,
дастанем паўсюль...
Ох, пакаяцца, злыдні!..

З табою
Зробім, як загадае Народны прысуд,
Без валэнды, без спрэчак, без бою!

З а к л ю ч н а е   с л о в а

Трымаць уладу можна і прамовай,
Альбо мець легіёны маўчуноў...
Так хочацца, каб у “Заклучным слове”
Было найбольш сардэчных,
мудрых слоў!

Так хочацца жыць у сваёй краіне,
Уладу ўсенародную любіць,
І мову чуць, якая не загіне,
І вольным і багатым духам быць.

Ды і не бедным і здаровым целам,
З адкрытаю і творчаю душой...
З нас многія так жыць калісь хацелі,
Ды лёс ад нас шчаслівы адышоў!

Нас Бог любіў і мы Яго любілі –
Таму Ён нам іспыты і ўчыніў...

Каб і ў цяжкія дні мы не забылі,
Смак мовы продкаў,
водар родных ніў...

Каб звыкліся: вунь зло, яно асобна
Ад нас няхай спрабуе баляваць...
А ў нашых душах няхай будзе поўна
Дабра і волі!.. Лёс каб адстаяць...

Зло злом сябе звядзе... І стане добра
Ўсім, хто... не спакусіўся чарнатай!
У светлых марах – Беларусі вобраз,
Празрыстай, чыстай,
вольнай і святой!

---

*) Паэма цалкам выйдзе асобнай кніжкай.

**) Маюцца на ўвазе рэакцыйныя творы Фамы
Аквінскага і Роберта Грына аб прыродзе ўлады і
ўзаемаадносінах з народам.

ШТО ТАКОЕ ДОБРА І ШТО ТАКОЕ КЕПСКА *Амаль на Маякоўскаму*

Малец сын прыйшоў да таты
І спытаў адкрыта:
“Што такое Курапаты,
Хто каго забіў там?
Гэта вельмі дрэнна, тата?
Што ж такое добра?..”
Тата памаўчаў зацята
І падумаў: ”Во, брат!..
Дажыліся да чаго мы:

Дзеці ўжо малыя
Так дасціпна, пакрыёму
Глебу праўды рыюць...”

“Забіваць людзей, мой сыне,
Божа крый, няможна!..
А тым больш зусім нявінных –
Грэшна і бязбожна!”
“Тады як жа?.. Хто забіў іх?”
“Злыдні, сынку, злыдні...
Столькі дрэннага зрабілі –
Што й дабра не відна!”

“Зразумела... Значыць, кепска
Тое ўсё, што злое...”
Бач, як успрымае рэзка
Зло дзіця малое!
“Дзе ж тады схавана, татка,
Добрае ўсё тое?”
Вось дык зух, вось дык дзіцятка –
Нічога не ўтоіш!..

“А дабро... Яго сумленне
Наша прыхавала...
Ты, мо, тое пакаленне,
Што яго памалу
Разгайдае, разшугае
І на свет пакажа;
Зло нарэшце пакарае,
Стане правіць-княжыць...”

Бацька змоўк... А сын маленькі,
Зразумеўшы многа,
Лёг і ўраз заснуў ціхенька
На грудзях у Бога.

ШТО МНЕ ПАДАБАЕЦЦА, ШТО НЕ...

Што мне падабаецца, што не?..
Сонца падабаецца ў акне...
Птушак шчэбет, мітусня жыцця...
Музыку люблю да забыцця,
Добры, з нечаканым сэнсам верш,
Голас любай дзеўчыны, найперш...
Што яшчэ? Мой горад, што люблю,
Родны край... Як не любіць зямлю,
На якой радзіўся, лягу дзе!
Шчырых і няўрымслівых людзей...

А вось зараз зменіцца мой тон!..
Не люблю я з першых дзён, спакон,
Калі абыякавасць вакол,
Бруд ляжыць, пад смеццем прэе дол...
Калі хтосьці кажа: “Ну і што...
Наш народ к парадку не гатоў!”
Там, крычаць дзе трэба, – мы маўчым
І дапамагчы, не знаём чым...
Называем рухам бег назад,
Нешта ўсё гаворым неўпапад!
Называем рэчы абыяк,
Як насамрэч – дык зусім не так...
Робім столькі глупстваў, столькі бед...
Пакідаем брудны, чорны след!
Ды аднойчы скажучь пра мяне:
“Што ў ім падабаецца, што не?..”

Я ж хацеў бы чуць усё жыццё:
“Што ў ім падабаецца?.. Усё!”

НЯМОЖНА

А ўсё-ткі, нібыта,
Нішто не забыта!
Ды ці прыгадае з нас кожны
Слова святое “няможна”?

Выраслі – і забылі,
Як праз “няможна” курылі,
Яблыкі ў садзе як кралі,
Як на сяброў ківалі,
Калі нас за “дзела” каралі.
Даходзіла і да вожжаў –
“Няможна!..” – гучала, --
Ня-мо-о-ожна!...”

Можа, было тое дарам?
Мо, не выхоўвае кара?

Каб жа за ўсё, што мы кралі,
Нас неадступна каралі!
Каб жа нас столькі білі,
Колькі мы шкоды зрабілі!

Трэба каб быў выхавацель
Шчэ і над бацькам, над маці...
Але царкву зачынілі,
І “Запавет”* ачарнілі..
Праўда, падумалі... потым
Тыкалі кожнаму “Кодэкс..”**
Дзесяць амаль заветаў
Перапісалі для свету!..

Шмат там было і “няможна...
Толькі, відаць, было позна

Перавыхоўваць дзяціну –
Псеўда- і недакраіну...

Сёння...
І злева і справа
Бачу такую з'яву:
Крычыць ледзь ужо не кожны:
“Можна!.. Усё можна!..”

Колькі б ні лгалі, ні кралі –
Не хочуць і чуць аб маралі.
Кулі свісцяць ля вуха –
Не могуць аб праўдзе і слухаць...
І смерць. і хвароба-дакука
Для іх ні мараль, ні навука!
Здаецца, не страшыць іх ліха...
Бо ўсё шыта-крыта і ціха!
Ніхто пра грахі не гаворыць –
Пішчаць па сваіх усе норах...

***

“Няможна...” –
Над дзяцінствам кружляе...
“Нельга...” –
Дзяцінства маё люляе...
Асцерагае, аберагае,
Ахоўвае, заслання...

Няможна...
Падманваць, не слухаць,
Босым хадзіць
У мароз, завіруху;
На вуліцы, не толькі ў школе,

Нельга шалець ніколі;
Нельга прагульваць урокі,
Нос задзіраць висока;
Сёстрам, братам, бабулі
Грэшна паказваць дулі...
Лаяцца, біцца,
Ляніцца...
Нельга
На “двойкі” вучыцца...

Нельга...
Не даць хвораму лекі;
Нельга, няможна
Крыўдзіць калеку.
Спяваць, калі плачуць...
Калі на касцях скачуць –
Таксама няможна...
Нябожна!..

***

Нябёсы ўсё чуюць,
Нябёсы ўсё знаюць,
Прылюдна і гучна,
І жорстка караюць!
За караю кара,
Кара за караю...
Нельга быць госцем нязваным –
Татарынам!
Нельга, няможна
Сварыцца бязбожна!
Стаяць над душою,
Прысвойваць чужое...
Здзек для пацех –

Ганьба і грэх!
Хіба б так крывава
Было ў нас на свеце,
Каб добра... урокі
засвойвалі дзеці?
Вось вам за “двойкі” і за “адзінкі”:
Толькі што рогат быў –
А ўжо памінкі...
Чаму нашым сэрцам гэтак трывожна?
Ці ж можна свой лёс выпрабоўваць?
Няможна!

***

У нашым класе амаль што кожны
Хацеў на вайну...
А настаўнік: “Няможна...
І не таму што яшчэ вы малыя,
А проста таму, што па ўзросту
Зазлыя...
Вось вам за злосць вашу і пакаранне:
Дзень кожны ўрокі... чыстапісання!
Цярпенню вучыцеся і пакоры –
Меней бацькам будзе крыўды і гора...”
Мудры настаўнік наш быў...
Толькі мала...
Зімой захварэў, а навесну не стала...

А іншыя гэтак нас не вучылі!
І вынік: галовы з дзесяткамі шчылін..
Там задзімае, тут сіверам свішча –
Нехта стварае, а нехта ўсё нішчыць...
Выраслі мы, навыводзілі дзетак –

Каб жа дабрэйшых за нас саміх...
Дзе там!

Толькі адзін з нас —
Бацюшка зараз...
Ён і тады шчэ ў душы песціў мару,
Хаваў яе ў сэрцы глыбока-глыбока,
Быў, як усе — не маргнуў нават вокам...
Праўда, не лаяў нікога, не біўся.
Ведаў на “пяць” усё і не хваліўся!
Нават, бывала, схапіць і двойку...
Мо дзеля нас... Каб жыць з намі “па-
свойску”.

Кажуць, што добры бацюшка Ціхан —
І абмінае прыход яго ліха.
Прыстойныя людзі жывуць у тым краі,
Гасподзь беражэ душы іх, не карае...
А ў нашым мястэчку — ліхія навіны
Грымяць і грымяць за лавінай лавіна!

***

На ўсякі выпадак скажу асцярожна:
Забыліся людзі на слова “няможна”!
І толькі ў праўладных структурах з нябыту
Гэтае слова для нас не забыта:
Строгім, ілжывым парою “няможна”
Жыць не даюць нам сумленна, заможна!

*) — маецца на ўвазе “Новы Запавет”

**) — “Маральны кодэкс будаўніка камунізму”, прыня-
ты на XXII з’ездзе КПСС

ШЭРАЯ РУСЬ

Ёсць вёсачка Шэрая Русь –
Старая і вельмі ўжо шэрая...
Здароў жа будзь, дзядзька Пятрусь!
Жыццё што гадамі мераеш?

Твае хоць гады ўсе ў рады,
Ды супраць усякай логікі
Ты ўсё ж не зважай на гады
І не паглядай ты на могілкі!

Усмешкай вяскоўцаў сагрэй,
Апошніх, як вёсачка, шэранькіх...
Хай крышачку стане святлей
У хатках пад снежаньскім шэранем!

І нам, дзядзька, сёння ў пару
Па шапцы даць суму ды скрусе...
Ёсць вёсачка Шэрая Русь
У шэрым кутку Беларусі.

АБУРАНЫ БЕЛАРУС

Як раз у свой час, не зарана –
Вось толькі б не позна было! –
Прыйшоў беларус раззлаваны
Судзіць ненажэрнае Зло.

То крыкне ён ваўкалаку:
“Сядзі!.. Ці назад асадзі!..”
То палкаю ткне... у сабаку:
“Маўчы, хвост зацісні
й сядзі!..”

Да волі пара ўжо, даволі
Бязладна цярапець ды трываць!
Адкуль прыйдзе лепшая доля,
Калі злая шчэрыцца раць?

На нас тая раць лезе з ломам!
На лом яе – наш будзе лом!
Вось цмока адужаем злога...
На злом Зло! На злом Зло!
На злом!

СПРУЖЫНА

Людзей, як і машынаў,
Напружвае спружына...
А вось і сітуацыя –
Няма ўжо як сціскацца ёй!
Колькі імгненняў трэба –
І стрэліць яна ў неба...
А там, у небе, скажуць,
Асудзяць і разважаць,
Чыя віна-прычына,
Што стрэліла спружына.

АПОШНЯЯ КРОПЛЯ

Не родзіць ні жонка, ні бульба-картопля,
Не вып'ю ніяк я апошнюю кроплю...
Ці скончу мо піць на апошнюю закусь,
Калі сабутэльнікі зловяць сабаку?..
Закусім сабачымі жыламі, лоем,
Пакуль аж апошніх сабак пераловім...

Аднак не пра тую вам кроплю хацеў я
Данесці да хворых і сэрцаў, і целаў.
Я кроплю апошняю маю на ўвазе
Цярпення, калі яна страх пераважыць,
Калі тая кропля апошня камень
Расколе, што лёг між уладай і намі,
Калі яна чашу да краю напоўніць,
Калі мы, людзьмі што завемся,
успомнім!

БРАТЫ

1

Калі б мы былі браты —
Хмялелі б ад дабратаў,
Спявалі б да хрыпатаў
І не раззяўлялі б раты:
“Чаму тут ні я, а ты?..”
Калі б мы былі браты.

Калі б мы браты былі —
Хіба так спрачацца б маглі,
Не падзялілі б зямлі,
Ад продкаў што набылі...
Размоў бы такіх не вялі!
Калі б мы браты былі.

2

Я згадваю, быў як рад,
Што ёсць хоць
стрыечны брат...

Што ён мне туды й назад
Праехацца дасць самакат,
Запросіць у сад-вінаград...
Ды толькі дарэмна быў рад!

Браты былі нашы бацькі...
У матку пайшоў ён такі,
Што пусціць у ход кулакі,
Калі што не так... Дзецюкі
Раз'юшацца, як індзюкі...
Ды біцца з ім – не з рукі!

Баяліся ўсе... І я
Баяўся яго ўдвая...
За ім і за мной – сям'я...
Матулі... яго і мая
Сварыліся... Ай-я-яй!
Не рад быў братэрству я!

3

Хоць ведаю: ёсць браты –
З сумленнем яны на “ты”,
Для іх заповіт святы:
“Калі трэба рваць жываты –
Дык разам... да нематы!”
З такімі асілак і ты...

Ад брата такога
Заўсёды падмога!
Любая дарога,
Згрызоты, трывога –
Нямала-нямнога:
Святы дар ад Бога!

КАРТКА ПАЛЯКА

У беларуса – чарка-шкварка...
Ну а ў цябе – паляка картка!

І тут ніякі не канфуз,
Што ты – таксама беларус.

Ты – беларус са знакам “плюс”,
А той, хто з чаркай-шкваркай, гнус...

У яго стомленых вачах –
То абыякавасць, то жах...

Аднак шчаслівы... Бо ёсць чарка...
Ну а ў цябе – паляка картка!

І ты шчаслівы – удвая!
І праўда... у цябе свая.

І мэта, вартая ўсіх мэт...
Унутраны і знешні свет

Твой каляровы і шырокі.
Душа шугае за аблогі!

Ты – беларус і русабел,
Ты – спадкаемца ВКЛ...

Нашчадак Рэчы Паспалітай...
Загадка ты для маскавітаў!

Яшчэ ты – двойчы славянін
І двойчы ты грамадзянін.

Народаў двух ты шлюбны сын:
Паляк-ліцвін!

***

Зрабіць Беларусь
з Шэрай Русі нам трэба,
Каб хлеб быў духоўны... у нас
і да хлеба!
Каб назва адна і другая
была ў нас:
ЛІЦВІН, БЕЛАРУС –
як сінонімы слаўныя!

ПІСАЦЬ...

Пісаць – прысак чадны, гарачы
Кастрышча вякоў варушыць...
Пісаць!.. Нельга жыць нам іначай,
Калі ж не пісаць – нашто жыць!

Нашто існуюць тады чэрствасць,
Бяздушны, халодны разлік?..
Па кнігі даўно няма чэргаў
На паўвіртуальнай Зямлі...

Гарамі ляжаць мемуары
Ўздоўж берага Леты-ракі...
Пісьменнікі без ганарараў –
Не плоцяць амаль за радкі...

Але сатрасаецца ціша
Ад слоў мілагучных, святых,
Што Ён толькі ў свеце напіша,
Паэт – маг дабра й пекнаты.

ПАЭТ

*Светлай памяці Народнага паэта
Беларусі Ніла Гілевіча*

Паэты ў лепшым свеце ўсе анёлы...
Таму ім і зайздросціць гэты свет.
Паэт да нараджэння бласлаўлены
Дбаць на Зямлі пра Боскі завет.

І дбае... Хоць правоў зямных не мае.
Але ў яго вышэйшыя правы!
Пануе іерархія зямная,
Ды перад ёй не ўсе ніжэй травы!..

З ім моляцца і Божыя кароўкі,
І салаўі, і белыя буслы...
Шчыруе Літургія і не моўкне
І Госпада лагодзіць, цешыць слых.

ПЛЕЯДА

Памяці Народных паэтаў Беларусі

Няўмольны час...
Няўмольней Бога –
Яго заўжды можна ўмаліць.
Не адмяніць Суда самога!
Хіба што можна аддаліць...

Маліліся і аддалялі...
Малітвай быў іх кожны верш!

І светлымі былі іх далі,
Калі ў народзе жыў давер...

Сыходзілі... Свая часіна
Ў час эпахальны ў іх была.
І кожны для эпохі сын быў –
Змагар-апостал супраць зла.

І кожны дапаўняў плеяду,
Што ўславіла славыты край.
Ёсць час для яркіх зарападаў...
Няхай іскрыцца небакрай!

“ПАЭТ”

Па-беларуску радкі выбітнага нямецкага паэта В. Гётэ у вольным перакладзе гучалі б прыблізна гэтак: “Калі свет расколецца напалову, трэічына пройдзе праз сэрца паэта”.

Мяне заўжды хвалявала “сляпое дробнатэм’е” ў айчыннай паэзіі. Гэта калі ў драматычную ці трагічную часіны для народа яго “песняры” замест таго, каб біць у тарабаны, па-дзіцячы захапляюцца малюнкамі роднай прыроды ці па-юначы палкім зямным каханнем...

Паэт не адышоў ад “родных гоняў”:
Бяроз, таполяў, руні, ніцых верб...
Як і заўчора – гэтак і сягоння
Пра іх за вершам ён далдоніць верш.

“Набіў руку...” – смяецца... І набіты
Начыннем даўнім нудны яго воз.
Як птушаня, трапечацца нібыта
Душа, а не ўзлятае да нябёс.

Што? Станем яго славіць мо за гэта:
За вернасць да прапрадзедаў зямлі?..
Чаму ж не трэсне сэрца... у паэта
Ад трэшчын, што па ўсёй Зямлі пайшлі?

ЦЯРПЛІВАСЦЬ

Якая ж у нябёсаў міласць!
А людзі “гнуць” правы свае...
Бог даў нам Волю і Цярплівасць.
Дык што як Волі нештае?..

Бывае, што крывёй і потам
Хлеб здабывае чалавек...
А Воля... Яна прыйдзе потым.
Яе нам хопіць на свой век!

Але пры ўмове, што цярпліва
Хрыста крыж будзем несці мы...
Цярплівасць – Боскае ёсць дзіва!
Да Волі шлях... Амаль прамы.

СВАІМІ ВАЧАМІ...

На сябе не глядзіце сваімі вачамі...
Можа, хто з вас звырод?
Можа, добры начальнік?
І люстэрка не стаўце вы
перад сабою...

РАХМАНАСЦЬ

Сам сябе прыніжай на зямлі,
Бог узвысіць цябе ў нябёсах!
Ні ў начальнікі, ні ў каралі
Не ідзі, хоць змушае лёс сам!

Крыж нясі свой... Спакусы хай
Без цябе адляцяць у пекла!
Памятае душа свой рай –
Ні раскошы, ні славы... А пекна!

Так, не быць яму на зямлі,
Незямному святому раю!
Ні ў начальнікі, ні ў каралі!..
На сярмяжным руне паміраю...

СУМЛЕННЕ

Па праўдзе, кажаш, хочаш жыць?
Вядома, па сваёй, па роднай...
Але... навокал – міражы,
Сапраўднай ісціны – ніводнай!

Хоць спазнавай бязмежжа зор,
Хоць дзень і ноч стой у маленні...
Сумленне – Боскі кантралёр.
Жыві і слухайся сумлення!

ТАЎРО

Відаць, мы ўсе пазначаны таўром.
І не нябесным – знакам сутарэнняў...
Таму і пазбягае нас Дабро,
Жыве між нас у іншым вымярэнні.

А на паверхні раскашуе Зло
І зацяміць розум чадам ды хлуснёю...
Так ёсць, бо гэтак з даўніх пор было.
Ці будзе?
Вось што валадарыць мною!..

Дабро прыходзіць і дыктуе верш,
У снах чытае мне свае трактаты...
І папракае: ты яшчэ жывеш?
Чаму яшчэ за праўду не распяты?

КАТ

Быць катам чалавеку не да твару...
А колькі несла чалавецтва страт!
Кат мала сам жыве пасля ахвяры...
І гэта разумець павінен кат.

Не ён ствараў разумную істоту,
І не яму, нікчэмнаму, судзіць!
Цяпер ён бог...
А чым ён стане потым?
Ды што там потым – зараз паглядзі!

Ледзь кроў паспеў ён змыць,
а ўжо скрывіўся,
Халодны пот бяжыць з яго цурком...
І ўжо сам д'ябал перад ім з'явіўся
І ў пысу тыцнуў брыдкім кулаком!

Сказаў, што хопіць... Яму ў пекла трэба
Шмат памагатых... А каго ж узяць?..
Высока кату да Святога Неба,
Чакае ў сутарэннях яго раць!

На ката кат бязлітасны знайшоўся,
Пад дых яму стылетам садануў...
І кат крывёю ўласнаю зайшоўся –
І аказаўся ў пекле... пасля сну!

А спраў крываваых тут куды паболей,
Чым на Зямлі, дабро дзе ёсць яшчэ,
Жыве сумленне са спагадай, болем,
І сорам гэтак паліць і пячэ!..

Усё ж няўтульна злыдням тут адвеку,
Таму ў іх і нядоўгае жыццё...
Быць катам – значыць, быць нечалавекам!..
Даўно да нас зрабілі адкрыццё.

Што век чацвёрты і што век дваццаты –
Лілася і ліецца ўсюды кроў...
Нават на ката “наязджаюць” каты,
І ўваскрасаюць каты зноў і зноў!

Гэтак кіпіць, булькоча і віруе
Ахвяраў, катаў злы кругазварот...
І кат жыццём паболей ахвяруе,
Чымся яго ахвяра – сам народ.

ЦВІК

Заёрзаў неяк кадравік –
Замуляла... “Няўжо то цвік?
Сядзеў у крэсле дваццаць год...
Няўжо то вылез цвік-звырод?
Самахвярна працаваў –
А крэсла вось не ўпільнаваў...
Рыпіць, патрэскае... Бяда!
Маўчыць пакуль што грамада.
Што грамада!.. То клопат мой!
Толькі б не чулі за сцяной
Рыпення гэтага... А цвік
Я вырву... Што я – не мужык?

P.S.

Ну, выйме цвік... А сэнс які?
Жывуць жа доўбні-мужыкі!
Не разумеюць рэч такую,
Што крэслы й тыя пратэстуюць.

НОВЫ ГОД

Зачакаліся прыходу
Людзі Госпада самога...
Толькі Ён мяняе год зноў,
Не мяняючы нічога!

“Трэба хлеб вам і да хлеба, –
Зоркі шэпчуць у зеніце, –
Не чакайце манны з неба –
Самі сейце, самі жніце!..”

СА ЗБОРНИКА
«НАШАМОЎНАЕ»
(2017 год)

НАШАМОЎНАЕ

Усё цудоўнае
Ёсць нашамоўнае!
Жытло і лёс...
Святло бяроз...
Зямлі цяпло...
Клёкат буслоў...
Звон чыстых рос...
Шэрань-мароз...
І сонца жар
І ўвесць абшар...
Світанкаў золь...
І сум, і боль...
І справы ўсе
Ў Боскай красе!
І думак роі,
І хмары мрояў...
І пах ядлоўца...
Кожнае слоўца –
Як хлеб падовы,
Як бор сасновы,

Як грай вясновы...
Цуд, а не мова!

ЖЫВЕ ВЯЛІКАЯ ЛІТВА...

Жыве Вялікая Літва
Ў маленькім сэрцы Беларусі...
Насенне гэтага радства
Ўзысці і каласіцца мусіць!

У спёку ці сярод зімы,
Ці ў слоту выпрастаем спіны...
Ліцвіны-беларусы мы!
Хоць пераважна ўжо ліцвіны!..

Ды вырашае не назоў,
А Дух усё прадвырашае...
Мы, як тады, – ліцвіны зноў!
Хай нас хоць хеўрай называюць!..

ЧАС

Забыліся на час... Што ён ідзе...
Ды не! Не йдзе – ляціць як ашалелы.
Расслабіцца прыйшлі і пасядзець –
Ад спраў і грошай сэрцы ачарсцвелі...

Дзяцінства прыгадалі, маладосць –
Разварушылі светлае былое...
Ды час для нас – такі залётны госць,
Які жыве... за сіняю горою!..

Ён гэтак любіць міма пралятаць!
І толькі зрэдку завітае ў гасці...
Яму стагоддзяў, можа, дзвесце пяць...
І мы яму якія Ягамосці!

Мы для яго – халодная раса,
Што выпала на ранішнія травы...
А травы скосіць Боская каса,
Каб месца тут пакінуць для атавы!

ЁН

Як сумаваць, калі ёсць Ён –
Стваральнік твой і твой ахоўнік!
Твая Душа Яго здавён
Сасуд нябесны, малітоўнік...

Ён столькі Духу ў яе ўклаў –
Ёй Вечнасць цэлую свяціцца!..
Калі не робіш чорных спраў –
Увек Сасуду не разбіцца.

Як сумаваць! Як гараваць,
Калі заўжды з Ім ты ў Бяседзе!
Дбаць і згаджацца, і трываць...
Што ёсць найлепшае ў Сусвеце?

ТЫ БЫЎ...

Жыццё наперадзе... Як светна!
Ды хіба горш, што ўжо было?..

Хай ціха, шэра, непрыкметна...
Але нябыту ўсё ж назло.

Ты быў – і добра!
Жыў – і ладкі!..
Жыццё не ўсім даецца ў дар.
Ідзе далей! І без аглядкі.
Сусвету будзеш гаспадар.

ПРА ВАЖНАЕ

Ты часам думаеш: не ў час
Самы найлепшы ты з’явіўся...
Чаму, адтуль, з нябесных высяў,
Цябе паслалі ў гэты раз?

Ды важна, што з’явіўся ты,
А не хто іншы ў час нялёгкі...
І над табой твае аблогі
І неба Боскай пекнаты...

І птушкі над тваёй душой
Спяваюць ёй у асалоду,
Люляй, цалуй сваю свабоду,
Любі Сусвет!.. Цяпер ён твой!

Няважна: як, калі ці дзе,
Кім, у каго ты нарадзіўся...
А важна, што Хрыстос здзівіўся:
“Які хлапчук, глядзі, расце!..”

ТУТ

Лепш ідзі сцяжынкай вузкай –
Прыйдзеш ты па ёй у рай...
Між чужым і беларускім
У жыцці не выбірай!

Стане вусцішна і млосна –
Слухай сэрца!.. Будзеш жыць!
Край бацькоўскі, край дзівосны
Ў мужным сэрцы беражы!

Лёс закіне мо й далёка...
Толькі сэрцам будзеш тут,
Дзе цяплейшыя аблогі,
Дзе мілейшы сэрцу кут.

ТУРБОТЫ

Зноў цэны падвысілі... Ну і няхай!
Эфір поўны гукамі, жэстамі...
Зямныя турботы – такая труха
Ў параўнанні з нябеснымі!

У неба на ўсё ёсць мудры адказ!
Затое зямных – сто дваццаць...
Калі зямное жыццё толькі раз –
Як зможам з ім развітацца?

А што калі зусім і “не раз”?
Ну хоць бы адно запомніць!
Зямлі не было... і не будзе нас...
А будуць зоркі і промні!

Заўжды будзе ў неба вялікіх турбот –
Колькі зямных недарэчных...
Які ж ён імгненны, зямны наш год!
Якая ж бясконца Вечнасць!

ТАЛАКА

Нас выратуе толькі талака –
Яднанне на сумленні і любові...
Такая плынь, бурлівая рака –
Збавенне ад ляюты й пустаслоўя!
Нас выратуе шчыравання дух
Ды песні мацярок і прабабулей...
А калі зробіць кожны з нас за двух –
Тады й не трэба ўжо нічога болей...
Нас выратуе талака... Народ
Толькі тады народ, калі ўсе разам
Агульны ачышчаюць агарод
Ад пустазелля, шкоднікаў, заразы...

ПРАВІНЫ

Якім жа трэба быць мужчынам
І з кім спакой знайсці, і дзе?..
Мне Бог спазнаць даў дзве жанчыны,
Расчараванняў – тысяч дзве...

Навошта мне расчараванні
Тыя бясконцыя былі?
Відаць, каб я спазнаў дазвання
Усе правіны на Зямлі...

І што? Спазнаў... набраў камення,
Душу да скалаў прыкаваў,
Жыў захапленнямі імгненні,
Яшчэ й на старасць прыхаваў...

Душа ляцець хутка павінна,
Як адарвацца ад Зямлі!..
...У Боскі храм нясу правіны,
Што ўсцяж каменнямі былі.

КАЗАЛІ МНЕ...

Казалі мне: “Бяры ўсё ад жыцця...”
І я, хоць не заўсёды, але слухаў.
І вось мяне зацяты страх працяў
Цяпер перад Святым і строгім Духам!

Хто гэткі прыткі? Хто так палічыў,
Што ад жыцця па поўнай браць нам трэба?
А з чым пасля мы застанемся, з чым?..
І з чым пасля душа памкнеца ў неба?

Падманами і звадамі мяне
Вялі гарэзы-д’яблікі да скрухі.
Казалі зноў: “Бяры, а то міне...”
“І так міне...” – адказваў... і не слухаў.

Цяпер усё! Мінула... не вярнуць...
Лічу свае набыткі я і страты...
І добра знаю ісціну адну...
Даруй мне, лёс! Кругом я вінаваты...

Ці слухаў, ці не слухаў – час імчаў.
Цяпер я – перад змрочнаю сцяною...
Разгубленасць у выцвельх вачах,
А ўсё, што браў – каменнямі за мною!..

ГАРЭЛКА

Гарэлку піць так не цікава!
Дэбільна, сумна, грэшна так!..
Гарэлку піць – дурная справа!
П'еш і не вып'еш ну ніяк...

Ніяк табе не ўгаманіцца,
Бо ты заведзен, як юла...
Галоўнае, ты змог напіцца,
А там была ці не была!..

Вось на нулю жыцця ўжо стрэлка!
А ты і рады, што не сноб...
Жыццё ў цябе ўзяла гарэлка,
Падкінуўшы клубок хвароб.

ЗЕРНЕ ІСЦІНЫ

Мы цуд нябесны песцім на Зямлі.
Цуд гэты зернем ісціны завецца!
...Зярняткі набрынялі, прараслі,
Ды нестася цяпла ім, каб сагрэцца.

Ад сэрцаў палымяных іх цяпло
Патрэбна – не ад сонечных праменняў.
У сонца клопат свой: няшчадна Зло
Паліць... А сэрцам – зберагаць насенне!

Відаць, не будзе людзям на Зямлі
Жыцця занадта светлага зямнога,
Бо парасткі яшчэ ў рост не пайшлі,
Бо сэрцаў палымяных не так многа...

Маліцца б Жыццядайнаму агню
Заўсёды, а не толькі ў дзень пасхальных!
І дасць Гасподзь – памкнуцца ў вышыню
Расткі ўсіх Боскіх ісцін эпахальных.

СУЧАСНАСЦЬ

Мы дзеці познія... На свет
Ужо народзіцца нямнога.
Затое засталася бед –
Ніяк не змесцяцца ў аблогах!
І не прыкмеціць часу бег,
І не стрымаць сябе самога...
Жывем, не помнячы сябе
І не зважаючы на Бога.

НЕ МАЁ...

Не маё гэта... Дзён нашых тлумных
У адчаі трызненні і энк.
Я прайшоў бы свой шлях лёгкадумным –
Не дае дыхаць попел і тлен.

Захлынаецца сэрца крывёю
(Не змагла ёй зямля набрыняць).
Не спатолюся тою слязою
І тым потам... І жаль не суняць!

Вось прайду я свой шлях – і знямею.
Не ад старасці... Горыч спаўе,
Што не вучыць жыццё нас, не ўмеем
Слухаць дні залатыя свае.

ЖЫЦЦЁ

Жыццё страшэнна хуткаплыннае!
Цяпер яно – што кругаверць...
І людзі слынным і няслынным
Імкнуцца ўплаў у вір, на смерць.

Такі Закон, такая практыка!
Душа ж расце і ўвысь і ўшыр...
І нездарма сама галактыка
Нагадвае нам зорны вір.

Не варта ўсё ж, сябры, адчайвацца!
Жыццё ж усюды – тут і там...
Душа – не цела... Прызвычаіцца!
І сторушай аддзячыць нам.

ЖАРСЦІ

*На думку вернікаў сэнс чалавечага жыцця на Зямлі
– у пазбаўленні жарсцей першародных...*

Калі хто святым і быў –
Усё роўна плоццю тленны...
Мы – не Боскія рабы,
Мы – рабы жарсцей пякельных.

Жарсці паляць нас спакон
І не грэбуюць душою...
Важна: як надыдзе скон –
Колькі возьмеш іх з сабою.

ДУША

О шчасце – душою быць!
Яна не гарыць, не ржавее...
Зямное жыццё – смярдзіць,
Ды свежасцю з неба вее...

Не трэба ні пекла, ні рай –
Усё ёсць адно бязмежжа...
І дыхае цела няхай
Паветрам нябесным свежым!

ДЗЕЦІ ВЕЧНАСЦІ

Жыццё абарвецца... Як сон...
Прачнемся мы ў іншым Сусвеце.
Няважна, праз колькі дзён.
Мы – семя,
Мы – вечныя дзеці!
Атручана ўлонне Зямлі...
Якія з нас Боскія людзі!
Няправедна тут мы жылі –
І там...

Недарэкамі будзем!
Нам доўга спіраллю кружляць!
А часу – што зор мірыяды...
Было ў нас імгненне –
Зямля...

Ды мы дык і гэтаму рады!

ДЗЯСЯЦЬ ЗАПАВЕТАЎ

Думаць, як думае неба,
Жыць, як жыве Сусвет...
Значыць, выконваць трэба
Кожны Яго завет.

Год хай застаўся, хай месяц...
Хай табе жыць толькі міг –
Усе заветы (іх дзесяць!)
Сэрцам, душою прыймі!

Нават калі не паспеш
Выканаць нейкі з іх –
Адчуеш, як пацяплее
Апошні зямны твой уздых!

Жыві, пакуль кліча дарога,
Натужна душа звініць!..
Насамрэч не так і многа –
Па заветах жыць.

ДА ХРЫСТА

Вунь купалы ў мальбе і ззянні,
Спакой, святая прастата...
Ідзі з пакорай, з пакаяннем,
Толькі не з пыхай, да Хрыста!

І з храма вузенькай сцяжынкай
Ідзі з палёгкаю ў душы
Ўбок, дзе крыжы стаяць на ўзмежку,
А там, за рысаю той, – шыр!..

Такая шыр, такая далеч;
Такі прастор, такі прасцяг,
Працяты звонкай магістраллю
Звышмімалётнага жыцця!

ТОЙ СВЕТ

“Той свет” – не той! Няйначай, гэты!
А наш – той Боскі, родны свет,
Дзе, як трава, растуць паэты,
А на траве – Хрыстовы след...

І на паўвыспе, зорным мысе,
Харомы ўсе і хорам наш...
Ужо мы бачым іх абрысы!
Ды спрэс – празрыстая сцяна!

Далоў жа пыху, духа стому!
І разаб’ем грахі свае
Ў сцяну, што засціць шлях да дому
І па малітвах – растае!..

РОДНЫЯ СЛОВЫ

Словы годныя ёсць
(Дыяменты – не словы...)
Ў мове нашых бацькоў,
Звоне нашчай зямлі:
Дар...
Спадар...
Гаспадар...
Як гучыць адмыслова!

Бы акафіст* пые
Збожжа ў цёплай раллі.

Дар...

Спадар...

Гаспадар...

Вось Сучасніка рысы!
Вось партрэт Беларуса,
Яго Боскі твар!
Яснавокі ратай,
Земляроб белабрысы...
Для Зямлі падарунак –
Святы з Неба дар!

*) Акафіст – царкоўны гімн

ДАБРО

За жменькай жменькай –
Ягад кварта;
За квартай кварта –
І вядро!..
Вось гэтак ладненька
І ўпарта
Штодзённа
Дзеецца дабро...

Адным пара,
Другім – зарана
Садзіць
І песціць, і збіраць...
Дабро не ласа
На абраных...

Інакш было б...
Не да дабра.

ГРАХІ

З-пад Слуцка, Полацка, Нясвіжа
Жарсцей-спакусаў не стрымаць...
Свае грахі я ненавіджу
І не хачу іх паўтараць!

І ім няма куды падзецца,
Шукаюць шчыліны паўсюль.
А тут адчынены ўсе дзверцы
І супраціву – проста нуль...

Хто іх шукае ды жадае –
Туды й цякуць усе яны.
Грахі пасцель не засцілаюць,
Не знаюць сораму й віны...

Не ведаюць грахі спачыну
І ненажэрныя яны!
Звядуць саліднага мужчыну
З дарогі ў вір... За паўцаны!

А што казаць пра род славыты
Матуль ды цётка, ды нявест!..
Грахі – палон, кайданы, пумы...
Няпройдзены дагэтуль тэст!

А там, куды плывём, спытаюць,
Тэст не прайшлі, што трэба тут?..

...Слязьмі на споведзі змываю
З душы смярдзючы, гнойны бруд.

ВІР

Вось мы й былыя...
Спакваля,
Ды ўпарта мы сплывалі ў старасць.
Забрала сілы ўсе зямля,
Сышлі гады, юнацтва мары!

Кілімам слалася жыццё
Скрозь перад намі, маладымі...
І час струмком гуллівым цёк,
А зараз вось-вось хвалю ўздыме...

І захлыне кругаварот
І панясе... у вір Сусвету,
Туды, адкуль увесь наш род
Калісь занесла ў цемру гэту!

А разам з родам і святло,
Цяпло, сумленне, абавязкі...
Наканавана нам было
Рабіць з планеты дзіва-казку.

Рабілі... Што было рабіць?
Цярпець і верыць... (Цяжка гэта!...)
І проста так, па-людску, жыць,
Па-людску сплыць у вір Сусвету.

ВЕРА

Зямное адбаліць жыццё –
І будзеш зоркамі сагрэты.
Адсюль адкрыецца... усё:
І таямніцы, і сакрэты...

За гэту веру, боль пакут,
За наймавернае трыванне
Ты ўшаваны будзеш тут –
Не ўзнак зямному шанаванню!

Няхай не кожны Запавет
Не змог з грахамі ўсімі ўжыцца...
Сканаў... А ўжо на ўвесь Сусвет
Сузор'е новае іскрыцца.

ЭПІЗОД

Думкі ўроскід,
Сэрца насцеж...
Духу росквіт,
Вокліч шчасця!

І ў такім
Узнёслым стане
Ўзмах рукі
На развітанне...

МУДРАСЦЬ

Віталю Рымашэўскаму

Адкуль прарастае мудрасць?
З дзіцячай анёльскай душы...
Пад цёплым матуліным футрам
Ёй трэба сагрэцца, каб жыць.

Пад мамы пяшчотным паглядам,
Пад татавым кажухом
Яна, яшчэ кволая, рада
Карціць ёй пусціцца бягом!..

Па клумбе ў двары, па прысадах,
Па вуліцы тлумнай... Пасля
З чародкаю птушак прысядзе,
Каб рушыць далей з імі ў шлях!..

А там... і да ісціны блізка!
Імкнецца любая душа
Свяціцца і зоркаю бліскаць,
Прабегшы па долу спяша.

СУМНЫ ЭКСПРОМТ

Быў час, калі мы мелі час
І шмат было ў нас часу...
Кахалі мы, кахалі нас
Аддана і адразу!

Цяпер... Куды ўсё адплыло,
Зляцела і расстала?
Было – як быццам не было
І ўжо... амаль не стала.

Над плёсамі, па берагах
Ні туманоў, ні чаек...
Над лёсамі – туга-смуга
І горкі дым адчаю.

Зноў ранак... Сонца грэе нас...
Пякнемся, не спаўшы,
Што ўжо не нашым будзе час...
І дзіўна, што не нашым.

ЛЮДЗІ-ЦЕНІ

Людзі-цені знікаюць наўвекі,
Застаюцца іх файлы і трэкі...

Можа хто іх калісьці адкрые –
Ажывуць цені іхнія тыя.

Ажывуць, ды нічога не зменяць.
А надзей усё меней і меней!..

Што б зрабіць
гэтым прывідным ценам?
Мо пасеяць такое насенне,

Каб калоссем такім прарастала,
Што ўсяго б іх нашчадкаў хапала?

ДАР І ДАНИНА

Жыццё для нас —
Дар і даніна...
Дар Вечнасці...
Даніна дзён...
Калі парывам жыў адзіным —
Твой след на тле Зямлі
Відзён!

Ён зіхаціць
У промнях, росах...
Свяціцца, тлее і гарыць...
Іскрыцца зорамі
Ў нябёсах,
Мігціць
У водблісках зары...

Пераліваецца ў вясёлцы...
У кожным лісціку
Дрыжыць...
Жывіцай млее
Ў Боскай зёлцы
І спорым дожджыкам
Імжыць...

Хто адказаў,
Як быць павінна,
Калі пытанняў —
Процьма-цьма...
Што ёсць жыццё?
Дар і даніна...
Адказу іншага няма!

СВАЁ

Нібы працяла вастрыё:

“Шануй сваё,

Любі сваё!..”

Давай сваё...

Бяры сваё...

Чытай і прамаўляй

Сваё!

Глядзі сваё,

Судзі сваё...

Балюча ные вастрыё...

Адкуль яно?

І як даўно?..

І толькі мроіцца адно:

Дзе небакрай,

Дзе мора дно –

Малюецца ў вачах

Кіно:

Яно... адвечнае!

Яно!

***

Было...

Адчаянна жылося...

Куды сплыло... альбо плыве?

Было...

А значыць: адбылося...

А значыць: ёсць!

То бок –

Жыве!

Я ПАМЁР...

Песня

Я памёр... Я ў труне... І няма тут мяне!

Толькі цела...

Бо душа па дарозе ў нязведаны

райскі той сад...

Я памёр, я ў труне...

Але птушчай душа паляцела

Па маршруту, якога ніколі не будзе назад.

Ты пяшчота мая, ты надзея мая...

Мая вера...

Толькі верай, даруй, і надзеяй тваёй

я не стаў.

Адчыніла душа мая ў Вечнасць

таемныя дзверы...

І такога ніяк... ты і я, і ніхто не чакаў!

...Зноў зіма, зноў вясна,

зноў самотнае цёплае лета...

І трывогі пад сэрцам удоўім

звіваюць гняздо...

Я ўсё бачу, я ведаю,

родная, любая, гэта;

Сярод райскага саду

будую для нас вечны дом!

ЦЯРПЛІВАСЦЬ

Якая ж у нябёсаў міласць!
А людзі “гнуць” правы свае...
Бог даў нам Волю і Цярплівасць.
Дык што як Волі нестае?..

Бывае, што крывёй і потам
Хлеб здабывае чалавек...
А Воля... Яна прыйдзе потым.
Яе нам хопіць на свой век!

Але пры ўмове, што цярпліва
Хрыста крыж будзем несці мы...
Цярплівасць – Боскае ёсць дзіва!
Да Волі шлях... Амаль прамы.

НАШ СЦЯГ

Старажытны
і нязводны –
Сімвал веры
і жыцця –
Самы гожа,
Самы годны
Самы светлы,
ў свеце сцяг.

Ні пры чым,
Якая ўлада,
Хто пад ім –
Ваяр, святар...
Уздываўся,

Вобзем падаў –
Стаў надзеяю
Хрыста.

Ён заўсёды
будзе ўзняты
Паміж крыламі
буслоў

Горды,
Гожы
і крылаты,
Каб натхняць нас
Зноў і зноў.

ШТО СКАЗАЦЬ МНЕ ГРАМАДЗЕ...

Перад тым, як быць бядзе,
Што сказаць мне грамадзе...
Каб не пыкаць, не мычаць –
Лепш з галоўнага пачаць...
Што галоўнае для нас?
У які жывем мы час,
Як жывем, за кошт чаго?..
Негалоўнага ўсяго
Столькі – трэсне галава...
Колькі будзе двойчы два?
Як тут, браце, не хітры –
Зразумела, што не тры...
Супроць праўды не папрэш жа...
Ды сабакі знаюць брэшуць...
Ваўкалакі, як сабакі,
Падаюць таксама знакі,

Што ўсё спрэчна і не так
Між людзей і між... сабак...

Паступова, адмыслова
Дзейнічае прынцып лома:
Не згаджаешся з уладай –
Атрымай у карк прыладай!
І жыві ці не жыві –
А не псуй чорнай крыві.
Не раз'юшвай чорных зграй,
А не то... лепш памірай!
Ваўкалакаў чорны свет
Кожны хлус ды прайдзісвет,
Як кулік сваё балота,
Хваліць... Памаўчы, галота!

Я, галота, памаўчу,
Ды нядоўга... Закрычу
З распачы і болю:
“Не магу!.. Даволі!..
Хлеба мне і волі!”
Мо к бядзе й не прывядзе,
Але каб не быць бядзе,
Я кажу галоце,
Што гніе ў балоце:
Права ёсць не толькі жыць,
Абы-як, як набяжыць...
Трэба ўзяць да галавы:
Права ёсць “качаць правы”!

ПРА НЕДАТЫКАЛЬНАСЦЬ

“Начальнічак” мой дарагі!
Няма аховы... у слугі!
Як праўды той няма ў нагах...
Не забывай, што ты – слуга!

Народ – то я! – твой гаспадар,
Ахоўнік твой, твой валадар!
Ты служыш мне... Ці не? А не –
Цябе, брат, кара не міне!

Мяне не ўберажэш ад бед –
Не ўберажэ ніхто цябе!
Сабе ратунку не шукай,
Мне служыш – мне і давярай!

НЕ БОЙЦЕСЯ!

Не бойцеся, людзі, вайны!
Баяцца павінны яны:
Хто гне вас да самай зямлі,
Каб вы ўстаць у рост не змаглі!

Не будзе ніколі вайны,
Калі вам скарацца паны,
Папросяць усё дараваць!..
Каму ж тады з кім ваяваць?

СПЫНІСЯ!

Суपाкойся, спыніся, Саша,
На паклон да народу йдзі!
Кажуць, кінула цябе Раша?
І народ цябе кіне, глядзі!

Плюнуць людзі і скажуць: “Годзе!..
Мы табе не жалезныя... Прэч!
Ты ж малі: “Вінават я, народзе,
Забяры ўладу-груз з маіх плеч!..”

І аддай... Ты аддай гэты камень!
Хай што хоча з ім робіць народ...
І не ўздумай махаць кулакамі,
Лепш усё зрабі наадварот!

АПТЫМІСТЫ

Над краем сівер завывае,
Шарэе далеч без пары...
А беларусы ўсё спяваюць,
Хоць канец света на двары!

Шыбуе з неба след агністы,
Плыве ўжо ветах дагары...
А беларусы – аптымісты!
Хоць канец света на двары!

Вунь бульбы, можа, на дзён дваццаць!..
А малака – як набяжыць!..
А беларусы – не баяцца!
Жыць гола лепей, чым не жыць...

Даўно заводаў не будуюць,
Пад пілы йдуць сады, бары...
А беларусаў не турбуе...
Хай яно гарам тут гарыць!

МАЎЧЫЦЕ...

Маўчыце, што час бяжыць,
Што спыніцца хутка – ні слова!
Юнацтва працягвае жыць
І ў старасці паспяхова...

Што кажуць “душой малады” --
Яшчэ не трыумф маладосці:
Мудрэйшым становішся ты,
Жаданым жыццю сябрам, госцем.

Таму і што час бяжыць,
Маўчаць трэба, ані слова!
З юнацтвам і ў старасці жыць
Цікава і адмыслова.

НЕ ПРАСІ...

Калі ты талентам ад Бога
Адораны, як і жыццём, --
Бары, змагай сябе самога
І не пытай: “А што дасцё?..
Дасцё за тое ці за гэта...”
Ты ж не прасі – сваё аддай
І выцісні з сябе, паэта:
Страх, пыху, смутак і адчай!

РОДНАЯ ВЁСКА

Вольны пераклад песні “Polskie kwiaty”

Часта – не першы раз –
Кліча дзяцінства нас
У час ранейшы...
Там дрэмле продкаў дух,
Воблачкаў белы пух
Самы бялейшы!

О, край палескі –
Палі, узлескі,
Дзе ў травах і кветках
празрыстыя далі...
Там нашы вёсны
І наша вёска,
Дзяцінства вёска...
Дзе нас мамы ў калысках люлялі.

І калі раптам сам
Лёс загадае нам
Сюды вярнуцца –
З цёплых аблокаў-хмар
Кроплі дзяцінных мар
Долу пральюцца...

На край палескі –
Палі, узлескі,
Дзе ў травах і кветках
празрыстыя далі...
Тут нашы вёсны
І наша вёска,
Дзяцінства вёска...
Мы адсюль у нябёсы ўзляталі.

Ды адлятаем зноў
З вёскі дзяцінных сноў
Птушкамі ў вырай...
Воблачкаў белы пух
Вярнуцца ў родны кут
Жадае шчыра:

У край палескі,
Дзе доли-ўзлескі,
Дзе ў травах і кветках празрыстыя далі,
Дзе нашы вёсны
І наша вёска –
Дзяцінства вёска...
Яе Осаўцы продкі назвалі.

ВАТА

Што ты зрабіў з нас, о Божа,
Ватныя ўсе, як адзін!
Вата гарэць... не можа –
Тлее яна і смярдзіць...

Жыць неяк ніякавата!
Справы ўсе – хрэнь і данбас!
Тлее ўжо фабрыка ваты –
Попелам вее на нас!

Як проста палавінкі не знайські!
Спазнiўся ці прыспешыў на хвілінку –
І ты адзін, як і заўжды ў жыцці, –
Нікчэмная зямная палавінка!..

Туды-сюды, абы-калі і як
Ты боўтаешся паміж палавінак:
Каму – чужынец, а каму – дзівак,
Не здольны ні на мэту, ні на ўчынак.

Звыкаешся, даруеш лёсу грэх...
 Хоць ён ні ў чым зусім не вінаваты!
 Глядзіш вакол:
                                     дзяўчаты як дзяўчаты –
 “Хі-хі, ха-ха” хапае для пацех...

Што ж да жанок, якія валакуць
Валізкі, далікатныя гнуць спінкi, –
Не прыляпіць ужо,
не прышчыкнуць
Да іх тваю нястачу-палавінку!

Табе Статут даруем новы –
Вялікакняжацкі Статут, –
Ліцвінаў, продкаў нашых, мова –
Трыумфаў мова і пакут!

322

Як “люлі-люлі” над калыскай,
Што бацька твой шчаслівы плёў...

Ты нам з жыццём падаравана;
Там, у нябёсах, твой пасад!
Ганаравана, шанавана
На шчасце і на добры лад!

БЕЛАРУСКАЯ МОВА

Акалела на марозе мова...
Злыдні яе выгналі ў мароз!
Дом перабудоўваюць нанова,
“Пусцяць, ці не пусцяць?...” *Вот вопрос!*

“Можа, я сама ў чым вінавата?.. –
Нехаця падумала цяпер, --
Можа, я дарма пусціла ў хату
Хіжую суседку напавер?”

“Можа... “Колькі будзе гэтых “можа”!
Як самой тут разабрацца, як?
І ніхто ў бядзе не дапаможа,
І нікому стогн яе няўзнак!

Гэтак лёгка ўмерці на марозе –
Легчы, утрапеніцца, заснуць...
Вунь ужо і тройка па дарозе
С бубенцамі мчыцца, дайце путь!

ПРА ВЕРШЫ

Як стог ладны вершаць,
Як зрух па інэрцыі –

Так пішуцца вершы!
Спачатку – у сэрцы...

Бо толькі тут дух той,
Што будзіць, натхняе...
І тут тая бухта,
Дзе час бег спыняе.

А потым... ахвоча
Радкі правяраюць
Рэдактары-вочы
І рукі-ратаі.

Трывае папера,
Шчыруе асадка...
Да сэрца з даверам
Ідзе іх адладка!

Але і бывае,
Што грукаюць стопы...
... Клаксон завывае
Ў задворкай Еўропы...

Вядома, не казка:
Што дрэва – сярпамі!..
Засціпны, грувастка,
Не ўціснуць у памяць.

ДОБРА БЫЛО ПРЫ МАМЕ!
Песня

Жыццё сёння – буры, цунамі,
Гады – у рады, на парадзе...
Як добра было пры маме,
Пры ўсмешцы яе і спагадзе!

ПРЫПЕЎ:

Спорны дожджык імжыць,
А жыццё ўсё бяжыць...
Згода і лад паміж намі --
Як і было пры маме.

Вучыла нас мамачка верыць,
Любіць і кахаць толькі шчыра
І не зачыняць сэрца дзверы,
Душой рыхтавацца ў вырай.

ПРЫПЕЎ.

Будзь, мама, шчаслівай і светлай,
Спакойнай за нашыя лёсы!
З анёламі, з Госпадам ветлай
Будзь, мама, у вечных нябёсах!

ПРЫПЕЎ:

Спорны дожджык імжыць,
І жыццё ў нас бяжыць...
Згода і лад паміж намі --
Як і было пры маме!

Добра было пры маме!

ПРАГА КАХАННЯ

Прагу кахання дрымотную
Чуе ў сабе маладосць –
Мілую, блізкую родную,
Добрую прыгажосць.

Прага кахання нязводная
І ў інфузорыі ёсць:
Мілая, блізкая, родная,
Добрая прыгажосць...

Хто яе песціць, выношвае?
Боская дзіва-любоў!..
Вочы гавораць мне зноў твае:
Прага кахання – твой боль!..

Зноў пацалункамі-лекамі
Твой агарну я спакой...
А памятаеш, як некалі
Сад пакідалі мы свой?..

Светлы Эдэм, Богам дадзены,
Страчаным раем растаў...
Стаў ён крывавым і ядзерным,
Садам Садомам паўстаў!

Мо, у тым прага павінная –
Прага кахання – была?..
Калі й віна – палавінная...
Праўду спытаць варта ў Зла!

Праўду не скажа цмок д'яблавы –
Праўда ў скляпеннях яго...
Мо, і ў спятрэлым тым яблыку
Ці... каля сэрца майго?

Сілаю Боскай, прыроднаю,
Зноў адчуваю: ты ёсць –
Мілая, блізкая, родная,
Вечная прыгажосць...

СЛОВЫ

Сваё, адвечнае, роднае
Аплёўваюць словы нягодныя!

Ніякія там не «пранцузскія» –
Нажаль, называюцца рускімі...

Караць бы за словы нянашыя
Ад нас, нашай мовы інакшыя, –

За словы, у тым вінаватыя,
Што ганьбяць матуляў, праклятыя!

ПАМЯЦЬ

Зямное жыццё – лінейнае...
Было так і будзе заўсёды!
Адно за другім – дзеянні...
А ў памяці – эпізоды...

Памяць – энергія тонкая,
Жыве па іншых законах.
Зямное ж усё вонкавае,
Пры тым – з пакутамі, сконам...

Калі наша цела стомлена –
Энергія дзесьці блукае...
Падзеі ў снах пераломленыя –
Лінейнасць зямная знікае!..

Ну вось і падае зорка
Твая... Бо табою пешчана...
Табе – ні салодка, ні горка...
Бо ўжо не зямны, а вечны ты.

КАХАННЕ

Не раз змагаўся я з каханнем
Як з нечаканым, дзіўным злом,
Што шлюбным спакушала ўбраннем,
Лагодным, літасным было...

Яго палону я цураўся
І ад адказнасці ўцякаў.
Без сэрца, без душы “кахаўся”...
А хоць бы што сабе прыдбаў!

У нечым спрытна налаўчыўся,
А дзе, як кажуць, маху даў...
Пакутваць жа не навучыўся –
Лічыў: падумаеш, бяда!..

Бяды не меў гадоў за сорака,
Хоць гарцаваў за шэсцьдзсят,
Пакуль не сцяла скроні гора
Ды сціхлі шал і пыха ўся!

Тут не было куды ўжо дзецца!
Не аддаваць жа жар агню?..
Бо тая, што з нябес даецца,
На скроні ўсклала даланю.

ІНФАНТЫЛЬНАСЦЬ

Я да ўнукаў то строга, то з ласкаю...
А яны... у вушах са смартфонамі!

Інфантаільнасць –
хвароба грамадская
Са сваімі зямнымі законамі.

Мяне ўнук пазбягае, як Каін той,
Ну а ўнучка – усё летуценніца...
І ў Еўропе таму не чакаюць нас,
І пакуль анічога не зменіцца.

ПАЛАВІНКА

Жыццё не крочыць, не ідзе –
Імчыць, адно мігцяць хвілінкі...
Ты палавінка, і нідзе
Тваёй не бачна палавінкі.

Глядзіш – мінае маладосць,
І ад жыцця – сухія крошкі...
А палавінка ўсё-ткі ёсць!
Ды заблукала недзе трошкі.

***

Маладосць растала дымкай,
Старасць дожджыкам імжыць...
Я з жыццём іду ў абдымку –
Я живу, я прагну жыць!
Мне нагбом бы піць залеву
І вясёлку зняць з плячэй...
Мне б дзяўчыну-каралеву
І гадочкаў сто яшчэ!..

АПОШНІ ДЗЕНЬ

*Вольны пераклад польскай песні
«Ostatnia niedziela»*

Хопіць – не жарты – раскідваць карты!
Нам зразумела й так...
Прыйшоў нехта іншы,
мяне болей варты, –
І гэта бяспрэчны ўжо факт!
Вось толькі просьбу маю адну я
(Упершыню прашу!):
Дай дзень апошні з табой паваркую,
Дай улагоджу душу...

Гэта дзень наш апошні...
Развітаемся хутка,
Непрыкметна, ціхутка
На вечны час.
Гэта боль наш апошні...
Ты сцярпі і маўкліва
Паглядзі ў вочы міла
Апошні раз.
Будзеш ты яшчэ ў жыцці шчаслівай.
Не вядома, стане што са мной...
Гэта дзень наш апошні –
Ні надзеі, ні веры!
А бывае – хімера.
І толькі боль...
Вось ты пытаеш мяне, дзе пайду я,
І дзе прытулак мой...
Заўтра мяне ад самоты ўратуе
Тое, што ты за спіной...
І сапраўды, для мяне гэтак важна,

Каб ты шчаслівай была --
У невядомасць пайду я адважна,
Сэрца гарыць хай да тла!

Гэта дзень наш апошні...
Развітаемся хутка,
Непрыкметна, ціхутка
На вечны час.
Гэта боль наш апошні...
Ты сцярпі і маўкліва
Паглядзі ў вочы міла
Апошні раз.

Будзеш ты яшчэ ў жыцці шчаслівай.
Не вядома, стане што са мной...
Гэта дзень наш апошні –
Ні надзеі, ні веры!
А былое – хімера.
І толькі боль...

СА ЗБОРНІКА
«**JA I MY**»
(2017 год)

Я

Пра ўсё з усімі гавару,
Ды пра адно лічу залішнім:
Які я Свет сабе ствару,
Калі зраблюся... Усявышнім...

О, гэта будзе дзіўны Свет,
Бо й сам я сёння, кажуць, дзіўны!
Прайшоў праз процьму зім і лет –
І стаўся прагна-ўсеабдымным...

МЫ

Не адзіныя ў Госпада дзеці
Мы на самай прыгожай з планет.
Ёсць, відаць, у бясконцым Сусвеце
Самы дзіўны, нязвыкла нам Свет...

Ёсць такія нялюдскія з'явы,
Што й жыццём усё цяжка назваць...
Мы, зямляне, пад Госпадам Правым,
Як і Ён, маем права ствараць...

Паміж пеклам пякельным і раем,
Дзе ніколі не вяне суквет,
Нехта чадзіць, смярдзіць, разбурае –
Мы ж будуюм, ратуем Сусвет!

СВЯТЫ ДУХ

Каго заўгодна можна слухаць,
А Ісціна адна ў крыві:
Найпер за ўсё Святога Духа
На ўвазе май і з Ім жыві.

Усемагутны, справядлівы...
Адзіны ён Бог і Суддзя!
Ён прагне, каб ты быў шчаслівы,
Ён “Я” тваё, другое “Я”...

Насамрэч першае... І трэба,
Як ні карцелася б табе,
Заўжды і ўсюды слухаць Неба
І быць з другім “Я” ў брацьбе.

АДКУЛЬ...

Мой прадзед – ліцвін...

Ну а дзед – яго сын...

Пісака – прыблуда бязвусы –

Узяў запісаў, што мой дзед “беларус”...

Вось так і пайшлі беларусы!

Па-іхняму, можа, хай будзе і так.

Вунь немцамі “дойчаў” празвалі!..

Ды лепш лайдаком хай завецца лайдак...

Без розных там “тралі-валі”...

Вось так... дзе пяром,

Ну а дзе й тапаром!..

А дзе і з Усходу заваяй...

Праз гурбы, віхуры і праз буралом

Нас сонца ліцвінскае грэе!

ДАР

Бог надзяліў нас дзіўным Дарам –

Гады даў доўгага жыцця:

У болях і ў пакутах старасць

Да пакаяннага канца...

Абраныя, яшчэ мы доўга

Не разумеем шлях свой, лёс...

Замест таго, каб славіць Бога

Ў купелі пакаянных слёз.

БАГАЖ

Цяжкі багаж – жыццё зямное...
Але які каштоўны груз
Упарта нёс ты за спіною,
Дзіця прыроды, беларус!

Шчаслівым быў дні і гадзіны,
Няшчасным – цэлыя гады!..
Але сумленным і адзіным,
І непахісным быў заўжды.

СТАРАСЦЬ

Казалі ў маладосці нашай людзі,
Што ў старасці ад болю сіл няма...
Хіба тады мы верылі, што будзе
Агнём пячы нас, косці нам ламаць?

І вось і мы на гэтым рубіконе!
Але яшчэ бадзёрыя пакуль,
Бязбацькавічы ўсе мы ўжо сягоння,
Амаль ва ўсіх няма ўжо і матуль...

А гэта значыць, што чарга зямная
Ў нязнаны свет прад намі паўстае...
Сябрук апошні сумна мне махае,
Відаць, дні палічыўшы і мае.

УВА МНЕ...

Ну вось і я з'явіўся паміж вас;
Прыйшоў і мой, як кажуць, зорны час!
І абудзілася жаданняў сто!..
Аказваецца нечакана, што
Ўва мне живуць галактыкі, Сусвет;
І я – Стары і Новы Запавет!..
У грэшным целе свеціцца Душа
Без дна, без меж –
як гэты ўвесь абшар.
Вось што такое вы і мы, і я!..
У кожнага пры тым ёсць каляя...
Дарога ёсць у кожнага свая,
І кожны – гэта як мільярды “я”;
І кожнага нясуць Жыццё і Смерць
У чорную дзіру, у кругаверць...

***

Ці ёсць на споведзь час, ці не? –
Гады пытаюцца ў мяне.
І тоўпяцца за мною следам...
Адкуль жа мне пра гэта ведаць?
Я каюся... Душа святлее...
Мне купал неба – маўзалеем!

НЕ ШКАДУЙ...

Не здзіўляйся, што смерць ля дзвярэй,
Не шкадуй сваіх зімаў і летаў,
Што не станеш яшчэ больш старэй,
Развітаешся хутка са светам!

На зямлі не ўратуюць цябе
Ні любоў, ні нянавісьць – нічога!
Светлы, радасны, а не ў журбе,
Пакланіся Айцу свайму – Богу!

КАЛАЎРОТ

Зацяты рот – маўчыць народ...
Жыцця шалее караўрот!
Парвецца нітка раз... другі –
Шматкроць завяжуць... Без тугі...

Будуць і кросны, і радно...
Канца цярпенню не відно!
Яе толькі трэсне калаўрот –
Дык стане ўсё наадварот...

НЕ ПАЭТ...

Ты не паэт, калі не патрыёт,
Не грамадзянка злая цётка Муза...
Слухай усіх, рабі ж наадварот,
Не абцяжарвай лёс нікчэмным друзьям!

Усё – смуга! Растане ўрэшце-рэшт –
І застанешся на адзін з Айчынай;
Не рыпнешся, не выслізнеш –
хоць рэж –
Не перайначыш лёс ніякім чынам!

ТВОРЦУ

Начамі доўгімі маліцца і... пісаць –
Вось лёс абарных Богам і Сумленнем!
Маліцца... каб да зор ішло маленне.
Пісаць... каб зразумелі пакаленні,
У чым ёсць сэнс жыцця, яго краса...

Цябе поруч з апосталамі Час
На службу хрысціянскую паставіў.
Ты сам заканадаўца, аўтар правіл,
Як птушка Фенікс, уваскрэслы Авель,
Мо тысячны, ці ўжо мільённы раз!

Я ТУТ БЫЎ...

Я гэта здзейсніў...

Я тут быў...

Жыў,

захапляўся,

думаў,

бачыў...

Я разумеў: нельга іначай!..

Напісана не мною быль...

Той,

Хто пісаў жыцця сцэнар

Майго, даўно недзе ў Сусвеце

Бяскрайніх светаў Валадар

І Гаспадар тут,

на планеце.

Аднойчы і мой Час завёў

Ён на гадзінніку нябачным.

Цяпер увесь мой Час патрачаны,

І Лёс мой поўны да краёў!

Ён горкі...

І Яго мне піць

Там,

на завоблачным застоллі...

Каб недзе зноў,

Як тут,

уволю

Пазахапляцца і пажыць!

ПАРА ДАМОЎ

Да сваякоў зайшоў ізноў,
Пабавіў час – пара дамоў!
Нарадавацца не паспеў...
Час, быццам коршун, праляцеў!

Раней так бегаў! Меў запас...
Галоўны з іх, вядома, час.
Зараз з кавенькаю брыду...
І часу – жменька... На бяду!

Мне б пагуляць пайсці, ды зноў
Час тут як тут! Пара дамоў!

“ТАЛЕРАНТНАСЦЬ”

Кажуць, талерантны беларус...
Ды загавары па-беларуску –
Дзязька злы надзьме сівы свой вус,
Лоб нахмурыць па-мужыцку вузкі.

Як неадэкватна гэта ўсё
Сэнсу, справядлівасці, парадку!..
Зерне неправеяна, з асцём...
Што ж, правеяць трэба
ўсё спачатку!

УСЁ ПРА ТОЕ Ж...

***

Калі б мы чарку выпівалі –
Дык гора і бяды не зналі б!
А там, дзе дзве – там тры, чатыры...
Няма ні ладу і ні міру!

***

Калі ты ў аддзеле моцных напояў –
Ты ўжо не адзін, а з табой яшчэ двое...
“Вось ты і ў аптэцы, вакол цябе – лекі...
Бяры толькі дозу – не станеш калекай!”
Так першы гаворыць...
Другі ж пучыць вочы:
“Бяры ды паболея, пакуль піць ахвочы!”

***

А паспрабуй больш выпіць лекаў –
Загнешся хутка і навікі!
З гарэлкай жа перабіраем...
Але ж адразу не ўміраем!..

НЯШМАТ

Дзеля Госпада Бога
Не жадаю замнога:
Крыху праўды і волі,
Год пад сотню даволі,
Каб паспець, каб адбыцца...
Вось і ўсё тут! Як быццам...

НА СМЕРЦЬ АНТЫНАРОДНАЙ УЛАДЫ

Улады храпа ўжо сінее
Ў зляжалай леташняй траве.
Смярдотаю адгэтуль вее,
Усё шырэй смярдзіць-плыве...

Пара ёй, людцы, у трупарню,
У жвір магільны ёй пара!..
Патрачана чвэрць веку марна,
Але усё роўна, брат, ура!

ДРУГАЯ МАЛАДОСЦЬ

У спрахлым целе маладая старасць
Вачніцамі бяздоннымі глядзіць...
З кавенькамі кульгае жвава пара
Па ўсім відаць: узрост у іх адзін!

Адзіныя і думкі, і надзеі:
Яшчэ б вось гэтак год які пяток!..
Запаў у сэрцах радаснай падзеяй
“Вяселля залатога” халадок...

Даўно гэта было... Хоць і нядаўна...
Падманная другая маладосць!
Ды ўсё ж... былі-жылі! І гэта слаўна!
І нешта неўміручае ў тым ёсць!

ДАВАЙ...

Пакуль яшчэ зусім не пастарэлі,
Давай сыграем на віяланчэлі!
У дзве рукі... Ты падбірай акорды,
Майму смычку будзь радай
і пакорнай!

О, мой смычок! Ён віртуоз адметны!
Ён майстар паланэзаў, мінуэтаў...
І твае пальцы так бягуць даткліва
У час гэты салодкі і шчаслівы!

АКТАВЫ

***

Зямное жыццё – імгненне,
Кароткі этап для душы...
Душа дзень і ноч у маленні –
Няма калі ёй грашыць.

Узвысіцца ёй ахвота
Пасля паражэнняў і бед...
Яе паратунак – работа
Для вечнасці, дзеля сябе.

***

Жыццю бывае цесна
Ў сасудзе пералітым...
Жыццё пачнецца песняй,
А скончыцца... малітвай.

Спяе матуля “лю-лі”,
А бацька будзе гушкаць...
А потым... ціўкне куля,
Усклікне Фенікс-птушка.

***

Нам, беларусам, падмянілі мову –
Матуліну на цётчыну... Яшчэ

Зямлю нашу скрамсалі па-жывому!
Дагэтуль з ранаў кроў яе цячэ...

Маўчым... Усё пакутуем, трываем...
Адзіныя ў трыванні на ўвесь свет!
Бо, як-ніяк, а мова ўсё ж жывая...
Жыве, гаротніца! Трывае і жыве...

***

Топчам зямлю... Яна адпомсціць!
Яшчэ глыбей затопча нас!
Спятрэе плоць... Душа не ўспомніць
Пра час зямны, нядоўгі час...

Калі дрымучай мітуснёю,
Як павуціннем, абрасла
І гарадзілася сцяною
Дарма ад пошасці і зла...

***

Калі зусім ужо бяссільны ты –
Успомні, што ёсць Свет, Сусвет і Час...
І ёсць Гасподзь бязмежны і святы,
Які стварае і шануе нас!

Ты за Яго ідзі ў агонь, ваду;
Яго ўслаўляй, паклоны яму бі!
І дар з нябёс, і радасць, і бяду
Прымай і сэрцам стомленым любі!

***

Каляровыя сны больш не сняцца,
Чорна-белая сніцца зіма...
Смерць – нішто... Не паспеш спужацца –
Як тваёй тут душы ўжо няма!

А яе й не было тут ніколі,
Апрача гэтых шэрых гадоў...
У душы тваёй іншая доля,
Для якой ты яшчэ не гатоў.

***

Мы жылі, аддаляючы старасць...
А яна іншым бокам прыйшла!
Як балючая дзікая нарасць,
Едкі дым неспагады і зла...
Як маглі адбіваліся... Рана
Белы попел абсыпаў і нас...
На душы і на сэрцы – скрозь раны.
І на споведзь... не ў кожнага час.

***

Казалі кожны раз тады:
Маўляў, гарцуй, раз малады!
Я гарцаваў, я танцаваў
І спуску дзеўкам не даваў...
А што было б, каб кожны год
Рабіў усё наадварот?

Мо не глытаў бы горкі дым,
Хадзіў дагэтуль маладым?

***

Як шмат чаго ў людзей не йдзе на лад!
Яны бездапаможныя, як дзеці...
Яшчэ Тварцом закладзены распад
У атаме, у цэле, у Сусвеце...

І пнецца чалавек... Часцей – дарма!
Калі што атрымаецца – святкуе...
Прырода ў ім гартуецца сама:
Таму штоміг і зліць, і правакуе!

Я І ТЫ

Урывак з пачатай паэмы

...Мы ўсё то верым,
То не верым.
Што гмах паўстаў
Сам... Вокны, дзверы...
Само паветра...
І сам вецер...
І ўсё-усё на белым свеце!
Сам Свет паўстаў
Самім сабою...
І шчасце – шчасцем.
А боль – болем...
Нібыта ў нас саміх живуць.

А мы...
Ламаем галаву:
Як так?..
З нічога ды каб штосьці!..
Не, дарагія Ягамосці!
Павінен Аўтар быць,
Тварэц...
Інакш – нічога!
Нуль... Капец!
А самі мы
Адкуль прыйшлі
На ўлонь квітнеючай Зямлі?
Мы там жывем,
А тут – бываем...
З'явіліся –
І паміраем...
Усё адтуль,
Дзе Дух Святы
Між чарнаты ды глухаты!
Жывы адвечна,
Назаўжды!
Яго часцінкі –
Я і ты...

З КНІГІ
«КАСКАД ГАРЫЗАНТАЛЯЎ»
(2017 год)
Паэма-лекцыя

***

Улада любая, любая дзяржава
Найперш забяспечыць павінна людзей,
Працай, выгодамі рознымі, правам...
Іначай не ўлада, а люты зладзей,
Які абірае людзей і пужае,
Да быдла маўклівага прыніжае...
Спачатку – у распачным шоку народ,
А потым... усё разумець пачынае,
Хаця і баіцца, у згодзе ківае
Яшчэ не адзін, па інэрцыі, год.

Крычаць бюракраты, што ўлада ад Бога,
А самі на службе... у цмока самога.
І ён раздае ім чыны-ўзнагароды,
Зусім не пытаючы згоды ў народа.
Аддана хто служыць яму – таму болей...
І топчуць народа і гонар, і волю!

Каторы ўжо раз на вяку так вялося!
І нам, беларусам, яшчэ дасталася...

***

А колькі было тады радых,
Што вось ён, прарок наш!.. Амаль
Усіх падмануў, што парадак
І мір прынясе “вертыкаль”;
Што зборышча “дзермакратаў”
Ва ўсім вінавата было...
А ён у той час збіраў катаў
І тых, разбіваў хто чало...
Народны слуга... А прыслугі
З’явілася колькі ў слугі!
І ўсе “вертыкалі” патугі
Эфект выклікалі другі...

***

Няважна – эпоха якая,
Якім бы жыццё ні было,
А ўлада, уся вертыкальная,
Для ўсіх, як ні мерай, ёсць Зло!

Таму сёння дзіву даешся,
Чаму столькі скрозь сонных мух!..
Ужо й зразумела, здаецца,
Стваральніку самаму...

Але як Яму з “вертыкалі”
Так злезці цяпер неўпрыкмет,

Каб потым нідзе не шукалі
І хутка забыў яго свет?..

Пакуль не прыдумаў, Ён будзе
Трымацца з сынамі за трон,
Які ўжо аплёўваюць людзі,
Трасуць... Аж трасецца сам Ён!..

Ды сонных, як мух, гэтак многа,
Што чуткі ўжо ходзяць вакол,
Як быццам бы труцяць нябогаў –
Паветра атручана, дол...

Ёсць нібыта гэткія газы,
Якія лагодзяць народ...
Як што – іх ціхенька пускаюць,
Хоць нехта й нагамі ўпярод!..

Астатнія – сонныя мухі...
Якая калі зазумчыць –
Ёсць пернік, а к перніку пуга –
І ўдзень цішыня, бы ў начы...

І нельга нічога праверыць...
Славутая “вертыкаль”
Ад свету замкне ўсюды дзверы!
Дый дзверы – не дзверы, а сталь...

***

Якія спрэчкі не ўзнікалі б –
А глупствы нельга гаварыць...

Цэлы каскад “гарызанталяў”
Я вам адкрыю, спадары!

Не я яго цяпер прыдумаў,
А прыжылося ўсё даўно...
Але калі людзей затлуміць,
Таго каскада не відно!

Свая “гарызанталь” – унізе,
Уверсе – зноў “гарызанталь”...
Тады любы не страшны крызіс,
Дый шанца ў яго нуль амаль!

“Гарызанталі” – пасяродку,
“Гарызантал” па краях!
І гнаць людзей не трэба плёткай
Ці біць па скулах ды зубах.

Усё так проста і разумна!
Патрэбен розум тут – не страх...
І зберажэм мы нервы й зубы,
Хоць і праблема не ў зубах!

Каскад такі свабодна, творча
Дапамагае думаць, жыць
Таму, хто жыць свабодна хоча,
А не ад страху хто дрыжыць.

Тут справа знойдзеца па густу
І здольнаму, і так сабе...
А “вертыкаль” унізе пустку
Стварае... Пустку нэндзы й бед!

Вось мы й да пусткі дажыліся!
Нам і не ўперад, і не ўзад...
За хіжай хеўрай павяліся,
Што абяцала ў пустцы сад...

***

А абяцаць заўсёды проста...
І гэта ведае народ!
Ды Беларусь – не выспа-востраў...
Чаму ж тут нэндза і няўрод?

Чаму не фабрыкі-заводы,
А ў кожным горадзе – палац?..
Няма заняцца чым народу,
А ўлада ўсім пад дых – бац-бац!..

Камусьці вельмі даспадобы,
Каб мы так вечна і жылі,
Пладзілі гультаёў і снобаў
І “талерантнымі” былі...

Каму? Ці не “браткам” з Усходу?..
О, толькі дайце ім свабоду –
Будзе Мамаевы набег!
Не выбрацца тады нам з бед!

***

А назва першай – “самакіраванне”!
Хоць ніжня, нябачная амаль:

“Гарызанталь” квітнення, працвітання –
Галоўная, бадай, “гарызанталь”!
Тут людзі самі лёс свой вырашаюць,
Адзін другому не перашкаджаюць,
Тут радзяцца і большасцю сваёй
За асяродак галасуюць свой:
Як жыць ім, гаспадарыць, развівацца,
Каб ні назад, ні ўбок не азірацца...
Няма над імі лёкая, цара –
Яны таго пагоняць са двара,
Хто памыкаць заўжды прывык спакон.
Адзіны цар у іх – Спадар Закон!

***

Вышэйшая – “гарызанталь” Закона:
Людзей абраных і сумленных зона.
У спрэчках тут даходзяць іншым разам
Да патавага стану ці экстазу...
А потым зноў вяртаюцца да спрэчак,
Каб бездакорным стаў Закон нарэшце!

Таму й няма законаў «адмысловых» –
Антынародных, антынавуковых;
Усё ўсе правяраюць, вывяраюць,
Бо права памыляцца тут не маюць!
І не бывае шкодных тут дэкрэтаў...
Любы, хто хоча, ведае пра гэта.

***

Ніжэй яшчэ ідуць “гарызанталі”.
Іх мэта, каб законы працавалі.
Чыноўнікі не проста ўсе там знаўцы,
Яны законаў строгіх выканаўцы...
Хоць суд людскі – не Боскі, але мера
Людскога пакарання – гэта вера:
У справядлівасць, у сумленне, розум...
Сярод “гарызанталяў” гэтых розных
Судовая працуе аўтаномна
Празрыста і без ціску... Як цудоўна!

***

Яшчэ адна “гарызанталь”... О ява!
Як быццам у дзяржаве – звышдзяржава...
Яна сумленне, гонар кантралюе,
Яна ўсё бачыць, адчувае, чуе;
Не падкупіць яе нічым, здаецца...
“Уладаю чацвёртаю” завецца.

***

І каб ішло ўсё мірна, ладам;
Каб жыць глядзець спакойна ўдаль –
Ужо і “пятая... улада”
Фармуецца ў “гарызанталь”!
Гэта грамадскія суполкі:
Саюзы, таварыствы... Столькі
Яшчэ ніколі не было!

Тады і страціць сілу Зло!
І Дух Святы тут запануе...
І ўславім Беларусь такую!

***

Ну што, ліцвін, мой кроўны брат,
Ці падабаецца “каскад”?
Чаму б яго не збудаваць?
Ці нехта стане не даваць?
Прыкрыкне, стукне кулаком:
Маўляў, не дам бурыць свой дом!

***

Сатрап шукае вінаватых...
Няма... Усе як каралі!
Дэгенераты-клептакраты...
Усё падмялі, падмялі!..

Даўно для ўсіх нас стала ўдарам
Што мы банкруты тут амаль,
Што ў “вертыкалі” ўсе няздары,
Што зло і цемрадзь – “вертыкаль”.

Што гэта ўнукі тых пачвараў
Зноў справілі крывавае балъ...
О людцы добрыя, нядарам
Мы праклінаем “вертыкаль”!

***

Гісторыкі на ўсіх скрыжалях
Любую ўлады “вертыкаль”
Аўтарытарнаю празвалі
Ці дыктатураю... амаль.

Яна ўпіраецца ў экватар
Ды ў Ледавіты акіян!..
Любы, хаця б малы, дыктатар
Бывае хам альбо буян!

Ён камплексуе хваравіта,
Злуецца на сябе і ўсіх,
Парою шчыры і адкрыты,
А часам – проста кат і псіх.

На самым версе “вертыкалі”
Ў яго йдзе кругам галава!
Бо чым ніжэй – тым больш фекалій,
Буяе проста трын-трава!

А хто ніжэй яго – не маюць
Ні праў, ні смеласці сказаць,
Што “вертыкаль” даўно ўсе лаюць
І “вертыкальшчыка”, пта-маць!

Трываць знявагі, слёзы, раны
Прывычна ім ля каганца...
І за калос той свой гліняны
Трымацца будуць да канца!

***

Ды нешта здарыцца павінна...
Ёсць не адзін у нас мужчына
Сапраўдны, з гонарам, адвагай
І з бел-чырвона-белым сцягам.

Ёсць людзі вольныя, хто з Богам
Дабраахвотна, хто ў астрогах
Гартуе дух, літоўскі розум
Для тых “гарызанталяў” розных!..

А свет ідзе за Духам Божым!..
Вось толькі мы ісці не можам,
Бо звязаныя рукі, ногі...
Улада гэтая – астрог нам!

Ды нешта ж здарыцца... у свеце
І “вертыкаль” паваліць вецер!
І будаваць мы будзем рады
“Гарызантальныя каскады”!

***

Беларусь мусібыць Паспалітаю Рэччу!
Вернем славу яе, звернем голаў бядзе!..
Так адвечна было... І цяпер будзе вечна!
Ты жыві! Твой народ пад падмогу ідзе...

3 КНІГІ
«ТАК БЫ МОВІЦЬ...»
(2017 год)

ЯК ЖЫЦЬ...

*...Жить – не тужить,
Никого не асуждать,
Никому не досаждать
И всем – моё почтение!*

Старац Амвросий

Гэтай ісціне столькі год,
Колькі тае пад сонцам лёд;
Колькі зорак у светлай начы –
Не агледзець іх, не злічыць!
Нарадзіўся і цэлы век
“Жыць як” думае чалавек.
І часцей вырашае: “Жыць
Проста трэба як набяжыць...”
І жыве... Набягае цень
Духа злога на яго дзень.
Набягае хвароба, бяда,
Напаўзае жуда і брыда...

Сіл адбіцца ў яго няма,
Бо знясілела сіла сама,
Што закладзенна Богам у дух,
І спыняецца духа рух
У глыбінях, вышынях быцця...
Хіба варты такога “жыцця”,
О Гасподзь наш, тварэнне Тваё?
Ды наліты сасуд да краёў –
Здрадаў, звадаў у ім цераз край...
Вылівай, чалавек, вылівай;
Лі на голавы чэрцяў! Няхай
Будзе ў іх і патоп, і раздрай!..
Стане вольным слабенькі твой дух...
Ты ж працуй над сабою за двух!
Ты спакусы цярпі, страты, боль –
Гэта й будзе апошні твой бой!
Пераможаш – пачнеш слаўна жыць:
Станеш блізкіх любіць, не тужыць
І нікому не замінаць,
І тварэнне Тварца шанавать!

ЧАЛАВЕК

Чалавек – трыадзіны...

З хрысціянскіх дагматаў

Жыццё – дагледжаны, падстрыжаны
І акаймаваны кілім...
У кожнага з нас дух – як стрыжань. І...
Усё трымаецца на ім!

Каму живецца, каму маецца;
Надоўга хто, хто мімаходзь...
Душа на стрыжні тым трымаецца,
А потым – абалонка-плоць...

Усё высілкамі вялізнымі
Тварэц здзяйснее з веку ў век...
Вось гэта й ёсць мадэль прыблізная
Біямашыны “Чалавек”!

СУМЛЕННЕ

Сумленне ловіць нас на слове.
Яно – наш следчы, так бы мовіць...
Яму не трэба нават сведкі
Ды алібі-марыянеткі!

Сумленню доказы не трэба,
Яно – адлюстраванне неба!

ШЧАСЦЕ

На лёс глядзіш свой палахліва;
Пытаешся, як стаць шчаслівым...
Як да сябе... аднося к людзям –
Жыццё тваё шчаслівым будзе!

ЗАЛАТЫЯ ГАДЫ

Пад нагамі не рунь –
заараная пожня ўжо...
Адзвінеў зарапад,
апусцелі сады.
Не апошнія вершы яшчэ,
не апошнія,
А апошні этап – залатыя гады!

Залатыя таму,
што мудрэйшымі свецяцца
Залацінкамі слоў,
рыфмаў дзіўных святлом;
Зорны сыплецца дождж
і плыве ў чоўне-месяцы,
Б'е па хмарках у рытм
серабрыстым вяслом...

Залатыя гады ўсе
ў праменні зліваюцца,
І світанак трымціць
на расістай траве...
Залатыя гады...
Час, калі ўсё збываецца,
І мінулае з сённяшнім
дружна жыве.

***

Пажыць застаецца так мала...
Гасподзь жа парупіцца так,
Што доўга яшчэ твая сталасць
Цябе не пакіне няўзнак!

І зрок твой, і слых абвастраца,
Хоць тройчы ты немалады!
Як быццам табе гадкоў дваццаць...
Гасподзь падаўжае гады!

УЛАДА

Для дурняў улада –
Спакуса і звада.
А для прайдзісветаў –
Шкатулка з сакрэтам!

Пакуль расце з тлену
Разумны, сумленны –
Дурны з прайдзісветам
Спаганяць паўсвету!

ФЕАДАЛІЗМ

Стагоддзе дваццаць першае. Еўропа.
Далёка ўжо Сярэднія вякі...
А беларусы, нібы эфіопы –
Для іх здаўна прывычны лад такі!

З іх феадал бярэ й бярэ паборы!
А ім не даць – як быццам не зрукі...
Са скрыні, што адкрыта ўжо, Пандоры
Ляцяць крыві і поту галубкі!

Праныраў гэтых столькі наляцела,
Што ўсюды цвыгі, пер'е і смурод...

Уся Еўропа ў стрэсе, звар'яцела:
Адкуль узяўся феадал-звырод?

Ды трэба ўсё ж за розум неяк брацца –
Інакш чакайма мор ці катаклізм...
І трэба ўсім навокал гуртавацца,
Каб вырваць назаўжды
ФЕАДАЛІЗМ!

СЯБАР

Я не плачу арэнду
За край... Тут нарадзіўся!
Я – сябар прэзідэнта!..
Такі мне сон прысніўся.

Такое ў нас адзінства
Ва ўсім!.. Ды горка штосьці...
Сябруем не з дзяцінства,
Ды і не з маладосці.

Бо ён заняты вечна,
У справах, відавочна.
Толькі ўчарашні вечар
Нас зблізіў перад ноччу...

Быў поціск рук гарачым!..
Вусы ён свае выбрыў
І быў мне так удзячны,
Што я яго не выбраў...

ДУХІ

Што гаварыць пра долю.
Цешыць дарма свой слых!..
Людзі живуць па волі
Духаў нячыстых сваіх...

Кажуць пра сілу духу...
Толькі чыйго, каго?..
Хваліцца хват “жытухай” –
Песціць нячысцік яго!

Грошы дае, дастатак –
Толькі б яго весяліў!
Цэлы народ, як статак,
Пыл уздымае з зямлі...

Нехта апух з галадухі,
Хтосьці ўзрасціў жываты...
Злыя шалеюць духі,
Блізка ўжо Дух Святы!

БЕЛАЕ ВОЙСКА

Белае войска...
Шэрагі... Сцягі...
З горада, з вёскі –
Усе на прысягу!
Вершнік ліхі*
на Хрыстовым штандары...
Гонар які

Ў маладзёнаў на тварах!
Белае войска...
Не з праху, не з воску –
У ім як па-людску ўсё,
так і па-Боску...
А маладзёны не хлопцы –
Мужчыны
І абаронцы
Роднай Айчыны!

Белае войска –
З намі па-свойску,
Белае войска –
Роднае войска!
Родная мова,
Каманды на мове...
Войска гатова,
Напагатове...
Хто нас не любіць,
Не паважае,
Здзекліва, груба
Нам пагражае?
З поўначы, з поўдня,
З захаду, ўсходу?..
...У войска сёння
Свята з нагоды.

Тая нагода
Такая святая!
...Лезла з усходу
Варожая зграя.
Зграю пад Воршаю

Продкі пабілі,
Хоць значна з большаю
Біліся сілай!
Дзе тое поле?
Ля рэчкі Крапіўна!
Волю і долю
Займела краіна.
Княства Вялікае
Наша ўздыхнула...
Воклічы дзікія
Сёння ў мінулым.

Мірна хаціны
Жывіце,
Палацы!
Войска ліцвінаў
Крочыць на пляцы...
Гэй, зважай, беларус,
Леваруч, крокам руш!

---

*) тут у значэнні «злосны, суровы»

З КНІГІ ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ
«МНЕ КУПІЛІ... ГІРАСКУТАР»
(2017 год)

МНЕ КУПІЛІ... ГІРАСКУТАР

Я забыўся на кампутар –
Мне купілі... гіраскутар.
З ім у тыдзень я сем дзён!
З намі разам мой айфон!
Не хаджу цяпер – стаю,
Ленасць цешу я сваю...
Так урэшце разляніўся –
З гіраскутара зваліўся!

СМАРТФОН

Свой мабільны тэлефон
Я закінуў за газон.
Ён хрыпаты і стары,
Мне смартфон брат падарыў!
Вось дык дзіва, вось дык рэч!

Я “айцішнік” насамрэч!
Тэлегід ёсць, інтэрнэт...
У кішэні –увесь свет!

ХУТАР

Я на хутар хутка еду,
Памагачы Алесю-дзеду.
Вёска там раней была
І на могілкі сплыла...
Ды застаўся ўсё-ткі след –
Дзед Алесь мой, слаўны дзед!

Дзед зрабіў сучасным хутар –
Тэлефон ёсць і кампутар,
Тэлевізар, інтэрнэт –
Дзед “грыміць” на цэлы свет:
Расчасаў свой белы чуб
І патрапіў у Юцюб!
Кліча ўнука памагчы,
З інтэрнэта... уцячы.

КАПЕЙКІ

Нешта бедненькі я нейкі,
У мяне ёсць дзве капейкі.
Недзе талер ёсць стары:
Прадзед дзеду падарыў.
Дзед жа мне аддаў.“Магнатам, --
Кажа, -- будзеш ты багатым!..”

Я паверыў... Ды не рад,
Што капечны магнат.

ЧАТ

Паказаў мне неяк брат,
Як з усімі ладзіць чат...
Я па чатніку гуляю,
Чат з кім ладзіць выбіраю.
Толькі стрэмка ёсць малая:
Я гук “чэ” не вымаўляю,
І яшчэ, мо, гукаў пару
Вымаўляць мне не да твару!
Трэба “чат” казаць, я – “цат”!..
Лепш пайду ў дзіцячы сад.

З КНІГІ
«БЕЛАРУСЬ НА ДАЛОНІ»
(2017 год)
Аднайменная паэма-маніфест

Мой маніфест

Паэма, якую я называю своеасаблівым уласным маніфестам, нагадвае, хутчэй, нізку з 30 вершаў, аб'яднаных адзінай тэмай – некамфортным пачуваннем сучасніка ў акаляючым асяроддзі і яго памкненнем вырвацца з абрыдлых сацыяльна-палітычных путаў.

*Яна высыявала ўсе гэтыя гады ці то ў збалелым, поўным трывог і арытміі, сэрцы; ці то ў нябачных “эгрэгарах” недзе не гэтак і **высака** – у шчыльных пластах зямной атмасферы, затхлай і ўжо шкоднай для кожнага жыхара гэтай пакутнай зямлі – Беларусі. Я толькі ўзяў і спешна запісаў тое, што мне было надыктавана... Адсюль ці адтуль...*

Так, напісанае зрэдзь “эзопавай мовай”, толькі вельмі ўмоўна можна назваць нейкім палітычным маніфестам. Але хай гэта будзе той нязначнай часткай такога нямалаважнага для літаратурнай

*творчасці мастацкага сродку выяўлення, які
называецца “г і п е р б а л а й”!*

*І ўсё ж ёсць тут і канстатацыя, і зва-
рот, і жаданне дзейнічаць... А чытач сам
няхай вырашае: слушныя і надзённыя мае
развагі ды памкненні, ці не!*

Аўтар

ВОЧЫ МАЁЙ БЕЛАРУСІ

Вочы маёй Марусі –
Вочы самой Беларусі!

Вернасць у іх і ўсмешка
З мудрасцю ўперамежку,
З сціпласцю і пяшчотай,
З тым, што хаваем употай
Мы ад нядобрага вока...
Бачаць яны... глыбока!

Розных хапала пагрозаў:
З верных вачэй цяклі слёзы...
Сум калі іх зацярушваў –
Вочы глядзелі мне ў душу...
Моўчкі трывожна пыталі:
“Што з намі будзе далей?”

Вабілі вочы-азёры!
Я ў іх глядзеў бадзёра...
Хвалямі ў сэрца білі
І паглыналі-тапілі!
Дзіву даюся, нямею:
Вочы... любіць умеюць!

Вочы – крышталь дзявочы...
Хто яго мець не захоча?

Толькі вась іншая справа –
Трэба яму аправа!
Трэба надзея, апора...
Сёння каб жыць... Не ўчора!

ВОЛЯ

Як добра на вольным улонні –
Уся Беларусь на далоні!
Вунь там – каласістае поле,
Народа сярмяжная доля!

Вунь лес!.. Ён зялёны, вячысты,
Душою хвалюецца чыстай...
І поўніцца спевамі, шумам,
Надзеямі, марамі, думай...

А луг!.. У пялёстках і красках!
Ідзі, спачывай, калі ласка,
Пад небам блакітным, як Вечнасць,
Пад Шляхам Чумацкім і Млечным!

Там з Вечнасці мкнецца крынічка,
Крычыць перапёлка-сястрычка
І каня сумуе і плача,
Што лета сыходзіць, ныйначай...

У небе высока-высока
Жыццём набрынялі аблогі!
Сцяжынка, дарога – ад веку
След часу і след чалавека...

ДОЛЯ

Гляджу на далонь, дзе глыбокія рысы
Крыж-накрыж, як сцежкі твае, Беларусь;
Дзе баўлюся я хлапчуком белабрысым,
На мове дзяцінства з жыццём гавару...

Жыццё не спяшаецца мне даць урокі
І доўга працягвае песціць мяне...
А ўжо і да сонца карціць, і ў аблогі,
І згінучь пасля, як герой, на вайне!..

Я выйсці ад сцежак спрабую на волю!
А перада мной ты ўжо сцелеш абрус,
Дзе хлеб мой надзённы і лепшая доля,
З якой я да скону цяпер – БЕЛАРУСЬ!

ГОРА

Няма прычын для жартаў, весялосці;
Для спадзяванняў, мар... няма прычын!
Ляжаць (дзе – невядома!), прэюць косці
Тваіх сапраўдных, Беларусь, мужчын!

Няма і колькі год яшчэ не будзе
Вайны, як і спакойнага жыцця...
Як празраюць марудна нашы людзі!
Пакутна зрок прыходзіць да сляпца!

Ці трэба было дваццаць год на тое,
Каб раскусіць, хто чалавек, хто звер;
Каб зразумець, жыццё-быццё якое;
Што самае надзённае цяпер?

Няма й сляда ад рабства і пакоры!
Цяпер нянавісьць там, дзе правіў страх!..
І гэта гора, беларусы, гора!
І нам яго агораць... па зубах!

СТРАТЫ

Каб мы ведалі, колькі страчана
З-за таго, што не перайначана
Ні душа наша, ні жыццё!..
Мы жывём са сваёй гардыняю,
Што найлепшыя мы і адзіныя,
Аддзяліў хто ад зерня асцё...

Насамрэч жа мы памыляемся,
Бо, найперш, ні за што не каемся,
Лічым: добра ўсё ў нас было...
У нястачы жылі... Затое мы
Працавалі адзін за трое і
Ўсім адказвалі злом на зло!..

І з той працы дарэмнай, дробязнай
Што мы мелі? Было ўсім боязна
І суседа, і “варанка”...
Забіралі нас ноччу цёмнаю,
А калі мы былі нязломнымі –
Ўсё адно нас ламала ЧК!..

Страты... Страты... Таму й бяднелі мы
І не мелі, і не шумелі, і
Дажыліся да злыбды!..
І таму што маўкліва сядзелі мы,
Так нічога не зразумелі і
Зноў бязвольныя. Як тады...

КУРАПАТЫ

У кожнага ёсць свае даты...
Галгофа свая, Курапаты...
Таксама на ўсё ёсць нагода...
І гэта ўсё ёсць у народа!
Чыталі мы, слухалі лекцыі,
Што ёсць і такая селекцыя:
Ці гэтак, ці наадварот
Уздзейнічаць і на народ...

Дзе злыдні да ўлады прыйшлі –
Там пекла заўжды на Зямлі!
І слёзы, і кроў – што вада...
Няма на іх Бога й Суда!
Ды ўсё ж... Будзь які там звырод –
А дрэмле ў народзе НАРОД!
На небе і ў сутарэннях
Народу ідзе аднаўленне!

Бо ў Госпада душы такія –
Няскорныя, вечна жывыя!

ПЕРАМЕНЫ

Чаму б не стацца рэкардсменам
Па радыкальным пераменам
Народу нашаму, чаму,
Калі душа яго і цела
Асалавелі, ачарсцвелі,
І служаць д'яблу аднаму?

Ужо і сам ён разумее,
Што толькі енчыць і дурнее,

І чым далей – тым д’ябал злей.
Але няма ўжо сілы волі
Крычаць, сказаць хаця б, “даволі” –
Не паляціш жа на крыле...

Крыло падбітае, слабое
І ўжо бяссільнае другое...
Як птушцы вырвацца з сілка?
Няма і шанца ў перапёлкі,
Каб адшукаць у лузе зёлкі
Хаця б для першага штуршка!..

МЫ

Жывём, гаспадарым мы стратна,
Праблем напладзілі і бед...
Улада неадэкватна
Паводзіць даўно ўжо сябе!

Нахабна яна свае хібы,
Нікчэмнасць сваю і брыду
Спрабуе на нас спісаць ... Нібы
Ныццём наклікаем бяду.

Даўно ўжо пазбавіла права
Сабе нам яе выбіраць...
І брэша налева й направа,
Што ўмее яна кіраваць.

Суды адмяняе і вершыць,
І піша ў Закон – што ўзбрыдзе...
Сама сябе лічбамі цешыць,
Сама з сабой рэі вядзе...

Паспісвала ўсё, што няўродна,
На нас, на сусветнае Зло...

А можна сысці было годна!
Ды каб жа сумленне было!..

Якое ў няздары сумленне?..
І шчырасць якая ў хамла?..
І новае зноў пакаленне
Спрабуе прыгрэцца ля Зла!

Цярпець і чакаць з неба манны
Найгоршае самае Зло!
Жыццё пражываецца марна...
А, зрэшты, насамрэч было?

БРУДНАЯ СПРАВА

Ёсць выраз крылаты, яскравы:
Палітыка – брудная справа!
І кажуць блюзнеры ды нытыкі,
Што лезці не трэба ў палітыку.
Чынушы таксама з тым згодныя,
Бо месца для іх тут даходнае...
І самі палітыкі ўсцешаны,
Што люд тут ніяк не замешаны,
Што іхняя гэта епархія –
Адна “вертыкаль”, адна партыя;
Што мутна ў вадзе гэтай затхлай...
Няхай гэтак будзе і заўтра!
Няхай гэты лад будзе нормай –
Крый Божа, якія рэформы!

А рукі ў чынуш гэтых брудныя...
І душы, і дух іх – атрутныя!
І грошыкі, сумы страшэнныя,
Плывуць у іх рукі, кішэні іх!..
А вось перад зомбі і камерамі

Імкнуцца разводзіць рукамі яны
І кажуць: “Ідзі харошыя...
Вось толькі для іх дзе ўзяць грошы нам?...”
Сказаць паспрабуй хто: “Маўчыце!
На грошах вы самі й сядзіце...”
Ніхто цябе не абароніць!
Народ абшуканы сёгодня...
Палітыка злева і справа –
Яшчэ і крывакая справа!

І ўсё ж ёсць адказы нятрудныя!
Палітыка справа ёсць брудная,
Таму што рукамі злачыннымі
Чынушы гандлююць Айчынаю.

СВАБОДА

Адносіцца трэба к свабодзе належна...
Заўжды будуць грані, шлагбаўмы і межы...
Заўсёды вам скажуць: “Куды вы загнулі!...”
Свабода – свабодай...

А свішчуць вунь кулі...

І не за свабоду, а супраць свабоды...
Таму й перапужаны гвалтам народы.
Лунае зноў кліч: “Дайце, злыдні, народу
І працу, і роўнасць, і мір, і свабоду!”
Не ўсюды яшчэ, куды хочаш, паедзеш –
Сцяною гародзяцца часам суседзі!
Расце недавер... Зямля носіць вар’ятаў,
І церпіць Гасподзь да пары гнюсаў, катаў...
Ды ўсё да пары і не ўсё дагары!
Бо нават Паэт кліча: “Стрэльбу бяры!...”

«З ГРАЗІ Ў КНЯЗІ!..»

«З гразі ў князі!..»

І гэтак бывала,

Хоць аднойчы здаралася ў нас...

Гэткі князь быў сапраўднай навалай.

Ды звяргаў яго прэч з трону Час!

Князь меў чэлядзь,

Стральцоў яму верных.

І служылі ўсе спраўна яму

Разам з чэрню!

Хоць сам быў ён з чэрні,

А ўся слава – яму аднаму!

Ды аднойчы здурэў ён... І голым

Яго ўбачыў маўклівы народ...

... Колькі ўрокаў было, колькі школаў!

Ды асечку дае радавод!

Зноў рыштунак «крыжацкі», гумоўкі...

Аўтазакі снуюць і снуюць...

Ды ніякага з гэтага толку!

Прагу волі ніяк не заб'юць!

НАРОД І ЎЛАДА

Крывавіць Каіна пячаць

Пад пастановамі звыродаў!

Калі ўжо будзем вырашаць

Праблему ўлады і народа?

Не ўлада прагне, а народ

Усё раскласці па паліцах,

Каб не трапляў усякі зброд

На крэслы ў месцах і ў сталіцы...

Парадак той усім амаль

Вядомы... Ён на ўсіх скрыжальных!

Там, дзе да неба “вертыкаль”, –
Чатыры ўсцяж “гарызанталі”*!

У кожнай – процьма сваіх спраў!
І менш усюды болю, тлуму...
Бо лепшага, як той казаў,
Яшчэ ніхто з нас не прыдумаў.

І не для ўлады ты, народ,
А для цябе гне карк улада!
Калі ж усё наадварот –
Гані і бі звыродаў-гадаў!

*) маецца на ўвазе чатыры галіны ўлады.

ТРЭБА...

Улада маўчыць... Нат хвастом не віхляе...
Бунтуе Статкевіч... Шчыруе Някляеў...
Ідуць пад сцягамі наперадзе шэсця
З народам Лябедзька, а з ім Рымашэўскі...
Так мала спакою, дабра на Зямлі!
А тут да банкруцтва наш край давялі!..
Не здолелі працу нам даць, заплаціць
І цэны стрымаць, і прадаць, і купіць...
Затое ў кішэнях у сытых чынуш –
Зусім не заробак, а ўкрадзены куш!
У нас яны скралі і грошы, і чын...
І наша маўчанне – адна з тых прычын!
Не трэба падаткі з людзей сваіх драць,
А трэба тавар свой зрабіць і прадаць!
Узвесці заводы і фабрыкі... Там
Такое рабіць, каб зайздросцілі нам!
Тады для краіны, для нашых людзей –
Глядзіш – тое-сёе і перападзе!

“БЕЛАРУСКІ ЦУД”

Якое трэба мець сумленне
Ці ўвогуле яго не мець,
Людзей каб ставіць на калені,
Прытым пра нейкі “цуд” трындзець?

Пра “сацыяльную дзяржаву”,
Дзе аніякіх льгот няма;
Дзе катаў і прайдохаў славяць,
А скажа праўду хто – турма.

Сабе прыдумалі такое:
Што разумнейшыя – яны!
Цякуць даброты ўсе ракою...
Цякуць... у рукі ўсё ж адны!

Дзяруць народ, як тую ліпку...
Паборы – вышай галавы!
А цэны, цэны!.. З гакам! З лішкам!..
І адабралі ўсе правы!

Кантраляваць і выбірацца,
Мітынгаваць і тусавацца...
Куды ні глянеш – толькі ён,
І рэкардсмен, і чэмпіён!..

Адзіны клопат – падмануць
І год ці два шчэ працягнуць...
А потым... Потым не расці
Трава па прэлым па лісці!

РАПТАМ...

Хто з сябе пачаў... Хто з суседа...
Хто ў царкве ставіць свечку на кон...
Хто на марш пайшоў “дармаедаў”
І патрапіў пад жорсткі разгон...

Разгубіліся людзі... Агораць,
Дыктатуру не ведаюць як.
Гэта гора, вялікае гора,
Калі ўсюды зладзей ці маньяк!

Хто запэўніў: “За светам сучасным
Я народ свой не павяду...”?
А куды тады?.. Ці не ясна?
Хто наслаў нам такую бяду?

Крэмль... Масква?..
Падмануў хто няшчасных
Дваццаць год ужо з лішкам таму?
У вялікім бязладным калгасе
Нам, бы ў пекле... Ды добра яму.

І чакаем... А раптам аднойчы
Ноччу край наш пакіне зіма...
Мы пратрэм свае сонныя вочы –
А яго і калгаса... няма!

ЧАС НЕ ЧАКАЕ...

Час не чакае... Гудзе грозна,
Што гаварыць трэба сур’ёзна:

Улада мірна сыдзе? Не?..
Адкажа хай табе і мне!

Хай прама скажа, хай не хлусіць!
Бо не захоча – дык прымусім!..
Вядома, лепей дамаўляцца...
Навошта ў бойку нам кідацца?

Мы людзі мірныя, не злыя!
І, далібог, мы не такія,
Як ваўкалакі, што з АМАПа –
Бяззбройных б'юць, відаць, са страху!

Навошта нам паны, царкі –
Карысць якая, толк які?
Калі адзін – і кум, і сват...
Не быць бяседзе мірнай, брат!

Найлепш дзяліць заўсёды ладам
Народ, краіну і... уладу!
Вунь будучыня ўжо гукае!
За справу, брат! Час не чакае...

НАРОД

Ах Беларусь, краіна-маці,
Тваё адзінае багацце –
Твой шчыравальнік, твой народ,
Сардэчны, шчодры, працавіты,
Маўклівы, сціплы, самавіты –
Падмяў то злодзей, то звырод!

Ды зразумеў народ, няйначай,
Што сэрцы ныюць, вочы плачуць,
Што ўжо слуга – не гаспадар...
Што часу страчана нямала,
Што пад чужой жыве навалай,
Губляе марна спрыт і дар...

О Беларусь, Літва нашчадкаў!
Шчыруй, рабі ўсё па парадку:
Спачатку воз пастаў!.. Каня
Ты запрагай як след надзейна,
Працуй старанна, цудадзейна...
І сам Гасподзь табе – радня!

ГАНЬБА

Уласную гісторыю – пад ногі!...
Свае святымі выкінуць свінням!..
Гэта ўсё роўна,
што пайсці на Бога...
О дзікуны! О лютая гайня!

Стагоддзяў восем гордая Пагоня
Праследавала ворагаў зямлі,
Дзе ўжо не сад,
а багна дзе ўжо сёння!
Вось да чаго край злыдні давялі!

Такая ганьба!..
Ім і нам, нябогам...
Мы так зрабілі мала для таго,

Каб, як калісьці...
З рога было многа:
Сумлення,
Праўды,
Волі –
Усяго!

ЗЯНОН ПАЗНЯК

Скразняк... Задзімае скразняк,
Залева змяняецца спёкай...
Скажы, археолаг Пазняк:
Да Беларусі далёка?..

Чаму не асуджаны грэх?
Чаму няма пакаяння?
Крывавыя слёзы ... і смех,
Жабрацкія песні і ўбранне...

Рукою падаць да крыжоў!
А вунь, пад нагамі, косці!..
Бо нехта ў свет Боскі прыйшоў
Гаспадаром – не госцем.

Блюзнерскія словы сказаў,
Паставіў усіх на калені;
Крывакая ўпала раса
На будучыя пакаленні...

Таму ўжо і свішча скразняк,
І доўга трымаецца спёка...
І ад Беларусі Пазняк
Цяпер ужо недалёка!

ЗНІКЛЫЯ І ЗВЫКЛЫЯ

Адныя з нас – зніклыя,
Другія з нас – звыклыя...
А дзе непакорныя,
Сказаць праўду здольныя?
Дзе скрэпы духоўныя,
Дзе сілы бунтоўныя?
Маўчальнікі – зніклыя,
Начальнікі – звыклыя...
Маўчаць тыя, гэтыя...
А песні – няспетыя,
А словы – нясказаны...
І зло недаказана!..
Мы ўжо не пытаемся,
Дзе людзі... Мы каемся,
Што нас запалохалі,
А мы толькі “охалі”...
Рукамі разводзілі,
Калі нас даводзілі
Да страху, цярплівасці,
Затым – да няміласці...
Што вось мы й гатовыя
Жыццё ладзіць новае!

ПРЫДУМАЕМ НЕШТА!..

Прыдумайце нешта!..
Ці страйк, ці імпічмент;
Збярыце ў народа “Адкрытыя пісьмы”;
Сойм Вальны

ці Сход насамрэч правядзіце!
 Ды толькі па кухнях ужо не
 Спытайце... у кожнага грамадзяніна,
 Ці трэба такая няздара-краіна,
 Дзе хамства, брахня,
    дзе брыдота пануе;
 Дзе вылюдкаў зграя
    людзей не шануе?..
 Прыдумайце, людзі, зрабіце такое,
 Каб кроў не цякла раўчуком ці ракою!

 Хай кожны напружыць
    жыцця свайго рэшту!
 Глядзіш – і ўсе разам прыдумаем нешта...

ПСАРНЯ

Калі ўладар трымае псарню,
Ён – паляўнічы альбо трус...
Ці хоча зберагчы аўчарню
Сваю... Пад назвай “Беларусь”.

Будзь ён хоць пан ці проста шляхціц,
Альбо хапуга-селянін,
А нельга не стаяць на варце
Свайго дабра, сваіх дамін!
Для псоў рыштунак, корм харошы...
Жаруць зашмат!.. Ды не бяда!
На псарню колькі трэба грошай
Не пашкадуе ён, а дасць!

Няхай дзіравая аўчарня —
Абы маўчыць пад ёй зямля!
Найпершы клопат яго — псарня!
А ўсё астатняе — пасля!

РЭФОРМЫ

Я сам шмат не раю...
Я Рух свой ствараю!
Не дзеля праформы,
А Рух за рэформы!
Не ціха — абвальна!
І ўжо... радыкальна!
Бо ціха — як ліха!
Бо позна ўжо — ціха!..
Маглі б гадоў дваццаць
Мы ціха змагацца...
І тыя рэформы
Былі б сёння нормай.
Але з кіслай мінай
Князькі не далі нам
Нат марыць аб нечым,
Жыць па-чалавечы...
Ім добра! Карыта
Даверху наліта!..

Князькі, не мянціце,
Туды нас пусціце!
А не — як сабаку,
Дадзім вам пад с...у!
А што... Хай не брэшуць
І глоткі не чэшуць:

Маўляў, шчэ не ліха,
І жыць можна ціха...

Жыць можна ўсяляк –
Нават горш, чым ніяк.
І можна пародзістых
Песціць сабак...
Але калі псарня
Ўжо стала абужай –
Пара пазбаўляцца
Нікчэмнага друзу!

**Надзённы мой сімвал
І знак мой цяпер:
Лацінкай тры літары – RRR***

*) Рух за радыкальныя рэформы

ЗВАРОТ

Такая ва ўлады прырода!
Яна нам не ўласны шасток!..
Усё перадайце народу,
Пакіньце сабе... павадок!

Вы слугі, запомніце, слугі!
Не ўцяміце, злыдні, ніяк:
Ён, я – чалавек... А не плугам
Расчаўлены нейкі чарвяк!

Якая з улады выгода!
А бралі – чакае турма...
Усё перадайце народу
З сумленнем... Якога няма!

НЕЗАЛЕЖНАСЦЬ

Няўсёдна ў Беларусі і няўлежна –
Настоен кісларод на гнілі, чадзе...
Гавораць нам чыны
пра незалежнасць...
А ад каго і ад чаго?.. Маўчанне...

Мы гэтак ад Масковіі залежым,
Што крок улада адступіць не можа!..
Усё у нас умоўнае! Сцяг, межы...
Нялюдска выглядае ды й нягожа!

І для сваіх дзяцей мы не прыдбалі
Ні гонару, ні духу, ні свабоды;
І будучыню ўнукаў заплявалі
Пярэваратням-вылюдкам ва ўгоду.

Гнятуць нас звады, спрэчкі і правіны...
Такі мы люд, дзяржава ў нас такая!
А ў марах – незалежная краіна,
Заможная, духоўная, святая!..

Пакуль яна не стане нашым сцягам
І мэтаю ў нас самай заповітнай –
Не будзе нам ніякага працягу
На гэтым свеце і за гэтым светам!

НЕ ПОЗНА...

Запазніліся зусім!..
Ды дайшло: каб жыць не ў горы –
Беларусь перадусім!
Потым клопат наш – Міжмор’е...

Беларусь перадусім –
Гэта значыць, свая мова
І адлік свой вёснаў, зім...
Лад, уклад свой, адмысловы...

Бо калі працягваць спаць –
Разбярুць нас па арэндах...
Нас павінны пазнаваць
І па брэндах, і па трэндах!..

У Міжмор'я начале
Ўсе князі Літвы Вялікай...
Запазніліся... Але
Вальны Сойм не позна склікаць!

МОВА

Калі б гаспадарыла мова –
І людзі лепш гаспадарылі б...
Так, мова – жыцця ўмова,
Усё, пра што дбаем і марым мы!

Народ выглядаў бы ўвішным,
Краіна – зусім не гэтак!..
Менталітэт быў бы іншым,
Іншым была б энергетыка!

Вялікая сіла – мова!
І Духу, і Славы сіла!
З нябёс дараванае слова
Бароніць нас і бараніла...

І лёкаі з ласкі чужынцаў
Усё гэта разумеюць,
Як тое, што не разжыцца ім,
Калі народ анямее...

БЕЛАРУСЬ НА ДАЛОНЯХ

З нас кожнага сёння збудзіце спрасоння –
Уся Беларусь у яго на далоні!..
Па рысках, па шнарах,
крывавых мазолях
Тваю, Беларусь, вывучаем мы долю.

Сярмяжнай была і крывавай, і ціхай...
Але не мінала ніколі нас ліха!
Жылі вельмі мала ў спакоі і міры,
Бо Бога ўзамен... мелі розных куміраў.

А людаў пудоўных мы колькі змарылі!
Мы болей маўчалі, а менш гаварылі...
І вось апынуліся, здрайцы і дурні,
Дзе сохне карыта ля высьмяглай студні!..

І сілаў няма ні карыта латаці,
Ні новую студню ў пустэчы капаці...
Мы потам сцякаем,
цурчыць кроў на скронях...
Шукаем,
дзе ў нас Беларусь на далонях.

ДЗЕ ТЫ, ЗЯНОН?

Папярэджваў жа ён:
«Дурняў, людзі,
Не пускайце да ўлады ніяк!..
Бо з дурноты набытку не будзе...»
О, які ж ты разумнік, Пазняк!
Бо дурнота – няздара, лянота!
А плявузганне – словаў панос!..
І працуй хоць да сёмага поту,
А набытку таго – з Гулькін нос!
Дурням – што?
Дзеля ўлады – улада!
Ім няпісан прыроды Закон...
Дык няўжо не дамо дурням рады?
Дзе ты, лідар народны, Зянон?

ПРЫЙШЛАСЦЬ

А ўсё ж зазірнуць гэтак хочацца
ў прыйшласць!
Цікава, што ў нас атрымалася,
выйшла?..
Ці ўсё той жа змрок
ды нястача пануюць?
Ці, мо, не знайсці і краіну самую,
Што горда Літвой-Беларуссю завецца,
Што, можа, няма ні адзінага сэрца,
Якое баліць за Радзіму і ные?
Ніхто ўжо не «дзекае»?..
Сталі нямымі?..

А, можа, малюнак зусім і не гэткі?
... Красуюцца, родзяць, гамоняць
палеткі!
І смех... і гаворка знаёмая льецца,
Вялікай Літвой
наша шчасце завецца!

25-30 сакавіка 2017 года

ПАЭМЫ РОЗНЫХ ГАДОЎ

НЭНДЗА, АЛЬБО ГОРА ЛУКАВАЕ

Паэма ў маналогах ды малітвах

МАНАЛОГ (МАЛІТВА) ПРАРОКА

Падман у зман
Падманшчыка вядзе.
Абавязкова!
Так было заўсёды.
На Беларусі – нэндза...
Быць бядзе!
Па ўсіх законах –
Нэндзы і прыроды.

Ды што казаць!
Ці ж нэндза – не бяда?
Гэта такая горкая нястача,
Што кожны
Паасобку
Стогне й плача

І, што страшней,
Канца бядзе не бачыць
Як ні усцяшай –
Усё яму брыда.

А ёй, бядзе,
Такія людзі – мёд...
Яна – аса
Над наляткам пчаліным...
Такі, рахманы,
Любы ёй народ.
Бяда, што хоча,
Лепіць з гэткай гліны.

Паспела ўжо і наляпіць
Бажкоў,
А болей – халуёў,
Без праўды й веры служак.
З ёй
Вырадкі з усіх ваколіц
Дружаць,
Жывуць сабе,
Плююць на ўсё,
Не тужаць
Пад звон
Бліскучых залатых акоў...

Памалу раскумекае,
Што Зло
Заўсёды гэтак
Дзейнічае ў свеце:
Адных
Салодкім пернікам прывеціць,
Другіх
Ледзь не светлом боскім асвеціць,

А трэціх і... астатніх –
Чаплялом!..

Ну, вось адкуль
Паходжанне бяды!
І нэндзы,
І няшчасця,
І нядолі!..
А стогн
Дапамагае не заўжды...
І плач,
І невыноснае скуголле...

Навошта ж мы
Падманваем сябе?
Што стогнам, плачам
Мы бяду заглушым?
Навошта растляваем свае душы?
Хто нам паверыць,
Быццам невідушчыя
Мы ўсе?..
А вось Гасподзь наш –
У журбе.

Бо ён усё, што мог,
Зрабіў адзін.
Астатняе –
Даў знаць нам, што –
За намі...
Не пасынкамі будзьма ж,
А сынамі!
І нэндзу мы агораем.
Амінь!

МАНАЛОГ ПАЛІТЫКА

Уладаю нельга карміцца.
Уладаю трэба дзяліцца.
Калі, як кармушку, уладу
Загроб – азірніся, хто ззаду.
Сляпыя, глухія, нямыя –
Нашчадкі прыслужак прамыя.
У іх, як той нэндзы, цярпення,
Але і не менш – абурэння.
Калі яно выбухне грозна?
Аднойчы... Ніколі не позна!
Ці ж будзе?
Дальбог жа, што будзе!
Бо слугі ўсё ж людзі...
А людзі
Край ведаюць здзекам, цярпенню,
Як мулка ўжо стане каленям.
Загроб – азірніся, хто ззаду,
І ўбок ад карыта-панады...
Хто хоча – няхай паспрабуе
Уладу салодкую тую.
Кагосьці дык схопяць ваніты...
А нехта і будзе пабіты
Падчас валтузні ля “карыта”...
Хай будзе “карыта” адкрыта,
Даступна і хціўцу, і хаму,
Але і ратаю – таксама!
Уладай, крыў божа, карміцца,
Уладай, дай божа, дзяліцца!

МАНАЛОГ РАБА

Раб жадае рабом і памерці,
Бестурботным, шчаслівым рабом.
Ёсць закончаны раб! І, паверце,
Ганарыцца сваім ён гарбом...

Так, я – раб. Ганаруся з ахвотай
Гучным званнем рупліўца-раба.
“Раб” паходзіць ад слова “работа”.
А работа ці ж ганьба хіба?

Хай і “чорная” – тым і шчаслівы!
Хай і цяжкая – тым і живу!
А “няраб” хай смяецца пыхліва
І высока дзярэ галаву!

Я яму аніяк не зайздросчу,
Не хадзіў і не выйду на плошчу,
На нярабскі, свабодны той марш.
У мяне свае “плошчы” і “маршы”.
Я – брат “меньшанькі”,
ёсцяка “старшы”...
Ёсць і бог свой! Навошта мне ваш?

МАНАЛОГ ЖАБРАКА

Балотцы, пяскі, лес, узгор’і,
Ці ў бульбе, ці ў жыце палі...
На свеце ёсць край – Лукамор’е –
Акраец заможнай зямлі.

Што толку аб раі нудзіцца,
Маркоціць душу, галаву!..
Мне Бог загадаў тут радзіцца.
Ну вось, я тут змалку й живу...

Багация, дальбог, мне не трэба
Ды ўсё ж і бядоцце – не мёд.
Але вось живеш, копціш неба...
І так-- дзень у дзень, год у год...

О, колькі было дабрадзеяў!
Аднойчы аж стала лацьвей...
Даваў толькі Бог мне надзею
І веру ў талковых людзей...

Цяпер і таго ўжо не стала.
Хоць рай на заходняй зямлі...
А мне – хоць бы бульбачкі! Сала,
Як той кажа, дзеткам калі б...

Я й звыкся ўжо з доляй такою!
Бывае і горш, знаю сам...
Адно не дае мне спакою:
Сказаў бы хто нашым дзядам,
Што будзе замест канца свету
Жабрацтва працягвацца век...
У кожнага з іх дзіва гэта
Не ўклалася б у галаве!

Былі і тады крывасмокі.
Былі і тады жабракі.
Ды мы не вучылі... урокаў –
Вось лёс і спаткаў нас такі!

І мы сабе ціха жабруем.
Мы звыкліся -- вось дзе бяда!
Не веру, што мы завякуем...
У крук скруціць нэндза-жуда!

МАНАЛОГ МАЛАДОГА БЕЛАРУСА

“Забі крывасмока!.. — казала бабуля, --
Калі забярэцца табе пад кашулю...
А так не чапай!

Хай ляціць сабе ўпрочкі!..
Вучылі мяне так. Я ж слухаўся моўчкі.
Нібы зроду ведаў: што кажуць старыя --
Павінны выконваць заўжды маладыя.

Бабулі няма. Час сягнуў той далёка...
Ды сёння зноў чую: “Забі крывасмока!..
Назоў яму -- Нэндза ці Лукава Гора.
Забі, бо дастатак спазнаем няскора!”

Не ведаю, што і казаць, што рабіць,
Як быць з заветаў святым:
“Не забі!”?

Падказвае сэрца, нібы незнароку:
То ж не чалавека...
Забі крывасмока!

МАЛІТВА ЗА БЕЛАРУСЬ

Мы недаплацілі за Свабоду.
Нам адтэрміноўку даў Гасподзь...

Божа, дай яшчэ майму народу
Сілы, каб не ўпасці мімаходзь!
Дай цяпення, ды не на бясконца,
Прагі дай імкнуцца да святла!
Хай не толькі свеціць-грэе сонца,
Але й цемру спапяліць датла!
І тады ніякія звыроды
Ў путы не зацягнуць вольны люд...

Божа, дай дабра майму народу
За стагоддзі цемры і пакут!

2002 г.

ДРЭВА ГРАХОЎ

Маленькая паэма

Светлай памяці мамы.

1

Пешчу святую патрэбу:
З Госпадам быць кожны міг...
Чэзне шумлівае дрэва –
Дрэва правінаў маіх.

Паліць карэнне зямное
Промнік душы незямной.
Дрэва, што пешчана мною,
Сёння знішчаецца мной.

Гэта пара надаспела,
Гэта мой час празвінеў!
Дрэва грахоў – маё цела,
Лезуць шыпы праз мяне.

Я абсякаю галіны,
Я абдзіраю кару...
Дрэва зачэзнуць павінна.
“Згінь! -- я яму гавару. --

Хіба ў юнацтве я ведаў,
Кветкі дасі ці шыпы?..”
Грэшнік – як мода, як крэда...
Як я дагэтуль ім быў?

2

Не прачнецца мама, не раскажа,
Як там у спрадвечна-вечным сне:
Ноч там цёмна-чорная, як сажа,
Ці бы ў садзе светлым па вясне...

А, бывала, пасля сна зямнога
Нешта ўсё хацела расказаць.
І ўздыхала слёзна; “Дзякуй Богу...”
І паклоны клала абразам.

Пра дарогу зорную і кветкі,
Незямныя колеры, дамы
Расказаць хацелася ёй дзеткам...
Толькі пра зямное дбалі мы!

Дый сама часцей за ўсё зямное
Песціла ў завоблачнай душы...
Рэдка сустракаліся мы з ёю –
На чужыне “ў кайф” было грашыць.

Вось і вечар... Мамачка не з намі.
Толькі голас чую дарагі:

“Сыне, не прыходзь сюды з грахамі!
Пакуль час ёсць – там пакінь грахі!”

3

Эх, маладосць, каб ты знала,
Што можа старасць твая!
Ты абы-як засявала...
Дбаць будзе потым жняя.

Колас да коласа ляжа,
А пустазелле ў агонь!
Старасць сцяжынку падскажа,
Вывядзе з багны на ўлонь...

Коле асцё... Нібы джала
Ў цела пускае змяя.
Эх, маладосць, каб ты знала,
Што можа старасць твая!

4

Зноў не прыснілася мама...
Кажуць з нагоды такой:
Добра нябожчыку тама –
Ціша, душэўны спакой...

Гэта таму, што малюся
Шчыра за маму сваю.
Хмаркай над Белаю Руссю
Мама плыве... Пазнаю!

Мама мая незямная!
Ты там, у небе, -- свая...
Зноў цябе ўбачу, пазнаю
Ў свеце міжволачным я.

Ветрык лагодны павеяў,
Дождык закрапаў зямны...
Захад ужо ружавее,
Хмарка плыве ў мае сны.

5

Мама, я сын твой зямны!
Гэта нявечна, ды крэўна!..
Тут ад вясны да вясны
Чэзне грахоў маіх дрэва.

Голле яго цераблю,
Новае лісце зрываю.
Госпада сіл даць маю,
Веру, гавею, трываю...

Словы малітвы святой
Зноў Усявышні пачуе.
І не заўважыць ніхто,
Як за табой палячу я.

6 студзеня 2012 года

БІАГРАФІЯ ДУШЫ

Незакончаная паэма

***

“Ты дарос да паэмы...” –
Мне грукнула ў скронь.
Ці ж няўжо я дарос да паэмы?
Пырснуць іскры з грудзей,
Палыхне сам агонь,
Запаліўшы бікфордаў шнур тэмы.

Я душу апалю сваю
Гэтым агнём,
Захіну ад яго сваю Музу...
Што ж стаўляеш ты, Лёс,
Перад вольным канём
Воз шматтоннага бруднага друзу?..

***

Мільёны год
Мяне тут не было...
Час не спыняўся,
І жыццё бурліла.
А я ўсё не з’яўляўся,
Як назло,
На ўлонь Зямлі
Праз зорнае гарніла.

Марудзіў
Мой нябесны праграміст,

Не вызначаўся
Мой анёл-ахоўнік.
Але мой Дух --
Заўзяты аптыміст...
Вось і ўзышла над краем
Мая Поўня!..

***

Аптымістычна
На кругазварот
Гляджу і разумею:
Часу мала...
Вось год мінуў...
Яшчэ мінае год...
Няўтульна мне
Пад зорным пакрывалам!

Адважыцца б,
Сарваць покрыў начы,
З пасцельнай волкай
Выслізнуць юдолі...
Адчайна,
Беззваротна б уцячы
Куды-небудзь у бездань зор,
На волю!

Усё адно
Касмічным пылам стаць
І потым узгарэцца зноў
Цяпельцам...
Каб жа гарэць
І ў попел не зграць!

Каб жа прыйсці...
І каб не быць прышэльцам!

***

Ізноў вясна! Ізноў карціць
Сустрэцца з бацькаўшчынай мілай.
Хаця б травінкамі ўзрасці
Ў матулі й бацькі на магілах...

І вось цягнік... І вось лячу
Я ветрам! Хоць настрой панылы...
Бацькоўскі дом ужо ўваччу...
Якія ж гэта дзіва-крылы!

У гэтых сценах паўжыцця
Майго схавана назаўсёды.
І незваротна ўжо... Хаця...
Ёсць шмат сюрпрызаў у прыроды.

Няўтульны і халодны дом,
Зарослыя і сад, і поле...
Які быў плён! Цяпер кругом
Бязладдзе, смецце ды куколле.

А сэрца чуйнае трымціць –
Сігнал намацала з былога...
У тым, у страчаным, жыцці
Зусім няшмат было благога.

Усё дарэчы, нездарма;
І мае сэнс, і мае права...
Калі надзеі ўжо няма –
Узнікне вера так яскрава!

Душу сілкуе веры ток,
Што не памрэ яна гаротнай.
На новы, іншы ўжо віток
Яна пяройдзе незваротна!

***

А вазьмі, паспрабуй напішы
(То натхненне, то сродкі не тыя...)
Біяграфію ўласнай душы
Хоць за гэты, зямны перыяд!

Што ў Сусвеце калісьці было,
Абалонка не знае зямная...
А душа, кожнай смерці назло,
Усё ведае і памятае.

Скамянелай спачатку была,
Роснай зёлкай не раз прарастала...
То амёбай, то рыбкай плыла,
Птушкай Феніksam ярка палала...

Заслужыла прыўзняцца вышэй,
Прарасці ў чалавечай істоце...
Чым далей, тым складаней, цяжэй
Хлеб надзённы вырошчваць у поце.

***

Стаю сярод магіл
Сваіх каханняў...
Навошта сёння я прыйшоў сюды?
Зязюля мне нахабным кукаваннем
Адлічвае апошнія гады.

Чаго дамогся,
Што не пакахаў я
Сваіх зямных, вясёлых чараўніц?
Тут цішыня ўрачыстая такая,
Што не стрываю,
Каб не ўпасці ніц.

І павініцца,
І паспавядацца...
І плачу, плачу тут, сярод магіл,
Што не вярнуцца і не закахацца,
Не ўзяць пазыкі,
Не вярнуць даўгі...

А быў такім
Упэўненым і гордым!
Лічыў: усё паспею і змагу!..
...Каханне маё першае акордам
Мажорным
Напалохала тугу...

***

Каця – хрышчоная мама, –
Мамачкі роднай сястра,
Так і сказала мне прама,
Што закахацца пара...

Заўтра да нас на вячоркі
Прыйдуць сяброўкі яе.
Па заляцанню пяцёрку
Мець Каця шанец дае...

Люська была проста цаца...
Як я яе па-ка-хаў!
Мне сем гадкоў, ёй за дваццаць...
Ноч я амаль што спаў.

Здымак яе пад падушку
Клаў кожны раз перад сном.
Дзіўнай, чароўнай жар-птушкай
Мроіў яе зноў і зноў...

Ды ад хрышчонае мамы
Неяк пачуў, нібы ў сне:
Нехта забраў яе замуж
У бедалагі мяне...

***

Каханне другое –
Таксама глухое...
А трэцяе –
Вецер...
Чацвёртае –
Мёртвае...
Дзесятае –
Распятае...
Якое б ні было –
Як тло...
Як зло...

***

У шостым класе так глядзелі
Мне ў сэрца вочанькі Надзеі!

А я не мог забыцца Люсю...
Насупіўся і... адварнуўся.

Вунь тут і там!.. Адны магілы
Каханняў тых былых, нямілых.
А гэта ўсё маглі быць дзеці!..
Што ж натварыў я ў гэтым свеце?!

***

Колькі абдымкаў парушана!
Колькі пачуццяў заморана!
Асірацелымі душамі
Паразляталіся... Гора нам!

Хоць і метафары трапныя,
І параўнанні... Ды мала ўсё!
Сумная ўсё ж біяграфія
Ў гэтай душы атрымалася.

СНЕЖАНЬКІЯ МРОІ
рахманых беларусаў
Лявона ды Сымона

Уступ

Не мае тут думкі-мроі...
Але жанр – закон!
У паэме ёсць героі:
Лёўка ды Сымон.
Проста хлопцы-беларусы,

Проста – мужыкі.
Я судзіць іх не бяруся –
Неяк не з рукі...

Кожны чарку любіць, шкварку.
Вып'юць – кожны рад
Гаварыць пра гаспадарку,
Пра жыццё, пра лад...

Я нічога адмыслова
Тут і не скажу.
Проста думкі іх і словы
За-пі-шу.

Думкі Сымона

Пра жыццё

Ёсць у хаце чарка-шкварка,
Госці б'юць табе чалом...
Пусці цыгана пад лаўку –
Апынецца за сталом.

А дасі яшчэ слабінку –
Дык не толькі за сталом...
Перад ім пачнешгнуць спінку –
Стане ён гаспадаром!

У народзе
Пры нагодзе
Так казалася.
Ды аднойчы ў энным годзе
Так і сталася.
Пачалося,

Павялося,
Не канчаецца.
Па ўсім свеце пагалоссе
Адклікаецца...

Пагасіў барон цыганскі
Свечкі-мары ўсе...
Як надоўга дух паганскі
Атабарыўся?

Не надоўга!.. Не навечна ж...
Быў жа ранак – будзе й вечар!

Калі б не ён...

Калі б не ён, праблем не мелі б,
Тых, што былі як мода, звычка...
Мы дармаўшчыны не хацелі б,
Калі б не ён... Не ён, Кастрычнік!

Наабяцалі нам прайдохі
Не з раю -- з пекла – кашы маннай.
Заганарыліся, што богі,
Сапселяя самападманам.

Калі б не ён... Быльнёгу семя
На камянях пад сонцам спрэла б...
Не нарадзілася б і племя,
Што княжыць гвалтам захацела.

О, каб не ён, іх супляменнік
Не стаўся першым і нязводным,
А потым, нібы ва ўтрапенні,
З народнага – антынародным!..

Калі б не ён, дык усе тыя,
Каго няма, былі б жывыя...

Не сціхне доўга стогн-праклён:
-- Калі б не ён!.. Калі б не ён!..

Пра ліцвінаў

Не Беларусь – слабенькае цяпельца...
Падзьме з усходу сівер – і астыне!
А ўсё таму, што мала еўрапейцаў
Сярод Еўропы на маёй Айчыне.

Зашмат тут распладзілася манкуртаў,
П’янчуг азызлых, хамаў несусветных,
Паўазіятаў, якім цесна ў юртах...
Няма ліцвінаў мужных і прыветных!

Адны ў магілах, іншыя ў кайданах...
За што? За тое, што Літву любілі,
Служылі праўдзе шчыра і аддана.
Такіх людзей-ліцвінаў пагубілі!

Вугельчыкам праменіцца цяпельца...
Гуртуйцеся, Лявоны ды Сымоны,
Ліцвіны, магіканы-еўрапейцы,
Насуперак “спецназу” ды “амону”!

Расказ Сымона пра граблі, сябе ды Лявона

Убачыў я сон
Акурат ва ўнісон

Таму, аб чым радыё брэша.
Пачуўся мне стогн...
Сусед мой Лявон
Брыдзе дзіўна, лоб сабе чэша...
-- Ой, браце, ратуй!..
Які абалдуй
Мне так запаскудзіў дарогу?..
Так шпарка ішоў –
І на табе: зноў...
Мне трапілі граблі пад ногі!..
Знячэўку ступіў –
І гуз во набіў!..
Каторы ўжо раз...
Гэтым летам
Такое ж было...
Ізноў, як назло,
Паклаў тыя граблі нехта.

2

Паціснуў плячыма я
(Столькі тых спраў!):
-- Цярпі, ты ж мужчына...
Ты... граблі прыбраў?
-- Хто?.. Я?.. Граблі тыя?..
Ды не... К д'яблу іх!..
-- Дык вось мы якія!..
І многа такіх...
-- Тут справа такая...
Дый мне не да спраў!..
Няхай прыбірае
Іх той, хто паклаў!

-- Э-э, братка, не будзе
 Дабра ў нас, калі
 Такія вось людзі
 На нашай зямлі...
 З табой зараз разам
 Мы пойдзем туды
 І тую заразу
 Змяцём назаўжды!

Гутаркі Лявона ды Сымона

Гутарка першая

Сымон:

Хаджу пазавуголлі,
 Як быццам у падполлі...

Лявон:

Сымоне, маеш рацыю –
 Пара на кансперацыю!..
 Пара даўно пагнаць з двара
 Галечу з нашага двара.
 Ды мы ці дрэмлем, ці то спім...
 Аж брыдка, моташна самім!
 І не памкнецца аніхто!..
 Ніхто да бойкі не гатоў...

Сымон:

Ну дык давай з табой, Лявоне,
 Мы закалоцімся спрасоння!..

Лявон:

Дык заляцім жа... у турму!
Не зычу й ворагу свайму...
Не, хай галеча, хай хоць мор –
А ўсё ж мілей мне хатка, двор...

Сымон:

Як ні круці, а ўсё не так...
Ты ж бачыш: на двары бардак!..

Лявон:

Э-э!.. Знаеш, з ім, ці без яго...
А каго выбраць?.. Ды з каго?..

Сымон:

Цяпер няважна, будзе хто –
Няхай хоць конь у паліто...
Адно вядома: дажылі...
І нэндза тут, і кухталі...
Ужо і слоўца не сказаць!
Маўчым, як ёлупні... Птамаць!
Гаворым толькі між сабою...

Лявон:

Чаго ты хочаш? Мардабою?..
Ці яшчэ горшага – крыві!..
Жывеш паціху – і жыві!

Сымон:

Што кажаш, браце мой, Лявоне?
Ты ж сам ад гэткай жыткі стогнеш!
Сам кажаш мне: пара, пара!..
Інакш не будзе ўжо добра...
Абрынецца ўсё ў прах і тлен,
Калі не будзе пе-ра-мен.

Лявон:

Не-е, у мяне адны надзеі:
На маладзёнаў-дабрадзеяў.
А мы ўжо – учарашні дзень,
Як гэты на дарозе пень...
Героі знойдуцца, дай Божа,
Тады і мы ім дапаможам.

Гутарка другая

Сымон:

Лявоне, ты чаго пануры?
Стаміўся жыць пры дыктатуры?..

Лявон:

А хрэн го ведае, чаго!..
Сяго нямашака, таго...
Калі ўжо будзе ён, той рай?
Хоць ты дачасна памірай!..

Сымон:

Дачасна?.. Так вось і памрэм!..
Бо нам з табой – у вочы хрэн!..
Такія зведалі віхуры:
Царызм... саветы... дыктатуру...
Цяпер падай на блюдцы рай!...
Дык трэба браць!...
А ты ўсё – дай...

Лявон:

Мне што давалі –
Тое й браў...
А калі білі – уцякаў...

Сымон:
Во-во, таму і дажылі...
Што? Шмат нам вылюдкі далі?

Лявон:
Вайны ж усё-ткі не было...

Сымон:
Ды, дзякуй Богу, не дайшло...
А то і дойдзе... Будзем спаць
Ды лепшай долі ўсё чакаць,
То давядзе наша цяпенне
Абавязкова да кіпення...

Лявон:
Цяпенню трэба меру знаць,
Крый Божа, ім рызыкаваць!
Таму давай, браце-Сымоне,
Пра жонак нашых пагамонім.

Сымон:
Э-э!.. Марным будзе гэты гоман...
Яго хапае нам і дома!

Лявон:
Мая Лявоніха жартуе.
Маўляў, у крамах засумуюць,
Не стане харчу ды тавару...
Дык ці не наганяе хмару?

Сымон:
Хапае хмар і без таго...
Давай за курывам, бягом!..
Адзінае, што не мана,

Дык гэта новая цана!..
Так кожны дзень –
Падвышка цэн...
Такіх ты хочаш перамен?

Лявон:

А-а! Зрэшты, хай яно згарыць!
Давай не будзем гаварыць...

Сымон:

Во, правільна! Заўсёды так,
Не гавараць – любы мастак.
Давай не будзем ля-ля-ля!
Навечна змоўкнем спакваля...
Спачне Лявон...
Засне Сымон...
І застанецца хто? “Амон”.

Лявон:

І ён...

Гутарка трэцяя

Сымон:

Бачна: на сыходзе час нягод.
І, здаецца, нешта хутка будзе...
Пасля двух дзесяткаў змрочных год
Вольнымі адчууюць сябе людзі.

Лявон:

Ты развесці хочаш зноў бардак?..
Ды баяцца людзі той свабоды!..

Сымон:

Не запэцкаць вам яе ніяк!

Але й не абмажаш яе мёдам!

Я з табой не згодны... Ты даруй...

Але жыць нам трэба па-другому!

За стабільнасць ты, а я – за рух.

Ты – за цішыню, а я – за гоман...

Лявон:

Згодны, ты за рух... Але куды?

Сымон:

Як куды?... Вядома, што наперад!

Лявон:

Ой, глядзі, бо прыйдзеш не туды...

Сымон:

Не туды нас прывялі цяпера...

А таму, што добрых значна менш –

Больш прыблудаў розных ды зладзеяў.

І не ўсе зладзеі – у турме.

Ну а ў добрых – усё менш надзеі...

А зладзеям пры свабодзе горш,

Бо тады яны – навідавоку...

А пры цемры – выпаўзаюць з нор...

Так і да фашызму недалёка!

Лявон:

А халера ведае!.. Па мне

Не такая ўжо навокал цемра...

Пенсію дадуць – і мільгане

Сонейка над гэтай усёй хеўрай.

Сымон:
Вось і ты іх хеўраю завеш!
А як бедна жыў, так і живеш...

Гутарка чацвёртая

Лявон:
Што за дзікая краіна!
Мы ж як тыя бедуіны...

Сымон:
Бу-ду-іны?.. Ні храна!..
А-а... Таму што з будуна?

Лявон:
На палітыку начхаць!
Будзем лепей жартаваць...
Мо за жарты і нічога
Нам не зробіцца благога?

Сымон:
Праўду кажаш: смех – не грэх,
Не для кпінаў, а пацех...
А заўважыць “амон” кпіны –
Па гарбах пойдучь дубіны...
З нас, паяцаў зухаватых,
Хутка зробіць вінаватых.

Лявон:
Слухай, у любой дзяржаве
Бюракратчыкі не ў славе...
Вось таму яны і зляцца,

Што замест каб іх баяцца,
Людзі цешацца з іх чыну...

Сымон:

Дакумекаў... Малайчына!
Прэзідэнт таксама, брат,
Самы першы бюракат!
Ну і што?.. Важна не гэта,
А сумленне прэзідэнта.
Кожны крок яго і жэст –
Палітычны маніфэст.

Лявон:

Такі вось ёсць, такога маем...
Хоць і па-рознаму ўспрымаем.

Сымон:

Па-рознаму?.. Але чаму...
Усе адсоткі -- аднаму?
Вось табе й на! Нішто сабе!..
Хіба ў адкрытай барацьбе
Паводзіць так сябе народ?
Якраз усё наадварот!

Лявон:

Сымоне, глянь, якія людзі –
Бы мухі сонныя... Іх будзе
Адсоткаў можа дзявяноста...

Сымон:

Ды памяняць уладу проста!
Ну хоць бы ў краму не пайсці
Усім адзін раз у жыцці.
Хай кожны дасць сабе зарок

На дзень: у краму ні на крок!..
Вось і ўяві сабе, што будзе!

Лявон:

Ды не! У нас не тыя людзі!..
Каб што мяняць была ахвота –
Не выйшлі б проста на работу...
Ну не жыццё, а кло-у-на-да!..
Які народ – такая ўлада.

Сымон:

Не! Хутка можа ўсё змяніцца.
Глядзі, улада як баіцца!
Цярпенне – не гарант тут болей...
“Даволі!.. – чуецца. – “Да волі!”

Думкі Лявона

Пра вайну і мір

Няма зусім на нас віны
Ў тым, што жыве ў нас страх вайны.
Не дай, Гасподзь, якога ліха!..
Галоўнае: абы каб ціха...
Цярпець гатовы мы даўпаду
Любую жорсткую... уладу.
А дай нам волі ды свабоды –
Яшчэ наробім якой шкоды...
Як дурні тыя, ці як дзеці...
Таму... за мір мы ва ўсім свеце!

Кожны думае пра сябе...

З'еў сняданак... А што на абед?..
Кожны думае пра сябе.

Курка Рабка авёс дзяўбе..
Курка думае пра сябе.

Толькі вось... ад сябе грабе,
Хоць і думае пра сябе...

І крумкач нешта ўсё дзяўбе..
Бачна, думае пра сябе!

Недарэчны наш стогн-паклён,
Бо такія мы, як і ён!

Вунь сусед мой у галыцьбе!..
Бо не думае пра сябе.

Кум з начальствам у барацьбе –
Ён не думае пра сябе!

А навошта пішчаць табе?
Моўчкі дбай лепей пра сябе!

Што баяцца віхур і бед!
Кожны дбаць будзе пра сябе...

Пра лад

Як быццам чыста... Толькі ў брудзе
Шмат душ, няма ў іх ладу.
Пакуль такімі будуць людзі –
Такой будзе і ўлада!

Адкуль той будзе лад, парадак,
Калі паўсвета ў блудзе?
Пакуль такая будзе ўлада –
Такімі й будуць людзі!

Думкі Сымона

Пра гаспадарку

Калі ў хаце непарадак,
Не на на месцы ўсё – канфуз!
На стане – ну проста гадасць!
І ля печы – розны друз...

На падлозе – кучкі смецця,
Павуцінне – па кутах...
Хатак зграбных шмат на свеце.
Зазірнуць бы лепш пад дах!

Можна двор прыбраць, расквеціць;
Хату ўсю расфарбаваць...
А што ў хаце – не прыкмеціць,
“Добра ўсё” сабе сказаць.

Не люблю ўсялякіх “ізмаў”.
Але мушу ўсё ж прызнаць:
Існую ў сюр-рэ-а-лізме,
Дзе няшчырасць і мана!..

Не на куце ганаровым,
А пад лавай (вось цана!)
Абразок – святая мова, –
Што народ мае яднаць...

Гаспадарка ж -- пад асілкам
(Ён усю яе прыдбаў!)
Калі небудзь недзе жылка
Пэкне – і лічы “труба”!..

Пра злыбяду

Развяліся на зямлі
Беларускай
людзі-блі.
Спрэс
і зблізку, і здаля
Толькі й чуецца:
-- Бля... бля...
Проста, процьма
гэтых блёў!
Мабыць, болей, чым рублёў
У кішэнях,
банкаматах...
Быццам бескантрольны атам
Тут паўсюль апанаваў.
Як рэактар –
галава...
Няма спасу! Бля ды бля...
От, пакутная зямля!
Дажыліся,
прыплылі...
Азвярэлі людзі-блі!
Б'юць па бошках,
б'юць пад дых
І старых,
і маладых.

Б'юць па школах,
Па садках...
Што тут вырасце?
О, жах!
А ў вязніцах --
Брудных сховах --
Гіне
    продкаў нашых мова.
Мілагучная,
    як гімн,
Поўны болю і тугі ...

Пра мову

Мова – матуля Дзяржавы.
Разам ім жыць-пажываць!
Богам не дадзена права
Матухну не шанаць.

Вось і відно, як шануєм,
Што з языка – скрозь чутно...
Іншая мова пануе,
Іншыя думкі даўно!

Іншыя памяць і вера!
Колькі б не плысці здаля,
Ёсць у прыблудаў свой бераг --
Большае, чымсьці зямля...

Бераг той -- Боская з'ява!
Не без грымот і нягод...
Мова – матуля Дзяржавы,
Бацька Дзяржавы – Народ.

Пра народ

Жарэ сваю бульбу
І пнецца, як рак,
Народ абы-хто
І народ абы-як.
На Праўду забыўся,
На Гонар начхаў...
І не абурыўся,
І не ўшанаваў...
Падумаць – марока,
Разважыць – нуда!
Нашто йсці далёка?
Стамляе хада...
Нашто напінацца
І жылы ірваць?..
Гадоў хутка дваццаць –
Як збан галава...
Хай думае той,
Хто прызначаны дбаць.
А што за гарой –
Дык з кален не відаць!
Каленям няцяжка,
Хоць часта дрыжаць...
Ёсць чарка і шкварка...
І бульба... пажраць!

Пра выбар

Быў шанец выбраць беларусам
Дабраахвотна, без прымусу:

Альбо ў Еўропу, альбо ў ж...
Рашылі дурні: не ў Еўропу...

Самі сябе звялі, ныйначай...
Такога свет яшчэ не бачыў!

Не ведаю, каму... А мне
Абрыдла боўтацца ў г...

Яшчэ за розум можна ўзяцца...
Ды доўга трэба адмывацца!

Пра шлях

Няма ў нас іншай веры,
Такі толькі расклад:
Еўропа – гэта перад,
Расея – гэта зад...

І кожны, хто жыць хоча,
Мяркуе толькі так:
Наперад! Нават збочыць
Альбо назад – ніяк...

Браты з Усходу! З верай
У лепшы лёс і шлях
Хутчэй, шпарчэй – наперад,
За намі па пятах!

Пра страх

Дык дзе народ?... Няўжо няма?
Сам за сябе даўно ўжо кожны.
Каму – пад дых,
каму – турма...
Хоць і пад страхам, а жыць можна.

О, гэты вораг праўды – страх!
Страх проста жыць
і быць шчаслівым.
Крый Божа, гумай па зубах!
Не, лепей скурвіцца маўкліва!

Сябе не сорамна, дзяцей...
Унукаў нават не шкада нам.
О, дзе герой той, дабрадзеі,
Адчайны і самаадданы?!

Авось і з'явіцца між нас,
Як падарунак за цяргенне...
А мо зусім яшчэ не час?
Абы каб ціха... Да здранцвення!

Так і жывём... Абы ды каб...
Сам за сябе даўно ўжо кожны –
Хам, баязлівец, лёкай, раб...
Але ці доўга жыць так можна?!

За што?

Нам зрэдку Бог дае нагоду
Старых начальнікаў турнуць...
Я, як заўсёды, -- за свабоду!
А вось Лявон... Ён – за турму...
Не ўмее ён і ўмець не хоча
Адкрыта і сумленна жыць.
Яму б у цемры чым варочаць
Ды спадцішка чым варушыць!..
У цемры ўсе няхай баяцца...
А то... давайце ім святло!

Нам што? Да цемры апускацца?
Нам што? Цярпець бясконца зло?
Як я -- сумневы і згрызоты
Адкінь (была ці не была!)...
Не трэба думаць: за каго ты?..
Ідзі! Да цемры ці святла...

Пра плошчу

Ну вось і выйшлі... Ізноў мала...
Хоць і натоўп, хоць і навала!

Але пакуль мацнейшы ён,
Яго “спецназ”, яго “амон”...

Хлапцоў за нашыя харчы
Усё працягваюць вучыць,
Як біць, цягнуць у аўтазак,
Ператвараць у быдла як.

І вось адкормлены дзяцюк
Пускае ў ход такі “мацюк”,
Што бедны ветэран вайны
Адразу просіцца ў штаны...

А гэта ж ён -- дзяржава! Ён –
Любы стары і маладзён...

А той, з партфелем што, – слуга
Тых, каго лупяць па мазгах...

Матуль сваіх, сваіх нявест
Дубасяць вылюдкі наўхрэст...

І не апухнуць языкі
Казаць, што вось натоўп які --
Ён з адмарозкаў і п'янчуг...
Удар! Сцямнела... уваччу.

Як раз пара, як раз не рана
Тырана называць тыранам!

Так можа кожны салдафон
Сказаць, што ўлада – гэта ён!

Але аднойчы... Хлыне ён --
На плошчы ўзбуджаны мільён.

І не адступіць ні на крок...
Вось гэта будзе ўсім урок!

“Цярпенню трэба меру знаць,
Крый Божа ім рызыкаваць!..”

Тут мае рацыю Лявон...
Ну, будуць біць! Пайшоў “амон”!

...Хаця б нас выйшла чвэрць мільёна –
Тады гамон быў бы “амону”!

Пра Някляева

Упаў снапок...
А вось і сноп звалілі!..
Пайшлі цапы калоссе малаціць...
Мо будзе зерне?..
Ды труха ляціць...

Няўжо дарэмна
Праўду малацілі?

Разбіты ток ушчэнт...
Цапы парвалі...
Знямогліся зусім малацьбіты.
І сноп устаў скрываўлены,
Як ты...
І прастагнаў,
Каб іншыя ўставалі.

Такіх ужо нямала,
Іх багата!
Устаў адзін-другі ў крыві снапок...
Равуць малацьбіты:
-- На ток!.. На ток!.. На ток!...
Але снапы
Не слухаюцца катаў...

Так на зямлі пакутнай
Павялося:
Малоцяць без разбору нас цапы...
Ты праўду напісаў,
Што мы – снапы...
Ды не з пустым,
А з наліўным калоссем!

Пра вужа

У дваццаць першае стагоддзе
Запоўз вужака фашыстоўскі...
І асцярожна абыходзіць
Яго каваны бот маскоўскі.

Шыпіць і поўзае вужака,
Дрыжаць ліцвіны, як асіны...
Не-е каб турнуць яго пад сраку,
Альбо па бошшы даць дубінай!..

Яго шкадуе, бы нябогу,
Еўропа-матка, небарака...
Ну як чавіць такога ботам?..
Хоць гадзіна, ды наш вужака!

Пра мышэй і норы

Ганьбую тымі, што, як тыя мышы,
Сядзяць па норах,
                        плодзяць толькі страх...
Я выйшаў... А яны чаго не выйшлі,
Калі каты... як каты – па касцях?..

Даўно смярдзяць мышыныя іх норы,
Даўно паветра свежага няма...
То тут, то там з іх выскачыць каторы...
А грысці што, калі вакол – зіма?

Але нядоўга норы будуць раем
Без свежага паветра, без вясны...
Мышэй і тых бяда ў гурты збірае.
Ох, пагрызуць тады катоў яны!

Пра ўладу

Пакуль народ наш гнецца прад уладай,
А не яна шчыруе для народа --

Не будзе ні дабра ў нас і ні ладу,
А крызісы даб'юць нас і нягоды.

Як гэтай долі праўды нам не ведаць,
Заканамернасць не зрабіць законам!?
Як жыць без веры, працаваць без крэда,
Гібець без абурэння і без стогну!?

Дзе сацыёлагі? Калі напішуць,
Што зноў народ чынушы растапталі
Дзеля сваёй стабільнасці і цішы
І на галечы за-рас-кашавалі?..

Няма, не будзе ні дабра, ні ладу
(Адкінем прэч спадзянкі ды надзеі!),
Пакуль не стане нам службыць улада
Ды між сабой яе мы не падзелім!

Сыдзі!..

Сонейка ветлае свеціць,
Грэе лагодна наўздзіў...
Нельга жыць доўга на свеце!
Трохі пажыў -- і сыдзі!
З небам, з зямлёй будзь у ладзе:
Сам – хоць і цьмяна – свяці!
Нельга быць доўга пры ўладзе!
Трохі пабыў – і сыдзі!

Дык хто?..

Нялюдская ўлада...
Бязладны народ...

Хто здзейсніць блакаду?
Хто ўчыніць байкот?

Калі ў дэсідэнтаў
Бясконцы разлад –
На роль прэтэндэнта
Ёсць дэгенерат.

Такое між намі
Аднойчы было...
У нас пад нагамі
Зноў граблі назло!

Ізноў ёсць пагроза,
Што зноў прыйдзе кат...
Пакуль спіць наш розум –
Шалее вар'ят!

Пра змены

Гэта вядома ўсім людзям:
Скончыцца ўсё, як заўсёды.
Новая радасць прыбудзе,
Новыя прыйдуць нягоды!..

Змяняцца ўлада, эпоха...
Потым і гэта ўсё пройдзе!
Толькі заўжды з родным Богам
Будзь, мой пакутны народзе!

Выйдзі кожны!

У душы маркотна, горка,
На душы – імжа і снег...
Пік зімы... Ды сонца з горкі
Паскарае свой разбег.

Выйдзі кожны, хто свой голас
За вясну-красу аддаў!
Стане столькі нас наўкола!
Вось і рухне глыба льда...

Гэта трэба, гэта можна!
Сонца плавіць капяжы...
Выйдзі кожны! Выйдзі кожны!
Годзе мёрзнуць, будзем жыць!

Заклучэнне

Такіх я ведаю людзей.
Яны... усюды і нідзе.

Але яны... Яны – з жыцця,
Надзвычай сціплыя хаця...

І сцвердзіць я не пабаюся:
Яны, і праўда, -- беларусы.

Пакуль яны навокал ёсць –
Усё ж такі ды будзе штось!

Снежань 2011 года.

ПЕСНІ

ДЗВЕ МАРЫІ

Сонейка грэе, ды хутка ўжо ляжа
На пухавіны нябёсаў...
Словы якія ты, любая, скажаш
Мне на змярканні лёсу?

Я табе, сонца маё залатое,
Вечарам гэтым лагодным
Буду пяшчотна казаць пра святое,
Буду спяваць аб нязводным...

Моляцца леты мае маладыя,
Кланяюцца і старыя...
Дзева Марыя, о, Дзева Марыя!
Дзякуй табе за Марыю...

ШЧАСЦЕ ПАДМАННАЕ

Родная вёсачка,
Дзе ты?
Жыта палосачка,

Дзе ты?
Родная вёсачка –
Клён ды бярозачка,
Сад, наліўныя ранеты...

Любая дзеўчына,
Дзе ты?
З кім ты павенчана?
Дзе ты?
Любая дзеўчына,
Боль спаконвечны мой,
Вёсны шчаслівыя, леты...

Ранне туманнае,
Дзе ты?
Шчасце падманнае,
Дзе ты?..
Шчасце падманнае,
Сэрцу жаданае...
Больш не падманеш мяне ты!

ПОЗНЯЕ КАХАННЕ

Светлае світанне,
Шэрае змярканне...
Выйду, азірнуся,
Расой акраплюся –
Маладзейшым стану!

Ранняе растанне,
Позняе змярканне...
Кажуць твае вочы:

Страшна сярод ночы –
Хочацца кахання!

Маладосць мінае,
Хустачкай махае...
Будзе пакаянне –
Позняе каханне
Ў маладосць вяртае!

ПЕСНЯ ДЛЯ МАТУЛІ

Вось толькі што зоркі паснулі,
І сонейка толькі ўстае...
Ты зноў недаспала, матуля, --
Смыляць яшчэ рукі твае.

Твой сон быў трывожны, кароткі,
Такі, як астатнія ўсе.
А дзе той юнацкі, салодкі,
Ва ўсёй сваёй райскай красе?..

Устанеш, сюды-туды ступіш –
Такія кароткія дні!..
Прыляжаш пасля, як парупіш –
І сон свой салодкі сасніш.

ПРЫПЕЎ:
А ты паспі,
Ты не ўставай,
Яшчэ замесіш каравай,
Ў кароўкі возьмеш малако...

І пацячэ яно ракой
Уздоўж кісельных берагоў,
Майго маленства малако...

ЖОНАЧКА

Гады, як жавароначкі
Над вечнасцю трымцяць...
З табой мы разам, жоначка,
Гадочкаў дваццаць пяць!

Спявайце, жавароначкі,
На нотах залатых.
Я падпяю вам з жоначкай –
У нас з ёй добры слых!

ПРЫПЕЎ:
Жоначка, любая жоначка!
Ты –звонкі спеў жавароначка,
Шчодрое, яснае сонейка,
Заўтрашні дзень наш і сённяшні...

Ты прашаптала: “Родны мой...”
А я сказаў: “Мая!...”
Цяпер у нас нязводная,
Шчаслівая сям’я.

Звініце жавароначкі,
На розныя лады!
А я ў абдымках жоначкі,
Век буду малады...

Жоначка, любая жоначка!
Ты –звонкі спеў жавароначка,
Шчодрое, яснае сонейка,
Заўтрашні дзень наш і сённяшні...

ЖЫЦЦЁ, ЯК САД...

Буея сад, і птушкі ўжо гняздзяцца ў ім,
І падаюць даспелыя плады...
Жыццё тады любое мае рацыю,
Калі ў пладах, як сад, шумяць гады.

Жыццё шуміць ад квецені да квецені,
Шчыруюць пладапад і зарапад...
І, як здаўна спаслана і заведзена,
Дарамі і спакусай вабіць сад.

ПРЫПЕЎ:

Тваё жыццё, як сад...
Грыміць навокал пладапад!
І салютуе зарапад!
Тваё жыццё, як сад...

Няхай заўжды сады шумяць і пеняцца,
Смяюцца дзеці ўнукам наўзаем!..
І застанецца ўсё, хоць час і зменіцца...
Жыццё плады дарыць будзе свае.

Мільгаюць дні, мінаюць хутка месяцы,
Галлём махае пладаносны сад...

І райскі сад далёкай зоркай свеціцца,
І азірнуцца хочацца назад.

ЖЫВУ...

Асыпаюцца ў даліны росы буйныя,
Туманы, як табуны, скубуць траву...
І стаю тут перад вечнасцю задумны я,
Што даўно ўжо на зямлі гэтай жыву.

А жыву дзесяцігоддзе я ўжо сёмае
І яшчэ з іх не адно хачу пражыць...
Усміхаюся, ды часам не вясёлы я,
Што жыццё, як рэчка бурная, бяжыць.

Няхай жыве, няхай жыве,
Як рэчка бурная плыве
Душа сардэчная,
Святая, вечная!

Ты бяжы, бяжы, рачулка мая чыстая,
Праз парогі-беды ты званчэй бурлі!..
Росы высахнуць пад промнямі вячыстымі,
Пройдзе дожджыкам душа па ўсёй зямлі.

Няхай жыве, няхай жыве,
Як рэчка бурная плыве
Душа сардэчная,
Святая, вечная!

МЫ

Мы далёкія з табой
І чужыя мы зусім.
І глытаем пыл і боль,
Шэрых будняў горкі дым...

І ніколі мы ў жыцці
Не сустрэмся няхай!
Але будзем мы ісці
Па Любоў за небакрай...

А ты свяці, свяці, свяці мне ў сэрца сонейкам,
Каб было цёпла мне, светла і сонечна!
А ты ласкай, ласкай, ласкай мне сэрца хворае
І будзь пяшчотнаю і непаўторнаю!

Мо атхланне дасць нам Бог
І за мары, і за сны...
Сярод тысячаў дарог
Мы на ростанях -- адны!..

Грэе сонца ўлонне ніў,
Лашчыць ветрык зелень траў...
І ніхто так не любіў!..
І ніхто так не кахаў!..

А ты свяці, свяці, свяці мне ў сэрца сонейкам,
Каб было цёпла мне, светла і сонечна!
А ты ласкай, ласкай, ласкай мне сэрца хворае
І будзь пяшчотнаю і непаўторнаю!

АХ, МАРЫЛЯ!..

Расквітнелі краскі ў лузе,
Кветкі ў палісадзе...
Дзе сустрэнемся, Маруся?
Ці не на пасадзе?

І з нагоды ці з прычыны,
І ў найлепшым стане
Ты, чароўная дзяўчына,
Нарачонай станеш.

ПРЫПЕЎ:
Гыля, гусі, гыля!
Гыля,гусі, гыля!..
Ах, Марыля!..
Ах, Маруся!..
Ах, проста Марыя!..

Ціха, птахі, ціха, гусі!
Годзе гагатаці!..
Праўду кажуць, што Марусі –
Гаспадыні ў хаце.

І заўсёды ў Беларусі
Іх было найболей...
Гыля, птахі, гыля, гусі,
Не пужайце долю!

ПЕСНЯ ДЛЯ ГАЛІНЫ

Ёсць песні пра Галіну ў нас
Душэўныя, пяшчотныя...
І я сваю пакіну ёй,
Як мару незваротную,
Як сонейка гарачай,
Як зорку зіхацістую...
Аддам імпэт гарачы ёй
І думкі свае чыстыя.

Бо Галіна,
Глачка, Галінка
Ва ўспамінах –
Светлая дзяўчынка...

І песня сціпла просіцца
Пагойдацца пад месяцам,
Праплыць, дзе травы росяцца,
Дзе зоркі ў рэчцы месцяцца;
Дзе самая кароткая
Ноч папараць расквечвае...
Звініць яна, лагордная,
Пра добрае ды вечнае...
Бо Галіна,
Галачка, Галінка
Ва ўспамінах –
Светлая дзяўчынка...

Усё жыццё нязгасная,
Гады ўсе неўміручая,
Ты мэта мая ясная,

Ты самая пявучая...
Мелодыя пяшчотная
І зорная, і весняя,
Ты мара незваротная,
Мая святая песня ты!

Бо Галіна,
Галачка, Галінка,
Ва ўспамінах –
Светлая дзяўчынка!

ПРОЗА РОЗНЫХ ГАДОЎ

*Урыўкі з незакончаных рамана, аповесці,
сцэнароў, эсэ*

Над сялом сяйво зорнае, светлае...

Осаўцы на скрыжаваннях гісторыі

Урываек з эсэ

“Хутары – палатняныя ветразі...”

У памяці маёй цьмяныя сполахі-мігценні лямпы-газнічкі. Ноздры казыча звыклы гаркава-кіслы подых газы. Шкло лямпы месцамі падвэнджанае, з трэшчынамі, з самаробным, выразаным з белай паперы каптуром, які па краях паспеў ужо абвугліцца... Ад гэтага пад лямпаю болей святла, а адыдзеш ад стала далей – і трапіш у цягучы паўзмрок, дзе няўтульна і няпэўна. Але выйдзеш на вуліцу – і ў твар патхне такой свежасцю зімы ці спазнелага прадзім’я, што ажно галава закружыцца...

Глядзіш звонку, адышоўшы далей ад хаты, у вечаровыя вокны: яны ззяюць нейкім чароўным святлом, што супакойвае і грэе душу. Вокны на дзіва яркія, матава-прамяністыя, святло лямпы адкідвае ад іх на бліскучым снезе светлыя палосы-пісягі, якія сягаюць кудысьці за плот, у сад і там рассяваюцца...

Як цудоўна! Хочацца ахапіць увесь зімовы прастор, закружыцца і паляцець у чыстую марозную,

снежную далеч... Павернешся сюды-туды – зрок уловіць агенчыкі: блізкія і далёкія. Гэта ззяюць такім жа чароўным святлом іншыя суседскія хутары. Колькі іх? Мноства! Хіба пералічыш! Пачнеш – і неўзабаве саб’ешся з падліку...

Дзе вы сёння, колішнія хутары? З вамі ж так было добра! І каму вы перашкаджалі? Няхай бы дзеці ды ўнукі тых хутарцоў грэлі вас і захіналі ад нягод, ад нехрысцяў, ад ліхалецця!..

Якімі б сёння вы былі! Заможнымі, ладнымі, дыхтоўнымі...

На адным з такіх хутароў паўстала на Боскі свет і маё непрыкметнае ды кволае жыццё. Ліпча – гэтак звалі тутэйшыя хутарцы сваё невялікае балотца, што палягала паміж вёскамі Осаўцы, Гута, Хрысцінава, Клімянцінава – якраз на самой мяжы двух суседніх раёнаў – Янаўскага ды Драгічынскага. Яно знаходзіся на адлегласці крыху больш за кіламетр ад дзедавага хутара і пачыналася акурат за хутарам Ляхаўца ўбок Гуты. Здаля яно выглядала густым нізкарослым кустоўем, адкуль даляталі да навакольных хутароў, асабліва вясной, непаўторныя гукі неўгамоннага птацтва... Я нараджаўся тут у снежную, завірушную зіму напрыканцы года і праз паўгода сустракаў тут сваю першую на гэтым свеце вясну. Усёй сваёй істотай памятаю яе зычнай, цёплай, казачна-дынамічнай...

Улетку я ўжо навучыўся хадзіць, а ўвосень бабулька з цёткай-хрышчоной Кацяй хуталі мяне ў нейкае рыззё, падпаясвалі чымсьці чырвоным і выводзілі на двор. Аднойчы хрышчоная вывела мяне і пакінула на нейкі час аднаго. Паводдаль пасвіліся бабульчыны гусі. З табуна выйшаў важны гусак і з шыпеннем пачаў пабліжацца да мяне... Я не спалохаўся, бо, відаць, яшчэ і не ведаў, што такое – страх. Ён накінуўся на мяне і дзюбаю схапіў за чырвоны пояс. Пачаў цягнуць да сябе, але я ўпіраўся... Як зараз

бачу яго чырвоную дзюбу, тупыя маленькія вочкі, шырока раскінутыя бела-шызыя крылы... З сенцаў з крыкам выбеглі хрышчоная, потым бабулька і вызваліліся мяне ад разбойніка. Яны, відаць, добра перапужаліся, і потым часта ў дзяцінстве нагадвалі мне пра тое здарэнне. Як такое забудзеш!..

Гэта, бадай, самы першы мой успамін пра хутар дзеда Якіма Ціханавіча Млынца, па мянушцы “казак”, дзе ўначы на 12 снежня 1949 года я пачаў сваё існаванне на гэтым свеце. Да таго напрыканцы 20-х гадоў мой будучы дзед са сваёй жонкай, маёй будучай бабулькай, Ульянай Данілаўнай атрымалі тут ад польскіх уладаў ладны надзел зямлі ўзамен высялення з вёскі Осаўцы. Такая ў той час разварочвалася зямельная рэформа, накішталі колішнія сталыпінскай у царскай Расеі – усе жадаючыя вяскоўцы перасяляліся на свае новыя надзелы, бліжэй да зямлі, разбудоўваючы сярод палёў і пералескаў аазісы-хутары. На той час гэта была вельмі разумная, сапраўды ў інтарэсах працоўнага народа дзяржаўная палітыка – па ўсіх палетках рассяліць сялян, даць ім магчымасць вольна гаспадарыць. Няшчасныя бежанцы, што зусім нядаўна вярнуліся ў новую Польшу з далёкага Паволжа нарэшце пачыналі жыць па-людску. А ў 1914 годзе расейскія царскія ўлады ледзь не сілаю, падманам выпраўлялі іх далей ад германцаў углыбіню імперыі. Чаму так далёка? Баяліся, што немцы захопяць вялікую тэрыторыю з такімі працаздольнымі людскімі рэсурсамі? Людзей страшылі, што немцы – звяры... Верылі... Уцякалі аж да Волгі... Там перажылі, хоць, на жаль, і не ўсе, і холад і голад, а яшчэ бязлітасную грамадзянскую вайну – убачылі сапраўднае зверства. Якім з пятнаццаці гадоў працаваў ужо на новых гаспадароў,

а калі Паволжа ахапіў пажар братазабойчай вайны, кіданьне то ў адзін, то ў другі бок – казакаваў, навучыўся скакаць на кані, махаць шашкай... Сям’я Млынцаў з Ляхавічаў, як і сотні іншых бежанцаў, што так бязглуздна паддаліся прапагандзе царскіх уладаў, вярталася на радзіму толькі ў сярэдзіне дваццатых гадоў, калі польскія ўлады абвесцілі рэпатрыяцыю для заходніх беларусаў-бежанцаў. У 1925 годзе Якім Млынец сустрэў Ульяну, дачку асавецкага селяніна Данілы Міхаевіч і праз год яны пажаніліся. Першынец, якога назвалі Міколкам, памёр паўгадавалым немаўлём. А ў 1927 годзе ў іх нарадзілася дачка Наста. Перасяляліся на свой хутар ужо з двума дачкамі – вясной 1929 года нарадзілася другая дзяўчынка – Манечка... Якім Млынец паспеў ужо адвыкнуць ад сталай гаспадаркі, хадзіў героем, біў сябе ў грудзі, маўляў ён вольны чалавек, казак... Так і атрымаў сваю новую мянушку “казак”, хаця да гэтага, як і бацьку, яго “за вочы” звалі “арол”. А Ульяна, яго жонка, аказалася цягавітай, вельмі дбайнай, стараннай і акуратнай гаспадыняй. Падрасталі дачкі, у трыццатых гадах нарадзіліся яшчэ дзве – Каця і Нюра...

Ліпчанскі хутар стаўся тою ладдзёю пад ветразем, які імкліва панёс мяне па пеністых хвалях хуткаплыннай ракі жыцця. А колькі іх было, такіх цудоўных, жыццядайных хутароў навокал! І ў кожным нараджаліся і працягваліся жыцці, ствараліся і выпрабаваліся лёсы... Ліпча належыла да Асавецкіх хутароў, на ўсход далей ішлі хутары Клімянцінаўскія – Глінкі, Страмец...

2017 г.

Імёны на крыжах

Аповесць-трылогія

Сымон

Урывак

Адзіная дачка Сымона ды Стэпкі – Верка – расла разбітной, і ў падлеткавым узросце выглядала ўжо даволі дзябёлай дзеўкай. Двое наступных братоў-блізнюкоў былі толькі на два гады малодшымі за яе, але яна, калі што, драла абодвух адразу за вушы так, што хлопцы ніяк самі не маглі выслізнуць з яе ўчэпістых пальцаў.

“Верка-цукерка!” – пачыналі яны часам паблагліва дражніць яе. А потым, смялеючы, наперабой з чым толькі не рыфмавалі яе імя. Аднойчы нехта з іх выкрыкнуў: “Верка-Амелька!” Гэтага сястра дараваць не магла. Яна швыдка пагналася за блізнюкамі, але тыя здолелі ўцячы. Цяпер яны ў зручны для іх момант найбольш дапякалі яе гэтай мянушкай...

Сусед іх Амелька быў гадоў на пяць старэйшы ад блізнюкоў. Чырванашчокі здаравяк не толькі заглядаўся на акругленую Верку, але часам так прыставаў да яе, што тая з плачам ледзь вырывалася з яго абдымкаў. Ад суседа-нахабніка яна хавалася, дзе магла. Але той, вядома, не без дапамогі хлапчукоў заўсёды знаходзіў яе.

– Ты што, жыць без мяне не можаш? – аднойчы ў шчырым здзіўленні выпаліла дзяўчо, і ўпершыню ў жыцці жаночым інстынктам адчула сябе бездапаможнай перед чарадзейнай мужчынскай сілай...

На той час ішоў ёй толькі шаснаццацты год. У школе і дома па-ранейшаму лічылі яе разбітной дзеўкай, якая нікому не дасць сябе ў крыўду. Але аднойчы нечакана-негадана Верцы стала вельмі кепска. Урач “хуткай дапамогі”, якую вымушаны былі

выклікаць і доўга чакаць з райцэнтра, пакруціўшы галавой, загадкава паведаміў:

— Ранняя... Ну ды нічога не зробіш ужо...

Сораму Сымону ды Стэфаніі хапіла. Ды што зробіш! Людзям лёгка языкі часаць. Чужы сорам — не свой, вочы не коле.

Амельку яшчэ да гэтага ў войска забралі. Тады яшчэ ніхто і не ведаў, што гэта ён — бацька Віталіка. Верка маўчала. Бо яна і сапраўды не была ўпэўнена, хто бацька. Недзе неўзабаве пасля Амелькі была яна яшчэ з адным манькавіцкім хлопцам, які праводзіў яе аднойчы з танцаў і правёў з ёй ледзь ўсю ноч...

Але праз нейкі час Амелька прыслаў ліст, заадрасаваны на Стэфанію, у якім, збіваючыся з клёку, пісаў, што з Веркай гэта ён сустракаўся і таму сын — яго. Пісаў, што калі адслужыць — вернецца і абавязкова ажэніцца з ёю. Хай толькі яна чакае. А потым і Верцы ліст прыслаў. Цёплы такі, расчулы. Здавалася, зусім і не Амелька пісаў...

Што заставалася рабіць непаўналетняй маладзіцы? Верыць і чакаць? Але хто ведае, можа і шчаслівай яны была б з Амелькам?

Толькі на самой справе ўсё павярнулася інакш. Год які выседзела Верка з маленькім Віталікам дома. А як толькі адвучыла яго ад грудзей, пачала бегаць з колішнімі сяброўкамі-аднакласніцамі на танцуюлькі. Хлопцы ў надзеі на лёгкую спажыву так і круціліся ля яе. А яна выбірала самага гарачага...

Сымон пасля ўсяго таго, што здарылася з яго старэйшымі сынамі стаў зусім абыякавым да астатніх малодшых дзяцей. Напэўна, каб настаяў на сваім, калі Верка загарэлася выйсці замуж за нейкага электрыка з райцэнтра, які панадзіўся наязджаць кожныя выхадныя на матацыкле пад самую хату, дык усё склалася б па-іншаму. Ды вось жа не настаяў!

Ускружыў маладой жанчыне галаву той электрык.

Ды і сама яна яму галаву ўскружыла. Пачаў заходзіць ён у хату, рабіць усялякія намёкі на жаніцьбу.

Вяселля, праўда, Сымон са Стэпкай Верцы не рабілі. Маладыя зарэгістравалі шлюб у сельсавеце і пераехалі ў райцэнтр і Віталіка з сабой забралі.

Андрэй (так звалі зяця) быў, здаецца, і неблагім хлопцам. Лішняга за каўнер, як кажуць, не браў. А вось бацька яго часцяком напіваўся. Тады стары з маладым былі на нажах. Толькі з-за гэтага на першых парах і не ладзілася жыццё Веркі з Андрэем. Сын, часам сам падпіўшы, накідваўся на п'янага і раз'ятранага бацьку. Даходзіла да зацятай крывавай бойкі, бо стары не хацеў паддавацца «сапляку». А Верцы нічога не заставалася, як разбараняць быцьку з сынам, за што сама атрымлівала і штуршкі і ўдары.

— Не магу я так, Андруша... — усхліпвала яна кожны раз пасля чарговай бойкі. — Паедзем да маіх... Хоць куды-небудзь паедзем!..

Андрэй незадаволеная адварочваўся, маўчаў, рабіў выгляд, што вельмі заняты нейкімі справамі.

А тут перад самым першамайскім святам вазьмі ды і сустрэнь Верка ў гастраноме райцэнтра стройнага, высокага і шыраплечага марака — Амяльяна. Ubачыла яго — і кроў у жылах пачала стыць, але сэрца тут жа моцна-моцна забілася і пачало разганяць стылую кроў.

Амяльян, аказваецца, цэлую гадзіну да гэтага здалёк сачыў за ёю. У водпуску ён толькі другі дзень, таму і не паспела дайсці да Веркі гэтая чутка. А пратое, што збіраецца ў водпуск, ён нікому не пісаў.

— Чаго ж ты так?... — разгублена запыталася яна.

— А так, дужа хацеў цябе пабачыць. Сюрпрыз рабіць... Неспадзянку...

— Нашто мне гэта... Ты ж ведаеш, я замужам...

Яна хутка супакоілася, узяла сябе ў рукі. Цяпер яе словы балюча калолі ўсхваляванае сэрца марака.

— Дзе ты раней быў?.. Ну няхай не тады... Дык хоць бы пазней, калі службы ўжо ў марфлоце...

Амелька безумоўна не чакаў такога прыёму. А Верка наступала на яго ўсё больш напорыста.

— Я ж пісаў табе, Верачка-цукерачка...

— Не называй мяне так! — адварнулася яна.

Ён адчуў, што чырванее. Значыць, сорамна. За ўсё, што вычвараў ён з ёй у дзяцінстве, за тое, што так бяздушна абышоўся з ёю некалькі год назад. І ўсё ж недзе там, у глыбіні душы, нешта яму падказвала: Верка яго не прагоніць. Відаць, надта глыбокі след пакінуў ён у яе жыцці. І ўсё ж не змог устрымацца, каб не запытацца:

— Дзе наш сыноч Віталік?

Яна не здзівілася, толькі ледзь прыкметна ўздрыгнула. І тут жа рашуча сказала:

— Пойдзем адсюль! Людзі, напэўна, бачаць...

Ён правёў яе амаль да самага дома. Вечарэла. Ён ішоў бы і далей, але яна гатова была прасіць-маліць не рабіць гэтага. Далей Амяльян не пайшоў, але ўзамен атрымаў яе згоду сустрэцца заўтра ўвечары на ўскрайку горада ў старым садзе...

Патайныя сустрэчы Веркі з Амелькам не засталіся незаўважанымі для Андрэя. Частыя знікненні жонкі на працяглы час, ды яшчэ ўвечары, хутка насцярожылі яго. І ўрэшце, якраз у час апошняй сустрэчы, Андрэй высвяціў іх абодвух фарамі матацыкла, калі тыя цішком ішлі па цёмнай глухой вулачцы. Ён нават не спыніўся тады. Але гэтая ноч была для Веркі бяссоннай і як ніколі пакутнай.

Па гарадку неўзабаве папаўзлі плёткі. На Верку ўз'еўся і свёкар. Толькі Андрэй быў такім чалавекам, для якога не існавала нічыёй думкі, апроча сваёй. А яшчэ ён так прывязаўся да Веркі, што, калі б яна і збегла з кім хоць на край свету, і там знайшоў і вярнуў бы. Пакараў бы жорстка, але прымусіў бы жыць з ім.

Вось чаму і вырашыў аднойчы: хай яна сінім агнём гарыць, гэтая хата, і акаянны бацька разам з ёю. Паедуць яны з Веркай далей адсюль, у Краснаярск, дзе жывуць яго старэйшыя браты. І Віталіка з сабой возьмуць...

Застаўшыся без Веркі, рыжагаловыя блізнякі Міхаська з Андрэйкам засумавалі. Недзе на Паўночным флоте службы іх сябрук-заступнік Амелька, з якім заўсёды было весела.

Сяк-так скончылі яны васьмігодку і запісаліся ў калгасную будаўнічую брыгаду, дзе брыгадзірыў іх дзядзька, той самы Даніла Крэчка, які пераехаў калісьці трактарам Кандрата Бухту. Даніла адседзеў некалькі год у турме і зноў вярнуўся ў родную вёску. Але на трактар ён ужо не сеў, пайшоў на будоўлю.

У Манькавічах разгарнулася на той час будаўніцтва гаспадарчым спосабам. Стварылася некалькі брыгад. Даніла Крэчка, які спачатку цялярыў, в потым мураваў, стаў брыгадзірам. За ўмеласць і стараннасць начальства яго цаніла. Чалавекам ён быў неблагім, а галоўнае – панібрацкім.

Для Сымонавых блізнякоў стаў ён не проста апекуном, а ўсёадно як духоўным бацькам. Ва ўсім стараліся яны быць падобным на “дзядзьку Данілку”. Нават працаваць стараліся, як ён, да сёмага поту. А той у сваю чаргу падхваляваў сваіх “племяшоў” і прылюдна стараўся гаварыць пра іх з захапленнем і гонарам.

Але панібрацкія адносіны паміж дзядзькам і пляменнікамі час ад часу набывалі небяспечную тэндэнцыю. Напачатку яны разам, утroph, наладзілі шумную папойку у хаце самога дзядзькі з выпадку “першай палучкі”. А потым іх сумесныя выпіўкі пачалі паўтарацца кожны тыдзень...

Сымон Бухата даўно перастаў звяртаць ува-

гу на бесталковасць і распушчанасць сваіх дзяцей. Такімі ён лічыў іх ад прыроды, гэтым самым як бы падпісваючы ім прысуд.

Але ці сапраўды яны былі такімі? Гэтае пытанне нярэдка само прыходзіла яму да галавы. Ён гнаў яго прэч, і неўзабаве яно перастала яму дакучаць. Дзіўна, што гнаць трывожныя думкі ў яго хапала ўмення і мужнасці. А вось не паддавацца злым абставінам ён не мог. І тыя пачыналі верхаходзіць ім, як заўсёды бывае ў жыцці, пушчаным на самацёк, на здзекі розным выпадковасцям, якеія так і пільнуюць, здаецца, любога слабога і паддатлівага чалавека.

І ўсё ж не-не, ды хвіліны трывожнага роздуму не давалі яму спакою. Трэба нешта рабіць, трэба браць сябе ў рукі і неадкладна ўмешвацца ў лёс сваіх дзяцей, якіх пусціў на свет і нямала. Але чым, чым браць, калі рукі аслабелі ці то ад другу пражытых бесталкова гадоў, ці то ад душэўнай распачы і бяссілля!..

На тым і канчаўся яго роздум. Зацягваўся Сымон цыгаркай на поўныя грудзі ды сплёўваў сліну, быццам спрабаваў пазбавіцца ўсёй да рэшты горычы жыцця, і зноў браўся за будзённыя справы.

А спраў хапала. І было іх яшчэ больш, чым тых думак у галаве. А можа і лепш, калі ў чалавека спраў больш, чым думак? Карысці ад рук для мужыка павінна быць больш, чым ад галавы – так лічыў ён. І працягваў займацца сваімі мужыцкімі справамі ў вольны ад калгаснай работы час: выкідваў гной з-пад каровы ды свіней. Калоў дровы на зіму, кастрыў іх, збіраў трэскі...

А тут яшчэ адна бяда! Жонка Стэфанія ўсё часцей пачала адбівацца ад дому. Нечакана і неўпрыкмет кідала гаспадарку на мужа і знікала на цэлы дзень. Дамоў з’яўлялася нападпітку, а то зусім п’янай. “Ой

не ўсе тыя ды сады цвітуць...” – спрабавала яна спяваць і падала ў незасланую яшчэ з мінулай раніцы пасцель...

Часам ён не стрымліваўся, ад крыўды ці злосці біў яе кулакамі, а то і нагамі, чамусьці заўсёды ў ягадзіцы і на тым супакойваўся. А ёй хоць бы што! Яна і не адчувала, відаць, ніякага болю...

За клопатамі на наступны дзень не хапала часу як след пагаварыць зжонкай, паўшчуваць яе. А як толькі ён браўся за справы, яна зноў спрытна знікала кудысьці, так нічога і не прыбраўшы ў хаце...

З нейкім прытоеным жахам чакаў Сымон новых напасцяў. А яны і сапраўды выпявалі ў суталацы грозных хмараў, што насоўваліся і насоўваліся па-ступова, займаючы ўсё больш і больш і без таго вузкі яго жыццёвы небасхіл.

Макар

Урывак

...За сцяной чуліся дзявочыя галасы. Макар, здаецца, адрозніваў і пазнаваў іх. Так, гэта былі яны: Вацлава, Настасся, Васіліна... З імі ён з малых год, бывала, гуляў у жмуркі. “На чым стаіш?” – хо-рам пытаўся яны, галапузыя, у яго, карапуза. “На камяні!...” – як належыць адказваў ён. “Што п’еш?” – пырскалі смехам яны. “Квас!...” – задаволена, з усіх сіл крычаў ён, спрабуючы парэпанымі рукамі хоць крыху расслабіць чорную шлакатлівую “яноўку” на вачах. “Лаві, дурню, нас!” – яшчэ дружней у захапленні лямантавалі яны і рассыпаліся ва ўсе бакі. А ён, сляпы, стараўся шырэй расстаўляць свае крывулі і растапырваў рукі колькі мог, не адважваючы рынуцца ў які-небудзь бок, каб не насаўгнуцца на пералаз ці не спатыкнуцца аб камень, на якім ён толькі што стаяў... Эх, дзеванькі, дзеванькі! Папалася б зараз каторая!..

І раптам зусім зблізку палілася на яго песня. Пругкай нябачнай плыння пачала яна біць у грудзі, абдаваць крынічнай свежасцю затхлае сэрца, разбівацца аб нешта цвёрдае там і расцякацца па расслабленых жылах танюткімі булькатлівымі ручайкамі.

Ой, хацела ж мяне маць
Ды за первага аддаць...

Гэта “ручаёк” Вацлавы, дачкі Ляхаўскага прымака Язэпа Брэнькі. Вацлава!.. Ладна збітая з крамянага цела дзеўка. Любоўна спечаная з удала замешанай цеста духмяная і сытная здоба... Макар любаваўся і млеў ад яе прысутнасці яшчэ з тае пары ваеннага ліхалецця...

А той первы, первы ды няверны...
Ой, не аддай мяне, маць!..

... Слёзы душылі яго, як прывязанага сабаку ашыйнік. А “ручаёк” казытаў, казытаў...

“Бач ты яе, з самага ранку сёння заспявала!.. Чамусьці ж радасна ёй...” – запякло ў грудзях Макара.

Грозна рыпнулі дзверы і, як заўжды, працяжна завішчэлі. Гэта было для яго так нечакана, што ён і не ўгледзеў, хто з’явіўся ў хаце. Але па няспешных кроках у пераможку з шоргатам аб глінабітню пазнаў: бабка Чопчыха...

Варка, значыць, пайшла на шнуры. Наказала старой суседцы, каб пільнавала хату (маючы на ўвазе яго, Макарку), а сама, як і казалася ўчора, падалася акучваць бульбу.

Чопчыха пашоргалася туды-сюды па хаце, бразнула нечым і ўзяла кірунак назад да дзвярэй. Бокам піхнула прычыненыя дзверы (яму цяпер усё было відно праз шчыліну паміж занавескамі), спатыкнула-

ся раптам, рэзка войкнула і нязграбна перакулілася цераз парог. Макар ажно інстынктыўна прыкрыў рукою рот, каб не пырснуць смехам. Але Чопчыха гучна стагнала, таму, вядома, нічога не пачула б.

– Вой-вой-вой! Божачку, божачку!.. І ратаваць няма каму... Ох-ох, памру, яйбо памру і не ўстану... – ледзь ужо не лямантавала яна.

Старая усё валтузілася сама з сабою за парогам, паволі прыўстаючы на адно, затым і на другое калена.

– Ой, пабілася, яйбо пабілася... Вой-вой-вой!..

У прыадчыненых таксама дзвяхах з сенцаў на двор (Чопчыха, відаць, не змагла як след іх зачыніць) раптам з’явілася нечая постаць.

– Што гэта, цётка, з табою?..

– Ой, саколіку, бач не ўстану, яйбо не ўстану, ето... брыкнула гэць тай не ўстану...

Макар па голасу пазнаў свайго старэйшага брата Рыгора. Хрыплы такі, пракураны і надарваны пустой крыкнёй голас. Во пасіянт!.. Толькі так і не зразумеў Макар, ці то сапраўды ад злосці, ці проста ад дурной звычкі крык Рыгораў. Ну як раскрычыцца без дай прычыны – хоць ты за свет ўцякай ад яго! Сам Рыгор заўжды ў апраўданне кажа, што гэта ў яго размова такая. Гідкая, адным словам, размова!..

Здаецца Макарку: Рыгор самы злы чалавек з іхняга роду. Вось і зараз хоць бы дапамог старой падняцца! Ат не! Стаіць у дзвяхах, не варухнецца. Толькі пануквае на небараку:

– Ну, ну, цётка!.. Ты яшчэ не ўстала? Ну, ну...

– То ж устаю, устаю, са-сако-лі-ку...

Чопчыха і сапраўды нарэшце ўстала, але цяпер яна яшчэ больш згорбілася і зніжавела.

– Чаго хочаш, ці так сабе?.. – зусім згорбілася яна перад ім, стараючыся як бы саступіць з дарогі.

– Варка трэба... Дзе яна там?

– То ж нямаешка ето Варкі. На шнуры пайшла... Да вечара, мабуць, не будзе. То ж мне наглядаць ето наказала...

– Наглядаць?.. А не закрываецца чаго, на ключ чаго не бярэ?

– То... то ж ето паламаўся... ключ паламаўся, казалася...

– Паламаўся... Хай бы прынесла, паладзіў бы мо...

– Ды аўжо ж, паладзіў бы ето, паладзіў бы, саколіку...

Чопчыха толькі зараз ачомалася, што трэба зачыняць хату. Зноў рыпнулі дзверы, і Макару стала поначна і ўтульна. Ужо з двара даносіўся да яго крыклівы, пракураны з хрыпатою голас брата:

– Во хацеў абрадаваць яе!.. Зноў у раён выклікаюць... Маць яго туды! Казённая папера прыйшла... Энкэвэдэ гэта называецца!..

– Ох, не ведаю, не ведаю ето, сакаліку! Як, кажаш, ето называецца?

– Цягамоцінай – вось як гэта называецца! – хрыпеў, надрываў голас. – А чаго цягаць, падумаўшы!.. Свішчы, шукай ветра ў полі... Ён даперу, маць яго туды, мо ў Амэрыцы дзе, за марамі-акіянамі, у трыдзеатым царстве... Маць яго туды!

Цяжкія боты Рыгора загрузалі за сцяной уздоўж хаты. Макар усё зразумеў. Больш як за пяць гадоў знаходжання тут, навучыўся ён з паўслова разумець усіх, хто бываў у іх хаце. Не бачыў твараў, не чытаў па вачах думак, не сачыў за жэстамі, а умеў здагадацца аб недасказаным, ведаў, хто чым “дыхаў”...

Значыць, зноў папера з энкэвэдэ прыйшла. Зноў Варку цягаць пачынаюць... Вось не супакояцца сабакі ніяк!.. Каб ім памяць адняло!

Больш за ўсё на свеце хацелася, каб яго забылі. Назаўсёды. І ўсе, ўсе, апрача што хіба адной Варкі. Бо яна не толькі сястра яму родная, яна -- яго карміцелька і... вартавая. Толькі адной-адзінай ёй ён давярае. За яе спіной і яго ніхто не бачыць...

Ледзь не падумаў: і не чуе... Ды няпраўда, часам хто-кольвек ненарокам і пачуе: то кашляне, то чых-не ён, то... Мала ці што прыпрэ чалавеку!.. Калі што такое здараецца пры старонніх, Варка спасылаецца на вожыка, які жыве, быццам, у падпечку ды мышэй ловіць. А яшчэ скардзіцца на тхара, які, маўляў, прарыў нару у падпечак і (вось брыдота!) не баіцца і не саромеецца ў хаце нікога. Калі ж хто пачне раіць Варцы, як вывесці паразіта, яна махне толькі рукой ды пастараецца на іншае размову перавесці.

Ой і ладны ж у іх падпечак! Улетку у ім халаднавата, зімой – цёпла. Дзед яшчэ майстраваў. Ніхто не падказваў, сам, казалі, даўмеўся, як падпечак такім зрабіць, каб выгода для гаспадаркі была. Не ведае Макар, што ён тут рабіў, але лёх, як называла яго маці, дзед пакінуў пасля сябе слаўны.

Ды і хата да сёй пары лічыцца адной з лепшых у Ляхаўцах. Высокая, зграбная ды яшчэ на грабавых падрубках. Калісьці, як расказвала маці, за іхнім агародам раслі два магутныя волаты-грабы, крэпкія і даўгавечныя дрэвы. Старыя яны дужа былі, дуплістыя у камлі. Гадамі пастушкі кастры у іх дуплах раскладвалі. Вечнага, вядома, нічога не бывае. Вось і рухнула аднойчы самае дуплістае дрэва. Падуючы зачэпіла і другое за сабой пацягнула...

А дзед кемны і шустры чалавек быў. За ноч усё прыбраў да галінкі, у двор пацягаў. Вядома, дапамог нехта.

Вайна нельга сказаць, што абмінула Ляхаўцы, але кранула вёску мала. Усё жытло ў ёй засталася цэлым, ды і з людзей мала каго пабіла. Вось толькі хіба што калгасны свіран ды клуню адзінокіх старых людзей, якія памерлі яшчэ да вайны, двялося ляхаўцам на дровы разабраць. Гэта было якраз тады, калі пад час аблавы на партызан немцы забаранілі сялянам ездзіць у лес. Яны толькі тады і пагаспадарылі ў вёсцы. Першы і апошні раз. А вось паліцаі з суседніх

селішчаў, дзе размяшчаўся іх пастарунак, часта сюды наведваліся. Ды і то галоўным чынам не па службе, а так, да дзевак. А імі заўсёды славіліся Ляхаўцы. Цяперака да іх прыбавіліся, можна сказаць, яшчэ дзве прыгажуні, якія так і не паспелі нарадзіць сваім забітым пад Варшавай мужыкам замены.

Ну вось і зноў пра дзевак, нячысцік іх пабяры!

Кожны раз калі Макарам авалодвалі гэтыя крамольныя, як ён лічыў, і такія неадчэпныя думкі, ён, хоць і прыемна з імі было, злаваўся і стараўся іх праганяць. Але любы дзявочы ці жаночы голас зноў і зноў будзіў іх.

Яшчэ два гады назад і ён цяляў у адну прыгажуню. Вядома, у каго – у Вацлаву. Колькі разоў прыцэльваўся! Адноўчы мо і спусціў бы курок, ды “саслужывец” яго Валадзей Рыкаў дарогу перайшоў. Цяпер Рычок чарвякоў у зямлі корміць. А Вацлава нікому пакуль так і не дасталася. А зрэшты... Ён жа яе цяпер ніколі і не бачыць, толькі па голасу пазнае. А сустрэць ці хоць вокам зірнуць так карціць, што аж млосна!.. Вось і сёння разварушыла яна яму нутро голасочкам сваім пявучым...

І тады, два-тры гады таму, не так проста было яму падбіцца да Вацлавы. Ён хто? Ляхавец, тутэйшы... А ляхаўскім дзеўкам чужых хлапцоў падавай! Ім цікавей падпускаць да сябе хлапцоў з суседскіх ці з больш аддаленых вёсак. На ляхаўскія вячоркі яны прыходзілі цэлым гуртом – пяцёх ці нават болей – звычайна з Селішчаў. Пры зброі, вядома. Ганарыліся, фарсілі. Адзін з паліцаеў-ляхаўцоў абавязкова павінен быў быць з імі побач. А іх, ляхаўцоў, у пастарунку служылі толькі двое – ён, Макар, ды Валадзей. Калі выпадала чарга ісці Валадзею, Макар ад зайздрасці не ведаў куды дзецца. Асабліва тады, калі Рычок выхваляўся перад ім сваімі з Вацлавай адносінамі.. калі ж на вячорках у Ляхаўцах згодна чаргі бываў Макар, як назло любая дзяўчына

рэдка калі паяўлялася. І яму зноў заставалася толькі зайздросціць Валадзею чорнай зайздрасцю.

Валадзею і сапраўды чэпка ўхапіўся за дзеўку. Тая не магла нават і пагаварыць з чужым хлопцам. Саромелася, праўда, рабіць гэта і пры Макару. Затое з самім Макарам старалася быць больш менш прыветлівай і лагоднай. Гэта і надавала яму сіл чакаць і спадзявацца.

Ён і спадзяваўся. І ў першую чаргу на тое, што Валадзея, можа, партызаны заб'юць раней, чым яго. Бо з жывым Рачком Макару не справіцца: той з выгледу і натурай куды спраўнейшы!

“Макарка-шкварка!” – дражнілі яго ў дзяцінстве. А потым з вострага языка таго ж Валадзея пайшло: “Макарка Бурак – як шкварка дурак!”

Да канца сваіх дзён карцела Ручку хоць чым-небудзь насаліць Макару. І вось, дзякуй Богу, зямелька прыбрала яго. Шкажа толькі, што яго самога прыбраў падпечак. Эх, вось бы выбрацца адсюль!.. Кажуць, Амерыка вайной на Саветаў ісці збіраецца. Хутчэй бы!..

***

Ціха ў хаце. Адзін гадзіннік на покутняй сцяне глуха адбівае сумныя імгненні. Макар слухае гэтыя “тах-тах” і здаецца яму, што большага шчасця чалавеку на самой справе і не трэба. Абы знаць, што ты ёсць, існуеш, што існуе, хоць і незалежна ад цябе, такі цікавы белы свет. А ты чуеш, бачыш, нюхаеш, адчуваеш...

Вось так, напэўна, шчаслівыя і кот, і сабака, і вунь той пацук, што выбягае часам на вузкую палоску святла пад самыя ногі Макару. Цьфу ты! Ці ж ён жывёліна якая! І Макару сорамна стае ад гэтых думак.

Сарамяга ён, вядома, сарамяга! А яшчэ – вялікі баязлівец.

Каб не саромеўся ды не баяўся ўсяго і кожнага – даўно іншым чалавекам быў бы. Або хіба сядзеў бы тут, пад печчу, каб не збаяўся ды разам з хлопцамі за немцамі не падаўся?.. Але як адрывацца ад роднага дрэва! Лісцік і той калі адарвецца, дык далёка ад свайго дрэва не падае, струхне на радзінным карэнні...

Ізноў халадком прабрала яго ад гэтай думкі. Няўжо і сапраўды наканавана яму струхнуць тут?

Ён асцярожна (як інакш!) прахіліў занавескі. Перад сабой, як заўжды, заляпаны вечным брудам кут, вочап з гнутага жалезнага прэнта, на якім вісіць пачарнелае з умятымі бакамі старое вядро з вадой. Вады там, напэўна, як часта бывае, няма, або на самым донцы. Варка ці лянуецца, ці сапраўды забывае яе прынесці. Прывыкла, відаць, што ён кожнай ночы косці свае размінае дык і да калодзежа па вадку часам бегае. А можа яна наўмысна морыць яго смагаю? Ён хоць і давярае сястры, але з тае пары, як зачаціў у хату Саўка Бараболь, дык моташна стала на душы ў Макара. Хто ведае, што можа прыйсці ў галавешку задуранай мужыком бабе!..

Прахіліў Макарка занавескі больш, пераканаўся, што ўсе вокны ў хаце як заўжды занавешаны, смела высунуў галаву і зірнуў у супрацьлеглы, што паміж печчу у каморай, кут. Памойнага вядра і тут не было. Цьфу ты! Што за нячыстая сіла! Ну ці не наўмысна яна гэта робіць?.. Відаць, сапраўды звесці са свету ўздумала. Што ж робіць? Хата не замкнёная, як на-зло ключ паламаўся... А-а-ах, можа і ключ наўмысна паламала, ці прыдумала, што паламаўся!..

Ён са злосцю зашмаргнуў занавескі і зноў апусціўся ўніз на абрыдлую, засланую старым аўчынным кажухом ляжанку. У галаве валтузіліся, лезлі адна на адну цяжкія, набрынялыя трывогай

думкі. На сэрца таксама давіў нейкі свінцовы цяжар, тузала і вурчэла ва ўздутым жываце. Ці не дала на сняданак яму Варка нечага дрэннага? Што ён з'еў? Учарашнюю, разагрэтую на ўчарашніх жа шкварках бульбу з двума выбітымі туды ж яйкамі. А хто ведае, можа тая бульба была пазаўчарашняй... Няўжо яго здагадкі, што сястра надумала нядобрае, -- правільныя? Сястра ўсё ж такі! Два гады ўжо хавае-даглядае яго. І нікому, нават старэйшаму брату роднаму за ўвесь гэты час ні гу-гу.

Зноў забурчэла і востра рэзанула ў жываце. Такое надаралася нячаста. Аднак заўсёды ў закутку стаяла вядро з бруднай вадой, якое ён пасля таго, як аблягчаўся, выносіў ў цёмны кут у сені, каб не смярдзела. Дзверы на двор, калі Варка кудысь адыходзіла, замыкаліся. Сёння ж у любы момант сюды мог зайсці хто папала...

Перасільваючы рэзь у жываце, Макар узняўся з ляжанкі і асцярожна адхіліў адну занавеску. У хаце панаваў паўзмрок. На дварэ, мабыць, нахмурылася, нягледзячы на палудзень. Інтуіцыя, як заўсёды, не падвяла яго. Прасунуўшы галаву паміж занавесак, скасавурыўся на покуць, дзе цікаў гадзіннік. Мядзведзі бясконца бавіліся вакол стрэлак, якія паказвалі без чвэрці гадзіну.

Ну вось, мінае паўдня.... Але што для яго гэта значыць? Часу цяпер як бы не існуе. Толькі і застаецца, што чакаць Варку. Прыйдзе, пакорміць яго, як парсюка, і зноў пойдзе...

Але не да яды яму зараз. Хоць бы ў сені як выскачыць!..

Макар пільна прыслухаўся да засценнай цішыні. Ніякага пабочнага гуку! Толькі куры палясквалі крыламі, звыкла “купаючыся” ў цёплым пяску каля падруб. Ну вось у самы раз, здаецца, выскачыць у сенцы. Рызыкаўна, але што зробіш!

Ён аправіўся вельмі хутка. Задаволены, ён

выпрастаўся, разагнуў заклёкную спіну. Паглядзеў паверх аконных занавесак на двор. Шумнай чарадой зляцелі на вішню вераб'і, пачалі склёўваць спелыя ягады. Сільныя сёлета вішні! Трэба абавязкова папрасіць Варку прынесці хоць місачку гэтых сакавітых ягад.

З-за хмары раптам бліснула сонца, і ён міжволі залыпаў насцярожанымі вачамі. Чарада вераб'ёў ў гэты час рэзка пырхнула, спуджаная, напэўна, чалавекам.

Так і ёсць. Міма гародчыка па вуліцы прабег чыйсці хлапчук. Макар не ўгледзеў, чый, хоць мог і не пазнаць, альбо проста не ведаць – за гэты час, што ён тут, чужыя дзеці падраслі і змяніліся. Ды і ў гады вайны, ён мала цікавіўся людзьмі. Звязаўшыся з Валадзеям, пачаў пачаў даволі часта выпіваць. Гарэлка, карты, пыхлівыя здзекі над бяззбройнымі – вось і ўсе захапленні іхняй кампаніі. Праўда, хоць і аказвала яна ўплыў на яго ўплыў, але, дзякуй богу, не страціў ён да канца той прыроднай сціпласці, сорама і сумлення, якія паспела ўжо глыбока пусціць у ім карані. Мабыць, таму і даводзіцца яму цяпер туляцца тут, пад печчу роднай хаты, ад вачэй вяскоўцаў. Няхай лепш думаюць, што ён загінуў, альбо прапаў без вестак.

У такім разе нельга яму ніколі паказваецца на вочы знаёмых людзей. Усё! Крышка! Цяпер ён для іх не існуе. Паказацца – значыць, падмануць іх. Хай лепш, хоць і падманутыя, але не ведаюць пра гэта...

Але чаму гэта ён пра іх, пра людзей, падумаў? Што яму да іх? Пра сябе турбавацца трэба! Ці ж жытка гэта, пад печчу сядзець, маючы ад роду толькі чвэрць веку. Не, так доўга гэта трываць не можа! Трэба некуды адсюль падавацца. У іншыя мясціны, дзе яго не ведаюць-не знаюць і ніколі ні аб чым не дазнаюцца. Прэч з затхлага сутарэння! Да сонца! На волю! Да жыцця!

Тупат чалавечых ног зноў насцярожыў яго. Здалося, нехта прайшоў блізка-блізка. Як быццам, не за сцяной, а побач, сутыкнуўся з ім твар у твар. Амаль бясшумна, па кашачы, кінуўся Макар да падпечка, спрытна юркнуў за занавескі.

Забразгала клямка. Нехта чужы тупаў па атрухнявелым парозе. Патрос яшчэ і яшчэ раз дзверы. А божа ж ты мой! Іх трымаў крук, які ён забыў скінуць з зашчэпкі, калі бегаў у сенцы. Яшчэ здагадаецца хто, што з сярэдзіны замкнёна ды ў вакно барабаніць пачне.

Назіраючы праз шчылінку ў занавесках за крайнім акном, Макар чуў, як моцна калоціцца сэрца. Вось-вось, здавалася, заляскаціць шыбіна, і ён не вытрымае гэтага мучэння.

— Го-о, людзіно, чаго-о трэба!.. — пачулася з вуліцы. Голас Чопчыхі, ныйначай! Гэта яна аклікала здалёк няпрошанага госця.

— Не вы лі, бабуля, здзесь жывёце? — запытаўся амаль па-маскальску незнаёмец.

“Што ж гэта будзе? — раптам падумалася Макару. — Чопчыха ведае, што хата адчынена і ў ёй нікога няма. Памкнецца незнаёмец у хату, яна — за ім, а тут... знутры зашчэплена!..”

Усё ўнутры ахалола ў Макара.

— Удома, ето... нікога няма. У полі гаспадыня, саколіку, у полі... — хутка загаварыла старая, відаць, дагнаўшы няпрошанага госця.

— А-а-а! Ну ясна... А гаспадыню как, не Варварай зваць-та?

— А ўжо ж, саколіку, Варварай...

Незнаёмец, відаць, памкнуўся насутрач старой і яны паволі пачалі аддаляцца ад парога. Дзякуй Богу, здаецца, пранесла! Унутры ў Макара крыху адлягло...

— А ты хто будзеш, саколіку? — пацікавілася старая, але адказу незнаёмца было ўжо не разабраць.

Гутарка працягвалася, відаць, ужо на вуліцы. Галасы паволі аддаляліся.

Пранесла, у каторы раз пранесла! Узрадаваны Макар спрытней, чым калі, выскачыў са сховішча і ў імгненне вока апынуўся ў сенях, збіў кручок з зашчэпкі. Ён гучна звякнуў і... дзверы, не замацаваныя клямкай, пачалі са скрыпам расчыняцца. Ой, што ён нарабіў! Макар гэтак жа спрытна паспеў ухапіцца за іх бакавіну і асцярожна, каб быць незаўважаным са двара, зачыніў.

Ну а цяпер хутчэй на месца! Пакуль Чопчыха не ўздумала вярнуцца і зайсці ў хату. Ды і Варка вось-вось палуднаваць прыйдзе. Другая гадзіна як-ніяк пайшла ўжо. У самога кішкі марш зайгралі. Хоць бы скарынку пасмактаць якую!... Ага, вось і яна! Ён падрапежніцку ўхапіў з незавешанай паліцы чэрствы акраец і, сцяўшы яго слінявым ротам, задаволена нырнуў у сваё логава...

1987-1988 гг.

Паўстанне Пагоні

Урывак з рамана

1

Слаўны Янаў-гарадок! Невялічкі, утульны. Дамы тут у большасці сваёй прыватныя, аднапавярховыя; у цэнтры – двух-трох, крыху далей – чатырох-пяці паверхаў, не так даўно пабудаваныя. Жывуць, як правіла, у іх людзі прыйшлыя. А тутэйшыя, лабуры, дажываюць свой век у старэнькіх хатках, якіх нямала ўздоўж вуліцы Леніна – другой па значэнні ў гарадку. Галоўная ж вуліца тут – Савецкая. На ёй размешчаны цэнтральная плошча і аўтавакзал. Яна перпендыкулярная вуліцы Леніна, якая вядзе да чыгуначнага вакзала. Абодва вакзалы размешчаны ў кіламетрах

пяці адзін ад другога. Гарадок так і разбудоўваўся паступова: паміж адной і другой магістраллю – шашой і чыгункай.

Словам, тыповы райцэнтр, калі б не... тыя самыя лабуры. Але пра іх крыху пазней. Спачатку пра нашага галоўнага героя – Мар’яна Млынца.

Янаў Мар’яну не чужы з дзяцінства. Ён правёў дзяцінства ў вёсцы, якая знаходзіцца ў кіламетрах пятнаццаці ад райцэнтра. У Янаве часам бывалі яго бацькі, сюды пазней бралі яны і яго. У памяці Мар’яна не-не ды і ажывуць нейкія яркія вобразы гарадскіх вуліц і дамоў, ці краявіды з дарогай, якая вядзе ў гэты чароўны горад. Янаў прыходзіць і ў яго каляровыя сны; праўда, часцей такія неканрэтны, фантасмагарычны: горад – не горад, музей – не музей...

І трэба ж было гэтак здарыцца, што лёс зноў закінуў Мар’яна ў гэты дзівосны гарадок. Жыць тут, працаваць цэлых пяць гадоў! А ўсё абумоўлена было яго паэтычнай творчасцю, асабліва бурна разгорнутай ў сярэдзіне семідзесятых, калі яму толькі пераваліла за дваццаць пяць. Ён якраз ужо скончыў завочна педагагічны інстытут. Два гады як быў жанаты, а першай дачушцы, Арынцы, ішоў другі гадок.

Гэты год стаў надзвычай багатым на падзеі як у творчасці, так і ў самім яго жыцці-быцці. Нарэшце яго вершы падрыхтавала да друку маладзёвая газета “Чырвоная звызда”. Зямляк, даволі масціты паэт Мікола Хведаровіч, які працаваў там літкансультантам, звярнуў ўвагу на першыя пробы пярэ сціплага земляка з Драгічыншчыны. Хоць самі вершы былі яшчэ вучнёўскімі і штучна-надуманымі, але аўтар іх усё-ткі скончыў інстытут і працуе настаўнікам беларускай мовы ды літаратуры і піша

на гэтай мове... Масцітаму, сталічнаму цяпер паэту вельмі імпанавала такое адкрыццё, гэта рабіла яму гонар як літкансультанту. Не абы-хто ідзе ў літаратуру, а людзі філалагічна падрыхтаваныя, маладыя настаўнікі – сапраўдная творчая інтэлігенцыя. Надакучыла, шчыра кажучы, валэндацца з рабочымі трактарнага, падшыпнікавага, маторнага заводаў, якія пішуць то на “вялікім, магутным”, то, у лепшым выпадку на “трасянцы” – зусім беларускай літаратурнай мовы не ведаюць. А ў Мар’яна Млынца нават занадта правільная беларуская мова – такая, як вада, дыстыляваная, прэсная... Адчувалася, што для палесскага хлапца яна была ўсё-ткі вывучаная, а не ўвабраная з малаком маці... А гэта не зусім добра! Нейкая яна ў яго заштучная, нежывая... Але падабалася Хведаровічу, што юнак не-не ды і ўжыве часам нечаканае палескае слоўца, якога не было яшчэ ў літаратурнай мове. Як, да прыкладу, атрымалася ў ягоным вершы пра бусла, дзе былі такія радкі: «... валачыў-валачыў, пакуль кашу *засмачыў*...»

...Нарадзіўся Мар’ян, як казалі бабулька, а пасля і маці, на хутары – акурат паміж трыма вёскамі, на самай мяжы двух суседніх раёнаў – Драгічынскага і Янаўскага. Хутар насіў светлую назву “Ясінеўка”. Некалі тут наводдаль балотца раслі магутныя ясені, апошнія з якіх спілавалі першыя хутарцы на свае патрэбы...

Назваць хлопца вырашылі па маці... Спачатку хацелі па бацьку... Але нехта з хутарцоў выказаў меркаванне, што называць па бацьку няправільна ды і нязручна. Давядзецца зваць “Коля стары” і “Коля малады”, бо калі пазваць “Коля” – каму адгукання... Бацька сам даў імя сыну: маўляў, хай носіць імя маці

– па-мужчынску гэта будзе, мабыць, Мар’юш, альбо Мар’ян... Бацька часта называў яго – Мар’юш. Казаў, гэта больш па-польску. Польшчу ж ён лічыў сваёй спаконвечнай Айчынай!..

2012 г.

Aqua pura (Чыстая вада)

Урывак з антыўтопіі

– Чуў такое выслоўе: шчупак на тое й водзіцца, каб карась не драмаў? – запытаўся раптам Борусь у Валеса.

– Ну, чуў... І што з гэтага?

– Як што?.. Як ты думаеш, і хто тут за шчупака?

– Як хто?.. Шчупак ён і ёсць шчупак...

– Які ж ты някемны, Валё...

– Баро! Што ты ўдумаў?..

– А тое і ўдумаў, што кожная прыказка сэнс патаемны мае... Ну, не такі мо й патаемны... Але зразумелы... для нармальнага чалавека.

– Ну, мае...

– Ну-у-у...

– Што “ну-у-у”?

– Па сэнсу, хто хаваецца пад шчупаком?

– Адкуль я ведаю, калі ён... хаваецца!

– Ну й ёлупень ты стары, Валё!

– А-а, ты маеш на ўвазе : хто з людзей падразумеваецца пад шчупаком?

– Ну, няхай сабе й так...

– Шчупак – гэта, хіба, Блёдух...

– Блёдух?.. Ха-ха-ха!...

– А што?.. Нешта не тое я сказаў?

– Авохці, Валё, як заўжды не тое... няўлад!..

Валё інстынктыўна пачасаў за вухам.

– Ну, тады... нехта іншы, такі ж, як Блёдух...

– Ыгы-ы... А яшчэ палітыкам сабраўся стаць...

– Ну, сабраўся... Сам казаў: палітык сёння – гэта стратэг і апэратыўнік у адным абліччы... Трэба, каб як мага больш на зямлі было палітыкаў... Чыстых, як сляза, як раса Божая... А я... ты ж сам мяне ўвазносіш, што я самы сумленны чалавек у свеце... ці ў Сусвеце нават... Як яго... Прарок, во!.. Пасланнік Божы...

– Так яно так... Ты, Валюсік, як сляза... чыстая ды... горкая... і прэсная... А трэба, каб была салёная! Зразумеў... Соллю зямлі мы павінны быць... Як казаў Крыштос?..

– Ну, зразумела...

– Што табе зразумела?

Валюсік задумаўся. Здалося, ён намацаў, знайшоў і ўжо стараўся ўчапіцца абедзьверуч за слізкую, як тая рыбіна, ісціну...

– Калі прыпусціць, што Блёдух і яму падобныя – шчупакі...

– Ну-ну...

Барось нарэшце глыбока ўздыхнуў. Ён зразумеў, што Валес і сапраўды хутка адгадае яго няхітры рэбус. Заўсёды гэтак: доўга думае, цяжка да яго даходзіць... Але потым... адкуль столькі энергіі, смеласці і рашучасці бярэцца ў гэтага нехлямяжага з выгляду чалавечка?

– А карасі – гэта мы? Не!.. Якія ж мы карасі... Мы ж у мул не зарываемся... ды і шчупака-драпежніка не баімся... Пачакай!

– Няма калі, Валё, чакаць, сам ведаеш...

– Хто каго цяпер баіцца?

– Ну хто?

- Мы – карася... ну, гэтага Блѣдуха, ці ён нас?
- Быў час, што мы яго баяліся... ды яшчэ як!
- Ага, быў... Хто двойчы гінуў ад яго хеўры?..

Я, Валес... Я выжыў... Але Блѣдух цяпер ужо не той Блѣдух... Ён лічыцца з намі... і круціцца, ох, як увіхаецца, аж кругі да-а-лёка разыходзяцца!..

- Але ён ужо не шчупак?
- Не шчупак адназначна!
- Хто ж тады шчупак... а дакладней, шчупакі?

Валес адразу павесялеў і раптам неяк імпульсіўна зарагатаў:

– Ха-ха!..Ха-ха!... Цяпер мы...мы – шчупакі...
А яны... яны – карасі... Якія змены! Рэ-ва-лю-
цыйныя...

***

Яны не проста сябры, яны заўжды йшлі па жыцці ў адной звязцы. Пазнаёміліся яшчэ ў старарэжымныя часы. У краіне Боруся раскашаваў дыктатар Пурхус, а Валес ужо доўгія гады ваяваў у партызанскім атрадзе супраць крывавай дыктатуры Доуда. Народы ў гэтых дзяржавах братэрскія, блізкія па духу ды па гістарычнаму лёсу. Пратэстныя выступы ў краіне Валеса Пальмірыі пачаліся на шмат год раней і прывялі да пачатку шырокага руху за нацыянальнае ды сацыяльнае вызваленне. Генералісімус-самазванец Доуд распачаў крываваю вайну супраць уласнага народа, які ніяк не хацеў жыць па яго ўласных жорсткіх і дзікунскіх законах. Барацьба зацягнулася амаль на дзесяць год і невядома яшчэ калі і чым скончылася б, каб не падтрымка паўсталага народа краіны Боруся – Лівадзіі. Сама рэвалюцыя як пераход улады з адных рук у іншыя адбылася амаль бяскроўна за адну ноч. Але ад першых крывавых сутычак загінулі тысячы...

Усе рэвалюцыі рыхтуюцца і высыпаюць ў дзвюх
рэальнасцях – у сацыяльнай, палітычнай і эканамінай
сферы ды ў розумах і сэрцах сумленных людзей...

2014 г.

Цячэ рэчка праз мястэчка...

*Фрагмент (пачатак) сцэнарыя шматсерыйнага
кінафільма*

За кадрам пачынае гучаць аднайменная працяглая
песня, а ў кадры дробны план (з вышыні птушына-
га палёту) мястэчка – хаты, прыгожыя сучасныя ка-
тэджы, дзе-нідзе двух-трох павярховыя збудаванні.
Летні малавоблачны дзянёк. Па ўсім відаць, што
апоўдзень. Пасярэдзіне паселішча і сапраўды віхляе
нешырокая рачулка. А вось і самы цэнтр яго! Каме-
ра наезджае на плошчу з адміністрацыйнымі дамамі,
крамай поруч з мастком, на якім вісіць з дзесятак
замкоў. Вось і шылда “Магазін”. Дзверы час ад часу
адчыняюцца: то выходзяць, то заходзяць людзі. Вось
адна жанчына, другая наліжаецца да крамы. Абедзь-
ве з вёдрамі. А вось і адзінокая бялавая дзяўчына з
вядром. Камера набліжаецца і спыняецца на вядры
– у ім чарніцы...

ПЕСНЯ ЗА КАДРАМ

Цячэ рэчка праз мястэчка...

Цячэ рэчка праз мястэчка...

Цячэ рэчка праз мястэчка...

Дзе ж ты дзеўка з ведзярэчкам?

Тая дзеўка замуж выйшла...

Тая дзеўка замуж выйшла...

Тая дзеўка замуж выйшла...

Была вербай, стала вішняй...

Тая вішня пераспела...
Тая вішня прераспела...
Тая вішня пераспеела...
Ды завяла, абамлела...

Прыйшла восень – абляцела...
Прыйшла восень – абляцела...
Прыйшла восень – абляцела...
Ды і рэчка абмялела...

На экране курсівам хутка пішацца назва серыялу;
“Цячэ рэчка праз мястэчка...” Ідуць іншыя цітры...

ЛЯ КРАМЫ

Пад самы парог пад’язджае старэнькі “жыгуль”, з якога выскоквае хлопец і сягае ў краму. Выходзяць адзін, потым другі мужык, кожны з пляшкай “чарніла”. Вяртаецца і той самы вадзіцель аўто з дзвюма пляшкамі ў руках... Толькі ад’язджае “жыгуль” — аж коціць трактар “Беларус”, спыняецца, з яго таксама злазіць трактарыст і паволі йдзе ў краму, прапускаючы яшчэ двух вясёлых мужыкоў з пляшкамі віна...

Камера ўжо слізгае па вокнах крамы, прыпыняецца на абвестцы, што праводзіцца нарыхтоўка дароў лесу, а вунь і дзве жанчынкі нясуць вёдры ягад. Камера наязджае на юнака з роварам, што прыпыняецца непадалёк трактара. Прыціскаючы да грудзей некалькі бутэлек “чарніла” да трактара набліжаецца той самы механізатар, стаўляе асцярожна ўсё дабро ў кабінку і толькі потым лезе туды сам. Хлопец назірае і нешта думае пра сябе, пасміхаючыся...

Трактар ад’язджае, а да хлопца наблізіліся двое п’яных і неахайных юнакоў. Просяць даць закурыць, хлопец круціць галавой, а адзін з п’яных спрабуе чапляцца за ровар і размахвае кулакамі...

У КРАМЕ

Крык, лямант. Асабліва абураецца адна з жанчын, што прынеслі здаваць ягады.

– Людцы добрыя, паглядзіце вы на абібока ды на п’янчугу гэтага!.. Зноў “матка дай, матка дай!! Цьфу, маткадай ты чортаў!..

– Марфуня, во-во, плюнь ты на яго, здавай ягады, а яму кукіш пад нос... Хай ідзе сам назбірае, калі ўжо так выпіць ахвота.

П’яныя хлопцы церануса каля жанок і накіраваліся да выхаду. А Марфуня залямантавала яшчэ больш:

– Ой-ой, ой, Верка глядзі!.. Гэта ж ягады ўжо спёрлі... Стой, трасца тваёй мацеры!..

Хлопцы ўжо ляснулі дзвярыма. Пачуўся грукат вядра...

ЗНОЎ ЛЯ КРАМЫ

З парога вядро пакацілася на зямлю, а ягады рассыпаліся прыгожым веерам. Хлопец схапіў спачатку вядро, але доўга не ўтрымаў і кінуў пад ногі мужыка, што спрабаваў яго затрымаць. Той каўзануўся і распластаўся на ягадах...

БУДЫНАК АДМІНІСТРАЦЫІ

Утульны хол, калідорчык, кабінет галавы мясцовай адміністрацыі. Ён чытае нейкі аркушык паперы, дзівіцца, вачам не верыць, перагортвае туды-сюды...

– Ну і дзе вы яго знялі?

Перад ім міліцыянт у званні капітана.

– На вітрыне крамы, побач з абвесткамі пра нарыхтоўку ягад...

- І доўга гэта вісела?
- Не магу знаць, Іван Пракопавіч.
- Колькі людзей гэта прачытала?
- Капітан моўчкі паціскае плячыма.
- Пачакай... тут жа... гэта... не па-нашаму, не па-нашаму напісана!
- Капітан спрабуе наблізіцца.
- Як не па-нашаму?..
- Ну... не па-руску...
- Капітан усё-ткі набліжаецца, зазірае ў паперку.
- Спрабуе чытаць:
- «Да жыхароў мяс... мястэчка Ляды...» Ну?..
- Што ну?..
- Ну... па-беларуску напісана... Значыць, па-нашаму...
- Капітан, вы хіба гэтак размаўляеце?
- Не, Іван Пракопавіч...
- Вось бачыш... Не размаўляеш... А як ты размаўляеш?
- Па-расейску... Цьфу ты!.. Па-руску...
- Ну вось... ты, я – усе мы размаўляем на нармальнай чалавечай мове – па-руску... Значыць, па-нашаму... А гэты... гэты, што напісаў такую хярню, – чалавек не нармальны...
- Ну... Выходзіць, ён – не рускі?..
- Выходзіць, не рускі... Можа які бандэравец...

ЗА КРАМАЙ

А за крамай у гэты час двое п’янчуг (гэта відаць па азызлых няголеных тварах), усеўшыся на старых бяргавеннях, адкаркоўваюць бутэльку “чарніла”...

2015 г.

Дабразло

Урыўкі з кнігі эсэ

Кепска будзе...

Усё было добра, мірна, ціха... У Расею нарэшце прыйшла стабільнасць, бурна пачыналі развівацца інстытуты адкрытага дэмакратычнага грамадства... Першы тэрмін прэзідэнцтва Пуціна яшчэ даваў надзею... Потым – прэзідэнцтва Мядзведзева... У адным са зваротаў да парламента ён выклаў праект далейшай дэмакратызацыі грамадства і лібералізацыі эканомікі. Вось-вось павінны былі вярнуцца адкрытыя выбары губернатараў... Расея ўдзельнічала ва ўсіх міжнародных форумах, развіваўся буйны і малы бізнес... Пачыналіся пэўныя зрухі ў народнай гаспадарцы, хоць па-ранейшаму на бяскрайніх расейскіх палях гудзелі бур’яны, але бюджэт папаўняўся ўсё новымі звышпрыбыткамі ад нафтавых і газавых гігантаў, якія забяспечвалі паліўнай сыравінай ледзь не ўсю Еўропу. Усё ішло нармальна акурат да чарговых прэзідэнцкіх выбараў, пакуль Пуцін з Мядзведзевым не вырашылі нахабна плюнуць на ўсё і ўсіх і зладзілі гэткую гульню пад рускай назвай “чэхарда”... Вось тут і спатрэбіўся вопыт расейскага геапалітычнага палігона – лукашэнкаўскай Беларусі. Яны там, у Крамлі, раптам вырашылі, што ўсё – час іхніх авантур надышоў. І былі запушчаны ў дзеянне некаторыя шавіністычныя ідэі ды паспяхова апрабаваныя ў свайго захлодныга сатэліта паліттэхналогіі. Рэакцыя маладога дэмакратычнага грамадства на адкрыты выклік была бурнай і пагрозлівай. Здавалася, “Балотная” можа прывесці да народнага паўстання, што адбывалася калісьці ў Маскве пад кіраўніцтвам Балотнікава... Але хітрасцю ўлагодзілі людзей, і пайшлі “хапуны” ды арышты. Акурат, як у Беларусі!

І вось адзін з вядомых палітыкаў правага толку, які не так даўно быў адным з віцэ-прэм’ераў, Барыс Нямцоў красамоўна і гучна абвясчае: “Завершылася лукашызацыя Расеі!..”

Што за з’ява гэты “лукашызм”? Ну, пэўна ж, разнавіднасць таталітарызму, але з такім мясцовым каларытам ды яшчэ з прымессю нацыянальнага нігілізму, што так уласціва недаспеламу беларускаму грамадству. “Пуцінізм”, ці як зараз яшчэ кажуць “рашызм” з той жа пароды. Але прымесь тут больш небяспечная і выбуховая – рускі шавінізм. І пайшлі гуляць па прасторах СНД ідэі спачатку абароны “рускага свету”, а пасля і пашырэння “рускага свету”. А следам з’явіліся “зьялёныя чалавечкі” з навейшымі аўтаматамі ды экіпіроўкай. Ваенны вопыт быў – Чачня, Грузія... А вось і Крым, і Наваросія... Што гэта за міфічная краіна такая! І цяпер яшчэ душа слупянее ад нахабных дзянняў Расеі ў Крыму. А далей – дык вар’яцтву няма канца... Ужо ўкраінскія вайскоўцы, перамагаючы ўсё гэтую шваль, крычаць “Наперад, на Маскву!” Розум не можа змірыцца і паверыць, што гэта не кашмарны сон. Дэмакратычная, брацкая Расея за некалькі год стала пачварай, якая накінулася на еўрапейскую сястру Украіну... Пра Беларусь у гэтым выпадку лепш памаўчаць. Быць з пачварай у нейкім хаўрусе – лепш увогуле на свет не нараджацца...

А як усё хораша пачыналася! Бархатныя, каляровыя, дэмакратычныя рэвалюцыі! Скажы тады каму “кепска будзе” – не паверылі б. Што ж, і сапраўды кепска! І можа быць яшчэ горш! Пачвара, што нарадзілася, пакуль спала маладая дэмакратыя, гатовая пусціць столькі крыві, што ў ёй сама і захлынецца...

Прымітыў

Для людзей прымітыўных усё ў жыцці прымітыўна. І адносіны да ўсяго – прымітыўныя. У іх і лексіка прымітыўная: мат-перамат, іншыя мацерныя словы-неалагізмы. Самае галоўнае: у іх мазгі такія – прымітыўныя...

Мяне ледзь не з дзяцінства здзіўляла: чаго гэта людзі мацюкаюцца? Першае, што прыходзіла ў гаварачую галаву: слоў, відаць, больш трапных не знаходзяць... Але ў школе настаўнікі стала цвердзілі: “Богат и могуч русский язык”. У класікаў рускай “словестности”, сапраўды, можна было б павучыцца... Але прымітыўнае, атэістычнае савецкае жыццё не давала ніякіх шанцаў хоць калі-небудзь выказацца высока, узнёсла – мовай Тургенева ці Блока...

Сумоўе дзяцей майго пакалення, вядома, таксама было прымітыўным – багатая дыялектычная лексіка і фразеалогія бабулек і дзядоў знікала, а мы ўслед за бацькамі ўбіралі ў сябе толькі мацюгі ды “феню”, якая пышна квітнела і здавалася нам, дзятве, як цяпер казалі б, “крутой” і “прыкольнай”. Ну не маглі мы сабе дазволіць упадабляцца старэнькім бабулькам, якія, каб нас пасварыць казалі б, напрыклад, такое: “каб цябе пярун забіў...” ці “каб цябе ліха ўзяло”, “каб на цябе пранца!..” Не, мы ўпадабляліся “дзядзькам”, якія прайшлі службу ў арміі ці ў марфлаце, альбо “адкінуліся” з зоны і паўтаралі ўслед за імі сапраўдныя “мужчынскія” слоўцы...

І о рэальнасць! Прымітыў адусюль душыў нас: у школе – муштрой ідэалагічнай, на вуліцы – “блатняком” і мацюгамі.

Сённяшні прымітыў зараджаўся яшчэ тады, у пасляваенныя гады – у канцы саракавых і напачатку пяцідзясятых мінулага стагоддзя, на вачах майго пакалення – пакалення будаўнікоў і першых, як абяцалі, жыхароў камунізму. І тое сачыненне на

вольную тэму, што пісаў я на ўступных экзаменах па беларускай літаратуры ў Брэсцкім педагагічным інтытуце – таксама з сённяшняга дня выглядае абсурдным і прымітыўным. Як і радкі з верша класіка беларускай паэзіі Аркадзя Куляшова, якімі абазначалася тэма майго сачынення “Каб прыйсці ў камунізм яго першымі жыхарамі...” Да якой дэмагогіі нас прывучалі! За трыгадзіны, адведзеныя для пісьмовага ўступнага экзамену, я напісаў цэлую дэмагагічную паэму, развіваючы прымітыўную думку савецкага паэта ледзь не да бясконцасці... Цікава было б сёння паглядзець, што я там “навершаплёў”, але па літаратуры атрымаў цвёрдую чацвёрку, што і дапамогло мне стаць студэнтам, а пасля – настаўнікам. Савецкім (саўковым), вядома...

Прымітыў да таго знахабеў, што дастаткова аднаго слова з трох літар (не абавязкова на “х”), да прыкладу, “чмо”, каб даць усеаб’ёмную характарыстыку чалавеку, як гэта зрабіў нядаўна адзін масквіч (маскаль) у адносінах да Пуціна... І правільна! Той жа Пуцін, хоць і дэ-юрэ прэзідэнт Вялікай Расеі, а тым не менш скаціўся да такога ж мужыцкага прымітывізму, што пачаў, як і многія прымітыўныя “маскалі”, называць” украінскіх паўстанцаў-майданаўцаў “бандэраўскімі фашыстамі”. Значыць, не ведае, ці не хоча ведаць, хто такія на самой справе “бандэраўцы” і “фашысты”. Сказаць прымітыўна нават для суперадказнай першай асобы дзяржавы – прасцей і зручней, а галоўнае – як раз тое, што і хочучь пачуць “недалёкія”, прымітыўныя “саўкі-ватнікі”. Як запэўніваў ён аднойчы расейцаў, што тэарарыстаў будзе “мачыць і ў сарціры”... Ну не прэзідэнт, а “пахан”! Усяму свету цяпер бачна, што за людзі сядзяць у Крамлі, у Дзярждуме і ў Савеце Федэрацыі Расеі. Адзін “Жырык” чаго варты!..

Прымітыў – гэта не прымітывізм як стыль, напрамак... Гэта элементарная безграматнасць і

бездухоўнасць, гэта хамства, нахабства, абыхавасць і мана... Гэта зло, узведзенае ў самы высокі ранг дзяржаўнай палітыкі. Для Еўропы – гэта дзікунства, для Расіі – норма. Вось чаму яны так баяцца Еўропы! Прымітыў баіцца сканаць ад высокай арыстакратычнай культуры палітычнага істэблішменту.

Бяснуцтва

Тое, што і без таго бяснутная Расея, робіць глупства за глупствам, паводзіць сябе ў свеце неадэкватна, нашкодзіла і сабе, і навакольным краінам, усяму свету – нармальным, цывілізаваным людзям абсалютна відавочна. Гэты нахабны, амаль рэйдэрскі захоп цэлай паўвыспы Крым! Гэты шавіністычна-фашыстоўскі псіхоз! Гэтае марнае, дэбільнае шараханне ў спробе супрацьпаставіць сябе сусветным санкцыям! Гэтая шалёная, бессаромнай хлуснямана ў сваіх сродках масавай дэзінфармацыі! Гэтая неверагодная абразы вялікага славянскага народа – украінцаў – у вар’яцкай спробе даказаць, што такога народа і ў прыродзе няма... Гэта ўжо горш за бяснуцтва! Гэта злачынства, за якое трэба адказваць!

Асабіста для мяне Пуцін ніколі не быў прыемнай асобай. У яго непрыгожым абліччы праглядваўся гэтакі д’яблік... Я ведаў, што ён яшчэ пакажа ўсяму свету сваю сутнасць... Здзіўляла толькі адно (і цяпер гэтая думка не дае мне спакою): як у ім ніхто не ўбачыў д’ябальскага аблічча? Дзе былі і ёсць святары Рускай праваслаўнай царквы? На каго глядзеў увесь гэтак званы “рускі народ”? Што, усе аслеплі?... Вось дык сапраўды сатанінскае насланне! І яшчэ ён спрабуе разыграць ролю міратворца паміж Арменіяй і Азербайджанам! Пасля Грузіі, пасля Украіны... Вось дзе сапраўды воўк у авечай скуру!..

Але я ўпэўнены яшчэ ў адным: большасць у Расеі не галасавала за гэтага д’ябліка, свядома ці падсвядо-

дома... Спадзяюся, што да гэтай большасці хутка прымкнуць астатнія, якія ўжо зразумелі, хто такі Пуцін. І тады... Не будзем спяшацца, часу і так засталася мала... Вялікія змены ў Расеі хутка прынясуць кардынальныя, вельмі патрэбныя перамены і ў Беларусь. І гэта тое адзінае, што радуе!

Бяспуцтва-2

Бяспуцтва на самой справе не мае межаў у агромістай ды бязладнай да абсурду Расеі.

Сельская мясцовасць амаль усёй еўрапейскай прасторы сённяшняй Расеі выглядае, як пасля Мамаева нашэсця: зямля мала апрацоўваецца, альбо парасла быльнягом, усюды запусценне і бязладдзе. У краіне да гэтага не вырашаны, ды ўжо і ўвогуле не вырашаюцца (няма кім!), праблемы вёскі, сельскай гаспадаркі. Ды і ў цэлым народнай гаспадаркай (мікра-эканомікай) улады не займаюцца. Тады чым, калі не гэтым, у першую чаргу павінна займацца дзяржаўнае чынавецтва? Можа вырабляць ды прадаваць зброю? Толькі і знаць, што пампаваць нафту ды газ і гандляваць ёю, не забываючыся класці частку звышпрыбыткаў і ва ўласныя кішэні? А можа гуляць у “вайнушку”, ладзячы бравурныя парады ды пацешныя вайсковыя вучэнні? Альбо крычаць ды падбухторваць спіты ці абкураны народ пашыраць свае тэрыторыі, каб нахапаць яшчэ больш у свае кішэні?..

Што падказвае элементарны клёк чалавеку? “З Боскай дапамогай выбіўся ў высокае начальства – жыві сціпла і працуй, працуй, працуй -- помні, што гэтым Гасподзь цябе выпрабоўвае: будзеш сумленна працаваць – і павага людзей, і боскае блаславенне будзе, пачнеш красці, крыўдзіць людзей – будзе расплата... І хто табе сказаў, што ты – пуп зямлі? Ты – васал, ты – слуга народа, ты, як усе, пад Богам ходзіш...

Карэнне бяспуцтва разрастаецца там, дзе нізкая мараль, дзе бездухоўнасць, дзе абыякавасць і двурушша... Гэта вядзецца яшчэ аддуль -- з кастрычніка 1917 года. Хаця... усё пачыналася яшчэ раней – са знакамітай фразы Карла Маркса: “Прывід блукае па Еўропе...” Але ж па Еўропе той прывід паблукі паблукі ды і выйшаў увесь, а глыбока пусціў карэнне там, дзе глеба аказалася больш спрыяльнай – у Расеі... Сілай адабраць багацце ў аднаго, каб раздзяліць яго на кожнага ды праматаць, а мо і абагаціцца іншаму – бандыцкая мараль. Яна ўвайшла ў кроў і плоць, як зараз казалі б, “гопнікаў”... Прышоў час – і тэорыя ды практыка артадаксальнага ды агрэсіўнага камунізму з яго дактрынай сусветнага панавання пацярпела поўны крах. Але на руінах злачыннай ідэалогіі не магло адразу вырасці нешта ідэальнае. Вось у Расеі, у Беларусі, ва Украіне, у Сярэдняй Азіі і нарадзілася пачварная сістэма аўтарытарызму, якая плаўна пачала пераходзіць у абсурдны, бяспутны таталітарызм... Колькі разумных людзей папярэджвала грамадзян: будзьце пільнымі, не спіце, не драмайце, стварайце грамадскія супольнасці накшталт еўрапейскіх!.. Скажаў жа некалі паэт-філосаф “сон розуму народжвае пачвараў” – дык не! Людзі так і не змаглі вырвацца з путаў ваяўнічага аўтарытарызму – адстаяць менавіта парламенцкія рэспублікі. Нават сляпому было зразумела, што аўтарытарызм хоча сябе легалізаваць у выглядзе прэзідэнцкай сістэмы улады...

І вось толькі мужны ўкраінскі народ упартай, шматмесячнай барацьбой здолеў паламаць хрыбетнік сваёй аўтарытарнай сістэме, якая, дарэчы, ва Украіне, дзякуючы нядаўняй “памаранчавай” рэвалюцыі не здолела яшчэ цвёрда стаць на ногі. І адразу пачвара з Усходу ашчэрылася і пачала помсціць...

Тое, што Крым Расея нахабна запатрабуе ў асла-

бленай Украіны – прадбачылі ўсе. Але каб з такім рэйдэрскім наскокам сярод белага дня літаральна ўкрасці яго пад носам цывілізаванага свету – ніхто не чакаў. А далей – яшчэ горш...

Пуціну хутка ўдалося растаптаць квоल्या парасткі маладой расейскай дэмакратыі еўрапейскага тыпу і гэтым лішні раз даказаць, што не бывае “імперый зла” дэмакратычных. Усё гэта адбывалася на вачах як расейскага, так і еўрапейскага грамадства. Пра станаўленне “пуцінізму”, бадай, пішуцца ці ўжо напісаны цэлыя кнігі.

Па нейкай злой іроніі чалавек па прозвішчы Пуцін стаў “хрышчоным бацькам” расейскага бяспуцтва – абсурднай агрэсіўнай палітыкі лжэпатрыятызму і шавінізму. Палітолагі-даследчыкі, відаць, абавязкова адзначаць, што ўсё рабілася з прымяненнем самых ізуверскіх, хітрых тэхналогій, якія праходзілі і праходзяць выпрабаванні не дзе-небудзь, а ў гэаграфічным цэнтры Еўропы -- у нас, у Беларусі. Гэты сацыяльна-палітычны заказнік-палігон адыгрывае ключавую ролю ў станаўленні і далейшым развіцці сучаснай Расейскай імперыі. Калі б не ён – ніякага пуцінізму не было б... На Захадзе не могуць не разумець сітуацыі, але гуманістычная прырода еўрапейскай дэмакратыі такая, што не дазваляе прымяняць нялюдскія прыёмы, каб адным махам зліквідаваць гэты палігон. Трэба каб самі беларусы дайшлі да разумення таго, што насамчэч адбываецца. А на гэта патрэбны час... Ёсць яшчэ надзея, што пасля “украінскага дэтанатара” канец пуцінскаму бяспуцтву пакладзе сам расейскі народ – пачнуцца хваляванні, праявы сепаратызму ў самой імперыі... Як кажуць, не будзем спаць і варта ўсё-такі спадзявацца нарэшце на нешта путнае!..

Бяснуцтва-3

З дня ў дзень на нашых вачах, пры нашым маўчанні разгортваецца поўнамаштабная расейска-украінскай вайна. Гэта не дзе-небудзь за акіянам. Гэта каля нашых межаў. Агрэсар – Расея, з якой наша Беларусь знаходзіцца ў нейкай міфічнай квазісаюзнай дзяржаве. Міфічнай, таму што той дзяржавы ніхто не бачыў. Затое ляпаюць языкамі... І хто? Высокія чыны!. А іх з экрану тэлебачання паўтараюць падбрэхачы... Ва ўсім гэтым нябачна нікага здаровага сэнсу. А там, дзе адсутнічае здаровы сэнс, – ёсць нонсэнс, альбо абсурд! Гэта ганебна! Але, як кажуць у народзе, дурню хоць у вочы сцы, а ён усёадно кажа: божая раса...

А здаровы сэнс у тым, што калі Украіну бяспутная пуцінская Расея нахабна намагаецца акупаваць, то нашу Беларусь яна даўно ўжо захапіла і зрабіла з ёю, што хацела... Правільна! Прыдумала квазісаюзную дзяржаву (без назвы пакуль што)! Як і Наваросію нядаўна... Зрэшты, назву шукаць далёка і не трэба. Чаму б не назваць “Беларосія” – варта толькі памяняць літару “у” на “о”. Добра было б і астатняй частцы Украіны вярнуць стары расейскі назоў, які так і не прыжыўся пры царызме, “Маларосія”... Думаецца, у Пуціна, прынамсі, у партыі “Единая Россия” ёсць не адзін праект вярнуць Імперыі яе былую славу – толькі, вядома, не на агульначалавечых, еўрапейскіх каштоўнасцях узаемапавагі ды калегіяльнасці ў вырашэнні надзённых пытанняў. Еўразійскі саюз, відавочна, адзін з іх...

Але не прывядзі Гасподзь выкарыстаць Расеі свае вайсковыя базы на тэрыторыі адзінага заходняга васала – лукашысцкай Беларусі – супраць братняй Украіны. Тады апрача атрада “Пагоня” з’явіцца цэлыя вайсковыя фармаванні беларускага супраціву. Можа пачацца партызанскай вайна су-

праць расейскіх акупантаў і на тэрыторыі Беларусі. Ніхто не пралічвае гэта?..

Відавочна, што калі расейская агрэсія супраць Украіны бліжэйшым часам не спыніцца, дык пуцінская Расея стане распальваннікам Трэцяй сусветнай... Калі яшчэ да нядаўняга часу галоўнай небяспекай дваццаць першага стагоддзя лічыўся ісламскі фундаменталізм, дык цяпер вельмі хутка пачаў набіраць сілу расейскі імперскі шавінізм. Сапраўднай пагрозай у першую чаргу для Еўропы стала дактрына пашырэння “рускага свету”. Нахабнай агрэсіі Расеі пасля бяскроўнай здачы Крыма Украіна ўжо не пацерпіць. Пакуль заўважаецца толькі эскалацыя канфлікту, да сапраўдных мірных перамоваў далёка. А калі сепаратысты будуць і надалей супраціўляцца ды атрымліваць дапамогу з Расеі праз захопленыя прапускныя пункты на мяжы – не будуць на гэта спакойна глядзець і ў НАТА... Паглядзіце, падзеі развіваюцца вельмі імкліва. Пуцінская Расея прыбгае да новых ізуверскіх прыёмаў, каб распальваць усё большы ваенны пажар. Такое ўражанне, што рускае бяспуцтва набірае ўсё новыя абароты і вядзе свет да катастрофы.

Дабразло

Добро ад Зла людзі зусім ужо адрозніваць перасталі! Што за ачмурэнне такое! Бяда несусветная! Насланне ад Злога! Сітуацыю гэткую асабіста я з нядаўняга часу называю Дабразлом. Гэта калі Дабро са Злом пераблытаны, перамешаны, як чорная фарба з белай...

Відаць, і сапраўды, Усявышні, альбо Сусветны Звышрозум, ускладняе задачы ў апошнія часы перад сучасным чалавецтвам, гэтак званай сыходзячай «пятай расай», нашай тэхнічна-гуманітарнай

цывілізацыяй. Ён пасылае такія выпрабаванні, іспыты на чалавечнасць, што ажно дух захоплівае!

Аб гэтым усё больш сведачаць гэтак званыя “кантакцёры”. І не верыць ім ужо проста немагчыма, калі пільна назіраеш, што адбываецца ў свеце. Вядома, ад значнай часткі землян, гэтак званых “маладых душаў”, такія веды схаваныя за “сямю пячаткамі”. Тысячы людзей гібеюць і гінуць у катаклізмах і катастрофах, не здагадваючыся нават, што паміраюць... Вось быў, усведамляў, а часцей і не ўсведамляў сябе на гэтым свеце, браў ад жыцця ўсё, што мог і хацеў – а ў адзін момант цябе ўжо і няма, куды ўсё і падзелася...

Але ўсё тонкаматэрыяльнае, духоўнае акажацца ў патрэбным месцы, у зборніку ці адстойніку, нічога нікуды не прападзе, спатрэбіцца для новай грубай матэрыі, каб працягваць свой бясконцы касмічны шлях...

Скажыце, во куды загнуў! Але недадумаўшыся да гэтага, не адгадаеш і загадку зямнога жыцця, вялікага сакральнага касмічнага сэнсу ўсяго, што адбываецца, не станеш ля рубікона паміж добром і злом.

Памятаеце, як у былой імперыі зла СССР адвучвалі нас ад разумення добра і зла, як вучылі змешваць чорныя і белыя фарбы – на белае прымушалі гаварыць “чорнае” і наадварот. Чаму я павінен быў ненавідзець Дабро ў якасці, напрыклад, Злучаных Штатаў Амерыкі, альбо тых жа немцаў, якія прынеслі пакаянне за грахі папярэднікаў і асудзілі нацыянал-фашызм? Аб’ектыўныя веды сведчылі аб тым, што ЗША з’яўляецца фарпостам дэмакратыі ў свеце, жыве па канстытуцыі 200-гадовай даўнасці, якая з’яўляецца ўзорам для ўсіх краін, якія хочуць развівацца ў напрамку дэмакратыі. Ну а калі дзе не проста не хочуць, а спрабуюць павярнуць кола часу ў супрацлегы бок, ЗША тут як тут – становіцца на аба-

рону прагрэсу. Але не! Саўкам пастаянна ўбівалі ў галовы, што дабро – гэта насамрэч зло. Сёння толькі людзі-зомбі не ведаюць, што Другая Сусветная была вайной двух таталітарных сістэм за сусветнае панаванне. Змагаліся не зло і дабро, а два зла – адно большае, другое, хіба, крыху меншае. Дабро (краіны гэтак званай буржуазнай дэмакратыі) якраз вымушана было чакаць, калі надыхдзе час меншаму злу дапамагчы. Меншае зло перамагло і ўскружанае гэтай перамогай паступова ператваралася ў зло вялікае, планетарнае. Імперыя Зла з сатанінскай абрэвіатурай СССР рухнула ад уласнай безгледзіцы, а на заразных абломках яе пачалі пачкавацца новыя злыя дзяржаўныя ўтварэнні. Цяпер, відаць, надыхоў і іх “зорны час”. Зло ў гэтых краінах пачало праяўляць сябе нахабна і агрэсіўна. І не толькі ў самай вялікай Расейскай імперыі. Напружанне ў арабскім свеце, на Блізкім Усходзе і ў Сярэдняй Азіі, паміж Азербайджанам і Арменіяй...

Сёння адным з плацдармаў барацьбы дабра са злом стала Украіна. Тут таксама выпрабавуюцца душы людзей, многія з якіх прадаюцца д’яблу. Аслепленыя, замбіраваныя, яны бяруць у рукі крываваю зброю і ідуць супраць дабра. Зло ім гаворыць: “Там, на Захадзе, – зло! Еўропа, Амерыка – расаднікі зла! Зло прыйшло ў братнюю Украіну, спачатку ў Кіеў на Майдан, пасля на Ўсход, яно хоча нас расптаць, забраць нас, зняволіць, навязаць нам свае каштоўнасці... Мы – вялікі народ, які зло з Захаду паставіла на калені. Устаньце, бярыце зброю і змагайцеся супраць амерыканскага імперыялізму!” Але за што? За другі імперыялізм, за расейскі, за свой? Ці ж гэта не падвох!!!

Любы нармальны, незамбіраваны чалавек зразумее, што такога не можа быць. Якое зло там, дзе сацыяльная празрыстасць і справядлівасць, духоўная свабода і павага да чалавека? Балазе, нашы людзі

даўно вольна пачалі ездзіць па свеце, і на ўласныя вочы пераканаліся, дзе, што і як... Гэта не за “жалезнай засовай” у СССР!

Зло ўсё больш пачувае сябе беспакараным. Паглядзіце, хто адказаў за многія апошнія злачынныя акцыі ў свеце! За збіццё і забойствы людзей у нас, у Беларусі... За забойствы людзей ва Украіне... За збіты нядаўна ў небе Украіны малайзійскі лайнер...

Зло заўжды пераважае і перамагае на апэратыўнай прасторы, але не мае стратэгічных пераваг у больш аддаленай перспектыве.

Зямное смяротнае жыццё створана Госпадам (касмічным розумам) як адзін з механізмаў выпрабавання і ўдасканалення бяссмяротнай душы. Гэта, бадай, адзіная тэза, якая апраўдвае сэнс чалавечага (і не толькі) жыцця. Людзі, якія не ведаюць гэтага сэнсу, альбо безвынікова шукаюць яго, па сутнасці з’яўляюцца носьбітамі нізкіх, слаба выпрабаваных і недасканалых душ.

Людзям, якія страцілі ўсялякую веру ў сілу добра, я даў бы адну вельмі важную парадку.

Па-першае, каб быць заўжды аб’ектыўным у ацэнцы любой, не абавязкова планетарнай падзеі, трэба памятаць, што ў свеце існуе толькі дзве галоўныя сілы-антыподы: задача адной: з быдла рабіць людзей, задача другой: людзей ператвараць у быдла. Такія дзеянні вынікаюць з самой логікі супрацьстаяння добра і зла.

Ва ўсіх імперый паскудны нораў: яны бязлітасна душаць свой сепаратызм і правакуюць ды падтрымліваюць яго ў суседзяў... Што да Расеі, то гэтак было ў Чачні, у Грузіі, цяпер ва Украіне...

Выбар і выбары

Дваццаць гадоў таму беларусы зрабілі выбар, пасля якога не стала выбараў. Не, дэ-юрэ яны праводзяцца. Усё па-закону! А дэ-факта... Факты сведчаць пра злачыннае беззаконне. У далёкім 1994 годзе першыя сапраўды свабодныя, дэмакратычныя выбары сталі апошнімі ў навейшай гісторыі Беларусі. Вось вам і свабода! Выбралі, што захацелі. А захацелі, каб імі кіраваў такі ж як самі – просты, вясковы, бязбацькавіч, “рот у палец не кладзі”, хамаваты, затое строгі і справядлівы, любіць Расею і ненавідзіць Захад ды Амерыку. Расею яны ды іх прэзідэнт любяць як старэйшага брата, а Амерыку ды Захад ненавідзяць, таму што там імперыялісты і фашысты. А яны – не, яны святыя, хаця на паверку яшчэ горшыя імперыялісты ды фашысты, бо на-самрэч – дзікія пачвары-ваўкалакі. Глядзіце, якую ізуверскую выбудавалі яны пад саўкоў дактрыну: “мы добрыя і правільныя, а ўвесь свет, які не пад намі, – гнілы...” А што мы хацелі? Іх так выхоўвалі цэлымі пакаленнямі! І сённяка прадстаўнікі іх малодшага пакалення лічаць, што Амерыка – Садом і Гамора, а ў Еўропе – адны геі... А што ў саміх поўная алкагалізацыя ды маразм – гэтага не бачаць.

Не ва ўсіх жа былі дзяды, бацькі, як у некаторых з нас. Майго дык дзеда Гардзея пры польскай уладзе аднавяскоўцы абралі “солтысам” (гаспадар быў, справядлівы, разумны, сумленны, чулы, выхаваны). Прыйшла новая, фашысцкая, улада – і людзі вырашылі: нашто мяняць “шыла на мыла”, няхай паранейшаму нашым заступнікам будзе Гардзеі. Мой дзед, вечная яму памяць, дзякуючы сваім высокім чалавечым якасцям спраўна служыў сваім людзям пры любой акупацыйнай уладзе.

Як яго можна назваць? Калабарантам ці здраднікам? А можа сапраўдным патрыётам?.. Фак-

тычна вёска знаходзілася каля партызанскай зоны, сітуацыя заўжды была такая: днём – паліцаі ды немцы, уначы – патызаны... Вядома, стараста кожнай такой вёскі абавязаны быў супрацоўчаць з партызанамі. За кожным з іх замацоўваліся адказныя сувязныя. Колькі важных звестак здабываў, колькі людскіх жыццяў уратаваў мой слаўны дзед! А прыйшлі “вызваліцелі” – і майго дзед пада “агульную грабёнку”... Не сталі разбірацца, шукаць сведкаў. Дзе тыя сувязныя ды камандзіры іхнія падзеліся! На фронт пайшлі... А дзед як здрадніка закатавалі ў казематах Пінскага калегіума... Ганьба такім “вызваліцелям”! Чым яны лепшыя за гітлераўцаў?

Бацька мой, Мікалай Гардзеewіч, не паспеў паваяваць, напрыканцы вайны яму толькі споўнілася шаснаццаць. Яго светапогляд фармаваўся пры польскай, нямецкай, а пасля і савецкай акупацыйных уладах. Польская школа, у якой ён быў круглым выдатнікам, заклала асновы яго адукацыі і выхавання. А за тым... Трэба было прыстасоўвацца, лавіраваць паміж уласнымі інтарэсамі і нялюдзкімі парадкамі акупантаў...

Хіба мог мой бацька раздзяляць погляды ці хаця б спачуваць камуністам? Вядома, не. У тыя гады, калі фармаўся яго светапогляд кожны, хто займаўся “палітыкай”, гэта значыць супрацоўнічаў з КПЗБ, на самой справе быў баяком, не меў ні кала-ні двара. Тым, хто меў сваю гаспадарку, не было часу займацца “палітыкай”. Як мог мой бацька, сын гаспадара-сярэдняка, глядзець на такіх лайдакоў ды брахуноў? Таму вядома, калі яго сын Міколка пайшоў у савецкую школу, бацька часта яму нагадваў: “Сынку, вучыцца – вучыся, толькі брахні іхняй не слухай, бо ўсё гэта няпраўда”. Сын і не слухаў. Хаця фармальна быў піянерам, потым камсамольцам... І разам з бацькам у “застойныя” гады лавіў вострым вухам кожнае слова праўды, што прарывалася праз гул і траскатню

ў эфіры, “Голаса Амерыкі”, Радыё Свабоды” ці “Нямецкай хвалі”...

Мой бацька. Мікалай Гардзеўвіч, недажыў літаральна пару месяцаў да “жнівеньскай рэвалюцыі” 1991 года. Калі б ён быў жывы падчас выбараў 1994 года, дык, спадзяюся, ён аддаў бы свой голас за Зянона Пазняка – такога ж антыкамуніста, як сам. І не толькі аддаў бы, а загітаваў бы ледзь не ўсіх вяскоўцаў галасаваць за яго...

Пабольш бы такіх было тады беларусаў, як мой бацька!

Шкада, што многім астатнім баларусам аказалася далёка да майго дзеда ды бацькі. Некаторыя з іх, вядома, з таго “слаўнага” племені лайдакоў ды брахуноў; некаторым не “да таго”; а большасць дык заўсёды гатовы насіць “локшу на вушах” ды духоўныя кайданы на руках і нагах...

Выбар тады быў зроблены, і цяпер ніхто не бярэцца прадказаць, калі яшчэ выпадзе шанец беларусам выбіраць. Чарговыя “выбары” зноў стануць вядомым выбарчым фарсам. Уявім толькі! Ідуць людзі, як той статак, і ўсё наступаюць на адны і тыя ж граблі... А яны бац па галаве, па другой, па трэцяй!.. І нікому няўцям тыя граблі прыбраць прэч з дарогі! Фарс 2015 года зусім не за гарамі. Як не пусціць гэты статак у напрамку да чырвоных скрынак з саўковым гербам? Як яго развярнуць на 180 градусаў? Ды што там! Збіць бы хаця з выверанага злачыннай ўладай курсу? Цяжкая, малаверагодная задача... Як яе вырашыць? Ды вельмі проста: кожны ў гэты дзень проста ўзяў і не пайшоў на выбарчы ўчастак -- роўным чынам “наадварот” выканаў свой “грамадзянскі абавязак”. Дзеся будучыні! Дзеся справядлівасці! Дзеся празрыстага, сумленнага жыцця ў сваёй, будучай сумленнай, празрыстай краіне!

Кара

Усе мы, людзі, пакараныя! У гэтым, часовым, жыцці – смерцю, у тым, вечным, – бессмяроццем. Для многіх тое бясмяроцце аказваецца пакутлівым і жахлівым... Так, гэта й ёсць Боская кара! Кара нарадзіцца грэшнікам і такім прайсці праз сваё нікчэмнае кароткае жыццё, так і не дасягнуўшы пакаяння, так і не зрабіўшы хоць нязначны подзвіг – пераманіцца, усвядоміць сваю нікчэмнасць, свой няхай і першародны грэх. А колькі ўсяго наноснага смецця назбірае галуба-душа на ўсіх сцяжынах ды шляхах жыцця зямнога!..

Але калі жыццё, нават самае доўгае, – ужо кара, то што тады смерць? Гіперкара? Ці. можа, збавенне? Смерць – вядома, збавенне ад далейшых грахоў, але кара за непакаянне... Вось так усё проста! Таму спавядайцеся і кайцеся! Няма побач святара – перад самім сабою... Той, да Каго вы звяртаецеся, заўжды поруч! Гэта вы, калі грашыце, аддаляецеся ад Яго. Але пакаянне, як вучаць святары і багасловы, прымаецца Госпадам, калі яно шчырае – гэта значыць, мае на мэце не паўтараць усвядомленых грахоў. Бо калі чалавек іх усведамляе і думае, што вось палягчэла, можна ізноў папусціцца ў грахах – значыць, зноў ён вяртаецца пад дамоклаў меч кары. Вагацца ж, боўтацца паміж грахамі і няшчырымі пакаяннямі – яшчэ большая кара.

Кара, кара, кара... Хутчэй бы прычакаць апошнюю!.. Толькі смерць чакаць марна. Яна прыходзіць знянацку. Ратуецца толькі той, хто ў пакаянні, як і ў малітвах, штоімгненна і штохвілінна...

Нататкі зробленыя мімаходзь

Як там?.. Злодзеі украў і крычыць на іншага: «Лаві злодзея!.. Але нездарма людзі кажуць: «На злодзю і шапка гарыць...» Гэтак і з фашыстамі... Дзе

іх больш – там і болей крыку, што фашысты ўсе акрамя іх саміх... Гарыць шапка, гарыць...

Глупства казаць, што чалавек не ведае мову «не па сваёй віне» (маўляў, абставіны гэтак склаліся) – вучы, раз галава ёсць на плячах... А ў кантэксце беларушчыны – дык увогуле гэтак казаць – дзікунства!

Выходзіць на плошчы ды вуліцы трэба, каб перамагачь, а не проста падстаўляць людзей пад дубінкі... Хто гэтага не разумее? Таму не варта спадзявацца на “плошчы”, пакуль не выпее адпаведная сітуацыя. і ўсе вуліцы сталіцы не запрудзяць паўмільён гараджан. Звычайна, гэтак бывае, калі ўлада поўнасьцю губляе кантроль, а яе рэпрэсіўныя сілы пераходзяць на бок народа. Скажу так: хочаце пераменаў – перацягніце на свой бок хоць некалькі спецпрызначэнцаў, лепш іх камандзіраў... Тады ўсё – тады рэвалюцыя!..

Дыктатарскія рэжымы трэба было ЗАБАРАЊІЦЬ (лічыць злачыннымі і судзіць) яшчэ напрыканцы 20-га стагоддзя. Не было б ні “двайнікоў”, ні пагрозы праз іх ядзернай катастрофы... Зрэшты, і зараз яшчэ не позна...

Калі сумленны народ – сумленнай будзе і ўлада. Калі народ у асноўнай масе сваёй – кradзе, красці будзе і прыўладны чыноўнік. І народ-звырод будзе цярэць... Такі “народ” не будзе абурацца ўладай. А ён і не абураецца і не пратэстуе. Бо сам такі... Вось вам і адказ на пытанне, чаму “народ” церпіць злачынную ўладу. Але дзе ўзяць іншы народ?

Усё гэта і сапраўды выглядала б трагічна, калі б не нічога не змянялася... калі б не аб’ектыўныя законы жыцця і развіцця.

Памятаю, першае, што прыйшло ў галаву, калі пачаўся захоп Расеяй Kryма: “Нашто ёй гэта, калі

ўсяго таго, што за ўсе стагоддзі яна прагна наглыталася, да гэтага часу “пераварыць” не можа!.. Здохне, а не “пераварыць”...

Няма нармальнай нацыянальнай мовы – няма культуры, няма і дзяржавы. Паглядзіце, як гавораць беларусы: “феня”, “трасянка”, “мат-перамат”... А ў чыноўнікаў – свая, дубовая, канцэлярышчына... на базе гэтак званай “рускай мовы”. “Чыста” і прыстойна па-беларуску можа сказаць толькі сапраўды высокадукаваны і нацыянальна свядомы” беларус – звычайна, чалавек крэатыўны, прагрэсіўны... Для самой такой “элітарнай” мовы гэта добра – яна захоўвае сваю цнатлівасць ды чысціню. За такой мовай – вялікая будучыня! А хвалёная “руская”, гэты “саўковы наваяз” памірае...

Габрэй-не габрэй... Хопіць дзяцініцца!.. На Зямлі ёсць дзве расы (нацыі) – людзі і нелюдзі...

Двоечнікі палітыкі не вучаць урокаў гісторыі! У акупантаў, якімі б яны ні былі – нямецкімі, расейскімі, – заўжды будзе гарэць зямля пад нагамі...

Знешняя палітыка Крамля настолькі «сюррэалістычная», што не здзіўляешся ўжо ніякім «фэйкам» ды страшылкам на Пуціна, на «сямібаяршчыну»... ды астатнюю брыду... Такое яшчэ будзе!

Калі «дзяржава» паводзіць сябе прыстойна, мірна – ім (“расейцам”), бачыце, за яе крыўдна, а калі пабандыцку – тады ганарацца ёю... Ну хіба не звыроды?

Пасля змены палітычнага рэжыму наша краіна згодна новай Канстытуцыі зможа называцца “Рэч Паспалітая Беларусь (Вялікая Літва)”.

Фашызм, які перамог другі фашызм, становіцца яшчэ больш злачынным і дзікунскім... Ён больш чым перакананы, што пераможцаў не судзяць...

Бачу толькі адно выйсце: у дзень гэтак званых выбараў па ўсёй Беларусі – цішыня. Усе сядзяць дома, ніхто не прыйшоў на «выбарчыя ўчасткі». А назаўтра гэтыя ўсе – на вуліцах і плошчах... Мільён чалавек... І ніякай крыві! Калі людзей вельмі многа – ніхто людзей не б'е... У паветры – п'янлівы водар народнай Перамогі. А праз месяц-другі – сапраўдныя **ВЫБАРЫ!** Палітыкі, грамадскія актывісты... зрабіце, калі ласка гэтак!

Гэта асабіста мой праект бяскроўнай «аксамітнай» восені ці вясны ў Беларусі!

Брыдка... агідна... крыўдна... дыскамфортна... Ані на дух не прымаю тэлеканалаў “беларускага” ды “расейскага” тэлебачання! Што гэта? Як такое магло стацца? Памятаю, якімі аб’ектыўнымі і свабоднымі ад шавінізму ды ўрапатрыятызму на пачатку трэцяга тысячагоддзя былі НТВ, ОРТ, як праўдзівая паказвалі сітуацыю ў самой Расеі, у Беларусі...

Бясспрэчна, што і славяне прыўнеслі шмат чаго ў еўрапейскую цывілізацыю. Тады чаму нашчадкі ліцвінаў гэтак абыякавыя да еўрапейскіх каштоўнасцей? Іншая справа – маскоўцы... Залатая Арда зрабілі сваю справу. Няўжо і ліцвінаў-беларусаў за апошнія 220 год “перапрацавалі”?.. Не, веру ўсё-ткі ў **ВЯЛІКАЛІТОЎСКІЯ ГЕНЫ!**

Гаворыць адзін з герояў майго футурыстычнага апавядання “Паслязаўтра”:

“Трэба быць поўным вар’ятам, каб пакінуць нашчадкам спадчыну, якую яны цалкам (у гэтым нават няма і ў яго сумневу) падвергнуць рэвізіі ды рэформам! Такім якраз і выглядае сёння наш дыктатар. Што застанеца ад цяпершняй сістэмы ўлады

заўтра? Анічога! Бо ўсё даўно ўжо нягоднае і састарэлае...”

Многія лічаць, што ўлада ад Бога. Больш за тое гэта безапеляцыйна цвердзяць святары. І ўсё ж... сумняваюцца нас вучыў сам Хрыстос. Думаецца, што УЛАДА АД БОГА – толькі другая палова праўды, першая палова – НЕ ЛЮБАЯ... Быццам забываюцца святары дадаваць: “...тая, якая папускаецца Госпадам Богам”.

Народ-пярэварачень... Зомбі... Ён маўчыць, калі над ім здзекаюцца чыноўнікі (на самой справе яго падначаленыя), калі вакол рабства, беззаконне... Затое рэагуе на каманду гэтых чыноўнікаў «ату!»... Ату апазіцыю! Ату Украіну! Ату амерыкосаў!.. Заўважце, народ выхаваны на нейкім нялюдскім «патрыятызме навыварот»: да ўнутраных ворагаў – лаяльны, да знешніх – звышагрэсіўны! Гэта не народ, гэта яго антыпод... Такі народ-звырод вельмі небяспечны для чалавецтва!

Зайздрасць і гардыня-пыха – сутнасць Антыхрыста, аснова ўсіх грахоў, якія раз'ядаюць чалавецтва... Расейцы, якія называюць сябе “праваслаўнымі”, агулам подобныя сёння на “акаяннага” грэшніка, які парушае ўсе Боскія заповяты... Зайздрасць, што ў свеце нехта лепш жыве за іх, і выклікае тую шалёную нянавісць, якую мы назіраем цяпер. І толькі шчырае ды глыбокае пакаянне ўратае гэты грэшны народ ад пагібелі.

А што мы думалі? Любы дыктатар, які мае за сабой дэструктыўны ці злачынны шлейф – уладу ні за што не аддасць!

Сёння ў нас ёсць усе шанцы пакончыць нарэшце з антыбеларушчынай. Па-сутнасці сфармавалася нацыянальная эліта, загартаваная ў шматдзесяцігадовай барацьбе...

Ну хто такі «разумны» прыдумаў «САЮЗНУЮ ДЗЯРЖАВУ Расеі і Беларусі». Ці наадварот?.. А мо і назву гэтай дзяржавы ўжо прыдумалі?.. І што гэта за такі новатвор – «саюзная дзяржава»? Саюзныя дзяржавы – гэта зразумела... Але каб адна... саюзная... Вось такія прыдуркі і правяць балъ і дураць разумных людзей! На сметнік гісторыі такія недарэкаў!

“Мы – не вызваліцелі!.. – яшчэ будучы радавым СА казаў сваім саслужыўцам я. – Вызваліцелі гэтак не робяць... Вызваліцелі вызваляюць і сыходзяць. А Савецкая Армія прыйшла, вызваліла народы Еўропы ад нямецкіх нацыстаў і засталася навязваць гэтым народам сваю, на гэты раз раз ужо класавую (а не расавую), ідэалогію... Як ні круці – а ўсё нагадвае адзін і той жа медаль з двума бакамі: адзін бок -- схвастыка, другі – серп і молат. Крыж накрыж... Толькі не па-хрысціянску... Сакральна і сімвалічна... Багахульна...

А цяпер што хочучь даказаць гэтак званыя “начныя ваўкі”? Што іх дзеды “вызваліцелі”? Няхай бы лепш тыя “дзеды” пасля Берліна ўзялі штурмам сталінскую Маскву, як тайна марыў пра гэта, ды не асмеліўся здзейсніць Георгій Жукаў... Даўно не было б гэтага сучаснага фашысцкага мяззоцця!

...Трымаць велізарнейшую тэрыторыю ў “таталітарных рукавіцах”, якой з’яўляецца цяперашняя Расея, вядома, зло і зло вялікае. Сотні нацый і народнасцей, розных, часам супрацьлеглых традыцый і культур нельга доўга ўтрымліваць у напружаным стане цэнтралізаванага дыктата нават пры знешне федэратыўным сацыяльна-палітычным укладзе. Гэта больш чым антыгуманна – ігнараваць волю і памкненні цэлых народаў да незалежнасці. Вось чаму цяпер не сустрэнеш аніводнага прароцтва, дзе Расея як імперыя не рухнула б...

У той жа час досвед Еўрапейскага звяза па-

казвае, што аб’яднанне народаў можа адбывацца толькі пры пэўных умовах: дастаткова развітыя, эфектыўныя эканомікі краін, якія хочуць аб’яднацца, а таксама значны уплыў аб’ектыўных працэсаў глабалізацыі, якім чалавецтву папросту няма што супрацьпаставіць.

Часам мімаходзь даводзіцца сутыкацца з людзьмі з нядаўняга мінулага — паводле С. Алексеевіч гэтакімі “чырвонымі чалавечкамі”. Я не дзівуюся, адкуль яны і чаму іх так нямала — вядома, яны прадукт камуністычнай эпохі. Затое як дзівуюцца яны, нават некаторыя гучна абураюцца: адкуль узяўся такі “хврукт”, як я. Яны не могуць паверыць, што я родам з той жа Саўковіі, што і яны... Ім, бедным, няўцям, як я пазбег саўковага замбавання. Чаму яны такія, а я — іншы, чаму на мяне не падзейнічала “сістэма савецкага выхавання”? Яе такое магло быць? Ім прыкра і зайздросна, іх як “савецкіх людзей” гэта абурае і абражае. Яны гатовы біць і знішчаць любую “белую варону”... Сёння яны так агрэсіўныя! Асабліва ў Расеі, якая так і не здолела перакрочыць “посткамуністычны рубікон”.

...Расейскія вар’яты, якія любяць Пуціна, не разумеюць і не здольныя разумець, што ў свеце правяць аб’ектыўныя законы развіцця эканомікі, грамадства, а не бандыцкія паняткі кшталту “што хачу — тое варачу”, “мы хоць і не дарэкі, ды гонар маем”... Увесь свет добра ведае, чым быў СССР, чым ёсць цяпер Расея... І чым ёсць ЗША, Еўропа... І свет ну ніяк не пераканаеш, што лібералізм — гэта зло, а таталітарызм — дабро... Таму што там, дзе лібералізм — там уважавідкі дабрабыт і закон, а дзе таталітарызм — там галеча, карупцыя ды здзек моцнага над слабым. Ды гэта бачаць і самі вар’яты! А вось зразумець сваю хібнасць не могуць і не хочуць. Ды жыццё аб’ектыўна з цягам часу ставіць усё на месцы. Як паставіла савецкіх камуністаў! Паставіць і вар’ятаў-пуцістаў...

...Праўда гісторыі такая, што ЗША здолела стаць звышдзяржавай і мае маральнае права ўплываць на лёс свету, а Расея, кінутая сто гадоў таму бальшавікамі-злачынцамі абочкі цывілізацыі, зараз павінна так займацца гаспадаркай, каб дагнаць і перагнаць цывілізаваны свет. Крый Божа з кім сварыцца, тым больш ваяваць! Выкінуць дурное з галавы!.. Той, хто выкінуў ці здольны гэта зрабіць – той і любіць Расею, той сапраўдны патрыёт, а хто бачыць вакол толькі ворагаў і распаляе ваенную істэрыю – толькі шкодзіць Расеі, вядзе яе да развалу...

Творца даў чалавецтву найлепшую ідэалогію для заможнага духоўнага і матэрыяльнага існавання, назва якой ЛІБЕРАЛІЗМ (недатыкальнасць прыватнай уласнасці, свабодны гандаль, грамадзянскія свабоды). Там, дзе яна ўзята за аснову – там здаровая мараль, матэрыяльны дабрабыт і камфорт. Гэта злосная няпраўда, што Захад патануў ў разбэшчанасці. Наадварот – у духоўнай ды матэрыяльнай брыдзе посткамуністычныя краіны і Маскоўшчына ў першую чаргу. Проста, калі на Захадзе падман, карупцыя, прастытуцыя, “садомскі грэх”, дзякуючы адкрытасці грамадства аказваюцца на паверхні, то тыя ж з’явы на Ўсходзе хаваюцца, замоўчваюцца, патанваюць у “мутнай вадзе” таталітарызму. Гэтая “мутная вада” – вынік амаль ужо стогадовага панавання ідэалогіі “марксізму-ленінізму” – адной з антынавуковай, нялюдскай, ганебнай фашысцкай ідэалогіі чалавецтва. Выглядае так: д’ябал, які безраздзельна правіць у таталітарным свеце, стаўляе ўсё ўверх нагамі. У выніку – перакуленыя рэальнасць і чалавечая свядомасць...

Мы, беларусы, таксама жывем, а лепш сказаць выжываем, у перакуленым свеце і ў большасці з нас – “каша ў галовах”... Паглядзіце, хто нас, як быдла, паганяе – усе былыя ЧЛЕНЫ КПСС (а былых “гэбістаў” не бывае). Няўжо нам не абрыдла! Можжа ўжо хопіць?

2014 г.

Іерархія

Пачатак сцэнару тэлевізійнага мега-серыялу

ГОЛАС ЗА КАДРАМ.

Гэта Ён – Усеабдымны і Ёсемагутны. Суперэнергетычны, звышнайтанчэйшы. У сваім развіцці Ён ідзе спаakonвечна і няспынна. І расце, расце, да бязмежжа. Ён, як і ўсё вакол, – энергія. Найвелізарнейшы згустак яе, ледзь не абалютная яе канцэнтрацыя. Няма ў гэтым развіцці ні пачатку, ні канца. Альфа і амега зліліся ў ім у Вечнасць. Бо пачатак быў неймаверна даўно, а канец калі і будзе, то ніколі і ніхто яго не засведчыць. Ён – Бог, Гасподзь, Уладар Сусветаў. Іх у Яго бясконцае мноства. І ведае Ён іх усіх. Бо яны – яго Сутнасці. У іх свае Сусветы. А ў тых -- свае... І гэтак углыб, і гэтак уверх... Іерархія! Духоўная звонку, матэрыяльная знутры... Чым глыбей – тым энергія цвярдзей і грубей. Чым вышэй – тым яна мякчэй і танчэй...

Вось яна, сапраўдная мадэль усяго Існага!

А гэтае Існае нішто іншае, як найвялікшы ў супермаштабах арганізм, які ўжывае ўсю гэтую энергію і таксама расце і расце бясконца, з'яўляючыся нейкім пэўным органам яшчэ большага жывога Ўтварэння.

У гэтым Утварэнні ўсё кішыць і развіваецца. Можна па-за ім і ёсць той самы хаос. Але ў ім самім усё зладжана і заканамерна. Ідзе работа, тытанічная праца. Тонкай энергіі для існавання як базіс патрэбна грубая матэрыя, якая без кантролю і няспыннай дзейнасці ў вышэйшых сферах таксама існаваць не зможа. На гэтым усё і трымаецца заўсёды і ўсюды.

Усё працуе няспынна і бездакорна, як Вечны рухавік. Той самы...

У ТОЙ ЧАС У КАДРЫ.

Сусвет тонкаматэрыяльны, духоўны. Зіхціць, клубіцца, пеніцца... На яго накладзеныя бясконцыя,

ронакаляровыя і неаднолькавыя па велічыні згусткі лічбаў, лічбаў, лічбаў... Паступова ў гэтых згустках угадваюцца рысы чалавекападобных істотаў. Яны так і свецяцца рознымі камбінацыямі лічбаў...

А вось і самі стваральнікі – тонкаматэрыяльныя вялізарных памераў чалавекападобныя сутнасці. Людзі называюць іх анёламі... А там, вышэй і вышэй – самы Ўсемагутны найвышэйшы Іерарх гэтай сістэмы, якога зямныя людзі называюць Госпадам Богам...

2015 г.

З НОВАЙ КНІГІ
«ШЧЫРУЮЦЬ ВЕРШЫ...»
(2018 год)

РАСПЛАТА

Да 100-годдзя бальшавіцкага перавароту ў Расеі

Ніякага не мела права
Бальшавікоў-злачынцаў раць!
Таталітарная дзяржава
Не можа людзям шчасце даць...

Даносы злыдні ўсё пісалі...
І не было такой сям'і,
Дзе б не хапалі-катавалі...
Якое шчасце на крыві!?

Ды з неба ўсё ж прыйшла расплата!
І гэта трэба зразумець...
Бо сын на бацьку, брат на брата
Ісці не могуць права мець!

І нават не спрабуйце сёння
Ні апраўдаць, ні абяліць

Тое бязмежжа і бяздонне,
Што ў пекле з д'яблам кіпіць...

НЕ ДБАЕМ...

Аб душы сваёй зусім не дбаем,
Усё роўна нам, як той траве...
Па якіх мы вуліцах гуляем,
На якіх мы вуліцах жывем!

Леніна ці Шчорса, Карла Маркса...
Ні душы няўцям, ні галаве!..
Нібы мы жывем недзе на Марсе,
А не ў родным горадзе жывем.

***

Мы гуляем з агнём да знямогі,
І не паліць нам рукі агонь...
Мы нібыта маленькія богі
Пад апекаю Бацькі свайго!

НЕ АПАЛІЦЕ, ЛЮДЗІ, СЭРЦЫ...

Зноў небыскрыўдныя падзеі
На нашых дзеляць і чужых...
Мы ж на Зямлі адной... А дзе ж мы?..
І ўсе шчасліва хочам жыць!

Хай будуць сэрцы на паверцы
Маркотнай ноччу, светлым днём!
Не апаліце, людзі, сэрцы,
Калі гуляеце з агнём!..

АДСТАЛІ...

На безліч часу
мы ў фізічным свеце
Адсталі
ад святых духоўных сіл!

Яны пра ўсё
сказалі ў Запавеце*,
Ды нас
не зацікавілі зусім.

І боўтаемся мы
ў грахах пякельных,
І храмы
для абааных толькі ў нас...
Пакутуем...
Няшчасныя мы вельмі,
Здаўна ў жарсцях
губляем сілы, час!

Адсталі... Не даганаць!
Тысячагоддзі
Пакутваць будзе
наш няўцямны зброд...
Ды час цячэ...

І вось на падыходзе
На месца наша
іншы ўжо народ!

Мы ўсё адно
пацягнемся за светам
Услед
сваім пакрыўджаным багам...
Бо так наканавана Запаветам,
Які падаўся
нецікавым нам.

*-- маеца на ўвазе “Стары Запавет”

НАРАДЖЭННЕ ЗВЫСОКУ

Ад жыцця атрымалі нямала мы ўрокаў...
Аднаго не было: нараджэння звысоку!

Праціналі і кулі, і скрухі, і болі...
Толькі Дух нас Святы не даткнуўся ніколі!

Мы й не ведалі нават і не адчувалі,
Злыя духі як сэрцы і душы ірвалі...

І што Дух ёсць Святы мы не верылі нават.
Мы зямным паўбагам увазносілі славу!

І што маем?.. Хваробы, згрызоты, нястачы...
Прасмяяліся век свой... Цяпер горка плачам.

Ходзяць чуткі, хоць мы гэтым чуткам не верым,
Што жыве Дух Святы і жыве ў Яго вера.

Як бы мы ні былі ад нябёсаў далёка,
Шанец ёсць і для нас... нарадзіцца звысоку!

НАВУКА

Навука ад Бога...
Навука ад д'ябла...
Вар'янтаў нямного!
Спачатку быў яблык...

Ён вабіў і падаў,
Каціўся кудысьці...
Зямля была садам
З пладамі і лісцем...

Хацеў так Стваральнік.
Ды супраць быў д'ябал:
Аднойчы наранні
Чарвівым стаў яблык!

Навука ад д'ябла
Зацята змаўчала...
Здранцвела, аслабла,
Без веры завяла!

Як тыя “аз-букі”,
Што “яць” не дагналі...
Ёсць Бог і навука!
Вагаюцца шалі...

ДА 100-ГОДДЗЯ
БЕЛАРУСКАЙ НАРОДНАЙ РЭСПУБЛІКІ

Мы так збяднелі!.. Горш за эфіопаў...
Не паважалі гонар свой і славу...
Стагоддзе ўжо, як пасярод Еўропы
Ў пакутах нараджалася дзяржава!

Яна магла б паўстаць у славе, сіле –
Калісьці дух ліцвінаў паважалі...
Ды ведаць гэта нам забаранілі,
А мы ў сваю анучку... прамаўчалі!

Пакутнае стагоддзе на сыходзе!
Уздымемся і выпрастаем спіны!
Пакрочым у наступнае стагоддзе,
Дзе і адродзім край і дух ліцвінаў!

ЯК СТАЛАСЯ ТАК?..

Як сталася так?
Як з вялікіх мы
Князеў гаспадарства Літоўскага
Двудушнымі сталі,
Двулікімі
Падданымі княства Маскоўскага?

Таму што амаль не змагаліся,
За волю і праўду
Не біліся,
А звыкліся, прыстасаваліся,
Як быццам братамі зрабіліся...

Ізноў жа...
Кідаюць за краты нас,
І церпім злачынствы і кпіны мы...
Няўжо застанемся вар'ятамі.
Не станем нарэшце ліцвінамі?

Ізноў...
Выбіраем вар'янты мы:
Ці мірна змагацца, ці біцца нам?..
І ўсё ж застаемся... вар'ятамі,
Братамі малодшымі быццам бы...

ГАДЫ ПРАЗ ДВА...

У бюракрата шкоднага
Рабоў ужо няма...
“Ідзе вайна народная,
Свяшчэнная вайна!..”

Рабы байцамі сталі ўсе!
І вораг-бюракрат
Пад сцягам ката Сталіна
Вядзе свой зброд-атрад...

Не стаў народным стражам ён,
Слугой яго не стаў...
А гонар раб пакажа свой
Пад прапарам Хрыста!

ГОНАР

Лакейства сёння – як павіннасць!
Лаяльнасці не дастаткова...
Так і рабілі з нас, ліцвінаў,
Рабоў ніякіх, адмысловых!

Хапае ўсім адрэналіна,
Мікстур не трэба для спакою...
Ды стогне гонар наш, ліцвінаў,
Ад крыўд, ад здзекаў, ад застою!

ЗВЕР

Не прыйдзе свабода ніколі,
У сэрцах пакуль жыцьме звер...
З людзьмі размаўляць трэба болей
Пра ўсё, што надзённа цяпер!

Сумленна, цярпліва, даткліва
Нам з кожнай душой гаварыць
Патрэбна заўсёды... І дзіваў
Гасподзь будзе болей тварыць!

Ён здзівіць усіх такім цудам,
Што зробім усё, вер – не вер,
Заенчыць у нас пад прысудам
Прыгрэты здаўна хіжы звер!

ЗВЫКЛІСЯ ЛЮДЗІ...

Звыкліся людзі... Нічога не міла!
Толькі патугі адны без канца...
Звыкліся людзі, што ўлада для сілы,
А не для лепшага ладу жыцця.

Звычка – мацнейшая сіла таксама.
А памяняць... Дык, крый Божа, бяда...
Змена... улады – балючая драма...
Ды і каму ўзяць і проста адаць?..

Тым, хто да ўлады таксама імкнецца,
Хоча ўсё тое ж карыта падмяць?..

Покуль сумленне ў людзях
не прачнецца,
Можа й няварта... уладу мяняць...

ИИТАРЭС

Яшчэ на шарыку зямным
Квітнеюць звады і агрэсія...
А ты цікавішся хоць чым?
Жывеш якімі інтарэсамі?

І хоць ва ўзросце залатым –
Жывеш ні песнямі, ні вершамі...
А існуеш панура ты
І ні на што не спадзяешся ўжо!

Усё ў вачах вузее свет,
Шукаеш забыцця ў гарэлцы ты...
На дзіва сумны твой сюжэт,
Ідзе к развязцы па інэрцыі...

А абяцаў жа лёс прагрэс,
Калі світанкі сустракалі мы!..
Ды дзе быў нейкі інтарэс –
Цяпер блявота і... фекаліі.

ЯК НАРОД...

Вось кажуць:

“Што з таго?..

Ну, незалежнасць, воля!..

Ну, скінем іх...

Каго на трон садзіць?..”

А гэта як народ!..

Дазволіць – не дазволіць...

Сябе даць абкрадаць

і голь пладзіць.

Таму запомнім:

Воля ды свабода

Даецца для сумленных...

Сам народ

Павінен зразумець

Што ўлада – для народа,

Як той казаў,

А не наадварот!

ДАВАЙЦЕ НЕ БУДЗЕМ...

Давайце не будзем спрачацца

Дзе спрэчкам не месца зусім!

Часцей да сумлення звяртацца

Патрэбна выключач... усім.

Сумленне... Яно – вока Бога!

Дасціпна ў душу нам глядзіць...

І лёгка дыхаць на прыволлі!
Бальзам на сэрца – кожны ўздых...

Здавалася б, ну колькі трэба,
Каб мы шчаслівымі былі!?
Жыццё напоўніцу! Дар Неба
За службу Небу і Зямлі.

УЗАЕМНАСЦЬ

З Богам чалавеку заўжды добра!
Ён і сам тады ўжо як паўбог...
Ён і так Яго, Тварца, правобраз,
Ён агмень на ростанях дарог...

Бог – акружнасць...
без абрысаў, межаў...
Чалавек—як кропка толькі ў ёй!
Узаемна існуюць, залежаць –
Іпастасі ў Вечнасці сваёй!

ВЕРА

Не ўпэўнены,
Што дойдзе ён дадому,
Прыстаў вандроўнік
І знійкавеў...
Не трэба вера,
Калі ўсё вядома;
А вера трэба,
Калі ёсць сумнеў.

УСЯІСНЫ

Чаго мы гэта Госпада не бачым?..
У кожнай рэчы, яве, у душы –
Усюды Дух Яго живе, няйначай...
І бачыш ты... Прызнайся, не грашы!

Ён, кажам мы, усюды, Усяісны...
Мы, людзі, так не можам... Рана нам...
Ягоны Дух нас да зямлі прыціснуў,
Душа ў нас толькі вольная адна.

Дзівоснае маленькае стварэнне!
З Яго адухаўлёных тонкіх сфер...
Каб стаць ёй мо праз сотні пакаленняў
Вялікай, мы й пакутуем цяпер.

ЖЫЦЦЁ НАПОЎНІЦУ

Усюды – птушак пералівы,
Дзень – як апошні ціхі міг...
Жыццё прайшло... А ён шчаслівы,
А ён бадзёры аптыміст!

Лагодны вечар на сыходзе,
Апошні лашчыцца прамень...
Жыццё напоўніцу!.. Стагоддзе!..
Для Вечнасці, хіба што, дзень.

Яму гадкоў бы пяць... І болей...
Гасподзь даў зрок, Гасподзь даш слых!

***

Мы вучымся жыць...
Хто рэальна,
А хто і экстэрнам...
Хто добра, хто кепска,
А хто... у сумненнях!
Ды я ж
Паверу ва ўсё...
Нат у тое, што неімаверна!
Для Госпада Бога
Няма немагчымага ўсцяж!

Я чую біццё
Непамернага светлага сэрца,
Зноў водгук яго
Замірае... у сэрцы маім...
Сусветная музыка!
Боскае вечнае скерца!
Стварэнню Яго
Геніяльны, прачулены гімн!

У што я не веру –
Дык гэта... у смерць!
Скуль узяцца
Ёй, хіжай, бяздарнай,
Калі валадарыць Гасподзь?
Хто верны Яму –
Упадзе, з дапамогай Яго
Можа ўзняцца
На Боскі прастол
Гэтак проста, нібы мімаходзь!

АБАВЯЗКІ

Хай залевы, віхуры над намі;
Трэск марозаў, скуголле завей –
Дзённа й ночна змагацца з жарсцямі –
Абавязак твой, чалавек!

Хай нясцепна грахі цябе вабяць –
Сцісні зубы, маліся ў душы...
Вер: Гасподзь забярэ тваю слабасць
Сілу дасць узамен не грашыць!

Крок за крокам, мацней з кожным разам
І гартуйся ў святой барацьбе!
Найгалоўнейшы абавязак:
Верным Госпаду быць і сабе...

***

О Божа!
Валадар жывых Сусветаў!
Я – тут...
Ты – там...
Ды звязаны мы так,
Што я
Пакуль не ведаю пра гэта
І ўсім вакол здаецца,
Што ніяк!

АПОШНІ ГРЭХ

Застаецца апошняя хіба,
Мой адзіны нясплочаны грэх...
Я – пацук, што атручаны нібы!
Толькі смерць не ідзе, не бярэ...

Проста так спатыкнуцца, упасці,
Перажыць незабыўнае зноў...
Маладосці гарачыя жарсці
Разганяюць застылую кроў!

Халадэчай падзьме на змярканні,
Жылкай кожнай пачую бяду...
У мальбе, пакаянных празнаннях
Я апошнія дні правяду.

ІСЦІНА

Так, ісціна, вядома, не адна
Ў Сушце, у нябёсах, на Зямлі...
А ўсё ж магло б усё тут быць інакш,
Калі б мы ў цяжкі час з табой жылі.

ВОЛЯ

Воля, свабода тых любіць,
Хто, як Хрыстос, любіць волю.
Хто за яе ідзе на згубу,
Хто ёй не здрадзіць ніколі!

Антыгерой, хто герояў
Б'е і кідае за краты,
Заўтра ўжо сам пад канвоем
Будзе навечна пракляты...

Воля ўжо не за гарою...
Ведайце, добрыя людзі:
Помнікі будуць героям,
Антыгероям – не будзе!

ІНФАНТЫЛЬНАСЦЬ

Я да ўнукаў то строга, то з ласкаю...
А яны... у вушах са смартфонамі!
Інфантильнасць – хвароба грамадская
Са сваімі зямнымі законамі.

Мяне ўнук пазбягае, як Каін той,
Ну а ўнучка – усё летуценніца...
І ў Еўропе таму не чакаюць нас,
І пакуль анічога не зменіцца.

НЕ АДКЛАДВАЙЦЕ НА ПОТЫМ...

Залівае вочы потам,
У куце скуголіць звер...
Не адклавайце на потым,
Што зрабіць можна цяпер!

Засупонілі вас, людзі,
Запраглі цягнуць, араць...
Лепей вам ужо не будзе!
Дык чаго тады чакаць?

Упадзе мо з неба манна?
Нейкі іншы будзе цуд?
Не чакайце, людзі, марна.
Бо суровы Боскі суд!

ПРЫСВЯЧЭННЕ N

Не целам, а душой расцём,
І вучымся цярпець нягоды...
І нам падоўжана жыццё
Не для забаў і асалоды.

Пакутна стане не душы,
А целу, што ў грахах гавела...
Любы ўспамін узварушы:
Там рэй і баль спраўляла цела!

Ні сна, ні стомы не было...
Аднойчы прылягло наўзбочку,
Дзе часта спачывае зло
З грахамі ў месячную ночку...

І толькі мужная душа,
Якую сам Гасподзь выпешчваў,
Над грэшным целам узышла
І ціха паплыла над пеклам...

ТУТ І ТАМ

Калі ёсць гэты свет – ёсць той;
Калі ёсць “тут”, дык ёсць і “там”...
Гэта закон, сябры, не мой –
Ён добра ўсім вядомы вам!

Быццё, жыццё стаяць на тым!
А супярэчнасці – ёсць рух...
Ёсць грэшны дух і Дух Святы...
І ў кожным з нас ёсць нейкі дух!

Сябры, наканавана нам
Жыць, існаваць і тут і там!

АД ЗЛОГА...

Прагнозы, прадказанні, гараскопы
Ад злога ўсё!.. Збываюцца падчас,
Калі анёлы чорныя ўсе скопам
Шалёна атакуюць грэшных нас.

А колькі не збываецца прагнозаў!..
Святла анёлы ахінаюць нас,
Гасподзь дае нам моц, цвярозы розум,
І перад сілай чорнаю – сцяна!

О, ведалі б мы, што гэта за бітва
Ў духоўным свеце йдзе за нас, людзей!..
Нас хочучь з толку збіць,
Зямлю – з арбіты...
Гасподзь – надзея ўсіх нашых надзей!

Прарочаць войны нам і катаклізмы,
Штурхаюць нас да сварак і вайны...
Узводзяць Вавілон, што к а м у н і з м а м
Празваны чорным дэманам адным...

Але яны слабейшыя за Бога,
Гасподзь старэйшы і мацней за іх!
Заўсёды прыйдзе Ён на дапамогу...
Маліцца трэба толькі ўслых за ўсіх!

УЛАДА І НАРОД

Свет бы перавернуты ўверх дном,
І няма ад гэта спакою...
Тут даўно гаворыцца адно –
Дзеецца вакол зусім другое...

Не каб гэта ўсё наадварот!
Люба, добра жыць толькі свабоднымі...
У краіне, дзе саспеў народ,
І ўся ўлада мусібыць народнаю!

Свет бы ўзяць ды зноў перавярнуць!
Але тым, хто ўверсе, жыць утульна...
Тыя ж, што ніжэй цяпер живуць,
Лайдакі, цярпліўцы альбо дурні!

НЯБОГУ

*Хто не верыць у будучае жыццё, той
мёртвы і для гэтага...*

Вольганг Гётэ

Наскрозь у рытвінах дарога.
Гразь. Непралазныя кусты...
Скажы, чаму ты ўсё ж нябога,
Калі пад Богам ходзіш ты?

Мала святла?.. Яно ў нябёсах...
Ты толькі ў Бога памалі –
І поруч са шчаслівым лёсам
Удалеч пойдзеш па Зямлі!

І там, дзе светлая дарога
На зорны выбягае мост –
У новае жыццё, да Бога,
Шыбуй далей сабе наўпрост!

***

За сталом, за працаю, за справай
Непрыкметна цьмяны дзень бяжыць...
Сцяміш потым перад сном яскрава:
Як жа мала застаецца жыць!..

І таму, калі падчас сам-насам,
Госпаду малітву прамаўляй:
“Божа, дай напіцца тваім часам
І пажыць напоўніцу мне дай!”

ДВА ІНАКІ

Паводле прыпавесці

К абеду інак малады
Лісцё салату абмываў...
Тут падышоў другі сюды
І ў брата хітра запытаў:
— Скажы мне, браце, а пра што
У пропаведзі іярэй казаў?
— Ды я не помню ўжо, браток!
— Чаго ж у храме ты стаяў?
— Чаго?.. Ачысціцца туды,
Як гэты ліст, заўжды іду...
Глянь, чысты!.. Хоць няма вады...
А толькі што я ліў ваду...

ВАКАНСІЯ

Тонуць душы пасярод ракі!
І мая ідзе тапіцца плёсам...
Божа, запішы ў ратаўнікі,
Калі ёсць вакансія ў нябёсах!

Паплыву я галаве назлом,
Пакуль хвалі душ не пахавалі...
А ўтаплюся ў барацьбе са злом —
Дык к Тваім нагам
душа прыб'ецца хваляй!

ЗЛО І ДАБРО

У добра задобрая натура!
Дзе яно аслабла – там прарэх...
Зло спраўляе па яму хаўтуры,
І грахі шалеюць ад пацех!

Зло ў душы, у сэрцы, у Юцюбе...
 Бачым толькі
                                  жменьку добрых спраў!
 Дзе вы, праўдалюбы, праўдарубы?
 Дзе вас хіжы д'ябал пахаваў?

***

Не наклікайце ліха –
Спыніце енк ды гоман!
Замест вар'яцкай Пыхі
Павінен правіць Гонар...

А што мы ў свеце бачым?
Сумленне, праўда збеглі!..
Усюды д'яблы скачуць,
Як на патэльні ў печке.

ВЫБАР

Там, дзе Бог, – там і нячысты...
Чалавеку выбіраць
Мутным быць альбо празрыстым
І каму больш давяраць;
І каму служыць да скону,
І каму не без пары
Ці ў аазіс плыць зялёны,
Ці старчма ў тартарары!..
Выбірае гэтак кожны,
Хоць і ведаць не сакрэт,
Што нам нельга і што можна,
Што чакае нас “той свет”.

ТЫ

Ты нарадзіўся – і дзівы
Над тваім лёсам гарой!..
З мамай сваёй ты – шчаслівы,
З татам сваім ты – герой!

І патрыёт ты , і воін,
Шчыры пры тым беларус...
Побач і поруч з табою
Сэрцам адданы Ісус!

Што нам для поўнага шчасця
Трэба ў кароткім жыцці?
Д’ябал каб шлях нам не засціў
К Царству Нябеснаму йсці!

ДА БЕЛАРУСАЎ,
ГРАМАДЗЯНАЎ ПОЛЬШЧЫ

У вас краіна як краіна...
А ў нас ашмётак Царства зла!
Басоты болей палавіны,
Стаптаны гонар наш датла!

У горкім поце ў нас кашулі,
Праз сподні плоць адна відна!..
У вас і мова — як матуля,
Як цётка злая ў нас яна...

Вы іншай масці беларусы,
Здаўна забыліся на страх...
А мы дрыжаць-баяцца мусім —
Балюе ды палюе Стах!

І на світанні, й на змярканні,
І ўвесь спякотны Божы дзень
Ідзе на праўду паляванне!
Таму й няма яе нідзе.

І думкі просяцца міжволі:
Якая прыйшласць будзе ў нас —
Ці нас адна чакае доля,
Ці будзе мэта ў нас адна?

Ці валачы нам цягавіта
Раздрайны лёс, дваякі дух

І жыць у Рэчы Паспалітай
Сяброў-братоў народаў двух?

Ці ад апекі маскавітаў
Усё ж абудзімся ўпару,
Свабоднай Рэччу Паспалітай
І наша стане Беларусь?

ПАД ПРЫГНЁТАМ

На Радзіме брыдкае надвор'е,
Нэндза і галеча на Радзіме...
Сівер павявае з Лукамор'я,
Шлях вясне зазасціла прадзім'е!

Пад прыгнётам страху,
                                лжы і п'янства
Нам ніяк не выбрацца з галечы...
Праклінаем невуцтва, і хамства,
І федалізм Сярэднявечча!..

Мы ліцвінаў ушануем славу
І збярэм з Яснавяльможных Веча,
І збудум светлую дзяржаву
На ашчэпках Зла-Сярэднявечча!

ПЫТАННЕ

Хто навучыў?
Адкуль я пераняў?..
Але здаваў іспыты я на “пяць”...
Хто падабаўся –
Тых забараняў
Я сэрцу апантанаму кахаць.

Цяпер дух задаволены...
Ён змог
Супрастаяць і сэрцу, і душы!..
Ды як мяне рассудзіць
Гасподзь Бог:
Грашыў я перад Ім
Ці не грашыў?

Я І ТЫ

Песня

Я і толькі я,
Я і толькі я –
Човен,
што плыве ў жыцця па хвалях.
Я і толькі я,
Я і толькі я –
Той агмень,
што наш касцёр распаліць!

Ты і толькі ты,
Ты і толькі ты –
Без шыпоў
і замаразкаў ружа...
Ты і толькі ты,
Ты і толькі ты
Ласку і любоў маю
заслужыш!

Мы і толькі мы,
Мы і толькі мы –
Самае прыгожае
суквецце...
Мы і толькі мы,
Мы і толькі мы –
Зоркі дзве,
зліліся што ў Сусвеце!

***

Сярод глушы, дзе дзікі неруш,
У гамане вітрын, рэклам
Цішэй травы шчыруюць вершы
Урокам і папрокам нам...

З НОВАЙ КНІГІ
«ПРОСТА... ДОБРЫЯ ВЕРШЫ»
(2018 год)

ЖЫВЕМ У ПАРУ ПЕРАМЕН

Разбураны зла манумент.
Вісіць яшчэ пыл над кварталамі...
Жывем у пару перамен,
Пра што толькі ўчора мы марылі!

Няхай яшчэ тлен ды смуга...
Чакалі... А ўсё-ткі нянаджана!..
Наперад час не забягаў –
Усё ў часе сённяшнім спраўджана!

Застаўся яшчэ... падстамент...
Вазіцца ж пакуль мо й не варта з ім!
Жывем у пару перамен!
Таму што жылі часта заўтрашнім...

ВЕЧНЫ ТРЫЯЛЕТ

Жыццё – душы тваёй чарговы сон...
Чым ён глыбей – тым болей фарбаў, гукаў...
Пацверджана здагадкай і... навукай,
Пакутамі начэй тваіх і дзён!

Працяжны ці зусім кароткі ён,
Іскрысты ён ці шэрая дакука...
Жыццё – душы тваёй чарговы сон...
Чым ён глыбей – тым болей фарбаў, гукаў...

ЖЫЦЦЁ

Я то пра тое раптам, то пра гэта;
То п'ю нагбом, а то стамлюся піць...
Маё жыццё – разбітая карэта –
На рытвінах падскоквае, рыпіць!

Ці дзьме зіма, ці спёкай грэе лета –
У збруі трэск – за ніццю рвецца ніць...
Жыццё – прагулка п'янага паэта
З пытаннем вечным: быць альбо не быць!

А коні, коні ўлева альбо ўправа –
Не ведалі шалёнага ганца...
Як можна правіць з парушэннем правіл
І даскакаць цвярозым да канца?

АСІМІЛЯЦЫЯ

Тут паліць сонца і пячэ мароз –
Жыццё кустоў і дрэўцаў пад пагрозай...
Тут соснаў шмат і мала так бяроз,
Але пусцілі парасткі й бярозы.

Гудзе наўкол, рыпіць вячысты бор
Ажно ляцяць удалеч адгалоскі!
Дубам, асінам, соснам не ў дакор
Гамоняць ціха сціплыя бярозкі.

ВАЛЬС ДЛЯ СЯСТРЫ

Намалой, зіма марозная, на шыбіне
Кветкі шэранем, ядвабнай ніткай шытыя;
Упрыгож узор пуховымі сняжынкамі
Для маёй сястры,
што вырасла з дзяўчынкі той!..

Шэсцьдзесят суровых зім жыццём адлічана,
І ніводная зіма не стала лішняю,
І ніводная з табой не развіталася --
З лёсам, хлопцам шубурным, пацалавалася!..

Расфарбуй, сястра, жыццё сваё вясёлкаю,
Упрыгож пад Новы год іскрыстай ёлкаю!
Хай гады твае наступныя, шчаслівыя,
Вакол ёлкі скачуць вёснамі гуллівымі!

СТРАЛА

Смяёмся, плачам і сумуем;
Стралою нябачнай час ляціць...
Узяць бы ды стралу самую
Злавіць, зламаць, у рог скруціць!

Сабе – цару, асілку, богу –
Магутнаму на ўвесь Сусвет,
Шпурнуць стралу тую пад ногі;
Спыніць мігценне зім і лет...

Але дарэмныя трызненні –
У зор такія віражы!
Страла ляціць – трымцяць імгненні,
А хто пусціў -- той прагне жыць.

ПРАЗАРЛІВЫ ВЕРШ

Звыкаемся, маўчым, сціскаем зубы;
Нам крыўдна ад учынкаў і падзей...
Духоўны свет пранізвае свет грубы
Да болю ў сэрцах праведных людзей!

Няхай няшчасны ты, няхай шчаслівы,
А верыш у Хрыстовы Запавет!..
На гэтым свеце самы празарлівы
Той, хто ўсім сэрцам
любіць Боскі Свет.

КОЛЬКІ ГЭТАГА ЖЫЦЦЯ...

Не думай: “Колькі гэтага жыцця!...”
Навошта думаць, калі гэтак мала,
Што не да сну і не да забыцця...
А тут яшчэ транжырыць не хапала!

Наадварот: за кожны Боскі міг
Чапляйся, напаўняй яго сабою!..
Будзь самым добрым,
ветлівым з людзьмі
І саступай ва ўсім без зла, без бою!

Давайце думаць: “А які працяг
Жыцця чакае нас за перавалам?..”
І праўда, колькі гэтага жыцця!
Ды для дабра яго не так і мала...

***

Я, прабачце, хмурым стаў...
Проста верш недапісаў!
Ён пачаты перад сном...
Я не спаў паўночы зноў!

Раніцой цяпер найперш
Дапішу ўчарашні верш!
А паэту лепш за сон
Быць з малітвай ва ўнісон...

ПАРАЗИТЫ

Даўно даказана, адкрыта...
Рэальнасць гэта! Вер – не вер...
На паразітах паразіты –
І так бясконца ўніз і ўверх!

Было заўсёды, вечно будзе!..
Жыццё ў зямлі, жыццё ў траве...
Чыесьці паразіты людзі,
Зоркі, галактыкі, Сусвет...

БЫЛОЕ

Рукой уласнаю заўзята
Ў дрымучай, цмянай пуштаце
Яшчэ адну адзначу дату,
Яшчэ адзін закрэсліу дзень...

Маўляў, бярыце, мне не трэба
Мае ўсе ночы, мае дні;
Не пусцяць з імі мяне ў неба –
Не пніся як, як не цягні!

Шкада мне іх цяпер парою...
Ды думаў я: сцярплю, змаўчу!..
Ляціць у прорву ўсё былое!
І я старчма за ўсім лячу.

ДВА АНЁЛЫ

Паводле прыпавесці

Служылі Богу два анёлкі.
Адзін з іх вельмі шчыраваў:
І ўдзень, і ўноч, з самага золку
Туды-сюды... усё лятаў.

Другі... на воблачку пад сонцам
Ляжаў дзень-ноч і сумаваў.
“Чаго ты ўсё снуеш бясконца? –
Анёлка жвавага спытаў.

“Нашу я Госпаду пасланні
З маленнем “Божа, памажы!..
А ты калі ўжо, браце, станеш
Айцу нябеснаму служыць?”

“Мушу ляжаць, бо ўсё чакаю
З Зямлі я вестачку адну:
Калі пашле з людзей хто Славу,
Падзяку Госпаду свайму...”

ХТО?

Хто сваё жыццё дабром завершыць?
Хто адказы ў ім на ўсё знайшоў?
Хто жыве і родзіць яшчэ вершы
З мудраю і добраю душой?

Хто ён, незаўважны і няўлоўны,
“Вечны жyd”, бадзяга і паэт?..

На Зямлі на грэшнай хто галоўны?
Хто й на чым яшчэ трымае свет?

Хто на нас з любоўю і з даверам
Пазірае з зорнай верхаты?
Той, хто ў непрыручанага звера
Удыхнуў аднойчы Дух Святы!

ПАТРЭБА

Нехта нарадзіўся паміраць,
Нехта пагуляць з сутоння выйшаў...
Хто са зла, а хто дзеля добра;
Нехта з д'яблам, нехта з Усявышнім.

Што каму і хто дзеля чаго...
Кожны на Зямлі знайшоў прытулак!
Процьма сцежак, безліч усяго!..
І прастор для добрых спраў і думак!

І для злых учынкаў ёсць прастор...
Дзе яшчэ такая ёсць Гамора?
Ёсць схавацца дзе ад сонца, зор...
І няхай для дурняў ззяюць зоры!

Як жа ўсім запомніць гэты міг —
Міг жыцця пад справядлівым небам?
Не, не ўсім прыстала стаць людзьмі...
Але хіба ёсць у тым патрэба?

НАРОД

Ціснучь там, дзе яшчэ можна ціснучь;
І таго, хто зацята маўчыць...
Беларусы – народ непакісны:
Як ні гні яго – не закрываць!

Крыху мужны, крыху палахлівы...
У Еўропе адзіны народ,
Хто ў няшчасці ўсё роўна шчаслівы,
Задаволены наадварот!

Што прыдбаў – ці крывёю, ці потам...
Чаго не – вінаваты ён сам...
Не цікавіць яго, што з ім потым
Будзе, і што пакіне ён нам?

Вельмі хітрыя ўсё ж маскавіты,
Беларусы заўжды ў іх наўме!
Беларусы – народ цягавіты,
Нездарма ўсё ў ярме ды ярме...

ДРЭННЫ ВЕРШ

Уначы, удзень, уранні
Ўсё пастаўлена на кон –
Забіваеш ты каханне
Зацугляным елдаком!

А дзяцей няма... Карае
Гэтак неба грэшны род!

Ад мяне цяпер хаваеш
Вочы-вуглі, блудны рот...

Да працэсу ва ўсе дзіркі
Далучаецца сусед...
І дзіця крычыць з прабіркі
“Мама, мама” на ўвесь свет.

СКАЗАЦЬ, ШТО СМУТКУЮ,
ЗАМАЛА...

У вянок Алесю Каско

Ёсць нешта шчымлівей жалобы...
На грані адчаю й жадобы...
Усё ж перасіліць боль сэрца
І тут, хоць у снах, ды сустрэцца...

Юнацтва, не вартае жалю,
Для нас рыхтавала скрыжалі,
Каб мы беларускаму свету
Пакінулі збор запаветаў.

На гэтай, пісьменніцкай, ніве
Пакуль нас не ацанілі...
Няхай сёння і не выходзіць –
Ды часу ў нас, браце, стагоддзі!

Сказаць, што смуткую, замала...
Пра смерць...

дык зусім не прыстала!..

Паэты паводле іх лёсу
Жывуць вечно тут і ў нябёсах.

СОН

То дзіўны сон,
Не нейкае здарэнне...
Яшчэ не на нябёсах – на Зямлі –
Было нас трое...
Недзе ў сутарэннях
Спрачаліся, курылі і пілі...

Як зараз бачу:
Толік і Алесік,*
І трэці баламут – вядома, я...
Пасля – рака жыцця!
На карабель узлезлі
Вялікі, светлы, слізкі па краях.

Той карабель
Да берага прыбіўся
Да змрочнага,
што цемраю пужаў...
І Анатоль на бераг той спусціўся,
За ім – Алесь...
Тут злазіць я пачаў...

А бераг...
Чорнай зяпай праглынае,
Смуродны, слізкі...
Толькі ўздоўж вады
Дзяўчаткі-музы з крыламі
мільгаюць,
Як матылькі, снуюць туды-сюды...

Прапаў,
У цемры хіжай растварыўся
Бясстрашны, рызыкаўны Анатоль...
А я за Музу з крыламі ўхапіўся,
На карабель мы паляцелі той!

Шырокая рака жыцця!
У ззянні
Той карабель, які дагналі мы...
А я ў царкву пайшоў на пакаянне,
Бо веру Небу і ў такія сны!

* – цяпер нябожчыкі Анатоль Сыс і Алесь Каско.

«Жыццё для нас – дар і даніна...»

Першая спроба аўтабіяграфіі (скарочана)

*Што ёсць жыццё?
Дар і даніна...
Адказу іншага няма!*

3 верша «Дар і даніна»

Вось дапісваю апошнія радкі чарговага рыфматвора. Так з нядаўняга часу я называю рыфмаваныя вершы, што ліюцца бясконцаю плынню з душы на паперу. Ледзь-ледзь паспяваю пісаць услед да гэтай татальнай дыктоўкай падсвядомасці – Святога Духа, з якім у мяне зямных гадоў шэсцьдзесят нязменнае, выверанае не раз духоўнае сяброўства.

Наш Бог

Нам слова “смерць” паскудзіць слых,
Як словы “скон”, “труна”, “магіла”...
Наш Бог – Бог мёртвых і жывых!
Яму стварэнне Яго міла...

Гасподзь выпешчвае Душу
Між зор – слухмянае дзіцятка –
І пасылае ў тлум і шум
Нейкай зямлі сваёй спачатку...

Яна гартуецца ў агні,
Вадзе і ў звонкіх медных трубах...
Яе палічаны ўсе дні
Ў матэрыі занадта грубай!

І паўтараецца амаль
Усё аднолькава бясконца,
Пакуль закручвае спіраль
Галактыка, а потым... сонца...

Цаніце кожны свой уздых
І дыхайце бясконца многа!
Наш Бог – Бог мёртвых і жывых...
Пашчасціла нам, людзі, з Богам!

Што гэта за твор? Адкуль ён узяўся? Лёг на паперу літаральна за пяць якіх хвілін... Хто можа ведаць, як уладкавана наша жыццё, па якіх сусветных законах грубай і тонкай матэрыі усё існуе і працуе? Толькі Ён – Святы Дух...

Апошнія два дзясятка год гэтыя незямныя здагадкі і веды усё часцей пераходзяць у маю свядомасць, часткова якой валодаюць і дэманічныя сілы. І ідуць яны з глыбокай падсвядомасці, дзе ўпэўнена пасяліўся Дух добры і светлы. Людзі нібыта дасведчаныя кажуць, што ад настойлівых духоўных маіх пошукаў павядомаму біблейскаму прынцыпу “стукайся ў дзверы і табе яны адчыняцца” Гасподзь адкрыў-такі канал сувязі праз які кантактуецца са мною тое самае чацвёртае вымярэнне, дзе гэтак вольна і дыхоўна пачуваецца Святы Дух. Такім чынам задзейнічаны чакры, што адказваюць за гэты кантакт...

Так, першыя “вершы” раіліся ў маёй дзіцячай галаве гадоў шэсцьдзесят таму. Як толькі ў школе я ўлавіў іх прыемныя алгарытмы. Праўда, да гэтага душа песцілася народнымі песнямі і прыспеўкамі. Сярод хлапчукоў-аднагодкаў і аднакласнікаў я быў адзіны “літаратар” і “журналіст”, бо прыдумваў сцэнары, маляваў на папярковых стужках “кінакадры” і агучваў іх, “круцячы” кіно. Яшчэ я пісаў нейкія гісторыі, афармляў іх на некалькіх аркушыках, рабіў малюнкi, сшываў у кніжачку, якую потым прапаноўваў сябрам за сімвалічны кошт. Яшчэ спрабаваў “выпускаць” сваю газету, свой “часопіс” і нават “кіначасопіс”...

Выбару, кім буду, калі вырасту і стану дарослым, вядома, не заставалася – буду пісьменнікам. Але хацелася стаць і артыстам, і спеваком – балазе, здольнасці назіраліся ўніверсальныя...

Такім чынам, яшчэ змалку я ўспрыняў жыццё як дар Боскі, бо Гасподзь прысутнічаў у маёй душы з самага нараджэння – бацькі мае тата Мікалай Гардзеевіч і мама Марыя Якімаўна былі глыбока веруючымі-праваслаўнымі і спачатку насілі, а потым вадзілі мяне ў царкву на службы па ўсім нядзелям і святам.

Нарадзіўся я перад святам Мікалая ўгодніка Богага, 12 снежня 1949 года, але ў пасведчанні аб нараджэнні ў сельса-

веце па просьбе бацькі запісалі “3 студзеня 1950 года” – відаць, у той дзень, калі бацька прыйшоў рэгістраваць маё з’яўленне. Адзначай абедаў дзень. Увогуле, усё люблю падвойнае, дваякае... Маю два дні і два гады народзінаў, дзве малыя радзімы – вёску Клімянцінава, што ў Янаўскім раёне, і вёску Осаўцы, што ў раёне Драгічынскім... Нават Айчыны, вялікія Радзімы як бы маю дзве – Беларусь і Польшча – адна колішняя Рэч Паспалітая, якую так любілі мае бацькі, звычайныя, здавалася б, сяляне, а на самой справе добра адукаваныя і даволі культурныя, выхаваныя на той час людзі (скончылі на выдатна Польскую школу падставовую).

Дык вось, насамрэч, я з’явіўся на свет уначы з 11 на 12 снежня 1949 года. Да праваслаўнага свята цудадзейнага Міколы заставаўся якраз тыздзень, і бацькі вырашылі аднадушна назваць мяне Міколкам. Да таго ж, і бацька – Мікола, толькі, праўда, “вясновы”...

Першы ўспамін, нібы далёкі сон: хата ў Клімянцінава, маці мае падлогу (яна такая чыстая, з жаўтаватым блескам), а бацька на лаўцы ад покутнай сцяны падкідвае, “гучукае” мяне. Колькі мне тады было? Паўгода, відаць, не болей... Не, не болей, таму што бацьку у канцы мая ці напачатку чэрвеня 1950 года ўжо забралі ў армію.

Улетку таго ж 1950 года ў Клімянцінава адбыўся вялікі пажар. Прычынай яго стаў выбух гранаты ў хляве па суседству. Нехта данёс ў сельсавет, што ў Клімянцінава ў адным з хлявоў хаваюцца “бульбашы”. Гэтак тутэйшыя называлі ўкраінскіх нацыяналістаў, якія бадзяліся да таго часу яшчэ па лясках невялікімі групамі і зрэдку рабавалі крамы. Дык вось пасля чарговага налёту на краму, здаецца, ў Заваяціна адна з груп “бульбашоў” і апынулася ў Клімянцінава ў хляве па суседству з нашай хатай. Маці расказвала. Сядзела яна са мной ды з са сваёй маці, маёй бабулькай Ульянай, у хаце. Ажно бачаць: адзін салдат прабег пад вокнамі, другі, потым загучэлі аўтаматныя чэргі. Неўзабаве раздаўся выбух. Гэта “бульбашы” падарвалі сябе, каб не здацца жывымі. Яшчэ праз некаторы час увесь двор завалок чорны дым, пачуліся крыкі людзей. Стала зразумела: пажар...

Мяне вынеслі разам з некаторымі хатнімі рэчамі на вуліцу. Ратаваліся ад пажару ўсе суседзі. Я ляжаў ў адной калысцы з суседскай дзяўчынкай, равесніцай Раяй Салівончык. Солдаты дапамагалі вяскоўцам тушыць гаспадарчыя прыбудовы, якія ўжо ахоплівала няшчаднае полымя. Адзін з іх палез на саламяны дах нашай хаты, людзі падавалі яму намочаныя ў вадзе прасцірадлы, і ён накрываў імі саламяныя кулі, якія ў любы момант маглі ўспыхнуць ад іскры блізкага полымя.

Толькі так удалося ўратаваць нашу хату. Згарэла некалькі суседніх клунь і хлявоў...

Маленства, дзяцінства праходзілі пераважна на хутары дзеда Якіма і бабулькі Ульяны Млынцоў – бацькоў маёй мамы. Малога мяне захутвалі ў коц ды радно і насілі па чарзе то маці, то бацька з вёскі на хутар і з хутара назад у Клімянцінава. Гэта была адлегласць у тры-чатыры кіламетры. А калі пайшоў у школу, дык дарога дамоў у вёску і са школы да хутара стала для мяне амаль аднолькавай – два кіламетры...

Вучыўся, я не скажу, каб з цікавасцю, аднак не горш за большасць сваіх аднакласнікаў. У пяцідзесятыя гады – а пайшоў я ў першы клас Клімянцінаўскай пачатковай школы ў 1956 годзе – трэба было спачатку скончыць чатыры класы. Потым была сямігодка. У пяты клас з усімі сваімі аднакласнікамі я хадзіў у суседнюю вёску Гузічы (афіцыйна – чамусьці Оўзічы), што знаходзіцца праз лес за чатыры кіламетры ад Клімянцінава. Аднак правучыўся я там толькі два гады – апошнія два тыдні ў шостым класе я ўжо давучваўся ў Асавецкай васьмігодцы. Мае бацькі пераехалі жыць у новы дом, пабудаваны дзедам Якімам у суседняй вёсцы Осаўцы, толькі ўжо Драгічынскага раёна...

Дзесяткі год ужо мяне турбуе задумака напісаць аповесць для дзяцей, дзе хачу паказаць жыццё і захапленні вясковых дзяцей у падлеткавым узросце тых часоў. Гэта тады ў маёй душы актыўна фармаваліся якасці своеасаблівага духоўнага лідарства. Памятаю, спачатку я ўвесь час прыдумваў для сваіх аднагодкаў розныя гульні, а потым кіраваў стварэннем па ўласнаму ўяўленню своеасаблівай “дзяржавы”, у якой кожнаму равесніку адводзілася свая роля... Вось пра гэта і будзе аповесць!

Поўную агульную адукацыю атрымліваў ужо ў Белінскай сярэдняй школе. Гэта была чацвёртая ў маім жыцці школа. Такія частыя перамены ўспрымаліся мною з цікавасцю. Яны працягваліся ўсё далейшае маё жыццё і станоўча ўплывалі як на маё самадчуванне, так і на развіццё і фармаванне маёй асобы.

Колькі маленькіх жыццяў за адно вялікае зямное жыццё пражывае чалавек! Дзяцінства – гэта адно жыццё, школьныя гады – зусім другое, калі хто служыць у войску ці студуе – гэта ўжо трэцяе... І гэтак далей... Калі ў сваім “чацвёртым вымярэнні” я пачынаю “варашыць” пражытае, гады складаюцца ў перыяды, этапы, якія вельмі адрозніваюцца па варунках ды сітуацыях, па маштабах пераасэнсавання і значнасці свайго духоўнага

развіцця. З гэтых “маленькіх” жыццяў складваецца сапраўднае “мнагамернае” жыццё – не такое ўжо і кароткае, як нам парою здаецца...

Напрыклад, два гады армейскага жыцця помняцца ў безлічы дэталей і цягнуцца, асабліва без водпуску, “цэлую вечнасць”. А студэнцкае жыццё, а першыя гады любімай працы... Падаецца мне, я адзін з тых шчаслівых людзей, якія заўжды займаліся толькі любімай працай. Пачынаў працаваць на будоўлі – цікава, стваральна, творча... Потым настаўнічаў, аб чым марыў ў школьныя гады, – таксама які прастор для інтэрпрэтацый, творчасці. І, нарэшце, -- журналістыка, першыя прыступка ў чароўны свет літаратурнай творчасці!..

З большага ўсе адчуванні, пачуцці, думкі тых часоў я пастараўся перадаць у першай частцы шматгадовай літаратурнай працы – у рамане “Паўстанне Пагоні”. Твор да гэтага часу яшчэ няскончаны з-за свай маштабнасці, бо ахоплівае перыяд недзе з 1975 па сённяшнія дні. Вядома, па зместу ён у значнай ступені аўтабіяграфічны, але ідэя яго палягае як на псіхалагічным, так і на сацыяльна-палітычным пластах...

...Спробы пісаць прозу праследавалі мяне заўжды. Але пачынаў і пісаў я свае апавяданні, аповесці, і нават раманы, п’есы, кінасцэнары кароткімі ўрыўкамі. І таму як прэзак, лічу, я пакуль не сфармаваўся, нават унутрана не аформіўся... Дасць Бог здароўя і больш спакойнага пад старасць жыцця – усё пачае і задуманае напішацца. Бо гэта ёсць усё тое, што Гасподзь Бог мне дараваў: талент, магчымасць самарэалізавацца праз літаратурную творчасць.

А планаў – грамаддзё! І гэта вынікае з разумення, якой павінна і можа быць мая даніна, аддача Госпаду Богу. Гэта як у той евангельскай прытчы, дзе багацей даў кожнаму з трох работнікаў розную колькасць талентаў (манет) і як кожны з іх імі распарадзіўся...

ЗМЕСТ

Інастасі 3

“А прагу жыць не наталіў...” 4

Раннія вершы... (1967-1975)

Парэчкі 10

Бэзавы цвет 11

Бярозцы 11

Чароўная птушка 12

Незабыўная вясна 12

Зорнае неба 13

Запалі зорку! 14

Раскажы, ветэран!.. 15

Размова з дзядзькам Іванам 15

Смага Брэсцкай крэпасці 16

Балада пра жыта 17

***Мы ўсе з апошняе вайны... 19

***Памяняюцца даты... 19

Шлях 20

***Я прачынаўся дзесь апоўнач... 20

Падман 21

***Народжаны жыць і памерці... 21

Паэты 22

***Ты сын Паэзіі... 22

Восеньскі матыў 22

Дуброва 23

Жанчына 23

Балада пяхоты 24

***Сёння раніца белая... 25

Са зборніка “Траекторыя” (1979)

- ***Крок у крок... 27
- ***Жыць... 28
- ***Ты, зямля... 28
- ***Па звычайная траве... 29
- Бусел 30
- Равеснікам 32
- Жанчына 33
- ***Губляюцца ў лугах... 33
- Фарбы вясны 34

Са зборніка “Трыванне” (1990)

- ****Матуля ў слязах...* 36
- Трыванне душы* 37
- ***”Шануй свой дзень...” 43
- Душа 44
- ***Аднойчы мусіш зразумець... 44
- Нашчадку 45
- ***Хто пройдзе, а хто прабяжыць...” 45
- Веснавей 46
- Надзённае 46
- У дарозе 48
- ***Туга, туга... 48
- ***Любіць прыроду... 49
- ***Аблачынкi пахнуць верасамі... 50
- ***Мне на магло гэта прысніцца... 50
- ***У час нуды, журбы і болю... 50
- У вёсцы 51
- Вясковы маршрут 52
- Імпульсы 53
- Гавары... 54
- Таполя 55
- Пачуццё 56
- ***Нібы вятрак... 56
- Гетэры 57
- ***Мне знаёмы твой боль... 58
- Трыялет закаханых 58

Са зборніка “Фэст, альбо Трыяда” (1993)

- *** Я доўга буду жыць... 59

На Палессі 59
***Анёлы лёталі... 60
Афарыфмы 61
Музыка 62
***Так лёгка падмануцца... 62
***Моташна... 63
***Не пішу я... 63
Пір паэтаў 64
***Разведчыкі душы... 67
***А я баяўся... 67
Перапёлка 68
Элегія лета 69
Санеты самотнай жанчыны 69
Дзве эпохі 71
Пажаданне 72
Сябрам-берасцейцам 73
***Вясны раскрыленае неба... 73

Са зборніка “Нішто не вернецца ніколі” (1995)

***Мой лайнер не ўзлятаў... 75
***Куды гэта спяшаюцца гады?... 76
***Літва... Літоўск... 76
***Мы праклятыя... 77
***Гаркату не прымаю... 78
***Яшчэ далёкая дарога... 79
Малітва 79
***Не было... 80
***У мяне на далоні... 81

Са зборніка “Любіць Бог Беларусь” (1996)

****Любіць Бог Беларусь...* 82
Любіць Гасподзь пакутнікаў 82
Пазняк і Беларусь 86
Любіць Бог Беларусь 87
***Авечкам трэба пастухі... 88
***Ідэалагічныя чары... 89
***Мы, славяне... 89
Год 1614 90
***Кастрычнік... 91
***Святло нясу... 92

***Прыйсці і пакахаць... 93
***Народ перш чым страчвае мову... 93
***"На Беларусі..." 94
Жыві, Беларусь!" 94

**Са зборніка "Найперш мы -- ліцвіны..."
(1996)**

****Найперш мы --ліцвіны...* 96
***Светлае імя... 97
***Стань гаспадыняй, Беларусь!.. 98
***Ён вернецца... 99
***Я ведаю... 100
***Шкода... 100

**Са зборніка "Трын-трава. Прамовы пра
мову" (1996)**

***Пакуль не вернемся... 101
***Душа сумуе... 102
***Гэта не толькі... 102
***Чую чужую мову... 103
***Народзе... 104
***Загучы наша роднае слова... 105
***Я мару пра год... 106
***Ліцвіну не трэба... 106
***Нам хочацца лепей жыць... 107
***Народ -- каштоўная парода... 107
***Адна Беларусь -- адна мова... 107
***Пра мову яшчэ і яшчэ раз... 108
***Самы сапраўдны каланізатар... 108
***Калі вакол чужая мова... 109
***Бог беларуса пачуе... 109
***На мове, што Бог табе даў... 109
***Сэнс здаровы... 110
***Гэта мова твая, беларус... 110
***Без мовы -- мы не беларусы... 111
***Калі ў мяне свая кашуля... 111
***Хоць з панурай галавой... 112
***Мова родная... 113
Брыдкасловам 113

Са зборніка “Беларушчына” (2002)

- *** «Жыві, Беларусь!..» 115
Племя манкуртаў 116
Сталінскі ўнук 116
Не памыліся... 117
“Беларус” 119
Беларушчына 119
***Балюе ў Курапатах сатаністка... 120
***Хто разгадаў... 120
*** Народ -- гаспадар... 121
***Чаго чакаем... 121
***Якая цана народу... 121
***Чужыя звыводная словы... 122
Тайнапіс 122
***Малітвы... Тосты... 123
***Бог -- валадар... 123
***Малая радзіма... 124
Таямніца палыну 125
***Жыццё -- імгненне... 126
***Было ад веку... 126
***Свабоды жыць сумленна... 127
***Праўда пакуль не змагла... 127
Зло і дабро 128
Бацькоўскі сад 128
Дзень добры, Мінск! 129
Птушкі-гады 130
***Паміж намі цунамі... 131
***Адвечная душа мая... 131
Палескі мёд 132
***Ужо нічога нам не свеціць... 132
***Гэтак біла крыніцай жыццё... 133
***Сыду на схіле дня... 134

Са зборніка “Час анёла” (2007)

- ****Жыццё і розніць, і яднае нас...* 135
Што мы за людзі? 135
Суседзі 136
***З нашай мовай... 137
***Я судзіць нікога не бяруся... 137
***Злым... 138

Я з тых	138
Вёска Осаўцы	139
***Паставім жа кропку...	140
Я выбіраю Мінск	140
***Нашым вуліцам...	141
Шчасце	141
***Калі паэт сталее...	142
Лёс паэта	142
***Ты не адзін...	143
***Айчына ў небяспецы...	143
***Гэта шчасце...	144
Час анёла	144
***Жывём у час чумы...	145
***Д'ябал без служак -- ніхто...	145
***Цела ў стоме...	145
***Як час ляціць...	146
***Два менталітэты...	146
***Карае Бог нас...	147
Беларуская песня	147
За сталом	148

Са зборніка “Надвор’е назаўтра” (2010)

<i>Надвор’е назаўтра</i>	149
***Шчасце нарадзіцца беларусам...	149
***Народжаны жыць...	150
***Жыццё -- Боскі дар	150
***Адзін ёсць вораг...	151
Мая чарга	151
***Пад спеў птушыны...	152
Матчына доля	152
***Народ не высыпае...	154
***Мова -- народу аснова...	154
***Я -- надзвычайны камітэт...	155
Што з табой, Беларусь?	155
***Пасля здароўя...	156
***Здранцвела Беларусь...	156
***Мы плюнулі...	157
***Страх, маладушша...	157
Начальніку	158

***Над Еўропай... 159
***З неба воля не ўпадзе... 159
***Жыццё заможнае... 160
***Які канфлікт!... 160
***Каб засталіся сляды... 160
Малітоўнік 161
Спроба прагнозу 162
Чараўніца 162
Я і ты 163
***Незнаёмак люблю... 163
Шкада 163
***Хутка з горкі коціцца жыццё... 164
Незнаёмка 164
Ты -- завіруха 165
***Зірну на цябе... 166
***Сустрэліся паглядамі... 166
Незабыўная сустрэча 167
Апошні бал 168

Са зборніка “Тут і там” (2014 год)

***Не верыш... 169
***Меў не адну... 169
***Пясок праз пальцы... 170
***Крыві патокі... 170
***Давайце воўчы мне білет... 171
***Хлопцы, хлопцы... 171
***Сумны мой анёл... 172
***Вунь выпівоха... 172
***Мару... 173
Світанне 173
Тост 174
Ісціна 174
Жыццё 175
Закон 175
Пытанне і адказ 175
***Смяротныя грахі... 175
***Ёсць на свеце... 176
Яшчэ раз пра Перамогу 176
***Народ, схіліся... 177
Пад прымусам 178

З жанчынай	178
***Трэба нам усё ўсім дараваць...	179
***Хай свет шалее...	179
***Наша мова...	179
***Жыву, змагаюся...	180
Песня для матулі	180
***З кім павядзешся...	181
Душа	181
Сусвет	182
Лагода	183
Незваротнае	184
Летуценніца	184
***Я ратуюся адзінотай...	185
Мая драма	185
Карацелі прыяцелям	186
***На злом галавы...	187
Жыццё	188
***Ведае душа...	188
Развітанне з Бахусам	189
***Зноў прыйшла эпоха...	190
Да сяброў	191
Тут і там	192
Палынны верш	192
Кара	193
Твар	193
Размова з сумленнем	194
Размова з Музай	195
Шчасце падманнае	196
Позняе каханне	196
Фантом	197
Цяжкія часіны для паэтаў	198
Памяці Анатоля Сыса і не толькі	198
***Струменіць час...	199
Неад'ёмнае	200
***Чытаю... думаю...	201
Ты	201
Размова з Бахусам	202

Са зборніка “Няправільныя вершы” (2014 год)

***Палім зэле...	203
Дзіва слоў	204
Белы дзень	204
Сэнс жыцця	204
**За кожны міг...	205
***Калі Госпаду будзе заўгодна...	205
Даросласць	206
***Спакой... Пакой...	206
***Струмень на сонцы...	206
***Жар спакусы...	207
***Звычайная дзяўчыначка...	208
Паэт	208
Пакута	209
***Маё другое «я»...	209
Ісціна	209
Паэзія	210
Стагоддзе мовы	210
Смурод	211
***Нам гэтак і звацца “саўкамі”...	211
***Ах, якія ўсе гора-палітыкі!..	212
***Свабодным духам...	212
***Абрыдла...	213
Каханне	213
Я ахну, ты охнеш...	213
Вочы	214
Трэба цуды!	214
Паэт	214

Са зборніка «Online» (2017 год)

Як на духу...	216
Хачу, каб было ўсё па-людску...	217
Расплата	218
Будучыня	218
***Марудна будні цягнуцца зімы...	218
Вечнасць	219
Ён і мы	220
Агмень	220
Аб'яўляю вайну...	221
Злыбыда	222

Жыццё 222
Кара 223
Удзячнасць 223
Хто б я быў... 223
Роднае 224
Бездапаможнасць 225
Вар'яцтва 225
Душа 225
Запавет 226
Спіраль 226
Мой снежань... 227
Стыхія духу 227
Паэтаў ціхих не бывае... 228
Ці ж паэт ты?... 228
Кожны народ вялікі... 229
Будзь вышэй!.. 230
Мне цікава змагацца... 230
Жыта 231
Мат 232
Пазіцыя 232
Мой лепшы дзень 233
Зварот да маскалёў 234
Пляма 234
Арда 235
Рускі свет 235
Улада 236
Бунтуйце! 236
Бунтар 237
Начальніку 237
У Дзень Перамогі 238
Прыстасаванцы 238
***Хто падніме нас з каленяў?... 239
Вялікая Літва 240
Вяртайся, мова! 240
Дзве расы 241
Тут і там 241
Тры святыні 242
Няма дурных! 242
Нашчадкам янычараў 244
Белае і чорнае 244

Нягеглы сатырык	245
Скарга беларуса	247
***Мне б не есці...	247
***Мо занадта я крытычна...	248
Мы	248
Галоўнае	248
Нулі	249
***Якое быдла чалавек!..	249
Эх, хадзілі!..	250
Куды падзеліся гады?..	251
Сям'я	252
Сябры	252
Жыў...	253
Драгічын	253
Осаўцы	254
У вёску	254
Ты	255
Яна	256

Са зборніка «Шэрая Русь»

(2017 год)

Чужая краіна (<i>фрагменты паэмы</i>)	258
Што такое добра і што такое кепска	271
Што мне падабаецца, што не...	273
Няможна	274
Шэрая Русь	279
Абураны беларус	279
Спружына	280
Апошняя кропля	280
Браты	281
Картка паляка	283
***Зрабіць Беларусь...	284
Пісаць...	284
Паэт	285
Плеяда	285
«Паэт»	286
Цярплівасць	287
Сваімі вачамі	287
Рахманасць	288
Сумленне	288

Таўро 289
Кат 289
Цвік 290
Новы год 290

**Са зборніка «Нашамоўнае»
(2017 год)**

Жыве Вялікая Літва 292
Час 293
Ён 294
Ты быў... 294
Пра важнае 295
Тут 296
Турботы 296
Талака 297
Правіны 297
Казалі мне... 298
Гарэлка 299
Зерне ісціны 299
Праўда 299
Сучаснасць 300
Не маё... 300
Жыццё 301
Жарсці 301
Душа 302
Дзеці Вечнасці 302
Дзесяць заветаў 303
Да Хрыста 303
Той свет 304
Родныя словы 304
Дабро 305
Грахі 306
Вір 307
Вера 308
Злыбда 308
Мудрасць 309
Сумны экспромт 309
Людзі-цены 310
Дар і даніна 311
Сваё 312

***Было...	312
Я памёр...	313
Цярплінасць	314
Наш сцяг	314
Што сказаць мне грамадзе...	315
Пра недатыкальнасць	317
Не бойцеся!..	317
Спыніцеся!	318
Аптымісты	318
Маўчыце...	319
Не прасі...	319
Родная вёска	320
Вата	321
Звыкласць	321
Наша мова	322
Беларуская мова	323
Пра вершы	323
Добра было пры маме!	324
Прага кахання	325
Словы	327
Памяць	327
Каханне	328
Інфантальнасць	328
Палавінка	329
***Маладосць растала дымкай...	329
Апошні дзень	330

Са зборніка «Я і мы»

(2017 год)

Я	332
Мы	333
Святы Дух	333
Адкуль...	334
Дар	334
Багаж	335
Старасць	335
Ува мне...	336
***Ці ёсць на споведзь час?..	336
Не шкадуй...	337
Кадаўрот	337

Не паэт... 338
Творцу 338
Я тут быў... 339
Пара дамоў! 340
«Талерантнасць» 340
Усё пра тое ж... 341
Няшмат 342
На смерць антынароднай улады 342
Другая маладосць 343
Давай... 343
Актавы 344
Чатырохрадкоўі 348

**3 кнігі «Каскад гарызанталяў»
(2017 год)**

Паэма-лекцыя 349

**3 кнігі «Так бы мовіць...»
(2017 год)**

Як жыць... 359
Чалавек 360
Сумленне 361
Шчасце 361
Залатыя гады 362
***Пажыць застаецца так мала... 362
Улада 363
Феадалізм 363
Сябар 364
Духі 365
Белае войска 365

**3 кнігі для дзяцей
«Мне купілі... гіраскутар!»
(2017 год)**

Мне купілі... гіраскутар! 368
Смартфон 368
Хутар 369
Капейкі 369
Чат 370

З кнігі «Беларусь... на далоні»

(2017 год)

Аднайменная паэма-маніфест 371

Паэмы розных гадоў

Нэндза, альбо Гора лукавае 396

Дрэва грахоў 403

Біяграфія душы 407

Снежаньскія мроі 413

Песні

Дзве Марыі 441

Шчасце падманнае 441

Позняе каханне 442

Песня для матулі 443

Жоначка 444

Жыццё, як сад... 445

Жыву... 446

Мы 447

Ах, Марыля!.. 448

Песня для Галіны 449

Проза розных гадоў

Над сямом сямі зорнае, светлае... 451

Імёны на крыжах 455

Паўстанне Пагоні 472

Аква руга (Чыстая вада) 475

Цячэ рэчка праз мястэчка 478

Дабразло 482

Іерархія 506

З новай кнігі

«Шчыруюць вершы...» (2018 год)

Расплата 508

Не дбаем... 509

***Мы гуляем з агнём... 509

Не апаліце, людзі, сэрцы... 509

Адсталі... 510

Нараджэнне звысоку 511

Навука 512

Да стагоддзя Беларускай Народнай
Рэспублікі 513
Як сталася так?.. 514
Гады праз два 514
Гонар 515
Звер 516
Звыкліся людзі... 516
Інтэрэс 517
Як народ... 518
Давайце не будзем... 518
Узаемнасць 519
Вера 519
Усяісны 520
Жыццё напоўніцу 520
***Мы вучымся жыць... 521
Абавязкі 522
***О Божа!.. 522
Апошні грэх 523
Ісціна 523
Воля 523
Інфантальнасць 524
Не адкладвайце на потым... 524
Прысвячэнне N 525
Тут і там 526
Ад злага... 526
Улада і народ 527
Нябогу 528
***За сталом, за працай... 528
Два інакі 529
Вакансія 529
Зло і дабро 530
***Не наклікайце ліха... 530
Выбар 531
Ты 531
Да беларусаў, грамадзянаў Польшчы 532
Пад прыгнётам 533
Пытанне 534
Я і ты 534
***Сярод глушы... 535

З новай кнігі

«Проста... добрыя вершы» (2018) год

Жывем у пару перамен 536

Вечны трыялет 537

Жыццё 537

Асіміляцыя 538

Сястры ў дзень нараджэння 538

Страла 539

Празарлівы верш 539

Колькі гэтага жыцця 540

***Я, прабачце, хмурым стаў... 540

Паразіты 541

Былое 541

Два анёлы 542

Хто? 542

Патрэба 543

Народ 544

Дрэжны верш 544

Сказаць, што смуткую, замала... 545

Сон 546

«Жыццё для нас -- дар і даніна...» 548

